Academisch proefschrift over het geheim der brieven aan de geschiedenis en aan de beginselen van staats- en strafregt getoetst

7.

SPECIMEN HISTORICO-JURIDICUM INAUGURALE

DE

SANCTITATE COMMERCII EPISTOLARUM,

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

BERNARDI TER HAAR,

THEOL. DOCT. ET PROF. ORD.

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS JURIDICAE DECRETO,

Pro Gradu Doctoratus

SUMMISQUE IN

JURE ROMANO ET HODIERNO HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

IN ACADEMIA RHENO-TRAJECTINA,

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT

PAULUS ANTONIUS VAN DEN VELDEN,

HAGANUS.

A. D. XI M. JUNII, ANNI MDCCCLIX, HORA II.

HAGAE COMITIS,

APUD BELINFANTE FRATRES.

MDCCCLIX.

Snelpersdruk van GEBROEDERS BELINFANTE,
's Gravenhage.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

OVER

HET GEHEIM DER BRIEVEN,

AAN

DE GESCHIEDENIS

EN AAN

DE BEGINSELEN VAN STAATS- EN STRAFREGT GETOETST,

DOOR

P. A. VAN DEN VELDEN.

'S GRAVENHAGE,
GEBROEDERS BELINFANTE.

1859.

AAN MIJNEN VADER.

VOORREDE.

De briefwisseling, teregt door den bekenden Jousse *een* geschreven gesprek *genoemd, heeft zich in de laatste jaren bij ons en in andere landen zóó aanmerkelijk uitgebreid, haar invloed op het maatschappelijk leven is bijgevolg zóódanig toegenomen, en van daar is bij de wetgevingen der* 19*de eeuw zoozeer een aanhoudend streven te bespeuren, om het briefverkeer tegen allerlei beletselen en aanrandingen te beveiligen, dat ik, door deze en meer dergelijke overwegingen aangespoord, het onderwerp van het geheim der brieven belangrijk genoeg oordeelde tot het instellen van een opzettelijk onderzoek, hoe het in de onderscheidene tijdperken der geschiedenis door de volken geëerbiedigd werd, hoe het daarmede thans in ons Vaderland geschapen staat en in hoeverre de bestaande toestand verbetering zoude behoeven.*

Niemand meer dan ik is overtuigd, dat mijne wijze van behandeling hier en daar nog al te wenschen zal overlaten: moge mijne geringe ervarenheid als Schrijver in aanmerking genomen worden bij de beoordeeling over deze eerste vruchten mijner studiën! Waar echter mijn onderzoek op sommige plaatsen te wijdloopig, op andere weder niet volledig genoeg mogt wezen, meen ik ter mijner verontschuldiging, op den rijkdom der stof de aandacht te moeten vestigen, en dit vooral wat het geschiedkundige gedeelte aangaat. Zeer veel immers is reeds over dit onderwerp geschreven, gesproken en voorgevallen, zoodat het schier eene onmogelijkheid ware geweest alle bijzonderheden op te nemen; ja gesteld, dat ik met die alle bekend ware, zoude eene te groote volledigheid den regelmatigen gang en de duidelijkheid van mijn overzigt in den weg gestaan hebben, terwijl eene korte zamenvoeging van zoo groote menigte feiten, zonder eenige over te slaan, het werk

is van eene veel bekwamer pen dan de mijne. Anders was het gesteld met het tweede gedeelte: daarvoor waren de bouwstoffen dikwijls geringer in aantal, en vond ik zelfs de Nederlandsche regtspraak, wat strafregt en strafvordering betreft, zeer arm aan beslissingen. Ik heb dan bij mijne opmerkingen over het geregtelijk brief- en papieronderzoek mij bijna uitsluitend tot de voorschriften van ons Wetboek van Strafvordering bepaald, en tot de verschillende opvattingen daaruit ontleend, met aanwijzing alleen van de gevallen, waar het regt of de praktijk in Frankrijk omtrent dit punt bijzonder van de onze afwijken. Aan diegenen mijner lezers, welke de aanmerking mogten maken, dat door mij noch het gebruik van vertrouwelijke brieven in burgerlijke gedingen, noch het geheim der diplomatische briefwisseling zijn besproken, wil ik te kennen geven, dat zulks met voordacht door mij geschiedde, om den reeds uitgestrekten kring mijner beschouwingen niet te zeer wit te breiden. Een onderzoek daarenboven naar het eerste dezer onderwerpen is met betrekking tot het briefgeheim van ondergeschikt belang te achten, omdat in burgerlijke zaken het aanvoeren van schriftelijke bescheiden meestal van de keuze der partijen afhankelijk is. Omtrent het tweede punt geldt de aanmerking, dat tot op den huidigen dag het openen van diplomatische depêches, hoe laakbaar ook volgens de ware beginselen van het Volkenregt, overal in de praktijk schijnt beschouwd te worden als eene geoorloofde uitzondering op de wettelijke voorschriften, die de onschendbaarheid der briefwisseling beschermen; en hoewel men meestal te voorzigtig is om gewigtige bescheiden aan het postvervoer toe te vertrouwen, hetwelk blijkt uit het veelvuldig gebruik van couriers, is nogtans het getal dezer schendingen zóó groot, dat men waarlijk verlegen zoude zijn, waar te beginnen en waar te eindigen.

Ziedaar het door mij gevolgde plan van bewerking in korte trekken voorgesteld, en hiermede bied ik mijn werk ter lezing van belangstellenden aan. Behoef ik hier wel de verzekering te geven, dat de hoofdreden, die mij tot schrijven aanspoorde,

geweest is de begeerte om aan den wensch eens geliefden Vaders te voldoen, die mij gaarne met iets meer dan met eenvoudige Theses de Academie zag verlaten? Ik hoop door deze proeve eenigzins aan de vele zorgen, moeiten en opofferingen beantwoord te hebben, welke hij zich altijd zoo liefderijk getroostte voor mijne opvoeding en beschaving. Dat ik, gedachtig aan mijne groote verpligtingen jegens hem, in vervolg van tijd meer en meer zijne zorgen moge beloonen!

Vóór ik hier besluit, wil ik mijne erkentelijkheid betuigen voor de vele bewijzen van belangstelling en de vriendelijke hulp aan mij verleend, zoo door verscheidene particulieren, als door hen, wien de zorg en het toezigt van openbare verzamelingen zijn toevertrouwd; onder deze laatsten bedoel ik in de eerste plaats de Koninklijke Bibliotheek, het Rijks-Archief, de boekerij van het Ministerie van Koloniën en de Academische Bibliotheek te Leiden: hoogstvereerend en allernuttigst was de aan mij verleende bijstand, welken ik steeds dankbaar zal herdenken.

Hoeveel meer ben ik dan U niet verschuldigd, hooggeachte VREEDE! *U, die altijd bereid waart aan Uwe leerlingen uit den rijken schat Uwer kennis en ervaring mede te deelen. Ook ik mogt mij in die ijverige belangstelling verheugen, en niet alleen waart Gij mij gedurende mijne laatste studiejaren een hooggeschatte leermeester, maar meer dan dit, in menig opzigt een welmeenende vriend. Ik ondervond dit weder bij de bewerking van dit door mij gekozen onderwerp, hetwelk ik, dank zij Uwe raadgevingen en de talrijke bronnen aan mij verstrekt, ten einde heb mogen brengen. Moge mijne latere loopbaan in de Maatschappij U de bewijzen opleveren, dat Uwe lessen en raadgevingen niet vruchteloos aan mij besteed werden!*

Veel ben ik ook aan U verschuldigd, Hooggeleerde Heeren! die tijdens mijn verblijf aan de Academie mijne studiën in verschillende vakken der wetenschap hebt willen leiden.

U vooral, Leden der regtsgeleerde Faculteit, zij mijn dank toegebragt voor het genoten onderwijs. De Hoogleeraren DE

GEER en HOLTIUS *trachtten mij gemeenzaam te maken met den inhoud van het Romeinsche regt, en deden mij, eerstbeginnende, dien grondslag van alle goede regtkennis op prijs stellen. De Hoogleeraar* VAN HALL, *wiens plotseling afsterven door de geheele Academie en wel in de eerste plaats door zijne leerlingen betreurd wordt, deelde mij juiste begrippen mede omtrent ons ingewikkeld burgerlijk regt, en onder zijne leiding, gelijk onder die van Professor* VREEDE *op het gebied van het Straf- en Volkenregt, mogt ik mij tot de regtsgeleerde praktijk voorbereiden. De belangrijke collegies en de gesprekken dezer Professoren hebben bij mij den lust tot de beoefening der regtswetenschappen doen ontstaan, terwijl ik aan den Hoogleeraar* ACKERSDIJCK *de eerste opleiding verschuldigd ben in de Staathuishoudkunde en Statistiek, welker kennis in onze* 19de *eeuw een waar vereischte is geworden.*

Moge ik alle die pogingen tot beschaving en veredeling niet beschamen, maar er vruchten uit trekken voor mijnen toekomstigen werkkring!

U, mijne Vrienden, roep ik bij het verlaten der Hoogeschool een laatst vaarwel als Academie-broeder toe. Velen Uwer hebt vóór mij het vrolijke leven in onze kleine Studentenvereeniging met het meer practische leven van de groote Maatschappij verwisseld, sommigen laat ik daar achter, gereed tot denzelfden overgang; en hoewel ik enkelen Uwer weinig, welligt nooit meer zal ontmoeten, zullen de aangename uren onderling aan de geliefde Alma Mater gesleten en de vele vriendschapsbewijzen van U ondervonden, niet uit mijn geheugen gewischt worden: zij immers behooren tot die herinneringen aan vroegere tijden, welke men nooit vergeet!

INHOUD.

EERSTE GEDEELTE.

GESCHIEDKUNDIGE INLEIDING.

TWEEDE GEDEELTE.

BEGINSELEN VAN STAATS- EN STRAFREGT NOPENS HET GEHEIM DER BRIEVEN.

I.

GESCHIEDKUNDIGE INLEIDING.

In alle tijden, bij alle volken is de mededeeling van elkanders gedachten en gevoelens door middel van het letterschrift, als eene der meest weldadige vruchten van de beschaving te beschouwen. Hoe hooger de ontwikkeling van een volk geklommen is, des te veelvuldiger wordt de briefwisseling, want bij talrijker behoeften, vermeerdert het getal der onderwerpen, die tot het briefverkeer aanleiding kunnen geven: de kring der belangen, zoowel als die der gedachten breidt zich uit, en het briefschrijven is daar, om aan die behoeften voor een groot deel te gemoet te komen. Men ga slechts de menigte gewigtige handelingen na, die het onderwerp van eenen brief kunnen uitmaken, men bedenke, hoeveel aangenaamheid de briefwisseling aan het dagelijksch leven verschaft, in welke mate zij den geest kan vormen en beschaven, om het groote nut dezer aloude uitvinding te bevroeden. Van gewigt is het dus, dat zij in alle opzigten ongestoord plaats grijpe, of de beschaving en veredeling van den menschelijken geest zoude tegengehouden en vele belangen gekrenkt worden; weinigen zouden hunne geheimste gedachten en hunne belangen aan het papier durven toevertrouwen.

Onder de zekerste middelen, om de veiligheid der briefwisseling te bevorderen, mag men de posterijen tellen, en dit oogmerk wordt dan ook vollediger of slechts gedeeltelijk bereikt, naarmate zij beter of slechter zijn ingerigt. Wanneer wij de geschiedenis raadplegen, zouden ons al dadelijk de volken der oudheid beklagenswaardig moeten toeschijnen, daar zij de instelling onzer hedendaagsche posterijen niet kenden, ware het niet dat dit gemis hun minder nadeelig kon zijn dan ons, om de eenvoudige reden, dat het geheele briefverkeer der ouden oneindig geringer was dan dat van den nieuweren tijd. Daarenboven, indien al aan de oude volken de eigenlijke posterijen ontbraken, zoo bezaten zij nogtans postboden, die door hunne vrij goede inrigting, snelheid, regelmatigheid en soms door de hoedanigheid der personen, die met de overbrenging der brieven belast waren, voorzeker eenigen waarborg aanboden ten opzigte der zekerheid van het briefvervoer. De posten der Egyptenaren, Joden, Indiërs, Chinezen, Japanezen, enz. zijn in de geschiedenis bekend, en daarin wordt met lof van de Astandes der Perzen, de *διαδόχοι*, *διοκήρυδες*, *ἄγγαροι* en *ἡμεροδρόμοι* der Grieken, en van de Viatores Senatorii en de Statores der Romeinen melding gemaakt.[1] Uit het Romeinsche Keizerrijk eindelijk, is eene geheele wettelijke regeling van het postwezen tot ons gekomen, die in doelmatigheid de vorige postboden in menig opzigt overtrof.[2] Eene algemeene aanmerking echter, omtrent alle deze inrig-

---

[1] Over het brievenvervoer door deze postboden zijn uitvoerige berigten te vinden bij Bourichus, in zijn werkje: *de Posten*, Arnhem 1837, en bij J. H. Cremer, *Diss. de cursu publico tam apud veteres quam apud recentiores.* 1837. Men vergelijke hiermede A. de Vries, *Diss. de commercio epistolarum*, Amst. 1841.

[2] Tit. LI, Cod. de Cursu publico; deze titel is voornamelijk uit den Codex Theodosianus afkomstig. Onder de belangrijke verbeteringen, bij deze wetten ingevoerd, behoort het geregeld gebruik van voertuigen (vehicula) daar vroeger de dienst slechts door loopers te voet of te paard geschiedde. Ook was het toezigt over deze posten beter geregeld dan bij de meeste oude volken.

tingen te maken, is deze, dat zij slechts strekten ten behoeve der vorsten en van enkele aanzienlijke ambtenaren, en geenszins ten gebruike van het algemeen, zoodat het niet te ontkennen valt, dat het grootste gedeelte der oude volken van eene goede gelegenheid verstoken was om veilig hunne brieven te doen vervoeren.[1] Zij moesten derhalve hunne toevlugt nemen tot hunne slaven, in die betrekking bij de Romeinen cursores en tabellarii genoemd, of tot de dienst van vrienden en bekenden. Maar ook deze wijze van overbrenging had hare bezwaren: zoolang de slaven nog onwetende menschen waren, liep de bewaring van het briefgeheim zulk groot gevaar niet. Toen zij evenwel het letterschrift kenden, toen de liberti dikwijls tot dergelijke overbrenging gebruikt werden, leed het geen twijfel, of de onschendbaarheid van den inhoud der overgebragte brieven was aan inbreuken onderhevig; vooral wordt dit niet onwaarschijnlijk, wanneer men den vorm in aanmerking neemt, waarin brieven verzonden werden, namelijk op open tabulae, die de letteren daarop gegrift bevatteden. Naast deze niet zekere wijze was men er dan ook spoedig op bedacht zich van de perkamenten en van de papyrusrollen te bedienen, welke gewoonlijk met banden of koorden omwonden en door zegels gesloten waren. Het gebruik dier zegels zelve, reeds zoo vroeg bij de oude volken bekend, levert ons het bewijs, dat men dikwijls met reden beducht was voor ongeoorloofde inzage van den brieven-inhoud, daar het niet aan te nemen is, dat zij tot enkel sieraad zouden gestrekt hebben. Het was daarenboven eene vrij doorgaande gewoonte, dat de overbrenger van een' brief zorgvuldig aan dengene, die hem ontving, het ongeschonden zegel vertoonde, vóórdat de brief of rol opengebroken werd.[2]

---

[1] Hoe naauwkeurig en gestreng deze beperking werd in stand gehouden, blijkt uit de vaststelling van de zware boeten, in den Codex zelfs tegen ambtenaren uitgesproken, die zonder uitdrukkelijke vergunning van de posten hadden gebruik gemaakt.

[2] De Vries, *de Commercio epistolarum*, bl. 13.

Eene andere omstandigheid, die ons tot de gevolgtrekking leiden moet, dat het briefgeheim in de oudheid dikwijls geschonden werd, is de vermelding in de geschiedenis van de geheime of bedekte briefwisseling: zoo zijn de σκυταλαὶ of Laconische brieven bekend, nl. geheime bevelschriften, op een' lederen riem geschreven en om een' stok gewonden,[1] terwijl de historie-schrijvers ons nog meerdere vernuftige wijzen van geheime briefwisseling verhalen.[2] Deze was ten tijde van CAESAR zeer in gebruik; hij zelf bediende zich van een geheim letterschrift, even als CICERO, hetgeen blijkt uit een' brief aan ATTICUS, waarin CICERO zegt zich niet te verwonderen, dat zijn vriend een' vorigen van hem niet begrepen had: „*quia διὰ σημείων scripseram*," nl. door teekens.[3] De tijden, waarin deze beide mannen leefden, waren dan ook geheel andere dan de vorige, de eenvoudigheid van zeden der republiek verdween langzamerhand, en daarvoor trad eene steeds aangroeijende verbastering in de plaats; geen wonder was het dus dat men, bij het ophouden van alle kieschheid omtrent de eerbiediging van het briefgeheim, naar middelen zocht om den inhoud tegen nieuwsgierige of kwaadwillige blikken te beschermen.

In het algemeen kan men aannemen, dat onregtmatige daden, waaronder ook de schending van het briefgeheim te rekenen is, bij een volk op den eenen tijd veelvuldiger gepleegd worden, dan op den anderen; tijdelijke omstandigheden, gelijk oorlog, oproer, onderdrukking, enz. kunnen

---

[1] Voorbeelden zijn daarvan te vinden bij PLUTARCHUS, in zijne *levensbeschrijving van* LYSANDER, C. XIV en van ALCIBIADES, C. XXXVIII.

[2] Over eene zonderlinge correspondentie leze men HERODOTUS, V. 35. Ook PLINIUS, *Hist. Nat.*, XXVI, 39. GELLIUS, Noctes Att. XVII. 9. Het overdekken van beschrevene tabulae met was, zoodat zij den onkundigen ongebruikt schenen; het schrijven met de melk eener plant, die eerst nadat er asch op gestrooid was, weder zigtbaar werd, waren middelen aangewend om den inhoud van brieven te verbergen.

[3] CICERO, ad Att. XIII, Epist. 32.

daartoe medewerken; maar zoowel de maatschappelijke toestand als de inrigting van het staatsbestuur hebben op het zedelijk gevoel, ja op de zedelijke gedragingen van een volk een' onweêrstaanbaren invloed. In monarchiën, gelijk de meeste rijken der oudheid waren, is de wil van den vorst de wet: alles gaat van hem uit, alles regelt zich naar hem in het goede of het kwade; is nu zulke alleenheerschappij eene despotische, dan zullen de eigendommen en regten der onderdanen, en daaronder een der kostbaarste, de vrije mededeeling der gedachten, van de willekeur des alleenheerschers afhankelijk zijn, terwijl diezelfde onderdanen op hunne beurt en op het voorbeeld hunner meesters, dezelfde gewelddadigheden aan hunne ondergeschikten doen ondervinden; vooral moest dit plaats grijpen in tijden, waarin ieders regten nog niet zoo juist bestemd waren als thans. Maar in veelhoofdige regeringsvormen, in de republieken der oudheid, was dit anders; daar waren volksvergaderingen, die de handelingen der overheden nagingen, waaraan deze rekenschap verschuldigd waren, waarop ieder burger zich kon beroepen; althans in Griekenland en in het republikeinsche Rome.

Het levendig vrijheids-gevoel der Atheners, nog versterkt door de daarmede niet strijdige inrigting van hun staatsbestuur, gelijk ook de gunstige behandeling, die de vreemdelingen bij hen genoten,[1] doen ons met eenigen grond beslui-

[1] De vreemdelingen of *metoeci* genoten te Athene gelijke bescherming als andere burgers; zij hadden er het volle genot der burgerlijke regten, maar niet, om het zoo eens uit te drukken, der burgerschapsregten; de Atheners onderscheidden zich derhalve hierin gunstig van de meeste volken, hetzij door het belang van hunnen koophandel, hetzij door hunnen nieuwsgierigen en gezelligen aard daartoe aangespoord. Voorzeker was het deze zachte behandeling der vreemdelingen die de briefopening zeer verminderd heeft, daar onderdrukking van of argwaan jegens vreemdelingen een der rijkste bronnen van briefschennis is geweest. Een schoon voorbeeld van kieschheid heeft Demosthenes geleverd, toen hij de brieven, die Philippus van Macedonie aan zijne vrouw geschreven had, en die hem in handen waren gevallen, ongeopend aan den Macedonischen vorst terugzond.

ten, dat een misbruik, gelijk schending des brievengeheims is, van de zijde der overheid er zeldzaam was, hoewel de bekende nieuwsgierigheid der Atheners hen dikwijls zal verlokt hebben, om eens anders briefwisseling na te vorschen. Ook wat Sparta betreft, bestaan er voorbeelden, dat het briefgeheim er door de overheden geëerbiedigd werd,[1] ofschoon deze volgens de staatsregeling van LYCURGUS meer magt en gestrenger toezigt op de inwoners oefenden.

Gedurende de eerste eeuwen lag het niet in den aard der nog ruwe Romeinen, die zich schaarsch van het briefschrijven bedienden, om zich dikwijls aan verbreking van het briefgeheim schuldig te maken; hunne zeden waren toen nog eenvoudig, zij beroemden zich voornamelijk krijgslieden te zijn en de goede trouw stond bij hen in hooge eer. Meer dan eens was de briefopening een middel om een oogenblikkelijk gevaar, dat den Staat bedreigde, af te wenden, maar die gevallen waren weinig en sproten nog niet voort uit onzuivere beginselen.[2] De Romeinsche staats-regeling met hare comitia en eenjarige overheidspersonen kon dat misbruik moeijelijk begunstigen, en zelfs bij de Censores, die toch eene groote inquisitoriale magt bezaten, vinden wij er geene sporen van gedurende het bestaan der republiek. Gelijk wij opmerkten, deden de talrijke geheime briefwisselingen echter tegen het einde van het Gemeenebest eene toenemende briefopening onderstellen, en hoe men in dien tijd reeds over de heiligheid van het briefgeheim dacht, blijkt uit eenige woorden over dit onderwerp door CICERO geuit,[3]

---

[1] NEPOS, *Vita Pausaniae*, C. IV, § 1, 2 en 3. De reeds vermelde σκυταλαὶ der Spartanen doen echter kennen dat de brieven er wel eens geopend werden.

[2] Bijv. de inbeslag-neming der brieven van de afgezanten der TARQUINII, die een oproer ten gunste dier verdreven familie trachtten te bewerken. Liv. L. II. C. IV.

[3] Philippica II, 4. Zij werd niet uitgesproken, maar op schrift aan den Senaat ingediend. CICERO beklaagt zich daarin over het verbreiden door ANTONIUS van hetgeen hij aan dezen vertrouwelijk geschreven had. POMPEJUS,

die met zijne deugden en gebreken een vrij goede vertegenwoordiger van zijne eeuw en als het ware de *viva vox* van de maatschappelijke denkwijze zijner tijdgenooten was: „*Quis enim unquam paullum modo bonorum consuetudinem* „*nosset, litteras ad se, ab amico missas, offensione aliquâ* „*interpositâ, in medium protulit palamque recitavit? quid* „*est aliud, tollere e vita vitae societatem, quam tollere amico-* „*rum colloquia absentium? quam multa jocosa solent esse in* „*epistolis, quae prolata si sint, inepta videantur! quam multa* „*seria, neque tamen ullo modo divulganda!*"

De zedeloosheid gedurende het Keizerrijk onder eene groote beschaving, het ophouden van een' onafhankelijken midden- en burgerstand,[1] de zucht om rijkdommen op welke wijze ook te verkrijgen en de kuiperijen der vroeger zoo eenvoudige Romeinen, dit alles, gevoegd bij de schandelijke bedrijven der delatores, die het eerst door TIBERIUS begunstigd, zich weldra overal indrongen, kan ons geen hoog denkbeeld geven eener vrij naauwgezette eerbiediging van het briefgeheim. Wat moeten wij immers wel te dien opzigte denken van lieden, waaronder zelfs Senatoren waren, die zich niet ontzagen, om achter behangsels, achter deuren, ja met het oor tegen openingen in de zoldering geplaatst, de gesprekken af te luisteren van diegenen, welke zij in het verderf wilden storten?[2] het zegel van een' brief zal hun voorwaar geen

de vriend en tijdgenoot van CICERO, was zoo overtuigd van de onschendbaarheid des briefgeheims, dat hij, na de zegepraal zijner partij te Rome, alle brieven zijner tegenstanders, die hem in handen waren gevallen, ongeopend liet verbranden. Zie meerdere voorbeelden bij MATTHAEUS, *de Criminibus*, ad L. XLVIII Dig. c. 1, § 8.

[1] Het politiek bestaan der *municipia* had in de daad opgehouden, hoewel de oude vormen nog bleven bestaan, toen alle gezag gevestigd bleef bij den Keizer en eenige voorname ambtenaren binnen de keizerlijke verblijfplaatsen; de vernietiging van allen invloed der steden werkte allernadeeligst op de inwoners. Meer bijzonderheden zijn te vinden in het voortreffelijk opstel van GUIZOT: du régime municipal dans l'empire Romain, in zijn werk: *Essais sur l'histoire de France*, Paris 1858, 10me éd.

[2] Men vergelijke hierover *Le Livre Noir*, T. I. Introduction, bl. III en volgg.

beletsel geweest zijn! Wel werden strenge wetten tegen de kwade praktijken der delatores uitgevaardigd,[1] maar deze toonen hoezeer het kwaad bestond en het gezegde van MACROBIUS in zijne satyren is hier toepasselijk: „*bonae leges* „*ex malis moribus procreantur.*" Buitendien werden zij door vele Keizers begunstigd en de wetten somtijds zeer slecht opgevolgd in tijden van regeringloosheid en wanorde, toen achtereenvolgens de eene Keizer den anderen van den troon verdrong.

Zag het er dus treurig met de zekerheid van de briefwisseling uit, er waren niettemin behalve de reeds vermelde, voortreffelijke wetten die haar in hare bescherming namen, wetten, die althans in rustige tijden hare nuttige werking gehad hebben. Een eigendomsregt van brieven werd erkend[2] en daaraan de gewone gevolgen van anderen eigendom toegekend, zoodat bijv. tegen diefstal van brieven de gewone *actio furti* of de *condictio furtiva* gegeven werd,[3] terwijl het bezitregt van een' brief door de Interdicten werd gewaarborgd. Ofschoon niet uitdrukkelijk daarin opgenomen mogen eenige andere wetten, wegens de overeenstemming van de onderwerpen daarin geregeld met het door ons behandelde, gezegd worden daarop toepasselijk te zijn: hieronder behooren de *lex Cornelia de falsis*,[4] en de wet op het *stellio-*

---

[1] Bijv. de *lex Remmia*, en in lateren tijd het *Sctum. Turpillianum*, zoowel tegen accusatores als delatores. Verg. T. II. D. de Accusat.

[2] L. 65, § 1 D. de Acq. rer. dom. en l. 14, § 17 D. de Furtis. Verg. SIEBDRAT, *Diss. de dominio epistolarum*, Lips. 1829, § 3 en volgg., en DE VRIES, aangeh. Diss.

[3] L. 14, § 16 en 17 D. de Furtis en l. 1 et 11 D. de Condict. furt. Misschien zou ook hier toepasselijk zijn de l. 1 D. furti adv. nautas, caupones et stabular., hetgeen echter door sommigen betwijfeld wordt. Verg. DE RANISCH, *Diss. de Rhedis meritoriis*, Lips. 1685, c. 4 § 4.

[4] L. 1. § 4 et 6, l. 9 § pen. l. 16. § 1 et ult. l. 23, 25, 26, 29 et 31. D. ad l. Corn. de falsis. l. 13, 14, 20 Cod. ad. l. Corn. de falsis. l. 38. § 7, 8 et 9 D. de poenis; dit betreft nl. openbare geschriften, niet private. Om deze wet te kunnen toepassen moet er echter werkelijk *valschheid*, de *fraudulosa veritatis imitatio* hebben plaats gehad. DE VRIES, bl. 66. Zie echter M. C. OTHO, Diss. *de eo quod justum est circa litteras resignatas*, Jen-

naat,[1] tenzij opening of lezing van brieven onder de algemeene rubriek van de buitengewone misdrijven te brengen zij, zoo als sommigen gemeend hebben.[2] Het beschadigen van brieven, het verbreken van zegels, het verbreiden van den inhoud tot iemands nadeel, kon volgens de *lex Aquilia* gestraft worden.[3] Eindelijk kwamen den Romeinen nog hunne civiele actiën te stade, voorspruitende uit *mandaat*, *depositum*, *negotiorum gestio* en *receptum*, zij waren voornamelijk van belang bij het onderzoek naar de betrekkingen tusschen afzender en ontvanger, en tusschen dezen en den overbrenger.[4]

Gelijk men weet bestond in het strafregt der oude volken het accusatorisch proces: ieder mogt, ja moest er aanklagen[5]

1721, C. III. 32 en MEISTER, *principia juris criminalis*, Sect. III, Pars II. l. XVI. § 6. Jod. de DAMHOUDER, *practica rerum criminalium*, C. CXXII, meent dat private papieren onder de lex Cornelia begrepen waren. REIN, *das Criminalrecht der Römer*, bl. 785, gelooft dat verduistering van niet vervalschte papieren, geene testamenten zijnde, onder de valschheid van de lex Cornelia te rekenen zij, maar eerst later volgens den inhoud van die wet gestraft werd, bl. 785 en noot 2 aldaar. MATHAEUS l. l. § 7. meent het tegendeel volgens de l. 16, § 1. ad l. Corn. de falsis.

[1] De wet op het stellionaat was eene aanvulling van de lex Cornelia, hetgeen blijkt uit hare geschiedenis. Verg. MEISTER, l. l. § 3 en OTHO, Diss. C. III. § 6. Ook komen in de l. 3. § 1. D. de Stell. de woorden voor; «*ubicumque igitur titulus criminis deficit, illic stellionatus objicietur.*»

[2] De meeste oude criminalisten, aangehaald bij DE VRIES, Diss., bl. 66. Zie o. a. MATTHAEUS, *de Crim. ad l. Corn. de falsis*, C. I, § 7 en 8 D. de Extraord. Crim.

[3] L. 13 D. leg. Aquil. Verg. OTHO, *Diss.*, C. III, § 4 en 10. Zijn ook de strenge wetten tegen de *effractores* (l. 2. D. de Effract.) hier niet toepasselijk?

[4] Uitvoeriger is hierover DE VRIES, *Diss.*, bl. 50, 60 en volgg. Tegen schending van brief bewaargeving zorgt de l. 1, § 6, D. ad l. Corn. de falsis volgens MATTHAEUS.

[5] De *accusatores*, die den beschuldigde niet alleen aanklaagden, maar ook voor den regter in een strafgeding vervolgden, en de *delatores* of bloote aangevers, welke wel eens in het Romeinsche regt voor elkander genomen worden, zijn zeer verschillend van de *delatores*, of liever *calumniatores*, waarvan wij vroeger spraken (bl. 7). De *accusatoria potestas* had ieder, die daarvan niet om bepaalde redenen was uitgesloten; er waren dus geene personen, gelijk na het ontstaan van het inquisitorisch- of onderzoekingsproces, die *ex officio* met de aanklagten belast waren; evenwel worden in

en er waren niet, gelijk in het hedendaagsch regt, van staatswege aangestelde ambtenaren, wier verrigtingen ten opzigte der voorloopige instructie naauwkeurig door de wet bepaald waren; de aanklagers of accusatores moesten dus zelve de bewijsmiddelen opsporen, waarmede zij hunne aanklagt wilden staven,[1] en even als in het burgerlijk geding gold in het strafgeding de regel: *actori incumbit onus probandi.* Niet zelden gebeurde het dan ook dat de accusatores zich eene volmagt (lex) deden geven door den praetor, om alle die nasporingen te doen welke zij behoefden.[2]

Door vele criminalisten, waaronder MITTERMAIER,[3] HENKE[4] en anderen,[5] wordt echter de meening voorgestaan, dat noch huiszoeking,[6] noch papieronderzoek in

---

het latere Romeinsche regt eenige aangetroffen, zooals de *curiosi*, *stationarii*, *agentes in rebus*, *irenarchae*, *nuntiatores*, alleen echter voor zooverre hun ambt betrof, dat meer administratief dan regterlijk was. Verg. HENKE, *Handbuch des Criminalrechts*, Th. 4, § 5. Nov. 77. Const. 10 en 54 C. de episc. Const. un. C. de raptu virg. Const. 34, Cod. ad l. Jul. de adult.

[1] L. 4 Cod. de edendo: «*Qui accusare volunt probationes habere debent;..... actore enim non probante, qui convenitur, etsi nihil praestat, obtinebit.*» Verg. l. 25 Cod. de Probat.

[2] GEIB, *Geschichte des Röm. Crim. processes*, bl. 285. Hoe de accusatores zich bewijzen verschaften, is aangeduid bij CICERO in *Verrem*, L. I, 6 en 23. L. II, 74. L. III, 66. L. IV, 61 en 62. CICERO *pro Scauro*, § 23—28. Sporen van de genoemde volmagt zijn te vinden bij CICERO in *Verrem*, L. IV, 66. «Hic ego postulare coepi, ut mihi tabulas obsignare ac deportare liceret. «Ille contra, *legem* recitare ego, omnium mihi tabularum et litterarum «fieri potestatem oportere. Contra ille furiosus urgere, *nihil ad se nostras «leges pertinere*..... Quid multa? nisi vehementius homini minatus essem, «*nisi legum sanctionem poenamque recitassem*, tabularum mihi potestas facta «non esset.»

[3] MITTERMAIER, *das Deutsche Strafverfahren*, Th. I, § 66 en noot.

[4] HENKE, *Handbuch*, § 69, § 94 en § 95.

[5] ABEGG, *de sententia condemnatoria ex solis indiciis secundum principia juris Romani haud admittenda.* BOEHMER, *Elementa jurisprudentiae criminalis*, § 87.

[6] De meeste oude criminalisten spreken er niet van, noch ook de glossatoren der Digesta, hoewel GOTHOFREDUS, in zijne aanteekeningen op de l. 4 Cod. de Edendo, zich verwondert over de uitsluiting der ver-

het Romeinsche regt bestaan hebben; zelfs meent MITTERMAIER,[1] dat het eene tegenstrijdigheid van het aanklagtproces zou zijn, indien een beschuldigde kon genoodzaakt worden, aan den aanklager de papieren uit te leveren, welke deze tegen hem wil gebruiken.[2] Wat van dit laatste zij, en hoe waar het ook moge wezen, dat de Romeinen geene volledige bewijstheorie kenden, daar alleen het getuigenbewijs eenigzins naauwkeurig was geregeld en eerst in later tijd een hoewel nog zeer onvolledig voorschrift omtrent bewijsvoering te vinden is,[3] blijkt het nogtans uit verscheidene plaatsen[4] van de Romeinsche wetgeving, dat papieronderzoek geoorloofd was, hetgeen bevestigd wordt door het bestaan van de vergelijking van schrift (*comparatio litterarum*).[5] Maar al moge de Romeinsche wetgeving omtrent dit punt noch uitvoerig, noch duidelijk zijn, in de praktijk en in de schriften van historieschrijvers[6] en van

---

pligting van den beschuldigde, om zijne eigene papieren uit te leveren. Vele andere criminalisten daarentegen meenen, dat huiszoeking even als papier-onderzoek, bij de Romeinen bekend was, gelijk DE BOSCH KEMPER, *Wetboek van Strafvordering*, Dl. II, bl. 176; REIN, aangeh. werk, bl. 312; GEIB, o. l., bl. 645; l. 1, § 2 en l. 3 D. de Fugitiv.

[1] MITTERMAIER, o. l., Th. I, § 68.

[2] MITTERMAIER, *die Lehre von Beweise im Strafprocesse*, Kap. I, bl. 12.

[3] L. ult. Cod. de Prob. «Sciant cuncti accusatores eam se rem deferre «in publicam notionem debere, quae munita sit idoneis testibus vel instructa «apertissimis documentis vel indiciis ad probationem indubitatis et luce cla«rioribus expedita.»

[4] T. IV, D. ad exhibendum; T. XIII, D. de edendo; l. 3 et 10, § 1, D. de jure fisci; l. 2, D. de fide instr.; l. 20; D. de accus.; l. 15, § pen. D. de Sto Turpilliano; C. 3 Cod. qui accusare non possunt; l. 10, D. de Probat.; l. 2 Cod. quorum appell. non recip.; l. 15, Cod. de fide instr., en de in noot 3 vermelde l. ult. C. de Prob.

[5] L. 2, § 1, Cod. Th. ad l. Corn. de falsis; l. 22, Cod. eod.; l. 20 C. de fide Instr. Nov. 49 c. 2 en Nov. 73. Verg. ook GEIB, *Geschichte*, bl. 144 en 145, bl. 352 en volgg., bl. 643 en volgg. MATTHAEUS, o. l., ad L. XLVIII, Dig. C. v.

[6] LIVIUS, II, 4; XXXVIII, 55. PLUTARCHUS, *Leven van Publicola*, c. 4, c. 6. TACITUS, *Annales*, II, 30. VALERIUS MAXIMUS, l. VI, c. 5. PLINIUS, III, *Epist.* VI.

regtsgeleerden,[1] die het bewijs door aanwijzingen (indicia) naauwkeurig zochten te bepalen,[2] zijn talrijke voorbeelden te vinden van briefopneming en papieronderzoek in strafgedingen. Dit was een natuurlijk gevolg van de onbestemdheid der wet en van de groote vrijheid aan de accusatores in het opsporen hunner bewijsmiddelen overgelaten; slechts bij enkele wetsbepalingen, meestal uit den lateren tijd van het Keizerrijk, werd deze vrijheid eenigzins beperkt. Zoo mogt de Fiscus in halszaken de uitlevering van private papieren niet eischen;[3] het bewijs door geschrift was in militaire zaken niet noodig;[4] men mogt de overgifte of inzage zijner papieren weigeren, die tot bewijs tegen een' derde (niet tegen zich zelven) moesten dienen, indien men meende door die inzage nadeel te zullen lijden, mits den eed afleggende, dat men dit alleen weigerde uit vrees voor werkelijk nadeel, niet wegens begunstiging of benadeeling van derden.[5] Het gezegde dus: *nemo ex alienis instrumentis aut probationibus juvari debet litemve suam instruere*,[6] kan volgens het voorgaande niet als algemeene regel opgevat worden, maar moet

---

[1] Behalve de plaatsen in noot 2, bl. 10 aangehaald, ook nog CICERO in *Bruto*: «seseque *chirographa*, testificationes, indicia, quaestiones, mani«festam rem deferre diceret.» CICERO in *Verrem*, III, 71: «misit in Sici«liam litteras ad Carpinatium..... quae ego Syracusis apud Carpinatium in «litterarum allatarum libris, Romae in litterarum missarum, apud magistrum «Tullium, familiarem tuum inveni, *quibus ex litteris impudentiam foene«rationis, quaeso, cognoscite.*» CICERO in *Verrem*. Actio I, 18: «hoc testibus, «*hoc tabulis privatis publicisque*, auctoritatibus ita vobis planum faciemus, «ut hoc statuatis etc.» En de aanteekening van PSEUDO-ASCONIUS op Lib. I, in *Verrem*: «Sed postquam obsignandis litteris» (dit waren de tabulae accepti et expensi, huis- en kasboeken, nog in de eerste eeuwen van het Keizerrijk in gebruik) «reorum, *ex suis quisque tabulis damnari coepit*, ad «nostram memoriam tota haec consuetudo cessavit.» CICERO pro BALBO, c. 5, CIC. ad Att. I, *Epist.*, 16. 4.

[2] CICERO, *de Inventione*, II, 4 en volgg.

[3] L. 2, § 2, D. de jure fisci.

[4] L. 7, Cod. de fide instr.

[5] L. 22, Cod. de fide instr.

[6] Verg. ook de daarmede overeenstemmende en reeds vermelde l. 4, Cod. de edendo, waarop MITTERMAIER zich beroept.

op bijzondere gevallen toepasselijk geweest zijn,[1] terwijl daarentegen de inzage en opening van brieven en papieren bij de Romeinsche strafgedingen gebruikelijk was, zonder daarom juist hetzelfde te zijn als de voorloopige instructie in het hedendaagsche regt.

Na de invallen der Germaansche volken en de vernietiging van het Westersch-Romeinsche rijk, ontstond een tijd van achteruitgang en barbaarschheid, die het briefverkeer allezins belemmerden, zoo niet geheel te niet deden gaan, daar de onkunde zóó groot in Europa was geworden, dat vele vorsten en aanzienlijken het letterschrift niet eens kenden en de beoefening daarvan voornamelijk aan de monniken in hunne kloosters verbleef.[2] Die eerste eeuwen leveren dus niets belangrijks omtrent ons onderwerp op. Wel trachtten in de 9de eeuw Alfred de Groote in Engeland en Karel de Groote in Duitschland en Frankrijk de beschaving uit haar laag standpunt op te heffen, maar na hun' dood ging weder veel van het goede,[3] dat zij hadden ingesteld, verloren; de onbekwaamheid hunner opvolgers, de invallen der Noormannen, de twisten tusschen de leenheeren en leenmannen, de rooverstogten van burggraven en anderen, edelen of niet-edelen, het overal geldend regt van den sterkste en bij gevolg de geringe veiligheid voor verplaatsing van personen of goederen in Europa, dit alles verhinderde zeer het briefverkeer van de eene naar de andere plaats. De weldadige invloed der kruistogten deed zich echter weldra te midden van die verwarring gevoelen: de beschaving werd uit het Oosten naar het Westen overgebragt, de steden en een vrije middenstand ontstonden,

---

[1] Geib, bl. 645, meent, dat l. 4 C. de edendo, voornamelijk bij *crimen majestatis* te pas komt.

[2] Bij de geestelijken vinden wij in de laatste eeuwen van het Romeinsche rijk en iets later, sporen van briefwisseling in hunne aanbevelingsbrieven, *γράμματα συστατικὰ* en *εἰρηνικὰ*, vermeld in de Canones Apostolorum van Clemens, C. 12 en 32.

[3] De oprigting door Karel den Groote van scholen en van posten, die even als de Romeinsche geregeld waren, doet eenige toeneming van briefverkeer vermoeden.

handel en wetenschappen begonnen te bloeijen, steden vereenigden zich tot stedenverbonden en kooplieden tot gewapende gezelschappen ter bescherming van hunnen handel te land en ter zee; men reisde gezamenlijk naar de jaar- of kermissen, en belastte zich bij die gelegenheid met de overbrenging van brieven, terwijl vroeger de eenige veilige wijze van briefverzending door middel der monniken plaats had.[1] De behoeften van den handel en van een steeds levendiger briefverkeer deden spoedig de bodenschappen ontstaan, gelijk de Schäffners, de boden der Hanzesteden, de Metzgerpost, die der Duitsche ridders en anderen;[2] elke koopstad had hare eigene briefboden of gemeenschappelijke met andere plaatsen, waardoor de veiligheid van het briefverkeer niet weinig bevorderd werd, te meer daar vele hunner borgtogt moesten stellen of eene eed afleggen[3] voor de trouwe vervulling hunner pligten. Buiten deze bodenschappen bestonden reeds vroeg, ten minste in Duitschland, de posterijen, geheel op de Romeinsche wijze ingerigt.[4] Keizer FREDERIK II had ze in Duitschland voor keizerlijke regalia verklaard,[5] en door ze op die wijze onder keizerlijk opzigt en keizer-

---

[1] De vorsten en aanzienlijken hadden hunne eigene loopers, gelijk sommige hoogescholen, zooals die van Parijs en Leipzig. Zie CREMER, aangeh. Diss., bl. 41 en 119.

[2] CREMER, diss. Nadere berigten omtrent de posten der Marianer- of Duitsche ridders zijn te vinden bij BOURICIUS. De Amsterdamsche briefboden bewezen groote diensten aan het Hanzeverbond door hunne togten tusschen Amsterdam en Hamburg en naar de noordelijke Hanzesteden.

[3] ALKEMADE en SCHELLING, *Beschrijving van het Land van Voorne.* Volgens eene oude verhandeling, daar op bl. 264 aangehaald, zou die eed reeds lang vóór het jaar 1400 zijn afgenomen; een voorbeeld wordt daar gevonden: «Dat zweer ic, der Steden van den Briel Messagier ende gethrou Bode «te wesen, *hair bootscapen te helen*, hair eer te bewaren, na minen vermoghe. «Dat en sal ic laten om liefde, noch om leede, noch om mieden, noch om «ghiften, die men mi gheven mach, of doen gheven, bieden mach of doen «bieden, noch om geenre ander saken wil. So moet mi God helpen ende «alle syne Heilighen. Amen.» Zie ook CREMER, bl. 79.

[4] PHILIPPUS à LEIDIS. *Tractatus iuridico-politicus de cura reipublicae*, in de laatste helft der XIV eeuw geschreven, cas. XXXIII en cas. LXXVII.

[5] Lex Feud. L. II. Tit. LVI.

lijke bescherming te stellen, was er eene schrede gedaan tot meerdere veiligheid van het brieventransport.

Het leenregt, dat tijdens de kruistogten, naast het kanonieke regt in midden-Europa overal geldig was en door de Constitutiën der Duitsche Keizers geregeld werd, hield eenige bepalingen over ons onderwerp in: de leenman moest bij zijne investituur o. a. zweren, dat hij de geheimen zijns leenheers nooit zou openbaren, en dat, zoo hem aanslagen tegen zijn' leenheer bekend werden, welke hij niet kon verhinderen, hij hem daarvan kennis zou geven;[1] zoo hij zijn' eed schond, werd hij van zijn leen vervallen verklaard en beging felonie; eveneens hij, die de brieven van zijn' leenheer opende of verzuimde de briefwisseling met den vijand te onderscheppen of uit te leveren.[2] Ook het kanoniek regt schreef strafbepalingen voor tegen opening van brieven,[3] maar de kanonieke regtsdocteren vergunden daarentegen aan mans, vaders, voogden, leermeesters en geestelijken, om de brieven te openen van hunne vrouwen, kinderen, minderjarigen, leerlingen en ondergeschikte geestelijken.[4]

Wat de middeneeuwsche strafregtspleging betreft, daarbij valt op te merken, dat de bewijzen van misdrijven voornamelijk gezocht werden in zekere overtuigingsmiddelen, waaraan het bijgeloof van die tijden zeer veel gewigt hechtte, zoo als de Gods oordeelen (ordalia), het tweegevecht, den zuiveringseed, van welks aflegging de schuld of onschuld van den aangeklaagde afhankelijk was, ook de bekentenis.[5] Toen het

---

[1] Lex Feud. L. II. Tit VI en VII.

[2] Lex Feud. L. I. Tit. XVII. Verg. de aanmerking van GOTHOFREDUS. Constitutie van HENDRIK VIII van 1309 in de Extravagantes. T. II of XIX. Verzuim van onderschepping of uitlevering van des vijands briefwisseling werd even als de verstandhouding met hem, volgens de beginselen der l. 1. § 1. D. l. Jul. majestatis gestraft.

[3] C. 33. X. de off. et pot. jud. deleg. C. 3. X. de crim. falsi.

[4] OTHO, Diss. C. II. § 12.

[5] HENKE, *Handbuch*, Th. 4, § 5 en 95. MITTERMAIER, *die Lehre von Beweise im Strafprocesse*, bl. 13 en volgg. Huiszoeking werd eerst laat in Duitschland ingevoerd. Zie MITTERMAIER, *das Deutsche Strafverfahren*, § 65.

kanoniek regt meer en meer invloed bekwam en het ontstaan van een' *processus inquisitorius* bevorderde, werden vele dezer bewijsmiddelen, die met den aard der geestelijke regtspleging strijdig waren, afgeschaft, en kwam men weder meer terug tot de Romeinsche bewijsvoering. Volgens het geestelijk regt stond het den regter vrij zich op alle mogelijke wijzen van de schuld eens aangeklaagden te verzekeren,[1] met eenige beperking evenwel omtrent het gebruik van niet openbare stukken.[2] Het kanoniek regt was dus zeer overeenkomstig aan het beginsel van het latere Romeinsche regt, een beginsel dat nog eenige eeuwen na den val van het Westersch-Romeinsche Rijk bleef duren, volgens hetwelk zelfs het getuigenbewijs voor schriftelijk bewijs moest onderdoen,[3] zoodat het papieronderzoek van groot belang werd. Deze omstandigheid en de vrijheid aan de regters overgelaten in het kiezen der overtuigingsmiddelen, in haar verband beschouwd met de strafbepalingen der geestelijke en feodale wetgevingen en met sommige voorzorgen ter beveiliging van het briefgeheim in de middeneeuwsche staatsinstellingen,[4] doen ons besluiten dat briefopening in het dagelijksche leven en briefonderzoek in de strafregtelijke praktijk dikwijls voorkwamen.

Bij toenemende beschaving en behoeften begonnen de bodenschappen langzamerhand geheel plaats te maken voor de

---

[1] De Pausen en kanonieke regtsdoctoren voerden buitendien allerlei regelen van bewijsvoering in. C. 2 en 13, 14 X de Praesumt. C. 10 X de Prob. C. 5, 10 en 33. X. de Testibus. Ook moeten de *Capitularia* der frankische Koningen vele nuttige bepp. over bewijs bevatten. Zie MITTERMAIER, *die Lehre von Beweise*, bl. 14 en 15.

[2] C. 1. X. de Prob. C. 1. X. de Fide Instr. C. 5 eod.

[3] BASILIC. XXI. 1. 25. HARMENOPUL. I. 6. 57. Verg. GEIB, *Geschichte*, bl. 645.

[4] PHILIPPUS à LEIDIS, *Tractatus*, cas. LXXII, waar hij, sprekende van de Archiven der Graven van Holland, die te 's Hage bewaard werden, zegt: «in quorum manibus secreta Comitum, ut litterae, chirographi «et Decus registri secure mitterentur, quae per manus singulorum et ple«rumque juvenum et novorum transeuntia confusionem et periculum gene«rant pro tempore dominanti.»

inrigting der posterijen, en hoewel vele nog tot in de 17de eeuw bleven bestaan, waren de mindere doelmatigheid der bodendiensten en de dikwerf geringe veiligheid die zij aanboden,[1] oorzaken van hare opheffing. De nieuw opgerigte posterijen daarentegen leverden een groot verschil op met die van den ouden tijd; want mogten slechts weinige uitverkorenen zich van deze bedienen, gene strekten ten gebruike van iedereen, hetgeen weldra zelfs eene verpligting werd, zoodra de Staat of de Vorst de posterijen aan zich trok, haar tot *regalia* verhief, en door de inkomsten te genieten, haar tevens onder zijne bescherming en toezigt bragt. — Het is niet te ontkennen, dat dit toezigt een wezenlijk voordeel kon opleveren voor de veiligheid van het briefvervoer, ware het niet dat de Vorsten hunne bescherming dikwijls misbruikten, om zich meester te maken van de geheimen aan de post toevertrouwd. Een der eerste voorbeelden hiervan gaf LODEWIJK XI in Frankrijk, bij welk land wij ons eenige oogenblikken willen bepalen. Bij zijn edict van 14 Julij 1464 voerde hij vele nuttige verbeteringen in het postwezen in, stond het gebruik zijner posten ook aan vreemde vorsten toe, maar beval tegelijk aan zijne post-commiesen en aan zijnen *Grand-maître des courriers de France*, zelfs aan de bevelhebbers der provinciën, om de binnen- en buitenlandsche correspondentie te onderzoeken;[2] eene handelwijze die niemand zal

---

[1] De Hollandsche kooplieden klaagden over het openen der paketten door de Keulsche boden in 1591, en de Magistraat van Keulen liet eens alle Hollandsche brieven aanhouden en opbrengen. Verg. LE JEUNE, *het Brievenpostwezen in de Republiek*, Hoofdst. III, bl. 25.

[2] Wet van 14 Julij 1464, te vinden in haar geheel in het *Recueil général des anciennes lois françaises depuis* 420 *jusqu'à* 1789, par JOURDAN, DECRUSY et ISAMBERT. T. X.:

Art. 8. «Et afin que notre très Saint Père et princes étrangers,» etc.

Art. 10. «Seront les dits courriers et messagers visités par les dits «commis du dit grand-maître, auxquels ils seront tenus d'exhiber leurs «titres et argent pour connaître s'il n'y a rien qui porte préjudice au ser«vice du roi et qui contrevienne à ses édits et ordonnances,» etc.

Art. 11. «Après avoir vu et visité par le dit commis les paquets des

bevreemden, welke het karakter en de staatkunde van LODEWIJK XI kent. De latere postwetgeving, die tot aan HENDRIK III geheel onveranderd bleef, [1] hield geene bepalingen omtrent briefopening op de post in; evenwel had het openen der brieven meer dan eens plaats, [2] daar er wel geene wetsbepalingen bestonden die dit vergunden, maar ook geene te vinden waren die het verboden, en zoowel de willekeurige gedragingen van vele vorsten, als de onlusten en oproerigheden in Frankrijk, de eerbiediging van het briefgeheim in den weg stonden. Gedurende al die onlusten en woelingen van edelen, steden en vorsten onderling, had het Koninklijk gezag zich allengs gevestigd en was ten laatste zegevierend uit den strijd met den Adel gekomen. Het nagaan der oorzaken, die daartoe bijgedragen hebben en de beschouwing der middelen die de regeringen tot die uitkomst leidden, liggen buiten het bestek van ons onderwerp; genoeg zij het aan te merken, dat die middelen niet altijd te regtvaardigen waren, dat de willekeur der vorsten steeg naar mate hunne magt zich uit-

---

dits courriers et connu qu'il n'y ait rien contraire au service du roy, les cachetera d'un cachet qu'il aura des armes dudit grand-maître des coureurs, et puis les rendra aux dits courriers avec passeport que Sa Majesté veut être de la manière qui suit,» etc.

Art. 14. «Et s'il se trouve aucuns des dits courriers étrangers et autres «entrants dans ce royaume et sortants d'iceluy par chemins obliques et faux «passages ou chargés de lettres ou autres choses préjudiciables au roy notre «sire, les dits commis les mettront ès mains des gouverneurs ou leurs «lieutenants, et les lettres et paquets dont ils auront été saisis seront en«voyés au grand-maître des coureurs.....»

Art. 15. «.....Le dit seigneur veut et ordonne que nul ne puisse être pourvu du dit office (dat van grand-maître), s'il n'est reconnu fidèle, «secret, diligent et moult adonné à recueillir de toutes contrées, régions, «etc. les choses qui lui pourront contribuer et pour lui apporter les nou«velles et paquets, qui lui adviennent par ambassades, lettres et autre«ment, qui touchent en particulier et en général l'état des affaires et du «royaume.»

[1] CREMER, *Diss.*, bl. 45.

[2] Voorbeelden van briefopening onder HENDRIK IV zijn te vinden bij MEZERAI, in zijn *Abrégé chronologique de l'histoire de France.*

breidde en dat onder de hulpmiddelen, aangewend om die magt te bevestigen, het gebruik maken van spionnen en het nasporen van vertrouwelijke briefwisselingen moeten gebragt worden.[1] Van eene stelselmatige invoering van opening der brieven, die aan de post toevertrouwd waren, vinden wij echter het eerst melding gemaakt onder MAZARIN;[2] deze minister van ANNA van Oostenrijk en van LODEWIJK XIV, in de Italiaansche staatkunde opgevoed, zag het groote nut in, dat hij van eene instelling gelijk de post kon trekken, om ongemerkt en gemakkelijk de geheimste bedoelingen zijner tegenstanders te leeren kennen; de intendant-generaal der posterijen werd daardoor een der voornaamste staatsdienaren van den Koning. Anderen[3] meenen, dat eerst door LOUVOIS de inzage der brieven op de post werd ingevoerd, daar LODEWIJK XIV tijdens zijn gedurig verblijf te Versailles gaarne wilde onderrigt zijn van alles wat er in Parijs omging. Aan wien dezer beide ministers ook de eer der verbreking van het postgeheim moge toegekend worden, zeker is het in elk geval dat de regering van LODEWIJK XIV zeer rijk aan voorbeelden daarvan is geweest; hetgeen wel te verwachten is van een' Vorst, die de woorden „*l'Etat c'est moi*," had uitgesproken, gelijk hij ze ook toepaste, die reeds bij den aanvang zijner regering in het proces tegen FOUQUET, heimelijk diens papieren had doen ligten, vóór nog eenig geregtelijk onderzoek begonnen was, eene omstandigheid, van welke FOUQUET en zijn verdediger PÉLISSON, zich uitmuntend wisten te bedienen.[4] Deze

---

[1] In de geschiedenis zijn de spionnen-stelsels van RICHELIEU en van MAZARIN bekend.

[2] *Livre noir*, p. LIV. De verontwaardiging over dezen nieuwen willekeurigen maatregel van den reeds zoo gehaten MAZARIN moet, volgens dien schrijver, niet gering zijn geweest.

[3] DUCLOS, *Mémoires secrets sur les règnes de Louis XIV et Louis XV*. T. I, p. 130.

[4] Zij beweerden o. a., dat door die wegname, de beschuldigde opperintendant van de gelegenheid verstoken was om zijne onschuld te bewijzen.

daad brengt ons tot de algemeene opmerking, welke wij ook later nog de gelegenheid zullen hebben te herhalen,[1] dat de werking van het politiek gezag dikwijls niet duidelijk genoeg van die der regterlijke magt afgescheiden was: de Koning of zijne ministers vervolgden meermalen iemand, zonder hem voor den gewonen regter te brengen; dan eens waren de *lettres de cachet* genoegzaam, om iemand voor jaren, soms voor zijn leven van zijne vrijheid te berooven, dan weder waren het buitengewone (gedelegeerde) regters, die eenen beschuldigde vonnisten, terwijl de luitenant van policie, gelijk onder LODEWIJK XIV de bekende D'ARGENSON, de bedoelingen der regering ten dienste stond, onderzoekingen deed, brieven liet openen, gevangennemingen beval voor daden, waartegen de wet geene bepaalde strafbepalingen had voorgeschreven, en die een zuiver staatkundig karakter hadden, ja dikwijls alleen wegens bloote vrees of weêrzin tegen den een of ander[2]. Deze afwijking van onze hedendaagsche begrippen omtrent de wederzijdsche bevoegdheden van politiek, administratief en regterlijk gezag, valt te meer in het oog, wanneer men bedenkt dat in strafzaken zelfs het Openbaar Ministerie geene huiszoeking, noch ook eenige voorloopige instructie mogt doen zonder vergunning des regters, en dit nog maar alleen

---

[1] Bij de behandeling van den toestand des briefgeheims in ons vaderland. Het juiste in het oog houden van dit verschil heeft zelfs ook nu niet altijd plaats. Verg. daarover een merkwaardig opstel van den Hoogleeraar MITTERMAIER, in *Archiv. des Crim. Rechts.* 1855. Stuk IV, n°. XVIII.

[2] Hoe weinig zelfs de regtsgeleerden in dien tijd het gevaarlijke der zamensmelting van die twee staatsmagten inzagen, bleek in 1715, toen dadelijk na den dood van LODEWIJK XIV, de toenmalige procureur-generaal, later kanselier D'AGUESSEAU, een man bekend om zijne regtschapenheid en regtskennis, met eenige anderen de verdrijving der Jezuiten en van den beruchten TELLIER voorstellende, aanraadde om door vertrouwde personen de voornaamste Jezuiten op te ligten, in de gevangenis te werpen en hunne papieren in beslag te nemen. Zie DUCLOS, *Mémoires secrets*, T. I, bl. 110 en volgg.

bij betrapping op heeterdaad of bij sterke verdenking [1].

Overigens was briefonderzoek in het oud-fransche strafregt toegelaten. De regter moest de brieven, die bewijzen van de schuld eens aangeklaagden inhielden, opvorderen, onderzoeken, en na proces-verbaal van den inhoud te hebben opgemaakt op de griffie in bewaring stellen [2]; zoo die brieven onder een derde berustten, moest de regter zich derwaarts begeven, zijne verklaring over hunnen inhoud afnemen of hen opvorderen. Brieven door middel der post aan of door een' gevangen beschuldigde verzonden, moesten door den cipier of een' ander aangehouden, en opgezonden worden aan den regter, die er proces-verbaal van opmaakte. [3] Na de gevangenneming werden de in beslaggenomen voorwerpen teruggegeven, behalve de papieren. [4] De brieven, gelijk de andere in beslaggenomen overtuigingstukken, moesten den gevangene vertoond en hij daarover ondervraagd worden, en de papieren beide door regter en beschuldigde worden gewaarmerkt; bij weigering van dezen laatste, moest de regter er in zijn proces-verbaal melding van maken; de stukken moesten in het geding aan de getuigen vertoond worden [5] Behalve deze wetsbepalingen, die het bestaan van papieronderzoek in het oude fransche regt aanduiden, zijn nog in dat regt uitvoerige wetten te vinden op de vergelijking van schrift, [6] waartoe gewoonlijk overgegaan werd als een

---

[1] Jousse, *Traité de la justice criminelle en France*, T. II, L. II, Titre V et VI.

[2] Jousse, t. a. pl. — Een beschuldigde kon echter nooit genoodzaakt worden zelf overtuigingstukken of papieren uit te leveren.

[3] Jousse, *Traité*, T. II, L. II, Titre VI.

[4] Art. 7, Tit. XIII, van de Ordonnance Criminelle van 1670.

[5] Art. 14, Tit. X, Ordonnance van 1670. Men ziet dat de Ordonnance ook in dit punt aan de nieuwe Fransche wet in vele opzigten tot voorbeeld heeft gestrekt.

[6] Ordonnance Criminelle van 1670, Tit. VIII en Tit. XIV, later uitgebreid door de Ordonnance van 1737 op het *Faux principal et incident*, Titre de la reconnaissance des écritures. Verg. Jousse, aangeh. pl. Tit. IX, en Bonnier, *Traité des preuves en droit civil et en droit criminel*, § 667 en volgg

beschuldigde het schrift van papieren niet herkende of weigerde te bekennen, dat het van hem afkomstig was. Lang vóór de invoering der strafwetgeving van LODEWIJK XIV waren papieronderzoek en vergelijking van schrift in gebruik, zoo als blijkt uit het proces van den Maarschalk DE BIRON, onder de regering van HENDRIK IV wegens hoog verraad ter dood veroordeeld.

Na deze uitweiding keeren wij tot LODEWIJK XIV terug. Het voorbeeld door hem gegeven, werd getrouw opgevolgd door zijne onderdanen; [1] hetzelfde had plaats onder het bestuur van den Regent en het Ministerie van den Kardinaal DUBOIS, die niet schroomde zich van het openen der brieven te bedienen, zelfs al ware het eene correspondentie van een' vreemden gezant. [2] Onder LODEWIJK XV hadden de intendant-generaal der posterijen, de luitenant van policie en de minister van buitenlandsche zaken, elk het regt brieven op de post te doen openen; [3] de laatste, toenmaals de Hertog DE CHOISEUL, maakte daarvan een schromelijk misbruik, door aan zijne vrienden alle familie-geheimen en alle intrigues, die hij in de brieven gevonden had, te vertellen. [4] Volgens eene tijdgenoot [5] bestond toen reeds eene soort van *cabinet noir*, daar zes of zeven commiesen dagelijks op

---

[1] Zoo liet bijv. Madame DE MAINTENON zich door de beruchte Prinses DES URSINS, de gunstelinge van FILIPS V van Spanje, onderrigten van alle geheimen der correspondentiën tusschen het ministerie van LODEWIJK XIV en zijne afgezanten in Spanje; om aan dit verzoek te voldoen, liet Madame DES URSINS verscheiden depêches aan den Koning van Frankrijk, onderscheppen, zoodat de diplomatische briefwisseling niet meer veilig zijnde, de afgezanten genoodzaakt waren gewigtige tijdingen in persoon aan den Koning over te brengen. DUCLOS, *Mém.*, bl. 46 en 59. Andere gevallen zijn vermeld in de *Mémoires du Duc de St. Simon*. Part. III. Ch. LVI.

[2] Bijv. bij de ontdekte zamenspanning van den Hertog DU MAINE met den Spaanschen Minister Kardinaal ALBÉRONI. DUCLOS, *Mém.*, T. I, bl. 292 en volgg.

[3] *Livre noir*, p. LVII.

[4] *Livre noir*, t. aangeh. pl.

[5] Madame DU HAUSSET, *Mémoires*, p. 64.

de post bezig waren met het nemen van afdrukken der zegels, het doen smelten van deze boven kokend water, het openen van brieven en weder sluiten met de nagemaakte zegels. Deze handelingen maakten de algemeene verontwaardiging gaande: de bekende QUESNAY heette het ministerie, dat zulks toeliet: „*un infâme ministère*," en zeide van den intendant-generaal der posterijen: „*je ne dînerais pas plus volontiers avec l'intendant des postes qu'avec le bourreau.*"[1] Zoo hadden de kooplieden van Brest, begrijpende dat hunne briefwisseling toch werd gelezen, besloten hunne brieven met eene speld in plaats van met een zegel te sluiten.[2] Het openen van brieven op de post werd zeer begunstigd door de Markiezin DE POMPADOUR, die door haren invloed bij LODEWIJK XV eigenlijk Frankrijk bestuurde, en het middel der briefopening te baat nam om kennis te bekomen van de correspondentiën harer mededingsters in 's Konings gunst.[3] Hetgeen echter aan vorsten, ministers of aanzienlijken vrijstond, werd streng gestraft bij postambtenaren die zulks op eigen gezag deden, en de Ordonnance van 25 Sept. 1742 bepaalde galeistraf voor een' tijd of voor altijd, uitzetting of strenge berisping tegen de postambtenaren, die brieven hadden teruggehouden of geopend.[4]

De gewoonte van het briefopenen op de post en het bestaan van een cabinet noir, toen *cabinet du roi* genoemd, waren te zeer gevestigd, dan dat de anders zoo gemoedelijke LODEWIJK XVI er eenig bezwaar in zag dit gebruik zijner voorgangers voort te zetten; door het langdurig aanwenden van het middel der briefopening, werd het eindelijk als een koninklijk praerogatief, als een regt der regering

---

1 *Livre noir*, p. LVII.

2 Door den heer DE GIRARDIN vermeld in zijne redevoering in 1822 in de Kamer der Gedeputeerden gehouden. Zie *Moniteur* van 22 April 1822. Hij voegt er bij: «*leçon piquante sans doute, mais elle fût bien méritée, elle fit rire tout le monde, et ne corrigea personne.*»

3 *Livre noir*, p. LVIII.

4 De wet is te vinden bij JOUSSE, *Traité*, T. IV. Zij bedreigde de doodstraf tegen den postambtenaar die geldswaarden uit een brief geligt had.

beschouwd, hetwelk de beste niet schroomde aan te wenden. Dat het algemeen er anders over dacht bleek al spoedig; de schriften van wijsgeeren, staathuishoudkundigen en geleerden, hadden langzamerhand in Frankrijk eene openbare meening doen ontstaan, die de gebreken der Monarchie naauwkeurig na ging, de regten en verpligtingen des Konings aanwees en weldra hare afkeurende stem deed hooren over het regt, dat de regering zich aangematigd had om de briefwisseling der onderdanen uit te vorschen. Dit bleek uit de lastgevingen, aan de afgevaardigden tot de Staten-Generaal van 1789 medegegeven, welke eenparig den last inhielden van verzet tegen elke verbreking van het briefgeheim.[1] De eerste maal, waarbij dit onderwerp in de Vergadering, nu Assemblée nationale geworden, ter sprake kwam, had plaats op den 25sten Julij 1789, na het eerste oproer van Parijs, den terugkeer van NECKER en de emigratie der hofpartij onder den Graaf VAN ARTOIS, toen de inbeslagname van de papieren eens edelmans aanleiding gaf tot eene merkwaardige beraadslaging, waaraan ook MIRABEAU deel nam.[2] Niettegenstaande de gevaarlijke omstandigheden, waarin de Vergadering verkeerde, en het dringende verzoek door eenige leden gedaan, om de brieven van émigrés te onderzoeken, stond zij dit niet toe, en toen het 2 dagen daarna, na het ontdekken eener zamenzwering tegen de stad Brest, herhaald werd, nam de Assemblée nationale wel geene beslissing, maar stelde eene vaste commissie

---

[1] *Livre noir*, p. LXI, en DE GIRARDIN, Redevoering in de Kamer der Gedeputeerden. Het cahier van *Etampes* hield o. a. dezen last in: «Les «députés représenteront qu'il existe à la poste un bureau pour ouvrir toutes «les lettres, en faire des extraits et même les supprimer à volonté. *Cette «inquisition odieuse, violation de la foi publique* occasionne des abus de tous «les genres, par la connaissance qu'elle donne des affaires de famille: la «suppression de ce bureau sera demandée.»

[2] Wegens de uitgebreidheid dezer belangrijke discussiën, moeten wij ons vergenoegen den lezer te verwijzen naar het werk, getiteld: *Choix de rapports, opinions et discours prononcés à la tribune publique depuis l'an* 1789. D. I, bl. 56 en volgg.

van onderzoek (Comité de recherches) aan, dat naar alle aanslagen, van binnen of buiten tegen den Staat gesmeed, onderzoek zou doen, welke commissie zich wel van alle briefopening zal onthouden hebben, daar de meerderheid harer leden ijverige bestrijders van dezen maatregel waren. Later deed de Vergadering meer uitdrukkelijk haar gevoelen over dit punt kennen, toen zij, bij gelegenheid dat er weder brieven door de overheden geopend waren, verklaarde: „dat, volgens de aangenomen beginselen, het briefgeheim altijd moest geëerbiedigd worden." Bij meer dan eene gelegenheid herhaalde zij die verklaring, en toen zij onder de opschudding, die de vlugt des Konings naar Varennes veroorzaakte, den last had uitgevaardigd, dat alle goederen van personen, die zich uit het land wilden verwijderen, zouden onderzocht worden, en vernomen had dat van dien last misbruik werd gemaakt om ook brieven te openen, was hare eerste zorg om deze handelingen bij een decreet af te keuren, en om aan de overheden waakzaamheid tegen het verbreken van het briefgeheim op te leggen.[1] Daarenboven bekrachtigde zij deze voorzorgen door onderscheidene wetten. Bij decreet van 29 Augustus 1790 werd aan alle postambtenaren, bij het aanvaarden hunner bediening, de eed opgelegd van eerbiediging van het postgeheim, en aan de administratieve overheid en aan de regtbanken verboden om de

---

[1] *Choix de rapports* etc., D. XVI, bl. 186 en volgg. In 1790 werd de gemeenteraad der stad Saint-Aubin, op last der Assemblée nationale berispt, daar zij brieven, aan den intendant der posterijen, aan den Minister van buitenlandsche zaken en aan het hof van Madrid gerigt, had doen openbreken. Bij die gelegenheid verklaarde zij: «que le secret des lettres est «inviolable, et que *sous aucun prétexte* il ne peut y être porté atteinte ni «par les individus, ni par les corps.» Den 10 Dec. 1791 werd aan den president der vergadering een brief ter hand gesteld, welke bewijzen van zamenzwering tegen iemand inhield; de vergadering beval dat de brief verbrand zou worden. Opmerkelijk is het dat bij de beraadslagingen van 25 en 27 Julij 1789, ROBESPIERRE zich ten gunste van het brieven-onderzoek verklaarde. Het decreet van 21 Junij 1791, na de vlugt des Konings genomen, is in zijn geheel te vinden in *Choix de rapports* etc., D. III, bl. 88.

inrigting der posterijen te veranderen. [1] De Constitutie van 1791 hield de volgende bepaling in: „La Constitution garan„tit comme droits naturels et civils la liberté à tout homme „de parler, *d'écrire*, d'imprimer et de publier ses pensées, „sans que les écrits puissent être soumis à aucune censure, „*ni inspection* avant leur publication." Ten laatste meende de Assemblée de opvolging van de door haar op dit punt gehuldigde beginselen het krachtdadigst te verzekeren door strafbepalingen, zoodat zij in het inmiddels ingevoerde strafwetboek van 1791 het verlies der burgerregten bedreigde tegen ieder, dus niet alleen tegen postambtenaren, die voorbedagtelijk een' aan de post toevertrouwden brief geopend of gelezen zouden hebben. Zij verzwaarde die straf tot twee jaren gevangenis (*deux ans de gêne*) voor postambtenaren of voor beambten hetzij van de post, hetzij van de regering, die daartoe bevel hadden gegeven. [2]

Een allergunstigst tijdperk was dus voor de eerbiediging van het briefgeheim ingetreden, gedurende hetwelk de Nationale Vergadering steeds aan hare beginselen getrouw bleef; maar wij mogen er bijvoegen, die tijd was kort. In 1792 toch was het eerste bedrijf der omwenteling geëindigd; de onverzoenlijke strijd tusschen de Revolutie en het Koningschap nam een' aanvang, het democratisch element begon Frankrijks staatsaangelegenheden te beheerschen, en gelijk in alle revolutionaire tijden onpartijdigheid en regt voor geweld moeten bukken, zoo week de Conventie meer dan eens van het voorbeeld harer voorgangsters af, ofschoon ook zij de instandhouding van het postgeheim op den voorgrond stelde. [3]

---

[1] *Choix de rapports* etc. D. XVI, bl. 186. De wet is in haar geheele te vinden bij RONDONNEAU, *Collection de lois Françaises*, III, 78 en FORTUYN, D. I, bl. 114 en volgg.

[2] Part. 2, Tit. 1, Sect. 3 du Code Pénal de 1791, gelijkluidend aan den tekst van art. 638 Code de Brum. an IV, dien wij hieronder hebben opgegeven.

[3] De Vergadering liet ongelezen een' brief van de Koningin verscheuren, die door het volk in de Tuilerien gevonden en aan den President ter hand was gesteld. *Choix de rapports* etc., D. III, bl. 90. Zie ook bl. 97.

Immers omtrent papieren en brieven, die niet aan de post toevertrouwd waren, had zij minder gemoedsbezwaar, daar zij de geheime papieren, die in eene ijzeren kist op de Tuileriën door den Minister ROLAND gevonden waren, in het proces tegen LODEWIJK XVI gebruikte en overal brieven liet in beslag nemen. [1] Sedert ging men nog verder. Wel was de inhoud van art. 638 van het nieuwe *Code des délits et des peines*, van 3 Brumaire an IV, gelijkvormig aan het Strafwetboek van 1791, [2] maar er werd eene zinsnede bijgevoegd, die de kracht van het volstrekt verbod van briefopening aanmerkelijk verzwakte, [3] en de oorzaak werd van maatregelen door het Uitvoerend Bewind genomen, die geheel in strijd waren met de eens aangenomen beginselen; want op 9 Mei 1793 vaardigde de Nationale Conventie een decreet uit, krachtens hetwelk alle brieven en paketten van uitgewe-

---

[1] Zie over de *papiers de l'armoire de fer*, de *Revue Contemporaine* van 15 Dec. 1857. De Assemblée wilde zelfs dat die papieren overal bekend zouden worden (Decreet van 16 Aug. 1792), en zond ze aan het leger. Het ongenoegen over dit misbruik van weggenomen papieren tegen den ongelukkigen LODEWIJK XVI moet vrij groot geweest zijn, en niet ten onregte zeide de heer DE SÈZE, een der verdedigers van den Koning, over deze daad: «le domicile de LOUIS XVI a été envahi, ses armoires ont été brisées, ses tiroirs forcés; il n'y a point eu de scellés, point d'inventaire; on a pu égarer des pièces qui ont pû répondre à celles qu'on oppose.» De vergadering gevoelde dan ook het onregtmatige dat in deze handelwijze gelegen was, daar men in het proces zorgvuldig vermeed, de wijze, waarop die papieren verkregen waren, te melden.

[2] Art. 638. «Quiconque sera convaincu d'avoir volontairement et sciemment supprimé une lettre confiée à la poste ou d'en avoir brisé le «cachet et violé le secret, sera puni de la dégradation civique.

«Si le crime est commis soit en vertu d'un ordre, émané du pouvoir exécutif, soit par un agent du service des postes, les membres du directoire «exécutif, ou les ministres qui en auraient donné l'ordre, quiconque l'aura «exécuté, ou l'agent du service des postes qui sans ordre aura commis le «dit crime, sera puni de deux ans de gêne.»

[3] De bijgevoegde zinsnede was: «Il n'est porté par le présent article «aucune atteinte à la surveillance que le gouvernement peut exercer sur les «lettres venant des pays étrangers ou destinées pour ces mêmes pays.» In het rapport van 17 Julij 1797 over het weglaten van deze bijvoeging, werd met regt gezegd dat zij in strijd was met de voorafgaande bepaling van het artikel.

kenen op het stadhuis moesten onderzocht en van hunnen inhoud proces-verbaal opgemaakt worden. [1] Later, in 1797, beval het Directoire, altijd krachtens de laatste paragraaf van art. 638, dat niet alleen te Parijs, maar op alle postkantoren, de brievenuit Spanje en Italie, aan uitgewekenen gerigt, zouden geopend worden. [2] Deze laatste maatregel gaf aanleiding tot een voorstel in den Conseil des Cinq Cents om de zinsnede uit het wetboek weg te laten, hetgeen in het belangrijk rapportvan den burger RAMBAUD werd ondersteund [3] en diensvolgens door de vergadering aangenomen, maar in den Conseil des Anciens op gronden van staatsbelang verworpen. [4] Hoewel de Constitutie van 1795, [5] volgens onze meening, aan het Directoire geen regt van briefopening kon verleenen, was het echter, steunende op de laatste zinsnede van art. 638 Code de Brum. an IV, geregtigd door middel der briefopening, voorzorgen te nemen tegen de aanslagen der uitgewekenen, die, het is niet te ontkennen, veel onrust in het land veroorzaakten. In sommige decreten, [6] inmiddels door de Nationale Conventie uitgevaardigd, wordt melding gemaakt van opening der brieven op de post, hetzij tot bekrachtiging der besluiten van 29 Aug. 1790 en 20 Sept. 1792, hetzij

---

[1] *Choix de rapports* etc., D. XVI, bl. 188.

[2] *Choix de rapports* etc., D. XVI, bl. 184.

[3] Dit schoone en uitvoerige rapport is in zijn geheel te vinden in *Choix de rapports* etc., D. XVI, bl. 183—193.

[4] Voornamelijk omdat men gemerkt had dat de voorsteller geheime verstandhouding hield met den Prins van CONDÉ. De rede van JEAN DEBRY tegen het rapport van RAMBAUD en het advies van BAUDIN daartegen in den Conseil des Anciens, zijn te vinden in *Choix de rapports* etc., D. XVI, bl. 193—198.

[5] Art. 353. «Nul ne peut être empêché de dire, écrire, imprimer et «publier sa pensée. Les écrits ne peuvent être soumis à aucune censure avant «leur publication. Nul ne peut être responsable de ce qu'il a écrit ou publié, «que dans les cas prévus par la loi.» Deze gevallen komen voor in art. 125, 127 en 128 Code de Brum. an IV. Verg. BOURGUIGNON, *Manuel d'Instruction Criminelle*, T. I, p. 153 en 134.

[6] *Decreet* van 22 Dec. 1797 en 24 Aug. 1798, in hun geheel te vinden bij FORTUYN, I, bl. 366, 396 en volgg. De considerans van het laatste

tot bevestiging van het uitsluitend regt op briefvervoer, dat den Staat toegekend was, welke bepalingen evenwel hier van minder belang te achten zijn.

Het Keizerrijk leefde de beginselen van de Republiek niet na. NAPOLEON had te regt weinig liefde te verwachten van zijne onderdanen, gedrukt als zij waren onder een despotisch bestuur en onder de oorlogslasten, die zijne onverzadelijke heerschzucht hun berokkende; vooral mogt hij weinig genegenheid vinden bij de inwoners van de door hem veroverde landen. Dit werd dan ook wel door hem ingezien, en hij trachtte ten minste ontzag voor zijn persoon in te boezemen, door zich als het ware alom tegenwoordig te maken: hoe ver hij dus ook wegens zijne krijgstogten verwijderd mogt zijn van de landen onder zijn gebied, zoo was hij nogtans begeerig tot in de kleinste bijzonderheden onderrigt te worden van alles wat daar omging. Niet tevreden met de lijdelijke gehoorzaamheid aan zijn allezins militair bewindstelsel, maakte hij ijverig gebruik van zijne geheime policie, met hare spionnen en van de opening der brieven op de post. Dit laatste geschiedde niet alleen te Parijs, zoo als wel beweerd is, [1] maar overal waar de postambtenaren aan de bevelen zijner policie moesten gehoorzamen, waarvan talrijke bewijzen voorhanden zijn. [2]

---

besluit is alleen daarom merkwaardig, omdat het aan den Staat het uitsluitend brievenvervoer toekent, *ten einde de misdadige correspondentie te voor komen*, en dus een regt van onderzoek aan den Staat verleent. Bij het decreet van 23 en 24 Julij 1793, eene nieuwe postwet behelzende, was bepaald, dat enkele niet opgevorderde brieven, na 16 maanden op de post bewaard te zijn geweest, geopend en een jaar daarna verbrand zouden worden, voor ingesloten brieven was die tijd twee jaar en zes maanden. FORTUYN, I, bl. 244 en volgg.

[1] DE GIRARDIN, Redevoering.

[2] Men vergelijke de vele brieven op verscheidene postkantoren geopend en *in originali* afgedrukt in het werkje, getiteld: *Dépêches et lettres interceptées par des partis de l'armée des alliés;* in 1812 alleen werd een geheel paket van deze op de post opengemaakte brieven door de verbondene legers buit gemaakt, waaronder vele van de Keizerlijke familie, van maarschalken, ambtenaren en postbeambten, een bewijs dat de Keizer deze allen niet eens durfde vertrouwen.

Een tijdgenoot maakt de opmerking, dat men zich niet te zeer moet verwonderen, zoo geene sterk geuite meeningen over den Keizer in de correspondentiën te vinden zijn, want men was voorzigtig, en ieder wist dat de brieven gedurig in Frankrijk geopend werden. De ambtenaren zelve verzegelden hunne eigen brieven met staatzegels of plaatsten hunnen naam op het adres, om aan de policie de moeite te sparen die open te breken; er was overigens weinig toe noodig om de eer te genieten, dat iemands brief den Keizer voorgelegd werd. [1] Dit middel, ofschoon het de Franschen in bedwang hield, was niet genoegzaam om alle gevaren van des Keizers regering af te wenden, daar desniettemin de aanslagen van George Cadoudal en van den Generaal Mallet bijna gelukt waren.

Het Code Pénal van 1810 hield strafbepalingen in tegen opening of terughouding van brieven op de post door postbeambten gedaan of op last van regerings-ambtenaren bevolen; [2] maar deze, blijkbaar in den geest van Napoleon's staatkunde opgesteld, waren minder streng en minder uitgebreid dan die in de Strafwetboeken van 1791 en 1795 vervat. Ook mist men er de uitzondering van de buitenlandsche correspondentiën op de bepalingen van 1795, want gelijk een onzer regtsgeleerden te regt aanmerkt: [3] „die bijvoe„ging was onder Napoleon niet noodig; de eerste regel „was toen passieve gehoorzaamheid aan het hooger gezag; „het mandaat dat ambtenaren of onderhoorigen van het „Gouvernement ontvingen, was *mandatum eminens*, waarvoor „alle andere verpligtingen moesten wijken, en zoo sprak het „van zelf, dat eene straf tegen die agenten uitgesproken, „alleen toepasselijk was, indien de anders strafbare daad niet

---

[1] *Dépêches et lettres interceptées* etc., bl. 16 en volg.

[2] Art. 187. «Toute suppression, toute ouverture de lettres confiées à la «poste, commise ou facilitée par un fonctionnaire ou un agent du Gouver„nement,» enz.

[3] Donker Curtius, Pleitrede voor den Hoogen Raad van 21 Julij 1839. Verg. ook Carnot, *Comm. sur le Code Pénal.*

„op last van het Gouvernement had plaats gehad. De autho-„risatie, noodig tot het vervolgen van ambtenaren, dekte „hen: in dien zin werd art. 187 boven alle bedenking ver-„staan." Het geheim der briefwisseling werd derhalve slechts gedeeltelijk beveiligd; want al mogt eene circulaire van den Minister van Finantie van 26 Vend. an X [1], en eene van den Minister van Binnenlandsche Zaken van Mei 1815, [2] eene naauwgezette opvolging van het wetsartikel voorschrijven, en de algemeene instructie voor de dienst der posterijen van 28 April 1808, de onschendbaarheid der briefwisseling nadrukkelijk aanbevelen (art. 554), de inzage van brieven op de post bleef voortduren, omdat de hooge overheid zelve niet gebonden was; [3] terwijl het onbepaalde regt in deze aan den regter van instructie gegeven, en het onbestemde in de bevoegdheid tot huis- en papier-onderzoek aan den *procureur du roi* en de ambtenaren der *police judiciaire* in het nieuwe Wetboek van Strafvordering toegekend, het regt van het politiek gezag tot brief-onderzoek niet genoeg beperkten. [4] Wij zullen op deze verhouding tusschen het regterlijk- en staatsgezag later terugkomen.

Niet beter dan onder het Keizerrijk, was het met de eerbiediging van het briefgeheim onder de regering der Bourbons gesteld. Onder LODEWIJK XVIII en KAREL X, werden de brieven zoo in de departementen als te Parijs geopend. De vreesachtige staatkunde dier beide vorsten, die in de nog talrijke aanhangers van NAPOLEON zoo vele vijanden meenden te zien, en het bewustzijn van het ongenoegen, dat het weder invoeren van een verouderd regerings-systeem moest veroorzaken, gaf aanleiding tot een spionnen-stelsel,

---

[1] Opgenomen in de algemeene instructie van 28 April 1808.

[2] Gedurende de cent jours. Zie CARNOT, *Comm. sur le Code Pénal*. Hij voegt er bij: « *et cette époque est assez remarquable.* »

[3] DUPIN, *Observations sur quelques points importants de la législation criminelle*, bl. 264 en 265.

[4] Verg. Code d'Instr. Crim., art. 35—41, 87—90, 190, 228, 291, 329, 474 enz., en BOURGUIGNON, *Jurisprudence des Codes Criminels*, T. I, bl. 122, 139 en volg., 165 en volg., en ORTOLAN et LEDEAU, *le Ministère public en France*, T. II, Tit. IV, Ch. II.

zoo als welligt nooit in Frankrijk bestaan had, dat alle vormen aannam en niets ontzag,[1] en tot een onderzoek van de brieven op de post, dat eene algemeene verontwaardiging veroorzaakte.[2] Al mogt eene ministeriele circulaire van 18 Februarij 1816 ook voorschrijven, dat een vertrouwelijke brief niet anders kon openbaar gemaakt worden, dan met toestemming van den schrijver,[3] andere circulaires daarentegen van den directeur-generaal der posterijen van 1 en 20 Januarij 1822, toonen ten duidelijkste aan, dat de post-ambtenaren tot spionnen en agenten der geheime policie verlaagd werden.[4] Het zoo beruchte *cabinet noir* was dan ook in volle werking; met regt *in volle werking*, omdat dit geheim vertrek van den directeur-generaal der posterijen, meer van eene werkplaats had, dan van een postkantoor; zie hier hoe een tijdgenoot[5] het beschrijft: „je pourrais vous dire aussi qu'un couloir qui „aboutit au cabinet de Mr. le directeur-général des postes „mène dans les bureaux secrets: l'entrée est fermée par

---

[1] Uitvoerige berigten zijn daarover te vinden bij den schrijver van *le livre noir*, bl. 69 en volgg. Een der ergerlijkste maatregelen was voorzeker die tegen den Hertog DE BROGLIE in 1820 in het werk gesteld, toen twee zijner dienstknechten door de politie omgekocht werden om den spion bij hun' meester te spelen, en werkelijk een hunner betrapt werd de brieven van den Hertog overschrijvende. De zaak is te vinden bij DUPIN, *Observations* etc., en met al hare kleuren in den *Courier Français* van 12 en 18 Febr. 1821.

[2] Verg. de redevoering van de heer DE GIRARDIN van 22 April 1822, DUPIN, *Observations* etc., CARNOT, *Commentaire*.

[3] Zie DALLOZ, *Répertoire* V^ce^ *lettres* n°. 8.

[4] DE GIRARDIN zeide te dien opzigte: «les circulaires prouvent que la «poste est aujourd'hui la succursale la plus importante de la préfecture et «de la direction de la police générale. Elles les transforment en véritables «observateurs et l'epithète est polie. Les directeurs exercent s'ils veulent «conserver leurs emplois, une surveillance très exacte sur les principaux «habitants de leurs arrondissements, et des notes sur le personnel de chacun «d'eux arrivent régulièrement à Mr. le directeur-général. Si ce n'est pas «là de la police, qu'est-ce-donc? et si les employés des postes n'en sont pas devenus des agents, que sont-ils donc?"

[5] DE GIRARDIN, *discours*.

„une porte mystérieuse; dès qu'elle s'ouvre on entre dans „le bureau des personnes chargées de trouver la clef des „différents chiffres employés dans la correspondance ou dans „l'atelier des graveurs occupés à prendre sur des lames de „plomb les empreintes des armes et des cachets, qui ferment „les lettres. Ces lettres sont portées ensuite dans une espèce „de laboratoire, où l'on voit des instruments d'une construc- „tion toute particulière, des fourneaux étincelants pour fondre „la cire, des chaudières d'eau bouillante pour détacher les „pains à cacheter, enfin tout est un mystère dans cet asile „souterrain, et les hommes employés à surprendre tous les „secrets, sont eux-mêmes un secret pour tout le monde." Men ging zelfs zoo ver van een' postbode op weg aan te houden, de brieven, die hij bij zich had, te onderzoeken en hem zelven gestreng te ondervragen. [1] En dit alles geschiedde, terwijl art. 187 van het Code Pénal het briefopenen bestrafte, en de postambtenaren bij het aanvaarden hunner betrekking eene eed van eerbiediging des postgeheims moesten afleggen! [2] Het ministerie zelf erkende in de Kamer der Gedeputeerden het verkeerde van het briefonderzoek, maar verschool zich steeds achter het algemeen staatsbelang; [3] een oud-Minister van policie verklaarde zelfs dat briefopening een hatelijke en onnoodige policie-maatregel was, welken hij altijd had verworpen: „elle n'a été inspirée que par des gens „bornés qui ne sentent pas la force des moyens qu'ils em- „ploient." [4] De algemeene verontwaardiging over dit misbruik vond krachtige weerklanken in het vertegenwoordigend ligchaam; maar wat van niet minder gewigt was, de regterlijke magt en de hooge staats-ligchamen toonden zich over het algemeen onder de Bourbons niet geneigd, om de inzigten van het gouvernement in deze zaak te deelen. Reeds onder

---

[1] De Girardin, *discours.*

[2] Over de verpligting van de eed zie men de postreglementen, vermeld bij Dalloz, *Répert.* V^ce^. *Postes* n°. 9.

[3] De Girardin, *discours.*

[4] Vermeld bij Carnot, *Commentaire op art.* 187 *C P.*, n°. 4.

het bestuur van MAZARIN, had het Parlement in 1645 beslist, dat regtbanken noch particulieren gebruik mogten maken van onderschepte brieven; onder LODEWIJK XIV en LODEWIJK XV [1] werd het wel verhinderd voor de instandhouding van het briefgeheim te waken, maar toch in 1717 en 1760 herhaalde het die uitspraak, welke op 18 Aug. 1775 door den Conseil d'Etat bevestigd werd [2]. Vele uitspraken der hoven [3], een merkwaardig arrest van het Hof van Cassatie van 6 Dec. 1816 en eene beslissing van de Section des Requêtes van 23 Julij 1823, bleven het beginsel huldigen dat vertrouwelijke brieven onderschept of op onwettige wijze verkregen zijnde, niet de grond van eene veroordeeling mogten zijn, of beperkten de openbaarmaking van de vertrouwelijke briefwisseling in regten; terwijl het hof der Pairs in 1820 een' beschuldigde vrijsprak, alleen omdat hij veroordeeld was op bewijzen zijner schuld, geput uit een' brief dien hij aan zijn' vader geschreven had [4]. Na de Julij-revolutie veranderde deze jurisprudentie wel wat het gebruik van brieven in strafzaken betreft [5], maar aan de herhaalde klagten in de Kamer der Gedeputeerden werd eindelijk in 1832 bij de herziening van het strafwetboek gevolg gegeven en op het voorstel van een der leden werden de strafbepalingen van art. 187 C. P. verzwaard. [6] Hoewel briefopening op de post onder LODEWIJK FILIPS ongetwijfeld plaats had, en het veranderde artikel nog verre van volledig was, moet echter deze verzwaring van straf en de geheele discussie in de Kamer eene goede uitwerking en

---

[1] Verg. MIGNET, *Histoire de la Révolution Française*. T. I.

[2] Zie het opstel van MITTERMAIER, in *Arch. des Criminal-rechts*, 1855.

[3] Cour d'Assises van Riom, 5 Mei 1815, Beslissing van de Section des Requêtes van 4 April 1821, Arrest Cour d'Ass. van Agen, 17 Jan. 1824, van Limoges, 17 Jan. 1824, Agen, 16 Dec. 1829.

[4] CARNOT, *Commentaire op art.* 187 *C. P.*; n°. 4.

[5] Men leze b. v. het arrest van het Hof van Cassatie van 28 Maart 1833, vermeld bij DALLOZ, *Répertoire* V^ce. *Lettres missives*, n°. 29.

[6] De Voorsteller, de heer CAUMARTIN, zeide bij die gelegenheid: «L'administration des postes s'améliore de jour en jour; cependant on ne peut

voor het oogenblik een' heilzamen afschrik te weeg gebragt hebben.

Een eigenlijk Cabinet noir schijnt dan ook gedurende de regering van LODEWIJK FILIPS niet bestaan te hebben, ten minste het werd door de regerings-organen met nadruk ontkend. [1] Misschien was deze vrij gunstige toestand van het briefverkeer gedeeltelijk te danken aan de afkeurende oordeelvellingen van vele schrijvers, [2] aan het persoonlijk karakter, zoowel van den Koning als van zijne Ministers en aan den staat van binnen- en buitenlandsche rust die Frankrijk op dat oogenblik genoot.

Het behoeft bijna geene vermelding, dat na de gebeurtenissen van 1848 het briefgeheim meer dan eens geschonden werd; in dien tijd van verwarring kwamen mannen aan het hoofd der zaken, die òf om een' persoonlijken wrok te koelen, nu zij daartoe bij magte waren, het briefgeheim schonden, gelijk de toenmalige prefect CAUSSIDIÈRE deed, [3] òf die wegens de algemeene wanorde en ongebondenheid niet in staat

---

«pas se dissimuler que trop souvent encore les chefs de l'administration sont «dans l'impuissance de prévenir certains délits, certaines infidélités. Ces in«fidélités ont des causes extrêmement graves; elles peuvent compromettre «non seulement les intérêts des familles, mais encore leur honneur. Cette «impuissance de l'administration me paraît provenir de l'insuffisance de «la législation à cet égard. Vous penserez sans doute que pour des in«fidélités de ce genre, dont les conséquences peuvent être si graves pour «les familles ce n'est pas trop d'élever le taux de l'amende qui était de 16 «à 300 francs, si vous faites attention que souvent les délits sont causés par «un sentiment de cupidité, et de le porter de 100 frcs. à 500 frcs. ainsi que «je le propose. Vous croirez aussi qu'il est utile d'appliquer à ce délit un «emprisonnement qui n'est pas trop élevé en le portant d'un an à cinq ans." Dit voorstel werd eenigzins gewijzigd, zoo als men uit het tegenwoordige artikel zien kan, aangenomen.

[1] In den *Moniteur Parisien* van 9 Maart 1840, aangehaald bij DE VRIES, *Diss.*, bl. 76 in de noot.

[2] Men leze b. v. de schriften van JULES JANIN, van den generaal FOY, van CARNOT, DUPIN, BAVOUX, enz., om overtuigd te zijn hoezeer de openbare meening tegen briefopening gestemd was.

[3] De beschrijving eener briefopening, door CAUSSIDIÈRE gedaan, vindt men bij LUCIEN DE LA HODDE, *Histoire des Sociétés secrètes* de 1830 à 1848. Ch. XXVII.

waren om dergelijke gewelddadigheden te verhinderen. Eene klagt van den bekenden LEROUX in 1849 gaf zelfs aanleiding tot eene langdurige beraadslaging in de Assemblée nationale.[1]

In hoeverre de Regering van den tegenwoordigen Keizer der Franschen zich houdt aan artikel 1 der Constitutie van 1852: „*la constitution reconnaît, confirme et garantit les grands principes proclamés en* 1789 *et qui sont la base du droit public des Français*," laten wij aan de beoordeeling over van hen, die de binnenlandsche politiek van dien vorst en de tegenwoordige orde van zaken in Frankrijk gadeslaan.

De eerste stellige berigten over briefopening in Engeland van staatswege bevolen, vinden wij gedurende de regering van EDUARD II, die aan zijne hoofdschouten (bailiffs) en zijne bevelhebbers der vloot opdroeg om alle overzeesche brieven te openen, onder verbod nogtans van den kooplieden en anderen bij dit onderzoek overlast aan te doen. Dit voorbeeld volgde de kardinaal WOLSEY, onder HENDRIK VIII, toen hij in 1525 alle brieven van den afgezant van Keizer KAREL V deed openen.[2] De reden van deze maatregelen was deze, dat Engeland, door zijne ligging, reeds weinig met andere volken in betrekking en nog niet daaraan verbonden door de behoeften van een' uitgestrekten koophandel, daarenboven in een' toestand van onmin met vele hoven van het vasteland verkeerde: de nog steeds bestaande wrok tusschen Engelschen en Franschen, de inmenging van vreemde hulp bij de gestadige afzetting en verheffing van Engelsche Koningen gedurende de oorlogen der beide rozen[3],

---

[1] *Moniteur* van 23 October 1849. De Minister ODILON BARROT erkende bij die gelegenheid het regt van de policie en van den regter van instructie, om brieven aan de post te openen.

[2] *Report from the secret Committee on the Post-office*, in 1844 op last van het Parlement opgesteld. De berigten over briefopening in Engeland zijn voornamelijk daaruit geput.

[3] Dit is eene der redenen van de bedoelde opening in het *Report* aangewezen. De Fransche Koningen toch hadden meermalen in die oorlogen de hand gehad.

de willekeurige handelingen van HENDRIK VIII, en vooral zijne twisten met KAREL V en den Paus; deze omstandigheden waren oorzaak, dat de buitenlandsche briefwisseling met achterdocht werd beschouwd en bragten een onderzoek der brieven te weeg, dat dan ook als enkel staatkundige maatregel moet aangemerkt worden, en, gelijk wij gemeld hebben, zich alleen tot de overzeesche briefwisseling bepaalde.

De geschiedenis van dit onderwerp in Engeland laat zich, gelooven wij, gevoegelijk in twee tijdperken verdeelen: namelijk in het tijdvak verstreken tot aan de regering van Koningin ANNA of het jaar 1711, toen de bekende parlementsacte op de post werd uitgevaardigd, en het tijdperk sedert dat jaar tot op onze dagen. Vóór de akte van het jaar 1711 waren de bevelen tot briefopening, slechts tijdelijke maatregelen uit de omstandigheden, waarin men verkeerde, ontstaan: na dien tijd werd er eene wet gemaakt, die het onderwerp voor goed regelde en onder de opvolgende regeringen van kracht bleef. Bij de verschillende proclamatiën of besluiten, welke de regeringen vóór Koningin ANNA gewoon waren uit te vaardigen, hetzij tot bevestiging van vroeger benoemde postmeesters-generaal, hetzij tot aanstelling van nieuwe of verpachting der posterijen, hetzij tot hare regeling, worden bepalingen aangetroffen omtrent de vergunning tot briefopening, maar wanneer er geene uitdrukkelijke vermelding van gemaakt werd, schijnt zij niet te zijn gewettigd. Wij worden in deze meening gesterkt, wanneer wij de verschillende proclamatiën nagaan en ze in verband beschouwen met den staatkundigen toestand, gedurende welken zij werden uitgevaardigd.

ELIZABETH was de eerste die het regt tot buitenlandsch briefvervoer uitsluitend aan de Regering voorbehield, hetzij de Koningin het zelve uitoefende, hetzij zij het aan anderen overdroeg; hiertoe strekten de beide proclamatiën van 1590 en 1591; de schouten en andere overheden kregen last tot inbeslagneming van brieven bij onbevoegde overzenders gevonden

en tot opzending aan den geheimen raad (privy council), welke na opening der brieven mogt beslissen, of zij terug-gehouden of verder verzonden zouden worden.

Het was dus een administrative maatregel tot waarborg van het regt van den Staat, van het post-regale; maar wanneer men de woorden der proclamatie van 1590 nagaat [1] en daarbij de tijdsomstandigheden in aanmerking neemt, waaronder zij werd uitgevaardigd, wordt het waarschijnlijk dat de staatkunde er mede gemoeid was: Engeland toch was toen in oorlog met Spanje, slechts twee jaren waren er verloopen sedert de uitrusting der zoo geheimzinnige Armada, en gedurig werden van de Spaansche zijde aanslagen beproefd op Engeland of op de Koningin, de bondgenoot der opgestane Nederlanders; deze bleef derhalve zeer natuurlijk argwaan voeden omtrent alle buitenlandsche correspondentie. De proclamatie van JACOB I van 1609 bevatte dezelfde bepalingen als die van ELIZABETH en strekte in gelijke mate tot handhaving van het regt der kroon op het buitenlandsch briefverkeer; maar onder JACOB's zoon en opvolger, KAREL I, werd het regt van vervoer der binnenlandsche briefwisseling eveneens aan de Regering getrokken, en bij de proclamatiën van 1635 en 1637 streng verbod gedaan van briefvervoer op andere wijze, [2] zonder dat daarbij melding wordt gemaakt van opening der zoodanig vervoerde brieven. [3]

---

[1] De proclamatie van 1590, hield o. a. de volgende woorden in: »All Mayors, Bailiffs etc., are ordered to make diligent search for all Mails etc. of all such disavowed carriers *or suspected persons, coming into or going out of the realm with packets of Letters.*« De vergunning tot een afzonderlijk vervoer van brieven moest bij dit besluit eerst aangevraagd en gegeven zijn door de postmeesters. Zie *Report.*

[2] Ten gunste des handels was bepaald, dat kooplieden hunne brieven mogten verzenden op zoodanige wijze als het hun het geschiktst zou voorkomen. Daar ook anderen in het geheim hiervan gebruik maakten, werd de vergunning meer beperkt.

[3] Dit blijkt uit het onderzoek over den inhoud van dit besluit, in 1646

Gedurende den burgeroorlog onder KAREL I vinden wij sporen van briefopening in 1641 door het Parlement bevolen, en commissiën werden benoemd, om de aangehouden brieven te onderzoeken. In tijden van omwenteling en onrust, waarin algemeene belangen voor bijzondere dikwijls moeten wijken, waarin regten en wetten meermalen veronachtzaamd worden, ziet men dan ook wel maatregelen nemen, die den toets van het regt moeijelijk kunnen doorstaan; [1] maar men zoude ten onregte beweren, dat het Parlement hierin volstrekt onwettig handelde. Vooreerst had het Hoogerhuis sedert de 12de eeuw eene bepaalde regtsmagt verkregen als hof van appel voor burgerlijke zaken; [2] het werd *judex facti*, zoowel als *juris* over hare eigene leden en die van het Lagerhuis, benevens over andere personen in politieke misdrijven; [3] en als *judex facti* was aan hetzelve het onderzoek van bewijsstukken, waaronder brieven, toegekend; vervolgens, behoorden reeds sedert lang onder de politieke regten van het Parlement het regt van onderzoek (enquête), [4] zoo als het in onze Grondwet van 1848 aan de Tweede Kamer is toegekend: als burgerlijke, straf- en politieke regter had het Parlement

---

voor het Hoogerhuis ingesteld; men erkende dat het verbod van briefverzending, buiten de posterijen, goed was, maar dat het weinig kracht bezat, zooals het in het besluit was opgenomen. Zie *Report*. In 1640 werd zelfs een postmeester afgezet wegens briefopening en andere misbruiken in zijne bediening gepleegd.

[1] Dat men tot de briefopening in het jaar 1641 schoorvoetend overging, blijkt uit een antwoord van het Hoogerhuis op eene uitnoodiging van het Lagerhuis, om de brieven aan de post in beslag te nemen: «that they did *yield* to the opening of letters, *but it would be very inconvenient if often used.*»

[2] Onder EDUARD I, verg. REY. *Des Institutions judiciaires en Angleterre, comparées à celles de la France*, D. II, bl. 14.

[3] REY. *Des Institutions judiciaires*, D. II, bl. 101 en 172; en MITTERMAIER, *das Deutsche Strafverfahren*, D. I, § 41.

[4] Dat dit regt werkelijk bestond, is op te maken uit de redevoering van Sir ROBERT PEEL, op 28 Febr. 1845, over briefopening, in het Lagerhuis uitgesproken.

derhalve de bevoegdheid tot briefonderzoek, en het ontbreekt niet in de Engelsche geschiedenis aan voorbeelden van zoodanige handelingen. [1]

Het zal niemand bevreemden, dat CROMWELL de briefopening te baat nam als een der doelmatigste middelen om zich te beveiligen tegen den haat der koningsgezinde en der presbyteriaansche partijen. Hij wist zeer goed, dat zijne regering haar' voornaamsten steun moest vinden in het ontzag voor zijn militair bewind en in maatregelen, waaraan groote verdiensten, maar ook groote willekeur niet te ontzeggen zijn. De instelling in 1655 der besturen van de generaals-majoor, als militaire, administratieve en regterlijke overheden, die in de graafschappen eene onbeperkte magt bezaten, om personen aan te houden, goederen verbeurd te verklaren, en de naauwkeurigste nasporingen te doen, [2] was een der uitwerkselen van die staatkunde. Aan deze instelling was de postwet van 1654 voorafgegaan, die in vele opzigten talrijke misbruiken verbeterde, maar rondduit de post verklaarde voor een der beste middelen, om aanslagen te kennen, die de veiligheid van den Staat aanrandden. [3]

---

[1] Verg. daarover BURNET, *History of his own time;* en MACAULAY, *History of England.* Een der bekendste gevallen van briefonderzoek door het Parlement gedaan, had plaats in de zaak van COLEMAN, in 1678 beschuldigd van oproerige aanslagen ten gunste der Katholieken, waarover zie MACAULAY, *Tauchnitz Ed.* Vol. L, bl. 230; BURNET meldt dat het regt van enquête uitgebreid werd onder de regering van ANNA.

[2] Over de instelling der generaals-majoor en over de geheele staatkunde van OLIVIER CROMWELL, leze men GUIZOT, *Histoire de la République d'Angleterre et de Cromwell*, Vol. II; en MACAULAY, B. I, Ch. I, bl. 115—146.

[3] «That it is the best means to discover and prevent many dangerous «designs which have been and are daily contrived against the peace and the «welfare of the commonwealth, the intelligence whereof cannot well be com«municated but by letter of Escript.» Zie *Report.* De laatste woorden gaven aanleiding dat men zich op die akte beriep in 1844, bij gelegenheid der klagten die toen tegen het ministerie over briefopening gerezen waren. Verg. DE PINTO, *Themis*, D. VIII. bl. 353 en volgg.

Deze maatregel was echter even als alle vorige tijdelijk, en hield op na den dood van CROMWELL, of na het einde van het Protectoraat zijns zoons. Evenwel werd die weder in het leven geroepen onder de regering van KAREL II; het was trouwens te verwachten van regeringen als de zijne en die zijns broeders, dat het briefgeheim door hen niet geëerbiedigd werd, regeringen waarin willekeur, misbruiken, wanorde en geweld heerschten; waarin zelfs de regterlijke magt misbruik maakte van hare bevoegdheid tot briefonderzoek, [1] dan eens uit slaafsche afhankelijkheid, dan weder uit onbehoorlijke vrees voor de openbare meening, of uit gewaande of werkelijke ligtgeloovigheid aan valsche getuigen en de onwaarschijnlijkste geruchten. Dit alles vermenigvuldigde huis- en papier-onderzoekingen, [2] die dikwijls met schandelijke partijdigheid en in allen gevalle meer dan noodig was, uitgevoerd werden. Het ontbrak ook toen niet aan bevelschriften, waarbij aan de regering het regt van briefopening voorbehouden werd; bij de proclamatiën van 1660 en 1667, werd bevolen, dat alle onwettig verzonden brieven in beslag genomen en aan den geheimen Raad ter inzage zouden opgestuurd worden; bij die van 1669, 1683 en 1685, dat zoodanige brieven wegens hunne verzending door onbevoegde personen voor gevaarlijk geacht en aan den geheimen Raad of een' der secretarissen van staat moesten ingeleverd worden; bij die van 1663, dat men ze aan de post zoude openen. [3] Gedurende den tijd tus-

---

[1] Waarover zie bl. 40, noot 5.

[2] Over de *Popish-plot*, en de *Rye-house-plot*, twee zamenzweringen onder KAREL II, de eene ten gunste der Roomschen, de andere der Protestanten, die werkelijk bestonden, maar door de tijdgenooten zeer overdreven werden, leze men MACAULAY, *History of England*, bl. 229 en volgg. en 263 en volg. Ten opzigte der eerste zamenzwering schrijft hij: «every where justices were busied in searching houses and seizing papers.» Het persoonlijk karakter der regters ontsierde dikwijls het ambt dat zij bekleedden, b. v. dat van Lord Chief-justice JEFFREYS.

[3] Verg. *Report*. In de proclamatie van 1660 wordt het eerst melding gemaakt van het toezigt der Secretarissen van Staat op het briefvervoer.

schen 1685 en 1711, werden er geene wettelijke voorschriften meer uitgevaardigd over briefopening van staatswege, maar zij had niettemin zoo onder de regering van JACOB II, gelijk wij gemeld hebben, als onder die van WILLEM III plaats; de aanslagen en woelingen der Jacobiten of aanhangers van den verdreven Vorst schijnen onder Koning WILLEM daartoe voornamelijk aanleiding gegeven te hebben. [1]

Zoo zijn wij gekomen tot de regering van Koningin ANNA Hier gaat de geschiedenis van ons onderwerp in Engeland haar tweede tijdperk in. In 1711 namelijk, werd eene parlementsakte uitgevaardigd, bij welke [2] was bepaald, dat niemand, zelfs geen postbeambte brieven zal mogen openen, brievenpaketten aanhouden of terughouden, dan volgens bevelschrift (*Warrant*) van den secretaris van Staat voor Binnenlandsche Zaken (Home department). Hij, die zich buiten deze vergunning aan briefopening schuldig maakt, wordt volgens de akte gestraft met 20 pd. st. boete en onbekwaam-verklaring tot het bekleeden van eenige bediening bij de post; later werd echter beslist, dat deze poenaliteit alleen op post-beambten toepasselijk was. [3] Diefstal van geldswaarde uit een' brief of terughouding van zoodanigen brief door post-ambtenaren, werd met den dood gestraft; [4] diefstal van een' met de post verzonden brief door elk ander, werd als enkele diefstal beschouwd. [5] Correspondentie met den vijand mogt geopend worden, en werd

---

in die van 1663 wordt hun het regt van briefopening voor het eerst toegekend.

[1] Een voorbeeld daarvan is te vinden bij MACAULAY, Vol. VI, bl. 113.

[2] Stat. 9 Anne c. 10, § 40 and 41.

[3] Verg. BLACKSTONE, Vol. 1, Ch. VIII, no. 4 en de noot 28.

[4] Het was *felony without benefit of clergy*. 7 Geo. III. c. 50 en 7 en 8 Geo. IV. c. 29. Verg. BLACKSTONE, Vol. IV, Ch. XVII.

[5] Stat. 7 Geo. III. c. 50. Enkele diefstal werd volgens eene latere wet, 7 en 8 Geo. IV. c. 29 met deportatie voor 7 jaar of met 2 jaar gevangenisstraf en geeseling gestraft. BLACKSTONE, Vol. IV, c. XVII. — Van bestraffing van briefopening door particulieren bestaat in het Eng. regt geen spoor.

als hoog verraad met den dood gestraft. Het regt van briefopening van den Staat, werd door eene akte van 1711 tot Ierland uitgebreid en aan den Lord-luitenant toegekend. — Eene latere postwet onder VICTORIA heeft den inhoud der wet van ANNA, over dit onderwerp bevestigd, en veranderde haar in het wezen der zaak niet.[1]

Ongetwijfeld heeft het voorbeeld der vorige regeringen Koningin ANNA en haar Parlement bewogen tot het uitvaardigen der bedoelde akte, en zij werden daartoe eenigzins geregtigd[2] wegens de aanslagen van — en de geheime correspondentiën met de Jacobiten en de Franschen, met welke laatsten men nog om de Spaansche erfopvolging in oorlog was; maar van veel invloed, meenen wij, zal daarop geweest zijn de geheele terugkeer van ANNA's bestuur tot de torygezinde beginselen, welke, zooals bekend is, over het algemeen den absoluten regeringsvorm zeer begunstigen: het torygezinde Parlement van 1711 bekrachtigde dan ook zonder tegenstand eene wet, die eene alleruitgebreidste magt[3] aan het toenmalige Kabinet gaf, daar het de onbeperkte bevoegdheid verkreeg, om de geheimste gedachten en bedoelingen van een ieder in het koningrijk uit te vorschen. Dat zij op dat tijdstip verleend werd, wekt derhalve onze verwondering niet, maar opmerkelijk vinden wij het, de Engelsche geschiedenis nagaande, dat een vrijheidlievend volk als het Engelsche, zoo afkeerig van de minste inbreu-

---

[1] 1 *Victoria*, Ch. 33 en 38. Volgens deze wet mogen postbeambten ook zonder vergunning van het ministerie der binnenlandsche zaken brieven openen: wanneer de persoon, die den brief ontvangen moet, er in toestemt; bij niet vermelding der bestemmingsplaats op het adres; als de persoon, aan wie de brief gerigt is, dood of niet te vinden is, of weigert dien te ontvangen of den postprijs daarvoor te betalen.

[2] Gevallen van deze correspondentiën zijn te vinden bij den geschiedschrijver SMOLLETT, Vol. VII, Ch. IX, bl. 248 en volg. en Ch. X, bl. 382 (Fransche editie).

[3] Te meer uitgebreid, daar in de wet niet bepaald was hoelang zulk een *warrant* van kracht zou blijven, in welke gevallen die mogt gegeven worden enz.

ken op de regten door staatsregelingen en wetten toegekend, nooit zijn stem verheven heeft tegen het briefopenen aan de post, noch dat de Parlementen, waarin zich te allen tijde ijverige voorstanders van de volksvrijheden bevonden, ooit geweigerd hebben mede te werken tot het invoeren van deze maatregelen tot briefonderzoek. Wel werden er soms hevige klagten gedaan over opening der brieven van parlementsleden en deze handelingen van het gouvernement streng gegispt, gelijk in 1735 [1] onder WALPOLE en in 1845 onder ROBERT PEEL; [2] maar dit klagen tastte ook hier niet het regt van het Gouvernement aan om briefonderzoek te gelasten; alle latere ministeriën bleven zich op de wet van 1711 beroepen, [3] en waar dit regt gelijk in 1844 en 1845 werd betwijfeld, moest men het echter bij nader onderzoek erkennen. [4] Nooit werd dus eene poging aangewend om deze bevoegdheid aan den Staat te ontnemen of ze door wettelijke bepalingen binnen bepaalde grenzen te omvatten, en in de 18de eeuw vooral moet het openen van brieven op de post zeer menigvuldig geweest zijn. [5] Het stilzwijgen der Engel-

---

[1] Zie *Report;* bij het onderzoek te dier zake in het Parlement gedaan en het besluit daarover genomen, wordt uitdrukkelijk het regt aan alle post-ambtenaren voorbehouden, om onder schrifielijke lastgeving van het ministerie, brieven op de post te openen.

[2] Verg. DE PINTO, *Themis*, D. VIII; en redevoering van Sir ROBERT PEEL, op 28 Febr. 1845; bij deze gelegenheid, gelijk bij eene dergelijke discussie in 1844, had het ministerie zich weder op de vorige Akten van CROMWELL en ANNA beroepen, en door de commissiën tot onderzoek der zaak benoemd, werd dit regt eveneens erkend.

[3] BLACKSTONE, B. I, Ch. VII, noot 28.

[4] Hoewel onder voorbehoud dat de ministers er geen gebruik van zouden maken ter begunstiging van vreemde regeringen, of ter verkorting van het regt van schuilplaats aan staatkundige uitgewekenen, gelijk men in 1844 beweerd had, dat door het ministerie gedaan was ten opzigte van MAZZINI en eenige andere Italiaansche en Poolsche uitgewekenen, op aanvraag der Oostenrijksche en Russische regeringen.

[5] De Hertog van New-Castle, bijv. (1735—1754) gaf meer dan eens bevelen tot opening van alle brieven, die slechts vermoed werden, gevaarlijken inhoud te hebben, zie *Report*, bl. 12; en onder het bestuur van

sche Natie omtrent dit punt vindt misschien zijn' grond in haren, wel eens te grooten eerbied voor antecedenten, voor al wat door de wet ingevoerd of door het gebruik gewettigd is, misschien wel in de vrees, dat het afschaffen van maatregelen, die zoolang reeds bestonden en somtijds nut hebben opgeleverd, eerder nadeelig zou zijn voor de rust des lands, dan dat hunne opheffing een wezenlijk voordeel zou aanbieden. [1] Hoe dit zij, het is niet te ontkennen dat het gouvernement van die verleende magt, zoo het wil, een groot misbruik kan maken, wegens de weinige naauwkeurigheid, waarmede het onderwerp in de wetgeving is geregeld. Nergens immers wordt den ministers verboden, meer brieven dan noodig is te doen openen; integendeel, meermalen zijn geheele verzamelingen van brieven of die, welke uit eene geheele landstreek op de post kwamen, onderzocht; [2] er was niet vastgesteld, hoe lang een *warrant* van kracht zou blijven; [3] noch ook aan welke personen briefopening door het gouvernement kon opgedragen worden, hetgeen dikwijls ten gevolge had, dat drie of vier personen kennis droegen van den inhoud eens briefs, welks kennisneming eigenlijk alleen aan den staats-secretaris voor binnenlandsche zaken en den lord-luitenant van Ierland toegestaan was; [4] de gevallen, welke het bevel tot briefopening veroorloofden, waren niet eens bepaald, zoodat

---

Lord GRENVILLE was de gewoonte van briefopening op de post bestendig geworden en algemeen bekend, verg. *Grenville Papers*, II, bl. 451. Lord GRENVILLE, die zeer bevriend was met de beide postmeesters-generaal, liet zelfs de briefwisseling van zijn' eigen zwager, Lord TEMPLE, onderzoeken.

[1] Dit laatste is altans de meening van de commissie van onderzoek van 1844 in haar rapport, die de bevoegdheid van de Staats-secretarissen behouden wil hebben, maar onder wettelijke voorschriften.

[2] Zelfs de brievenmalen uit geheele Rijken, gelijk in 1746, 1795, 1800 1801 en 1807 geschiedde. In 1745 werd de opening van alle mogelijke brieven die verdacht waren bevolen. Zie hierover uitvoeriger het *Report*. bl. 15.

[3] Zie *Report*. Dan eens duurde die werking onbepaald, soms 40 dagen, soms 3 à 4 dagen. De duur is tegenwoordig tusschen de 3 en 40 dagen.

Bij de 23d en 24th Geo. 3. C. 17.

in alle mogelijke onderdeelen van het staats-bestuur, in alle bedrijven en handelingen van de Engelsche onderdanen bevelschriften tot briefopening op de post tusschen beiden konden komen, wanneer het gouvernement te regt of ten onregte meende, dat het staatsbelang zulks medebragt.[1]

Met regt heeft de door het Lagerhuis in 1844 benoemde commissie van onderzoek de *warrants* voor haar liggende in twee groote deelen verdeeld, namelijk die uitgevaardigd ter bevordering van de algemeene staatsbelangen, en die ter gemoetkoming aan de strafregtspleging (*criminal warrants*).[2] De vermelding van deze laatste herinnert ons de bewering van sommigen,[3] dat het Engelsche strafregt het brief- en papieronderzoek niet kent. Deze bewering nu is waar, voor zooverre men van de *wet* spreekt, waarin dit middel niet vermeld wordt; niet echter is dit zoo in het *regt*, daar de Engelsche praktijk niet alleen het geheim en van ambtswege ingesteld proces reeds zeer vroeg kent, maar bepaaldelijk het briefonderzoek als middel van opsporing der misdrijven heeft aangewend[4] en het door Engelsche regtsgeleerde schrijvers allernaauwkeurigst is behandeld.[5] Het geheele onderwerp der voorloopige instructie is in Engeland zeer onvolledig geregeld: het gevolg was dat men somtijds zeer zonderling met de verkrijging van bewijsmiddelen te werk ging;[6] geene algemeene voorschriften bestaan daar-

---

[1] In 1741 werd zelfs op iemands verzoek een bevel uitgevaardigd tot inzage der correspondentie van zijn' zoon met een paar vrouwen. Meermalen werd het verlof verleend op aanzoek van schuldeischers enz. Zie breeder hierover *Report*, bl. 3—13. Het staatsbelang kan in deze gevallen moeijelijk voor reden van het briefonderzoek aangevoerd worden.

[2] *Report*, bl. 14 en 15.

[3] MITTERMAIER, *das Deutsche Strafverfahren*, § 68, noot 1.

[4] Voorbeelden zijn daarvan te vinden bij de Engelsche geschiedschrijvers en regtsgeleerden. Verg. o. a. HOWELL'S *State Trials*.

[5] Verg. PHILLIPS, *Treatise on the Law of Evidence*, I, bl. 316—578, en BENTHAM, *Traité des preuves judiciaires*, II, bl. 435 en volgg.

[6] REIJ, *Des Institutions judiciaires en Angleterre*, T. II, p. 317—342. In Schotland heeft de onderzoekings-regter eene uitgestrekte bevoegdheid

omtrent, hoewel de aanvrage tot verkrijging van bewijzen gewoonlijk aan de vrederegters of sheriffs als regters van instructie werd gedaan en het onderzoek op hun bevel werd bewerkstelligd. Ook is ons niet gebleken of opening der brieven op de post door of op last des regters geoorloofd was: het tegendeel blijkt eerst zeker uit de proclamatie van 1663 en later uit de wet van 1711, want sedert dien tijd was tot die opening ter opsporing van misdrijven een bevelschrift (*warrant*) noodig, dat bij den regtsgeleerden onder-secretaris bij het departement van binnenlandsche zaken[1] aangevraagd, onder goedkeuring van den eersten secretaris bij dat ministerie verleend werd, waarbij, hetzij de geopende brief zelf den aanklager werd ter hand gesteld, hetzij hem de inhoud medegedeeld, voor zoover die noodig was voor de geregtelijke vervolging.[2] De openbare meening schijnt niet tegen deze bevelschriften van geregtelijke briefopening ingenomen te zijn, gelijk zij het tegen elke andere is;[3] maar ofschoon zij eene leemte in de Engelsche strafwetgeving aanvult,[4] meenen wij, dat zij ook in het belang van het strafregt nadere regeling behoeft. Met de vermelding, dat het gewoon getal *warrants* door elkander genomen 8

---

tot opvordering van bewijsstukken, maar mag geene brieven op de post in beslag doen nemen. Zie opstel van MITTERMAIER, *Beiträge zur Lehre vom Verhältnisse des Staatsanwalts*, in Archiv des Crim. Rechts 1855, St. IV, bl. 452.

[1] Het regtswezen behoort onder het ministerie van binnenlandsche zaken, om welke reden een der onder-secretarissen bij dat ministerie altijd een regtsgeleerde moet zijn.

[2] Het *Report* heeft eenige gevallen aangehaald van vonnissen, geveld op daadzaken, die uit geopende brieven gebleken waren. Van 1711—1844 zijn, zoover bekend is, 270 *criminal warrants* uitgevaardigd.

Report, bl. 18.

[4] De openbaarheid der geregtelijke instructie door de dagbladen, de toevoeging van advokaten aan beschuldigden reeds bij den aanvang van eene voorloopige instructie, de inrigting der groote en kleine jury zijn voorzeker waarborgen dat de misbruiken van bevelschriften tot briefopening, op staatsgezag gegeven, kunnen verhinderd worden.

per jaar is, betreffende omstreeks 16 personen, [1] besluiten wij deze opmerkingen over den toestand van het briefgeheim in Engeland, om over te gaan tot een overzigt van hetgeen in Duitschland en in ons vaderland te dien opzigte is geschied.

Bij het gebrek aan volledige berigten over briefopening in Duitschland, valt het bezwaarlijk eene geregelde geschiedenis over dit onderwerp te leveren, en moet men zich derhalve vergenoegen met hetgeen te dien aanzien in de verschillende Duitsche wetgevingen gevonden wordt, daar de menigvuldige bepalingen over of tegen briefopening in deze opgenomen, te zeer het bestaan van dit misbruik aantoonen, dan dat het volstrekt noodzakelijk zoude zijn zulks door eene opnoeming van afzonderlijke feiten nog te bevestigen. [2]

Alleen kunnen wij nog opmerken dat uit den aard der zaak, de verdeeling van Duitschland in zoo menige Staten of Staatjes, wier beheerschers een onbegrensd en dikwerf allerwillekeurigst gezag uitoefenden; dat de oorlogen tusschen die Staten onderling, en over het algemeen de oorlogstoestand, waaronder het Duitsche rijk meermalen gebukt ging, dat alle deze oorzaken allernadeeligst op een veilig brieventransport moeten gewerkt hebben. Gedurende den 30 jarigen oorlog, die Duitschland geheel verwoestte en alle verkeer onmogelijk maakte, geschiedde de overbrenging van brieven

---

[1] *Report*, bl. 15. Het getal der *criminal warrants*, is door elkander gerekend 6 per jaar, tegen omstreeks 12 personen uitgevaardigd. *Report*, bl. 13.

[2] Enkele berigten van briefopening in Duitschland zijn reeds opgenoemd op bl. 17, noot 1. In 1711 deed de Hoofdschout van Aken, op bevel van den Keurvorst van den Paltz, den postiljon, die de Hollandsche brievenmaal bij zich had, door ongeveer twintig bedienden aanhouden en hem zijnen brieven afnemen. Le Jeune, *het Brieven-postwezen in de Republiek der Nederlanden*, bl. 61. Meedere voorbeelden zijn te vinden op bl. 24 en 25 en bij Cremer, bl. 163.

door militaire boden (Feldcouriere);[1] en eenige Vorsten, zoo als de Wurtembergsche Hertogen, hielden er adelijke renboden (edle Postjungen) op na voor de bezorging hunner meest gewigtige briefwisseling;[2] welke hoedanigheid alzoo eenigen waarborg aanbood voor eene veilige overbrenging van brieven. Dezen waarborg zocht men ook bijna overal in het afvorderen van borgstellingen en eeden van postiljons en boden[3]. De twisten tusschen de Duitsche Vorsten en het huis Thurn en Taxis, dat met het erfelijk rijks-postmeesterschap bekleed was, over het briefvervoer en het regt tot oprigting van territoriale posten, veroorzaakten meermalen eene stremming en eene groote onveiligheid van het brievenverkeer[4]. De Thurn- en Taxische postbeambten waren veeltijds vreemdelingen, die zich weinig om de regten der Duitsche ingezetenen bekommerden en zich vele onregtmatige handelingen veroorloofden, welke, wel verre van door de Keizers afgekeurd te worden, door hen schijnen aangemoedigd te zijn, daar een Keizerlijk mandaat van 14 Aug. 1635 den Taxischen postbeambten vergunde, ieder, die ten nadeele van het Rijkspostwezen brieven vervoerde, aan te houden, hem van zijn paard te werpen en zijne brieven af te nemen[5]. Ook getuigt het niet van een zeer groot vertrouwen in de eerlijkheid van het Taxische postwezen, dat de Keurvorsten in de Wahl-capitulatie van 1690 uitdrukkelijk bedongen, dat de rijkspostmeester-generaal eerlijk in zijne betrekking zoude te werk gaan[6].

---

[1] Cremer, bl. 107.

[2] Cremer, bl. 131 en Mohl, *das Staatsrecht des Königreichs Würtemberg*, bl. 610, noot 2.

[3] Cremer, bl. 79 en 133. De meeste stedelijke briefboden moesten dit doen. Of zij, die door de Keurvorsten aangesteld waren, hieraan onderworpen zijn geweest, is ons niet gebleken.

[4] Die twisten werden voor goed door de bepalingen van het Weener Congres in 1815 geeindigd. Over vroegere tijden leze men Pütter, *Historische Entwickelung der heutigen Staatsverfassung des Teutschen Reichs* (Götting. 1786); zie voorts Klüber, *Oeffentliches Recht des Deutschen Bundes*, § 348—357 en Cremer, bl. 74—136.

[5] Cremer, bl. 90 en 91.

[6] Cremer, bl. 93.

De Thurn- en- Taxische posterijen zijn evenwel over het algemeen zeer nuttig geweest, zoowel om hare betere inrigting, het versnelde brievenvervoer, als om de meerdere veiligheid, die zij aanboden, boven de stedelijke bodendiensten, daar de landsvorsten aanvankelijk hunne bescherming toezeiden aan de Taxische posten voor den doortogt door hun land, onder de voorwaarde, dat hunne eigene brieven en die, welke de staatsaangelegenheden betroffen, kosteloos door haar zouden vervoerd worden [1]. Zij onderscheidden zich ook hierin gunstig van de stedelijke bodendiensten en van de territoriale posten, dat deze dikwijls of aan gunstelingen geschonken of gedurig verhuurd en weder onderverhuurd, zonder reden afgenomen en aan anderen gegeven werden, terwijl het Taxische postwezen, in de handen van hetzelfde geslacht blijvende, dat belang had bij eene goede inrigting der posten, nog daarenboven onder het opperste toezigt stond van den Keizer en van het Kanselarij-hof te Mainz.

In onzen tijd schijnen de Taxische postbeambten, in die Staten, waar het huis van Thurn- en Taxis nog aan het hoofd der posterijen staat, zich over het algemeen eerlijk en naauwgezet van hunne verpligtingen te kwijten [2].

Vóór wij tot de bepalingen van de Duitsche wetboeken overgaan, moeten wij opmerken, dat de decretalen der Pausen en de feodale wetgeving nog altijd hunne kracht van wet in Duitschland behielden [3], en mitsdien hetgeen daarin tegen

---

[1] Cremer, bl. 74 en 138, en le Jeune, Bijlage A, bl. 300 en 305.

[2] Zoo als blijkt uit het *Stenographischer Bericht über die Verhandlungen der deutschen Constituirenden National Versammlung zu Frankfurt a/M.* (1848) bl. 1599.

[3] De *Constitutio Criminalis Carolina* schafte noch het gemeene duitsche regt, noch het Romeinsche af, en wilde ze zelfs uitdrukkelijk behouden hebben daar, waar geene nieuwe bepalingen waren in de plaats getreden. Verg. daarover *Archiv des Criminalrechts*, 1840, St. I, n°. 3. *Beitrag zum Beweise der noch fortdauernden Gültigkeit des Art.* 22 *der peinlichen Gerichtsordnung*, § 2. Het Romeinsche regt bleef nog daarenboven lang *facto* in Duitschland geldig door toedoen der regtsgeleerden. Zie *Archiv des Crim. rechts*, 1838. Beilage: *historische Darstellung der Criminal Rechtspflege und Criminalgesetzgebung im Königreich Hannover*, bl. 24 en 25. Evenzoo werden

briefopening voorgeschreven was opgevolgd moest worden. Ook de oude Duitsche en Italiaansche regtsgeleerden zagen de behandeling van dit onderwerp in hunne geschriften niet geheel voorbij, het zij men de opening van brieven straffen wilde volgens de beginselen van de Romeinsche wetgeving [1], het zij men daartegen willekeurige straffen bedreigd wilde zien, ook al hielden de brieven geene geheimen in [2]. Volgens eenigen [3] is iemand, die een' brief, welke beleedigingen tegen een' derde inhield, ontvangen hebbende, den inhoud ruchtbaar maakt, zelf wegens beleediging strafbaar, zonder dat hij zich kan bevrijden door den schrijver te noemen, hoewel hij hiertoe ook niet kan genoodzaakt worden [4]. Het arglistig openen van brieven, die gewigtige staatsgeheimen bevatten, en het verbreiden van den inhoud, werden als hoog verraad beschouwd, waarop de doodstraf stond; [5] in het Saksiesch landregt was tegen de opening der brieven van den Keurvorst geeseling, verbeurdverklaring van goederen en verbanning of zware boete bedreigd, tegen opening van de brieven eens an-

---

de oude gebruiken niet afgeschaft, volgens de woorden in het invoeringspatent der Carolina: « Doch wollen wir durch diese gnedige Erinnerung Churfürsten, Fürsten und Stenden an ihren alten wohl hergebrachten, rechtmeszigen und billigen gebreuchen nichts benommen haben. »

[1] Carpzovius, *Praxis criminalis*, II, p. 93, n°. 40. Jul. Clarus, *receptae sententiae* L. v. *de falso*, n°. 23. Boehmer, *Meditationes* ad C. C. C. art. 112, § 2.

[2] Farinacius, *Praxis et theoria criminalis*, q. 134 en q. 150, n°. 114, 125 en 129. Hij stond (q. 150, n°. 124) eene civiele actie tot schadevergoeding toe aan een' ieder, die nadeel ondervonden had door opening van een' wel opgezonden, maar ten gevolge der opening te laat ontvangen brief.

[3] Vermeld bij Otho, C. II, § 23.

[4] Dit laatste was het gevolg van het gebrek aan wettelijke voorschriften omtrent het gebruik van schriftelijke bewijsstukken in strafgedingen. Een vonnis der stedelijke regtbank van Leipzig van Mei 1820, vermeld bij Siebdrat, § 9, besliste dan ook in geheel anderen zin, onder de werking eener meer volledige wetgeving op dit stuk, dat de ontvanger van een' brief, waarin beleedigingen tegen iemand voorkwamen, genoodzaakt kon worden den brief over te leveren, ten einde den naam de schrijvers te kennen.

[5] Otho C. III, § 7.

deren alleen gevangenis van 14 dagen of ligtere boete,[1] terwijl het Duitsche regt nog met den dood of geeseling dengene strafte, die brieven van een' Vorst had weggeworpen of teruggehouden, maar slechts met eene straf naar welgevallen des regters, hem, die hetzelfde feit tegen ieder ander had gepleegd[2]. Hieruit blijkt, dat er onderscheid werd gemaakt tusschen dezelfde misdrijven tegen den Landvorst of een' particulier gepleegd, en die tegen edelen of niet edelen begaan; men volgde hierin de strafbegrippen van den tijd. Over het algemeen verklaarden de oude criminalisten elke briefopening, buiten iemands toestemming gedaan, voor strafbaar[3].

De Vorsten zochten buitendien tegen het misbruik der briefopening te waken door hunne afzonderlijke wetten of door postreglementen.

Zij betroffen meestal voorzieningen tegen de ontrouw van postbeambten[4], en de 18de eeuw vooral mag gezegd worden in zoodanige reglementen rijk geweest te zijn, hetgeen toen zeer nuttig was en waarover men zich niet moet verwonderen, omdat bij de steeds sterker gevoelde behoefte naar beveiliging van het geheim der post, men bij afzonderlijke wetten daarvoor moest waken, daar er nog geene algemeene strafwetgevingen bestonden, of de bestaande zich er niet mede inlieten. Opmerkelijk is onder die wetten, de Pruissische postwet van 1712,

---

[1] Otho, C. III, § 8.

[2] Otho, C. III, § 9.

[3] Verg. Geib's opstel: *über die Grünze zwisschen Civil-rechtlichem und Criminellem Betruge*, in Archiv des Crim. Rechts 1840, St. IV, bl. 111 en noot 43.

[4] Neue Preuss. Postordnung van 1712 en Keur-Saksische Postverordening van 1713, beide vermeld door Siebdrat; Baijerisches Pflichtformel für die Postbeamten van 1806; Wurtembergsche Postverordening van 1807, vervangen door eene latere van 1816; de Westphaalsche van 31 Oct. 1808, art. 3, 13, 18, 101 en 146. Onder de nieuwere postwetten komen in aanmerking de Pruissische wet van 1821, de Weimar-Eisenachsche van 1 Jan. 1820, § 19, de Brunswijksche van 31 Aug. 1832, enz. Opening op de post zonder regtmatige oorzaak werd volgens de Keur-Saksische postwet van 1713, § 46 gestraft met eene boete van 5, 10 tot 20 thaler, volgens de Pruissische van 1821, Abschn. VIII, § 4, met eene boete van 20 thlr. en eerloosverklaring. Zie ook Instr. van 8 Jan. 1853.

wegens de zeer voorzigtige en eenigzins angstvallige voorzorgen tegen openbaring van briefgeheimen voorgeschreven[1]. De Wurtembergsche postwet van 1816, verbiedt niet alleen aan de postbeamten „so lieb ihnen ihre Ehre und die Beibehaltung ihres Dienstes ist" het openen van brieven, maar ook het mededeelen door of aan wien brieven mogten geschreven zijn. Waar echter de zekerheid van de inwendige of uitwendige rust[2] en de bewaring van het regale[3] zulks vereischten, werd briefopening op de post door eenige wetten voor geoorloofd verklaard.

In onze eeuw werden nog krachtiger pogingen door de Duitsche wetgeving in het werk gesteld om het geheim der briefwisseling te verzekeren, vooreerst door het als beginsel te huldigen in de staatsregelingen, en het als een deel der onvervreemdbare regten van de ingezetenen te erkennen, en vervolgens door in de strafwetgeving de inbreuken daarop gemaakt, met straffen te bedreigen. De vorige tijden waren daarvoor nog niet rijp geweest, omdat de onbeperkte magt

---

[1] Neue Preuss. Postordnung van 1712, C. 8, § 5: «Da sichs dann und «wann zuträgt dasz Brieffe, oder kleine Paquete, insonderheit wenn die «Aufgeber sie nicht gebürend versiegelt, oder das Lack nicht gut gewesen» «durch Schutteln in Felleissen oder auch in Auspacken, aufspringen oder «entsiegelt werden, als soll der Postbediente der solches erst bemerket, «den solchergestallt offengehenden Brieff oder kleines Paquet also fort in «Gegenwart derer in der Poststube vorhandenen Personen, mit dem Post-«Siegel wieder versiegelen, auch dasz Solches geschehen, auch die Ursache «warum, auf den Couvert eigenhändig notiren, keinesweges aber solches «zu lesen, durch Curiosität oder anderen Motiven sich verleiten lassen, und «dasz dieses Alles von ihn observirt worden, musz er benöthigten Falls «mit einem Eide bekräftigen können.»

[2] Bijv. de Artikelbrief van den Keurvorst van Brandenburg, Tit. VIII, n. 43, vermeld bij Siebdrat, § 10. — Het militair Strafwetboek voor Saksen van 4 Febr. 1822, § 45, het Beijersche Strafwetb. van 1813, art. 305 en het Wurtembergsche van 1839, art. 146 houden insgelijks strafbepalingen in tegen openbaring van staatsgeheimen, brieven, enz. die op de regten en aanspraken van den Staat betrekking hebben.

[3] Verg. de postwetten in noot 1 vermeld. Het Alg. Preuss. Landrecht» § 144, stond briefopening toe ter bewaring van het postregale; zoo ook de Pruissische wet van 1712, C. I, § 4, en die van 1821, Abschn. VI, § 16.

der vorsten de erkenning der vrijheid van gedachten en vooral van gedachtenwisseling in den weg stond, en bij een veel minder uitgebreid briefverkeer dan het hedendaagsche, de behoefte aan eene volstrekte vrijheid van briefwisseling door de onderdanen zelve nog niet zoo sterk gevoeld werd. De beginselen der Fransche omwenteling echter en de gevorderde begrippen van onzen tijd hadden in Duitschland het ontstaan bevorderd van de meest gewigtige volksvrijheden, zoo als gelijkheid voor de wet, onschendbaarheid van woning, het regt om vrij meeningen in geschrift of druk te uiten [1], en de daarmede in verband staande onschendbaarheid der briefwisseling. De Pruissische Constitutie van 1850 stelt de eerbiediging van het geheim der brieven op den voorgrond, en zondert alleen het geregtelijke onderzoekings-proces en de buitengewone omstandigheden van den oorlog uit [2]. Daarmede overeenkomstige bepalingen hebben de Oostenrijksche (§ 11), en de Oldenburgsche Constitutiën (art. 12), die van Anhalt-Bernburg (§ 12, al. 1), van Schwarzburg-Sonderhausen (§ 15), van Reusz, jongere linie (§ 13) en van Keur-Hessen, welke laatste nog daarenboven de ontrouwe postbeambten naar den strafregter verwijst [3]. In 1848 nam de Nationale Vergadering eene gelijkvormige bepaling op in de voorgestelde grondregten van het algemeene Duitsche Rijk, en hoewel die laatste poging mislukte wegens het uiteenjagen der Vergadering, was uit de beraadslagingen gebleken, dat de behoefte naar een algemeen voorschrift omtrent het geheim der brieven zeer

---

[1] De Oostenrijksche, Brunswijksche, Oldenburgsche, Saksen-Coburg-Gothasche, Anhaltsche en Schwarzenburgsche Staatsregelingen hebben bijna gelijkluidend deze bepalingen van de Pruissische Constitutie: «Jeder hat «das Recht durch Wort, Schrift, Druck und bildliche Darstellung seine «Meinung frei zu aüszern.»

[2] «Das Briefgeheimnisz ist unverletzlich. Die bei strafgerichtlichen Unter«suchungen und in Kriegsfällen nothwendigen Beschränkungen sind durch «die Gesetzgebung fest zustellen.»

[3] «Das Briefgeheimnisz ist auch künftig unverletzt zu halten. Die ab«sichtliche unmittelbare oder mittelbare Verletzung desselben bei der Post«Verwaltung soll peinlich bestraft werden.»

gevoeld werd, zonder dat men het noodzakelijk vond dit door bepalingen te bekrachtigen, welke men meende dat eerder in de strafwetboeken te huis behoorden [1].

Bijna zonder uitzondering hielden deze dan ook bedreigingen in tegen openbreking van brieven, het indringen of openbaarmaken van briefgeheimen, zoo als reeds het Algemeines Landrecht für die Preussische Staaten van 1794 [2] deed, en later het Beijersche Strafwetboek van 1813 [3], waarmede overeenkomen eene nieuwe conceptwet van het jaar 1834 [4], het Saksische strafwetboek van 1838 en het daarmede bijna gelijkluidende Saksen-Altenburgsche [5], hoewel deze beide niet uit-

---

[1] De uitvoerige beraadslagingen hierover gevoerd leze men in het *Stenographischer Bericht über die Verhandlungen der Deutschen Constituirenden National Versammlung*, bl. 1598—1608. Artikel 9 der Grondregten, zoo als het door de Commissie van redactie was ontworpen, luidde: «Das Briefgeheimnisz ist gewahrleistet; die bei strafgerichtlichen Untersuchungen und in «Kriegsfällen nothwendige Beschränkungen sipd durch die Gesetzgebung «fest zu stellen. Die Beschlagnahme von Briefe und Papiere darf nur auf «Grund eines richterlichen Befehls vorgenommen werden.» Het artikel werd na vele beraadslagingen met uitlating van den middenzin aangenomen.

[2] Th. II, Tit. 20, § 1370. Reeds veel vroeger was in Hannover het terughouden van zaken die van de posten verloren waren, gestraft, ten einde de zekerheid der post te verzekeren. Zie *Archiv des Crim. Rechts*, 1838, Beilage, bl. 75.

[3] Art. 396: «Wer unbefugter Weise und in der Absicht Iemanden zu «schaden, oder sich oder einem Dritten hierdurch einen Vortheil zu ver«schaffen, eines Andern Briefe, Akten, Urkunden, Handelsbücher und «andern dergleichen Documenten, welche Privatgeheimnisse enthalten kön«nen, erbricht, liest, abschreibt, erbrechen, lesen oder abschreiben läszt, soll «mit einer zweitägigen bis einmonatlichen Gefängniszstrafe belegt, und wenn «das entfremdete Geheimnisz zu wirklichem Schaden misbraucht werden, die «Dauer der Gefängniszstrafe allenfalls bis zu sechs Monaten verlängert werden.»

[4] De vervolging geschiedt bij dit nieuwe artikel op aanklagt van den beleedigde, en de straf kan met eene boete tot 1000 gld. verhoogd worden, wanneer het misdadig doel geheel of voor een gedeelte bereikt is; heeft dit geene plaats, dan kan de straf tot 6 weken gevangenis of eene boete tot 400 gld. gaan.

[5] Art. 324. «Gleichergestallt ist das Eindringen in fremde Geheimnisse «auf unerlaubte Weise mit Gefängniszstrafe bis zu drei Monaten oder ver«haltniszmäsziger Geldstrafe zu ahnden.» — Het Saksisch Wetboek is sedert door een nieuw in 1855 vervangen.

drukkelijk van briefopening gewagen; de Wurtembergsche (a. 369)[1], Oostenrijksche (§ 498 en 499), Hannoversche (art. 218)[2], Pruissische (§ 280)[3], Badensche (§ 545)[4], Nassausche (art. 404)[5], Brunswijksche (§ 237)[6], Oldenburgsche (art. 413)[7] Wetboeken, en die voor het Groother-

[1] Art. 369. «Wer um Iemand zu schaden, oder um sich oder einem «Dritten einen rechtswidrigen Vortheil zu verschaffen, in fremde Geheim-«nisse dadurch sich eindrängt, dasz er eines Andern Briefe, Urkunden, «Akten, Handelsbücher oder andere Papiere erbricht, liest, abschreibt «erbrechen, lesen oder abschreiben läszt, soll auf Klage des Verletzten «mit Gefängnisz bis zu drie Monaten, und wenn er seinen rechtswidrigen «Zweck ganz oder zum Theil erreicht hat, mit Kreisgefängnisz bestraft «werden.»

[2] Bijna gelijkluidend met het Wurtembergsche artikel, behoudens verschil in de straf, die slechts uit eene maand gevangenis bestaat, en bij gehecle of gedeeltelijke bereiking van het doel van eene maand tot drie maanden kan verhoogd worden.

[3] § 280. «Wer versiegelte Briefe oder andere Urkunden, die nicht zu «seiner Kenntnisznahme bestimmt sind, vorsätzlich und unbefugter Weise «eröffnet, soll mit Geldbusze bis zu Ein hundert Thalern oder mit Gefäng-«nisz bis zu drei Monaten bestraft werden.»

[4] § 545. «Wer Briefe oder andere versiegelte Urkunden, die nicht an «ihn gerichtet sind, eigenmächtig öffnet um unbefugter Weise zu Kenntnisz «des Inhalts zu gelangen, oder zu gleichem Ende offene Briefe oder andere «Urkunden mittelst Gewalt oder List sich bemächtigt, wird in sofern die «That nicht in ein schweres Verbrechen übergeht, auf Anzeige des Be-«theiligten von einer Geldstrafe bis zu 100 Gulden, und wenn damit die «Absicht einem Andern zu schaden, oder sich oder einem Dritten einen «rechtswidrigen Vortheil zu verschaffen, ganz oder theilweise erreicht wurde, «von Gefängnisstrafe getroffen. Geschah die Bemächtigung mittelst thät-«licher Gewalt oder Drohung gegen den Inhaber, so kommt die strafe des «Verbrechens der Gewaltthätigheit zur Anwendung.»

[5] Met eenige veranderingen in de woorden, gelijk aan het Badensche artikel, en verandering der straf in gevangenis tot 3 maanden of geldboete tot aan 90 gulden.

[6] Hoewel minder uitgebreid, gelijk aan de Beijersche en Wurtembergsche artikels, zonder echter melding te maken dat de vervolging eerst na aanklagt des beleedigden mogt geschieden, gelijk het Wurtembergsche artikel voorschrijft. De straf is een jaar gevangenis.

[7] Gelijkluidend met het Beijersche artikel; de straf is van 2 dagen tot eene maand, met verhooging tot 6 maanden, bij bereiking van het doel of veroorzaking van nadeel.

togdom Hessen (art. 410)[1] en voor de Thüringsche Staten (art. 285)[2]. Alle deze wetbepalingen hebben veel overeenkomst met elkander, behoudens het verschil in straf, en daaromtrent is het opmerkelijk, dat de nieuwste wetboeken, of zij die in de plaats van vroegere getreden zijn, meestal eene steeds verhoogde straf bevatten, ten blijke hoe zeer men van het nut eener strengere bestraffing overtuigd was, en hoe vele tot nog toe bestaande straffen ongenoegzaam moeten geweest zijn. Uit deze artikelen is verder op te maken, dat briefopening, zonder doel om een ander schade of zich zelven voordeel te verschaffen en zonder dat dit gepleegd zij met geweld of list, niet strafbaar gesteld werd, dat bloote nieuwsgierigheid niet onder de termen dier wetten viel, of hoogstens als eene politie-overtreding beschouwd werd[3]; daarentegen blijkt het uit vele der aangehaalde artikelen, dat de geheele of gedeeltelijke bereiking van het misdadig doel[4], dat de zamenloop van meer misdrijven, bijv. geweld[5], list, enz. verzwaring van straf medebrengen; ten laatste moet opgemerkt worden dat het feit dikwijls eerst na aangifte van den be-

---

[1] Gelijkluidend met het Nassausche wetsartikel, met vermindering der straf tot 2 maanden en 60 gld. boete.

[2] Met verandering der woorden gelijk aan het Wurtembergsche artikel, behoudens verandering der straf in gevangenis tot 6 weken of evenredige geldboete, en bij opzet om een ander nadeel te doen of zich of een' derde een ongeoorloofd voordeel te verschaffen, met verandering der straf in gevangenis van 4 maanden of evenredige geldboete, en opneming in dit artikel van geheimen die handels- en nijverheids-ondernemingen betreffen.

[3] Bij de beraadslagingen over § 237 in de Brunswijksche Stendenvergadering werd het al of niet aanwezig zijn van *dolus* bij briefopening opzettelijk ter sprake gebragt, men verklaarde dat feit bij gemis van dolus eene policie-overtreding te zijn. Hetzelfde gevoelen werd door de Regering in hare Motiven van het nieuw ontwerp voor een Beijersch Strafwetboek in 1854 omhelsd.

[4] Het Pruissische art. 280 bevat het woord *vorsätzlich*, en dit is uit de overige door ons aangehaalde artikelen eveneens op te maken.

[5] Zoo als in de aangehaalde artikels uit het Beijersch Wetboek van 1813, het Beijersch ontwerp van 1854, en in de Wurtembergsche, Badensche, Nassausche, Hannoversche en Thüringsche wetboeken is voorgeschreven.

leedigde vervolgd werd [1]. De Pruissische [2], Wurtembergsche [3] en Hannoversche [4] wetboeken, houden nog daarenboven afzonderlijke bepalingen in tegen opening van brieven door postbeambten, met strengere straffen, wegens het grootere misbruik van vertrouwen, waaraan zij zich schuldig maken; om denzelfden reden straft het Beijersche wetboek allen diefstal van zaken, aan de post of aan boden toevertrouwd, zwaarder dan gewonen diefstal [5].

Uitzonderingen zijn echter ten allen tijde ook hierop

---

[1] Gelijk in de Badensche en Nassausche artikels en het Beijersche ontwerp uitgedrukt staat.

[2] § 328. «Ein Postbeamter, welche die der Post anvertrauten Briefe «und Pakete in anderen als dem in Gesetz vorgehenen Fälle eröffnet und «unterdrückt, oder einen Andern bei einer solchen Handlung wissentlich «Hülfe leistet, wird mit Gefängnisz nicht unter drei Monaten bestraft; «auch soll gegen denselben auf zeitige Unfähigkeit zur öffentlichen Aemtern «erkannt worden.» Abegg had bij het ontwerp van 1847 de opmerking gemaakt, dat *elke* opening door postbeambten strafbaar was, al ware zij ook om wettige redenen door het hoog gezag bevolen, aanhouding en opzending der brieven mogt in die gevallen slechts geschieden; daarom mogt in de wet niet van *onbevoegde* briefopening gesproken worden, welke eene *bevoegde* deed vooronderstellen. Zie *Archiv des Crim. Rechts* 1848, St. I, n°. 1, bl. 113. Zijn gevoelen schijnt echter in § 328 niet gevolgd te zijn.

[3] Art. 443. «Postbeamte, welche der Post anvertraute Briefe, Pakete «oder andere verschlossene Sachen, ohne Befehl des zuständigen Gerich«tes oder ohne den Willen des Eigenthümers, oder desjenigen an welche «solche adressirt sind, erbrechen oder wissentlich zu diesem Zwecke unbe«rechtigten Dritten überliefern, haben den Verlust der bürgerlichen Ehre«und Dienstrecht verwirkt.»

«Unterschlagung von Briefe, Paketen oder anderen Effekten durch die Post«beamten zieht jedenfälls Dienstentlassung nach sich, vorbehältlich der im art. «347 angedrohten Strafe. Machen sich öffentliche Boten dieser Verbrechen «schuldig, so trifft sie im ersten Falle die bleibende, im zweiten, vorbehältlich «der Strafe des art. 347, die zeitliche Entziehung ihrer Berechtigung.»

[4] Art. 366 bedreigt ontslag of opschorting van dienst in zware gevallen en ligte disciplinaire straffen tegen ambtenaren, die het hun toevertrouwde geheim van akten en papieren aan anderen mededeelen, of het briefgeheim verbreken. Verg. ook daarmede art. 218, al. 2.

[5] Art. 217, n°. 5, gewijzigd door de wet van 25 Maart 1816, welke o. a. de onderscheiding tusschen misdaden, wanbedrijven en overtredingen invoerende, voorschreef dat het misdrijf van art. 217, n°. 5, onder die verdeeling zou vallen naar gelang van de grootte des diefstals, en naar

noodzakelijk geacht, vooral dan, wanneer het algemeen belang zulks vereischte, of de veiligheid van den Staat dit dringend voorschreef. Het is niet geheel van belang ontbloot kortelijk na te gaan, hoe het daarmede in Duitschland geschapen stond. Vroeger werd door ons reeds aangemerkt, dat briefwisseling met den vijand mogt onderschept, op de post in beslag genomen en doorzocht worden; dat postbeambten in zaken, die het uitsluitend regt van den Staat tot briefvervoer betroffen, brieven mogten openen [1]; en uit de post-reglementen blijkt, dat zij ook briefopening op eigen gezag moesten doen, wanneer het belang van de verzenders of ontvangers van brieven dit vorderde, eene bevoegdheid, waarop de Pruissische postbeambten nogtans uitzondering maken, daar het hun bij de post-reglementen van 1821 en 1824 volstrekt verboden is het zegel van een' brief te verbreken [2]; dit schijnt ook zoo in Baden voorgeschreven te zijn [3]; en in Beijeren houdt men zich zoo zeer

mate der omstandigheden, waaronder hij had plaats gehad. Art. 257, n°. 2, verklaart *bedrog* te zijn en als zoodanig gestraft te worden het wegnemen, vernietigen of onbruikbaar maken van geldige documenten, ten nadeele van de regten eens anderen.

[1] Bladz. 53, noot 2. Verg. ook Otto, C. II, § VIII.

[2] Bijv. in alle die gevallen, waarin brieven aan de schrijvers of afzenders om de eene of andere reden moeten teruggezonden worden, en men daarom den naam des schrijvers dient te weten; te dien opzigte gold in Pruissen het voorschrift dat deze brieven als «unbestellbare Briefe» op eene voor het publiek toegankelijke plaats voor een' tijd ter bezigtiging werden gesteld; verg. Abegg, *über die rechtlichen Grenzen die Correspondenz Angeschuldigter zu benutzen*, in *Archiv des Crim. Rechts*, 1842, St. 21, noot 33, en zijne opmerkingen over het nieuw Pr. Strafwetb., in *Archiv des Crim. Rechts*, 1848 St. I, no. 1, bl. 113. Bij latere postverordeningen echter is bepaald dat geweigerde of onbestelbare brieven, indien zij niet binnen 8 dagen gereclameerd worden, zullen opgezonden worden naar eene *Retour-Brief-Oeffenings-Commission* bij de Ober-postdirectie. *Jaarboekje der posterijen* van S. Gille Heringa, jaarg. 1852. Opene in de bussen gevonden brieven moeten met het ambtszegel toegemaakt worden, zie *Jaarboekje*, A°. 1849.

In Pruissen moeten postambtenaren eene borgtogt van 100 thr. stellen. *Jaarboekje der posterijen*, 1854.

[3] Abegg, l. l. noot 34, waar hij meldt, dat het Badensche postambt te

aan het geheim der post, dat geen postbeambte voor het geregt getuigenis mag afleggen in zaken, welke hem in zijne betrekking bekend zijn geraakt, ten zij met vergunning van het Ministerie [1]. Buiten de opgenoemde gevallen was het hun volstrekt verboden brieven te openen, zonder bepaalde magtiging van de daartoe bevoegde magt.

Welke was nu dit bevoegd gezag? in de eerste plaats de regterlijke magt. Van papier- en brievenonderzoek wordt in het vroegere Duitsche regt geene melding gemaakt, hetwelk onder anderen daaruit is op te maken, dat de geregtelijke huiszoeking, zonder welke papieronderzoek dikwijls niet mogelijk is, eerst zeer laat en wel in het begin der 18de eeuw algemeen in Duitschland was ingevoerd [2]; eerst bij eene latere uitbreiding van het inquisitorisch proces in Duitschland, werd de geregtelijke papieronderzoeking opgenomen [3]. Deze vinden wij dan ook in eenige staatsregelingen met name uitgezonderd op het algemeen gestelde beginsel van onschendbaarheid der briefwisseling, gelijk bij de Pruissische Grondwet [4], de Oostenrijksche grond-

---

Heidelberg eens weigerde de brieven van zekere persoon te openen, op grond dat zij geene kennis mogten nemen van den naam des schrijvers: «so halten «wir uns, abgesehen davon, dasz die Post von den Namen der Aufgeber keine «Notiz hat, bei den über *Beobachtung des Postgeheimnisses vorliegenden Ver-«ordnungen* nicht ermächtigt, darauf einzugehen, weil die Adresse und Corres-«pondenz dritter, dabei nicht betheiligten Personen bloszgegeben werden «müszte;» zij toonden zich echter bereid de brieven onverwijld aan het geregt ter hand te stellen.

[1] Verg. MITTERMAIER'S opstel: *Beiträge zur Lehre vom Verhältnisse des Staatsanwalts*, in *Archiv des Crim. Rechts* 1855, St. IV, nº. 18, bl. 454, noot 16. Volgens een Beijersche besluit van 20 Dec. 1847, worden niet gereclameerde brieven door de hoofdambtenaren geopend. *Jaarboekje der Posterijen*, jaarg. 1849.

[2] Verg. het stukje: *über die neue Strafgesetzgebung in Hamburg*, in *Archiv des Crim. Rechts*, 1822.

[3] ABEGG, l. l. bl. 572 en volgg. HENKE, *Handbuch des Criminal Rechts*, Th. 2, B. 2, Absch. 3, § 95. MITTERMAIER, *das deutsche Strafverfahren*, Th. I, Abth. III, § 65.

[4] Art. 6. «Haussuchungen, so wie die Beschlagnahme von Briefe und «Papieren, sind nur in den gesetzlichen bestimmten Fallen und Formen «gestattet.»

regten [1], die van Oldenburg [2], van Anhalt-Bernburg (§ 12, al. 2), van Schwarzburg-Sonderhausen (§ 14), van Waldeck (§ 29, al. 3), van Saksen-Coburg-Gotha (§ 32), van Reusz, jongere linie (§ 12) en, bij eene Hessen-Homburgsche wet van 20 April 1851 (art. 4) voorgeschreven is [3]. Maar geheel onbeperkt werd briefonderzoek niet aan de regterlijke magt toegekend, omdat men door de ondervinding geleerd had, dat er meermalen grove misbruiken in Duitschland hadden plaats gegrepen, niet alleen van de zijde der overheid, maar ook van de regterlijke magt zelve [4]. De Pruissische strafwetgeving is vooral te prijzen om hare goede voorschriften in deze [5], daar zij beveelt, dat de regter zonder noodzakelijkheid geene geheimen uitvorschen mag; dat alleen in de acten zal opgenomen worden, hetgeen bepaald op de zaak betrekking heeft, en dat de processen-verbaal of andere stukken, waarin deze geheimen zijn ingelascht, tegen alle nieuwsgierigheid

---

[1] § 10..... «Eine Durchsuchung der Wohnung und der Papieren oder «eine Beschlagname der Letzteren ist nur in den gesetzlich bestimmten «Fallen und Formen zulässig.»

[2] Art. 41, § 1. «Die Beschlagnahme von Briefen, und Papieren darf, «auszer bei einer Verhaftung oder Haussuchung nur in Kraft eines richter- «lichen mit Gründen versehenen Befehls vorgenommen werden, welche «sofort oder innerhalb der nächsten 24 Stunden dem Betheiligten zuge- «stellt werden soll.»

§ 2. «Bei allgemeinen Haussuchungen soll ..... eine Beschlagname von «Briefen und Papieren nur in Kraft eines richterlichen Befehls und unter «Beobachtung der für denselben geltenden Vorschriften Statt finden.»

[3] De tekst is te vinden bij ZACHARIÄ, *die Deutsche Verfassungsgesetze der Gegenwart*, 1ste en 2de Aflev. (Götting 1858).

[4] Voorbeelden dezer misbruiken zijn opgenoemd door MITTERMAIER in *Archiv des Crim. Rechts*, Bd. II, n°. 22, *über das Recht des Criminalrichters Briefbrechung als Wahrheitserforschungsmittel anzuwenden*, bl. 452 en 453.

[5] *Preuss. Crim. Ordn.* § 305—307. In het *revidirtes Preuss. Landrecht*, B. VI, T. I, a. 6, § 11, werd den regter de bevoegdheid toegekend om brieven van een' gevangen beschuldigde in beslag te nemen, hetgeen ook nu in de meeste landen het geval is.

beveiligd worden [1]. Volgens de Beijersche strafwet is het den regter van instructie vergund briefonderzoek te doen, bij zekerheid of verdenking van een begaan misdrijf [2]; eene postverordening van 1808 heeft dit regt nog beperkt, door den regter eerst inzage van brieven te vergunnen, na toestemming van het Hof van appèl; aanhouding van brieven op de post bleef hun toegekend [3]. Het Oostenrijksch Wetboek van Strafvordering vergunt briefopening door den regter niet dan nadat de beklaagde gevangen is genomen of het geregtelijk onderzoek aangevangen is [4]. Het Hannoversche bepaalt de opvordering tot brieven door of aan den beschuldigde geschreven [5]. Het Badensche laat het onderzoek evenmin onvoorwaardelijk toe [6], en eene Badensche verordening van 30 Mei 1822 veroorlooft het eerst, wanneer eene strafinstructie begonnen is [7]. In alle deze artikelen wordt van inbeslagneming op de post en daarbuiten, bijv. bij in de woning van den verdachte, gesproken. Ten laatste moge het niet vergeten worden, dat in de Rijn-provincien de Fransche wetgeving nog bestaat.

In naauw verband met het geregtelijk papier- en brievenonderzoek staat het gebruik van schriftelijke bescheiden, en daaronder brieven, in strafgedingen, want waren deze niet onder de bewijsmiddelen door de strafwetgeving opgenomen,

---

[1] *Preuss. Crim. Ord.* § 305: «Der Richter musz jedoch nicht ohne Noth «Privatgeheimnisse erforschen, auch jederzeit dafür sorgen, dasz von sol«chen Urkunden, welche andere nicht zur Sache gehörende Nachrichten «enthalten, nur dasjenige, was zur Entscheidung der Sache erforderlich «ist, zu den Akten komme, dasz auch Aktenstücke dieser Art gegen «Misbrauch oder blosze Neugierde gesichert werden.»

[2] *Baier. Strafg.* Th. II. Art. 246.

[3] Aangehaald in MITTERMAIER's opstel: *Beiträge zur Lehre von Verhältnisse des Staatsanwalts*, in *Archiv des Crim. Rechts*, 1855, St. IV, nº. 18, bl. 453, noot 16.

[4] Dezelfde l. l. noot 15.

[5] Dezelfde l. l. bl. 454, noot 20.

[6] Dezelfde l. l. noot 17.

[7] ABEGG, aangeh. opstel, noot 20. MITTERMAIER, *das deutsche Strafverfahren*, § 66, noot 17.

dan zoude het geregtelijke papier-onderzoek grootendeels overbodig, ja zelfs af te keuren zijn. Vele der voorgaande opmerkingen zijn ook hier toepasselijk. De vroegere kunstmatige bewijsvoering van het oud-Duitsche regt had opgehouden, en men kwam weder terug tot de geregtelijke bekentenis, het bewijs door getuigen, door den eed en door *indicia*, welker onvolkomen bewijskracht door middel der pijnbank werd aangevuld [1]; maar van bewijskracht van private geschriften was geene sprake, hoogstens werden deze als eene soort van buitenregterlijke bekentenis beschouwd [2]. De oude praktijk hield zich dan ook niet daarmede bezig, en eveneens zwijgen er de oude criminalisten en de vroegere wetgevingen over [3], met uitzondering, wat deze laatsten betreft, van eene *Malefizordnung* voor Beijeren van het jaar 1616 [4]; *facto* bestond dit reeds lang bij de beregting van die misdrijven, welke dikwerf alleen door geschreven stukken konden bewezen worden, als: hoogverraad, woeker, injurie bij geschrifte, vervalsching van schrift, enz. en dit volgens de inzigten der oude Criminalisten [5].

---

[1] Carpzovius, q. 116. De Constitutio Criminalis Carolina liet bij art. 22 de pijnbank slechts als uitzondering toe, later werd zij veelvuldiger aangewend.

[2] Boehmer, *Elementa juris Crim.* Sect. I. C. XI, § 114. De Carolina heeft echter door het opnoemen in artt. 6, 7, 18—44 van indicia (Anzeigungen) die tot eene vervolging aanleiding konden geven, en waarvan velen als voorbeelden zijn opgegeven, wier getal dus voor uitbreiding vatbaar is, naar onze meening het schriftelijk bewijs stilzwijgend toegelaten. Van het systeem der vervolging op aanwijzingen of verdenking, kwam men later op vele plaatsen in Duitschland terug, en, gelijk sedert 1603 in Hanover, werden stellige bewijzen als gronden van een strafvonnis gevorderd; zie daarover het opstel van Dr. Freudentheil, in *Archiv des Crim. Rechts*, 1838. Beilage-Heft: *historische Darstellung der Criminal-Rechtspflege und Gesetzgebung im Königreich Hannover*, bl. 66. Het bewijs door openbare geschriften was reeds lang in Duitschland in gebruik. Verg. Boehmer, l. l. die de Oostenrijksche Strafgerichts-Ordnung aanhaalt.

[3] Henke, *Handbuch*, bl. 616. Mittermaier, *die Lehre von Beweise* Kap. XLVIII, noot 27.

[4] Mittermaier, l. l.

[5] Otho, C. II, § VIII.

Doch meer en meer begon men de noodzakelijkheid in te zien van eene uitbreiding aan de bewijskracht van private geschriften te geven: zoo vinden wij twee Saksische verordeningen van 2 Julij 1712 (§ 22) en van 20 April 1783 (§ 19), die schriftelijke bescheiden, waaronder met name brieven, als bewijzen in strafprocessen aannemen [1]. Voor de nieuwere wetboeken was het intusschen weggelegd, dit onderwerp vollediger en voor goed te regelen. Verschil evenwel bestaat er bij deze omtrent de volkomen bewijskracht van private geschriften, en niet ten onregte worden zij daarin met zekere behoedzaamheid opgenomen [2]. De Oostenrijksche Strafproces-ordnung immers stelt ze niet gelijk met openbare akten, maar verwerpt ze niet [3]; het Pruissische Wetboek van Strafvordering laat ze toe op dezelfde wijze als in civiele gedingen, maar verwerpt ze bij geringe overtredingen [4]; het Beijersche wetboek [5] schrijft hun gebruik voor, hoewel het slechts enkele gevallen opnoemt.

Het geheim der brieven mogt dus niet gesloten blijven, waar de in- of uitwendige rust der Staten bedreigd werd, al lieten dan ook overigens de Duitsche wetgevingen zich veel gelegen liggen aan de onschendbaarheid der briefwisseling. De noodzakelijkheid eener spoedige en zekere opsporing van misdrijven, gepaard aan het nut van brieven als bewijsmiddelen, regtvaardigen hunne inzage, te meer daar zij geschiedt onder medewerking en toezigt van onpartijdige instructie-regters en van onhankelijke leden der regterlijke magt. Daarenboven zijn noch het onderzoek van de private papieren eens verdachten bij de voorloopige instructie, noch hunne openlegging in strafzaken, door de Duitsche wetboe-

---

[1] Vermeld door SIEBDRAT, Diss. § 9.

[2] MITTERMAIER, l. l.

[3] Th. I, a. 282, litt. E en a. 406.

[4] § 305. Over herkenning en vergelijking van schrift handelen § 382—384. Verg. MITTERMAIER, l. l.

[5] Art. 298, 307 en 246—250. Verg. MITTERMAIER, l. l.

ken onvoorwaardelijk toegelaten; veeleer is door vele dezer slechts eene betrekkelijke bewijskracht aan private geschriften toegekend [1].

Kon nu diezelfde bevoegdheid aan eene andere magt in den Staat verleend worden? ziedaar eene vraag, waarover nu nog in Duitschland de gevoelens verdeeld zijn: velen [2] meenen, dat het regt van briefopening aan de Regering, aan de administratieve magt en aan de haar ondergeschikte beambten moet gegeven worden in niet mindere mate, dan aan den regter; anderen [3] daarentegen verheffen zich krachtig tegen het verleenen van eene zoo gevaarlijke vrijheid. In de wetgeving en in de praktijk wordt dit verschil eveneens teruggevonden. In Pruissen schijnt zich het gebruik te hebben gevestigd, dat het Openbaar Ministerie (*die Staatsanwälte*) met bewilliging van het Ministerie van Justitie en van dat der openbare werken en des handels, brieven op de post in beslag mag doen nemen [4], en eene Verordening van 3 Januarij 1849 geeft aan het Publiek Ministerie hetzelfde regt bij betrapping op heeter daad of in gevallen, die spoed vereischen, hoewel de post daarbij niet genoemd wordt [5]. De Oostenrijksche

---

[1] In den jongsten tijd is ons nog een vonnis der regtbank te Unna in Westphalen bekend geworden, waarbij deze eene echtscheiding wegens overspel uitsprak op het enkel bewijs van eenen brief, hoewel de regtbank tegelijk den man veroordeelde tot eene boete van 10 thr., omdat hij een' reeds ontzegelden brief zijner vrouw had gelezen! Zie *Amsterdamsche Courant* van 19 Maart 1853.

[2] Bijv. MOHL, *Polizei-Wissenschaft.* Bd. II, bl. 391 en de directeur der policie te Berlijn STIEBER, in GOLTDAMMERS *Archiv für Preussisches Strafrecht*, III Band, aangehaald door MITTERMAIER, in *Archiv des Crim. Rechts*, 1855, St. IV, n°. 18.

[3] Bijv. ABEGG, *Lehrbuch des Criminal-processes* en vermeld opstel in *N. Archiv des Crim. Rechts*, 1842, n°. 21; MITTERMAIER's reeds vermelde opstellen in *N. Archiv des Crim. Rechts*, 1818, n°. 22 en 1855, n°. 18; verg. ook zijn opstel in hetzelfde Archief, 1821, *über den Zwang zur Herausgabe von Urkunden im Strafprocesse.*

[4] MITTERMAIER, *Beiträge zur Lehre vom Verhältnisse des Staatsanwalts* in *Archiv des Crim. Rechts*, 1855, n°. 18, bl. 448.

[5] MITTERMAIER, l. l. bl. 453.

Straf-Gerichts-Ordnung vergunt slechts aanhouding, geen onderzoek van brieven op de post door het Publiek Ministerie, zoolang eene geregtelijke opvordering niet geschied is, en is deze na drie dagen niet gevolgd, dan moeten de brieven ongeopend verzonden worden; ook is de *Staatsanwalt* verpligt, dit verzoek aan den *Untersuchungsrichter* bekend te maken. De Thüringsche [2] en Saksen-Altenburgsche wetboeken [3] houden dezelfde bepaling als het Oostenrijksche in, maar het laatste beperkt die vergunning tot misdaden. Het Badensche Wetboek [4] geeft aan den *Staatsanwalt* het regt om bij afwezigheid of verhindering van den *Untersuchungsrichter*, brieven *buiten de post* weg te doen nemen, onder verpligting van ze niet te openen, maar terstond aan den regter ter hand te stellen; de brieven, die zich op de post bevinden, mogen met voorkennis van den regter aangehouden worden, tot dat een regterlijk bevel tot inbeslagneming wordt uitgevaardigd. De Beijersche [5] en Hannoversche [6] Straf-Gerichts-Ordnungen laten geene opening of zelfs aanhouding van brieven door het Openbaar Ministerie of de politie toe. In Wurtemberg eindelijk mogen alleen de hoogere geregten van de postbeambten brieven afvorderen en daarvan inzage nemen; de lagere mogen er slechts beslag op leggen, en de politie van het *uiterlijke* der brieven, bijv. van het adres kennis nemen [7].

Wij hebben gemeend deze bepalingen achtervolgens te moeten vermelden, om aan te toonen, hoezeer de Duitsche wetgevingen hierin van de Fransche verschillen, en hoe uiterst behoedzaam men geweest is in het toekennen van eene zoo bedenkelijke bevoegdheid aan de openbare magt, die toch door hare afhankelijkheid van de Regering, en wegens de personen, welke door haar gebruikt worden, het vertrouwen mist, hetwelk

---

[1] Art. 100. [2] Art. 152. [3] Art. 132. [4] Art. 125.

[5] § 20 en 21, vergeleken met de Beijersche Verordeningen van 10 Maart 1808 en van Nov. 1848.

[6] Art. 106.

[7] *Geheim-Rathes Beschluss* von 7 Juli 1817.

eene goed ingerigte regterlijke magt aanbiedt. In allen geval wederspreekt de inhoud der opgenoemde artikelen de bewering van hen, die meenen, dat ook aan de politie (*die Polizeibehörde*) hetzelfde regt dient toegekend te worden; want ware dit werkelijk het geval, dan zoude het briefverkeer aan bijna dagelijksche storingen onderhevig zijn, en dat ligt om de onbeduidendste redenen, weshalve die bevoegdheid nimmer, bij een volstrekt stilzwijgen der wetgeving, aan de politie mag ingeruimd worden.

Men besluite evenwel niet hieruit, dat overal in Duitschland het briefverkeer geheel veilig zoude wezen; niet altijd wordt er even veel overeenstemming gevonden tusschen de beginselen der Wetgeving en die der Regeringen. Zoo was in Oostenrijk het openen van brieven menigvuldig, toen Vorst METTERNICH het hooge staatsgezag in handen had; en thans nog geschiedt het daar om allerlei redenen, zoo van staatkundigen als van administratieven aard: het ontvangen van loten in vreemde loterijen, bijv. en het corresponderen met verboden dagbladen schijnen er tot briefopening aanleiding te geven. [1] Wat moet men ook niet denken van de woorden, door den voormaligen Koning van Pruissen in eene Instructie aan de Provinciale Stenden van 1808 gebezigd, dat: *„das Institut der Posten mehr einen polizeilichen Zweck habe?"* [2] Het is voor Pruissen te hopen, dat de regering van den tegenwoordigen Koning of van den Prins-Regent het doel der posterijen beter zal begrijpen!

Behalve in de reeds opgenoemde landen, zijn ons nog in de wetgevingen van andere Rijken eenige bepalingen voorgekomen tegen schending van het briefgeheim, die om hare volledigheid of doelmatigheid melding verdienen.

---

[1] Zie *Jaarboekje der posterijen*, 1853. Een geval van laatstgemelde soort deed zich volgens de dagbladen in 1852 te Triëst voor.

[2] *Jaarboekje der posterijen*, jaarg. 1849.

Zeer gunstig onderscheidt zich te dien aanzien België, waar vooral in de laatste jaren belangrijke verbeteringen in de wetgeving zijn ingevoerd. Hoewel vele opmerkingen over het briefgeheim zoowel op de zuidelijke als op de noordelijke Nederlandsche Gewesten van toepassing zijn en dus later ter sprake zullen komen, meenen wij echter dat de vermelding van eenige omstandigheden, die in België in het bijzonder aan de veiligheid van het briefverkeer afbreuk deden, hier niet te onpas zullen komen. De instelling van het postwezen stond nog onder KAREL V den ingezetenen der zuidelijke Provinciën niet algemeen ten dienste, daar een Edict van 4 Nov. 1551 hun op zware straffen verbood van de posterijen gebruik te maken [1], tenzij met toestemming van den postmeester-generaal. Het Taxische postwezen, dat ook in België ingevoerd was en de bodendiensten verdrongen had [2], bragt ontegenzeggelijk veel toe tot beveiliging en verbetering van het briefvervoer, maar bezat het nadeel van te groote afhankelijkheid van de Duitsche Keizers, en toch werd het allengs de eenige wijze van briefverzending, die den Belgischen ingezetenen openstond. Ongunstiger invloed evenwel oefende het spaansche bestuur op het briefverkeer in de zuidelijke Nederlanden uit. FILIPS II en zijne Ministers maakten meermalen een schromelijk misbruik van brieven; dit deden eveneens de verbonden Belgische Edelen, toen zij zich de inzage wisten te verschaffen van de briefwisseling tusschen MARGARETA van Parma en den Kardinaal DE GRANVELLE, en zij door de Landvoogdes beschuldigd werden groote sommen te besteden om kennis te bekomen van de cor-

---

[1] Fr. ZYPAEUS, *Notitia juris belgici*, L. X, bl. 243.

[2] Sedert 1516 had zekere FRANS VAN THURN-EN-TAXIS posten tusschen Brussel en Weenen aangelegd, in 1518 volgde hem zijn neef JOHAN BAPTISTA op, en in 1543 werd LEONARD VAN TAXIS met het generaal-postmeesterschap in de Zuidelijke Nederlanden bekleed, de stichter van een' postloop van Brussel over Duitschland naar Italië. Verg. PÜTTER, *Historische Entwickelung der heutigen Staatsverfassung des Teutschen Reichs*, II, 134 en volgg.

respondentie met Spanje [1]. Zelfs Prins WILLEM I was niet afkeerig van zulke maatregelen, daar hij door zijne geheime agenten in Spanje zich afschriften wist te bezorgen van de vertrouwelijke en geheime briefwisseling des Konings, en hij hierin zoo goed gediend werd, dat niettegenstaande de Koning die brieven zelf bewaarde en de sleutels altijd bij zich droeg, de papieren gelezen en de sleutels weggenomen werden, zonder dat hij eenigen argwaan voedde [2]. Onder de latere Spaansche Koningen en Landvoogden verbeterde die toestand niet; immers onze geschiedschrijver en staatsman P. C. HOOFT, schreef in 1634 uit Brussel, dat hij het geven van nieuwstijdingen naliet, omdat zijne brieven doorgaans aan „behael" blootgesteld waren [3]. De gedurige invallen der Fransche legers en de vrees der zwakke spaansche Landvoogden voor de naburige Rijken vermenigvuldigden het onderscheppen van brieven, waaronder de briefwisseling van vriend en vijand leed. In 1663 werden de Hollandsche postmeester VAN DER HEYDEN en 2 briefboden op belgisch grondgebied aangehouden en eerst na herhaalde aanzoeken ontslagen, [4] en in 1667 klaagde

---

[1] J. LOTHROP MOTLEY, *The Rise of the dutch Republic*, Vol. I, Part. II, Ch. IV. bl. 347 en 348; Vol II, bl. 24.

[2] J. LOTHROP MOTLEY, o. l., Vol. II, Part. II, Ch. IX, bl. 34: «PHILIP »in the depth of his cabinet was under a constant inspection by the sleepless «Prince. The Sovereign assured his sister that her apprehensions about their «correspondence was groundless. He always locked up his papers, and took «the key with him. Nevertheless the key was taken out of his pocket and «the papers read.» — Prins FREDERIK HENDRIK ontving afschriften van geheime stukken uit de Zuidelijke Nederlanden van den eersten commies ter secretarie van het algemeen bestuur te Brussel. Zie Mr. G. W. VREEDE, *Inleiding tot eene Gesch. der Ned. diplomatie*, D. I, bl. 203.

[3] Brief van HOOFT aan JUSTUS BAAK in BALTH. HUYDECOPER's *Verzameling van P. C. Hooft's Brieven*, n°. 438: «Nieuwe tijdingen uitgezeidt, «zoo daer eenige zeekere en algemeene voorkoomen, zyn uit myne brieven «gebannen, als onderworpen aen behael.» Ook H. DE GROOT beklaagde zich, dat in de Brusselsche Nieuwstijdingen zaken geheel verdraaid opgenomen waren uit zijne onderschepte brieven, zelfs zaken die hij nooit geschreven had. Zie *Leven van H. de Groot*, bl. 332 en 341.

[4] Res. van Holland van 1 Aug. 1663.

de Gezant D'ESTRADES niet zoozeer over het ontnemen van zekere depêches aan een' Franschen courier, als wel over het misbruik, door den Spaanschen Gouverneur van die depêches gemaakt [1]. De Hollandsche Gezanten NIEUPOORT te Londen en BOREEL te Parijs, beklaagden zich in 1655 en 1663 over het onderscheppen van brieven en paketten in Vlaanderen en Brabant [2]; laatstgenoemde vond het zelfs bedenkelijk de akten van ratificatie van het handels-tractaat met Frankrijk per gewone post over te zenden, en in allen ernst verwonderde hij zich eens, dat zekere akte in eene zilveren doos zonder letsel was overgekomen [3]. De onveiligheid van het briefvervoer door België was zelfs zoo groot, dat de Gezant NIEUPOORT in 1655 het beramen van maatregelen verzocht, om de geheele briefpassage door de zuidelijke Nederlanden te ontgaan [4], een voorstel dat later door Koning WILLEM III [5] en na zijn' dood door de Staten van Holland herhaald werd [6]. De onlusten in België gedurende het Oostenrijksche bestuur en de opgevolgde overheersching onder de Fransche Republiek, moeten ongunstig geweest zijn voor een veilig briefverkeer; onder Napoleons regering deelde België in de voor- en nadeelen der Fransche post- en strafwetgevingen. Na de afscheiding van de noordelijke Gewesten werd in de Belgische Staatsregeling van 1831 het geheim der brieven onschendbaar verklaard [7]; en hoewel haar dus de eer toekomt van

---

[1] *Lettres, négociations, etc. du Comte d'Estrades*, T. VI. Brieven van DE LIONNE van 5 en 19 Aug. 1667 en van D'ESTRADES van 25 Aug. 1667.

[2] Brief van NIEUPOORT van 29 Oct. 1655 en brieven van BOREEL van 8 Dec. 1662 en van 5 Jan. 1663, in *Brieven van de Witt*, D. III en D. I.

[3] Brief van BOREEL van 10 Mei 1663, in *Brieven van de Witt*, D. I.

[4] Brief van NIEUPOORT uit Londen van 22 Oct. 1655, in *Brieven van de Witt*, D. III.

[5] Res. van Holland van 17 en 23 Maart en 20 April 1690.

[6] Res. van Holland van 1702, 1703 en 1705.

[7] Art. 22. «Le secret des lettres est inviolable. La loi détermine quels «sont les agens responsables de la violation du secret des lettres, confiées «à la poste.»

eene der eerste geweest te zijn, die zoodanig beginsel erkenden, bleef het veel van zijne kracht missen, zoo lang de bijgevoegde bepaling, dat eene wet de ambtenaren zoude aanwijzen, aansprakelijk voor de schending van het geheim der post, hare uitvoering niet verkreeg. Vele jaren duurde deze toestand onveranderd voort [1], tot dat in 1845 het gewigtig besluit werd uitgevaardigd, waarbij alleen de regter van instructie het regt verkreeg onderzoek op de postbureaux te doen en daar beslag op brieven te leggen; alle andere ambtenaren mogten van de kantoren geweerd worden, zoolang zij niet vergezeld waren van den regter van instructie [2]; eene bepaling, die naar het gevoelen van ervaren Belgische regtsgeleerden, zeer heilzamen invloed uitoefent [3]. In 1834 intusschen was bij het ontwerp van een nieuw Belgisch Strafwetboek eene verzwaring der straf van art. 187 C.P. voorgesteld, en in het onlangs aangeboden ontwerp werd door de Regering eene dergelijke verzwaring van straf aanbevolen [4], in de overtuiging dat de tot nog toe bestaande straf te ligt was [5]; vol-

---

[1] J. S. G. Nypels, *Annotations sur la théorie du Code Pénal par Chauveau et Hélie*, Brux. 1846, bl. 253.

[2] Besluit van 30 Julij 1845, houdende aanvulling der organisatie van het postwezen. Art. 161. «Toutes les fois qu'un acte de saisie ou une assignation «judiciaire est légalement signifiée à un agent des postes, celui-ci est tenu «d'y déférer sans restriction; il doit être transmis immédiatement copie à «l'administration soit de l'acte en vertu duquel la saisie a été opérée, soit «de l'assignation.»

Art. 162. «Le juge d'instruction a seul le droit de faire des perquisitions «dans un bureau de poste et de saisir des objets, dont le transport a été «confié à la poste. L'agent des postes doit en conséquence refuser l'accès de «son bureau à tout autre fonctionnaire ou magistrat, à moins que celui-ci «ne soit accompagné du juge d'instruction.»

[3] Mittermaier, *Beiträge zur Lehre vom Verhältnisse des Staatsanwalts*, in *Archiv des Crim. Rechts*, 1855, St. IV, bl. 456, noot 22.

[4] Art. 157. «Toute suppression, toute ouverture de lettres, confiées à la «poste, commise ou facilitée par un fonctionnaire ou agent du gouvernement «ou de l'administration des postes sera punie d'un emprisonnement de 15 «jours à 2 mois et d'une amende de 26 à 500 frcs.»

[5] In hare Motiven op art. 157 zeide de Regering: «La sanction de ce «principe (de l'inviolabilité) se trouve dans l'art. 187 C. P., mais elle est

gens dit ontwerp zullen ook beambten der telegrafen gestraft moeten worden [1], en, hetgeen eene aanmerkelijke verbetering is, een ieder, die met opzet brieven, aan de post toevertrouwd, heeft teruggehouden of geopend [2].

In Zwitserland [3] en in Portugal [4] is, even als in België, het geheim der brieven onschendbaar verklaard, met uitzondering van de gevallen door de wet aan te wijzen. In Griekenland, waar nog het Fransche strafwetboek bestaat, is een nieuw artikel bijgevoegd, om elke ongeoorloofde briefinzage te bestraffen [5]. Dit is ook het geval in Noorwegen [6] waar de bestelling van brieven in vroeger tijd door de

---

«insuffisante. Il est évident que la suppression ou l'ouverture des lettres «confiées à la poste, commise ou facilitée par les agens de l'autorité, mérite «une répression bien plus sévère qu'une amende accompagnée d'une inter«diction temporaire.»

[1] Art. 158. «Seront condamnés à un emprisonnement de 15 jours à 6 «mois et à une amende de 26 à 500 frcs. les employés et agens du service «télégraphique, qui auront supprimé des dépêches; ceux qui dépositaires des «secrets qu'elles renferment les auront révélés, hors les cas où ils sont ap«pelés à rendre témoignage en justice et celui où la loi les oblige à faire «connaître les secrets; les agens, qui auront ouvert les dépêches, qu'ils «étaient chargés de porter à leur adresse.»

Art. 159. «Les coupables mentionnés dans les deux articles précédents «seront de plus interdits du droit de remplir des fonctions, emplois et offices «publics.»

[2] Titre VIII, Ch. VI, art. 541: «Quiconque sera convaincu d'avoir «sciemment et volontairement supprimé une lettre confiée à la poste, ou «de l'avoir ouverte pour en violer le secret, sera puni d'un emprisonnement «de huit jours à un mois et d'une amende de 26 frcs à 200 frcs. ou de «l'une de ces peines seulement, sans préjudice de peines plus fortes, si le «coupable est un fonctionnaire ou un agent du gouvernement ou de l'admi«nistration des postes.»

Art. 157 en 158 werden op 25 Nov. 1858 in de Chambre des Représentants aangenomen.

[3] Zwitsersche Bundesverfassung, § 33.

[4] Portugesche Constitutie, § 145, 25.

[5] Art. 445, vermeld door Geib, *über die Gränze zwischen civilrechtlichem und criminellem Betruge*, in *Archiv des Crim. Rechts*, 1840, St. I, n°. 4, bl. 112.

[6] Geib, l.

zorg der geestelijken in de dorpen geschiedde, en thans nog, even als in Zweden, op vele plaatsen door de landlieden, omdat in die Rijken de posterijen nog niet allerwege zijn opgerigt [1]. In Spanje werden bij het Strafwetboek van 1822 postbeambten, die zich schuldig maakten aan opening of terughouding van brieven op de post, of die ze aan onbevoegde personen ter hand stelden, gestraft met eene boete van 10 tot 50 *duros*, gevangenis van zes maanden tot twee jaar en verlies van hunne betrekking voor altijd; tegen andere ambtenaren, die dit deden buiten de gevallen, waarin de wet het voorschreef, werd eene ligtere straf bedreigd, en eveneens tegen een ieder, die uit boos opzet zich aan zulk misdrijf schuldig maakte. Men treft er eene uitzondering aan, die men in geen ander wetboek terugvindt, namelijk het geval dat iemand brieven opent van hen, die onder zijne vaderlijke magt staan, of dat een voogd de brieven leest van een' minderjarige of onder curatele gestelde, of dat een getrouwd man de brieven van zijne vrouw opent en inziet [2]. Opmerkelijk ook was tijdens den grooten vrijheids-oorlog van Spanje tegen NAPOLEON, een decreet van het jaar 1811, hetwelk het geven van berigten over de krijgsbewegingen in brieven verbiedende, nogtans aan den opperintendant-generaal der posterijen beval, geene brieven te laten openen, dan die onder gegronde verdenking stonden van verboden correspondentie te bevatten [3]. Partijgangers en roovers, die de wegen in Spanje zoo onveilig maken, zullen er steeds een groote hinderpaal blijven voor het ongeschonden overbrengen van postpaketten.

CREMER, bl. 176.

[2] Spaansch Wetboek van 8 Junij 1822, art. 425 en volgg.

[3] In den oorlog op het Schiereiland, was het van het hoogste belang voor de verschillende dikwijls verre van elkander verwijderde Fransche legerafdeelingen, met elkander in correspondentie te staan, en de gestadige brievenonderscheppingen der spaansche guerilla's deden dus niet minder afbreuk aan de Franschen, dan de wapenen der Engelschen en de moed der partijgangers. Zie THIERS, *Le Consulat et l'Empire*, T. XII, L. 39.

Deze aanmerking is ook toepasselijk op Italië, waar in vroegere tijden, niettegenstaande de voorschriften der feodale en kanonische wetgevingen, vele inbreuken op het geheim der brieven gepleegd werden. Zelfs Pausen ontzagen dit niet altijd, daar Paus PAULUS IV den Graaf van Thurn-en-Taxis eens liet gevangen nemen, en een' courier opligten, die de correspondentie der Spaansche Gezanten bij zich had; de zich daaronder bevindende brieven van den Hertog van Alva werden ontcijferd, en deze geheele handelwijze, zoo strijdig met de beginselen van het Volkenregt, had bijna een' oorlog met Spanje ten gevolge [1]. In 1728 veroorloofde zich de Italiaansche directeur van het Fransche postkantoor te Rome de brieven der Fransche legatie open te breken of terug te houden; de onwil door het pauselijk bewind betoond, om den schuldige te straffen, op herhaald aanzoek van den kardinaal DE POLIGNAC, deed het vermoeden ontstaan, dat het in de zaak betrokken was [2]. Zoo zoude het geene moeite kosten meerdere voorbeelden van briefopening aan te halen uit verschillende tijdperken der Italiaansche geschiedenis [3], indien het daartoe niet voldoende was te wijzen op den staatkundigen toestand van Italië, op de menigvuldige oorlogen daar gevoerd, op de strooptogten van roovers en partijgangers (condottieri), op de kuiperijen der Italiaansche Grooten en de staatkunde der Vorsten, die de geslepen stelregels van MACCHIAVELLI volgden. Van dit laatste levert ons een treffend voorbeeld het bestuur der Tienmannen te Venetië, waar zelfs de statuten de bepaling behelsden, dat elke twee maanden de Raad zich de brievenbus van den courier naar Rome zal doen voorbrengen, om

---

[1] A. DE WICQUEFORT, *l'Ambassadeur et ses fonctions*, L. I, p. 401.

[2] DE FLASSAN, *Histoire générale et raisonnée de la diplomatie française*, T. V, p. 47.

[3] In 1541 bijv. liet de Gouverneur van Milaan, denkelijk op last van Keizer KAREL V, de Gezanten van den Koning van Frankrijk, op hunnen doortogt naar Constantinopel en Venetië ombrengen, alleen om hunne

kennis te nemen van de briefwisseling, die de Pausgezinden (Papistali) met Rome onderhielden [1]. Eerst in lateren tijd is de toestand van het briefverkeer in Italië verbeterd. In den Kerkelijken Staat hoort men thans niet zoo veel meer klagen over vermissing van brieven als vroeger, en men schijnt er de overtuiging te bekomen, hoe noodzakelijk de onschendbaarheid van het geheim der brieven is, daar in eene wet van het jaar 1848 de eerbiediging van dat geheim op de postkantoren in elk geval aanbevolen wordt. [2] Minder gunstig luiden de berigten uit Napels, waar vele oneerlijkheden op de postkantoren gepleegd worden; zelfs in die mate, dat kooplieden de gewoonte hebben afzonderlijke overeenkomsten met de postambtenaren aan te gaan, en voor geld zich van hunne goede trouw te verzekeren, niettegenstaande de Napolitaansche Grondwet het geheim der brieven onschendbaar had verklaard. [3] En dan, wie kent de handelwijze der politie aldaar niet! De inwendige inrigting der Jezuiten-Orde moet voorzeker het openen van brieven bevorderd hebben, altans het geheim en onafgebroken toezigt, dat alle hare leden op elkander uitoefenen, maakt die verdenking tegen eene Orde, wier leus is: *het doel wettigt de middelen*, niet onwaarschijnlijk [4]. De Jezuiten moesten echter meermalen vreeselijk boeten voor hunne magt en heerschzucht, want niet lang nadat zij uit Sicilië en Rome verdreven waren en zij in Frankrijk door toedoen van den kanselier D'AGUESSEAU ver-

---

brieven magtig te worden. Zie de *Papiers d'Etat du Cardinal de Granvelle*, in de *Collection de documents sur l'histoire de France*, T. II, n°. 137. Een ander voorbeeld is door DUCLOS vermeld in de *Mémoires secrets sur les règnes de Louis XIV et XV*, T. I, p. 54.

[1] *Livre noir*, p. XXVI. Meer bijzonderheden omtrent den Raad der Tienmannen zijn te vinden bij DARU, *Histoire de Venise*.

[2] Zie *Jaarboekje der Posterijen*, jaarg. 1849, bl. 125.

[3] *Jaarboekje der Posterijen*, jaarg. 1852, bl. 126 en 127.

[4] Over de inwendige regeling der Jezuiten-orde zijn berigten te vinden in *le Livre noir*, Intr. p. XXVIII et suiv.

volgd en hunne papieren in beslag genomen werden, stelde de Spaansche Fiskaal-generaal MACANNAZ aan Koning FILIPS V voor, dat men op één en hetzelfde oogenblik in geheel Spanje alle papieren en archieven van de Jezuiten in beslag zoude nemen, om daarin de overtuigende bewijzen te vinden „van „hunne eerzucht, kwaadwilligheid en verderfelijke begin„selen"; de raad werd, gelukkig voor de Orde, niet door den Koning opgevolgd[1].

Sedert 1845 bestaan in Rusland strafbepalingen tegen briefopening, die zich door volledigheid en gestrengheid onderscheiden[2]; postbeambten worden daar, even als in vele

---

[1] Verg. de verhandeling van Prof. R. DOZY: *Spanje onder Karel III*, in de *Gids*, Januarij 1858, bl. 75 en 76.

[2] Russisch Strafwetboek § 1526: «Wer Briefe oder Papiere, die auf die «Post gegeben sind, aber weder Geld noch Documenten enthalten, «(houden «ze deze in, dan wordt het wegnemen als diefstal gestraft)» unterschlagt «oder vorsätzlich aufhält, wird nach folgenden Regeln bestraft. Der Post«beamte wird vom Dienst ausgeschlossen, und darf nirgends wieder ange«stellt werden. Der Sortirer, welcher unter der Gerichtsbarkeit des Postamts «steht, wird zum Postillon degradirt, gehört er nicht unter diese Gerichts«barkeit, so wird er vom Dienst ausgeschlossen. Der niedere Postbediente, «welcher unter der Gerichtsbarkeit des Postamts steht, wird unter den Sol«daten abgegeben; gehört er vor seinem Eintritt in den Dienst zu dem «Stande der Kopfsteuerpflichtigen, so wird er in diesen Stand zurückver«setzt, und auf ein bis zwei Jahre in eine correctionelle Civil-Arrestanten«Compagnie abgegeben. Der als Postillon dienende Edelmanns- oder Ober«offizierssohn wird unter den Soldaten abgegeben, und darf sich aufdienen. «Militären niederen Grades, welche den militärischen oder St. Annen Orden «besitzen, verlieren diese Ehrezeichen und alle damit verbundenen Rechten. «Militäre, welche diese Zeichen nicht besitzen, und von Leibestrafen frei «sind, erhalten 50 bis 60 Ruthenstreichen und werden auf ein bis zwei Jahre «in eine correctionnelle Arrestanten-Compagnie abgegeben.»

§ 1528. «Der Postbediente oder Postbeamte, der sich wissentlich dazu «versteht einen Brief, ohne Einwilligung der Person, an welche er adressirt «ist, einem Andern abzugeben, wird nach § 1526 bestraft»

§ 1530. «Der Postbeamte und Postbediente, der einen der Post anver«trauten Brief unbefugter Weise öffnet wird vom Dienst entlassen. Geschah «dieses Vergehen in der Absicht den Inhalt des Briefes einem Andern mit«zutheilen, so wird der schuldige Postbeamte vom Dienst ausgeschlossen, «der schuldige Postillon aber als Gemeiner zum Militärdienst abgegeben.»

andere landen, gestrenger dan andere ambtenaren gestraft, de hoogere uit de dienst ontslagen, met verbod om ergens weder geplaatst te worden, de lagere en de postbedienden naar een verbeteringsoord of tot den soldatendienst verwezen; zonen van edellieden of van officieren, die couriers zijnde de hun toevertrouwde depêches openen, verliezen hunne militaire eereteekenen en moeten als gemeen soldaat dienen, eene straf die zeer gestreng is, omdat in Rusland vele voorregten aan den officiersstand en aan militaire eereteekenen verbonden zijn; militairen van minderen rang ondergaan nog daarenboven de straf van rottingslagen. Deze straffen zijn nog ligt te noemen bij die, welke in het Russisch Ontwerp van 1811 waren voorgesteld, waaronder verbanning met dwangarbeid (katorga) en de knoet een' grooten rol speelden.

In Noord-Amerika worden postambtenaren met eene boete van 300 dollars en gevangenis van zes maanden gestraft en particulieren met 20 dollars boete, wegens het openen of terughouden van brieven. Tegen het onderscheppen van brieven is eene boete van 500 dollars bedreigd. Geschiedt dit met geweld, dan is de straf voor de eerste keer gevangenis, voor de tweede keer de dood; en zoo het geweld den aangevallene in levensgevaar had gebragt, moet de doodstraf altijd geëischt worden. Opmerkelijk is het, dat het Mexicaansche Congres in 1855 eene bepaling in de nieuwe Grondwet verwierp, waarbij aan de regterlijke magt vergund was, inbreuken op het geheim der brieven te maken [1].

De ligging van ons Vaderland tusschen groote Rijken, de staatkundige verhouding van hetzelve tot vreemde Mogendheden, maar vooral de belangen van koophandel en nijverheid, hebben ten allen tijde onze voorouders het grootste gewigt doen hechten aan de veiligheid hunner briefwis-

[1] Zie *Jaarboekje der Posterijen*, jaarg. 1856.

seling. In geene streek der wereld, Engeland misschien uitgezonderd, werd zoo groote menigte brieven geschreven, als in dit kleine land [1]; de uitgebreidheid der briefwisseling is onder anderen eenigzins op te maken uit de inkomsten der posterijen, die in het jaar 1751 alleen omstreeks 350,000 gulden bedroegen [2], hetgeen, den tijd in aanmerking genomen, eene aanzienlijke som mag genoemd worden. Daar nu het grootste gedeelte van het briefverkeer op handelszaken betrekking had, en dikwijls de gewigtigste handelsverbindtenissen door middel van vertrouwelijke brieven gesloten werden, was het natuurlijk, dat men, zoo ergens, dan hier te lande vooral, aan een veilig briefverkeer zich liet gelegen zijn [3].

Hoe de behoefte aan eene ongeschonden correspondentie gevoeld werd, is reeds vroeg op te maken uit de meeningen daarover door Nederlandsche regtsgeleerden en staatslieden geuit. Jodocus de Damhouder, wiens geschriften onder de voornaamste bronnen voor de strafpraktijk geraadpleegd werden, wilde tegen het boosaardig of opzettelijk lezen, openen, doen lezen of openen van eens anders brieven, waardoor iemand nadeel leed, eene straf naar willekeur van

---

[1] Welk eene verbazende menigte brieven door middel der post uit en in ons Vaderland gezonden word, is op te maken uit de berigten bij le Jeune vermeld.

[2] Te vinden in de *Resolutie der Staten van Holland* van 23 Julij 1751. Men meende zelfs in 1716, dat de posterijen aan het land twee millioenen guldens zouden opbrengen, eene berekening, welke later bleek overdreven te zijn geweest. Verg. le Jeune, bl. 133.

[3] Dat men werkelijk schroomde de correspondentie van kooplieden te verhinderen, bleek uit een' brief van den Gezant de Buzanval aan de Villeroy, van 15 Dec. 1600, waarin het plan van de Aartshertogen, om verscheidene papieren van de kooplieden te Antwerpen te onderzoeken, werd afgekeurd, wegens de nadeelen, die daaruit voor den handel zouden voortspruiten. Zoo meldt le Jeune, bl. 67, dat, toen in 1762 naar maatregelen werd gezocht tegen het insluiten van brieven, met het doel om de frankering te ontgaan, men evenwel erkende, dat het openbaren der geheimen van de briefwisseling, tusschen kooplieden gevoerd, allernadeeligst zoude zijn.

den regter uitgesproken hebben. Dit zelfde achtte hij toepasselijk op het onderscheppen of voorbedachtelijk onder zich houden van iemands brieven [1]. Het misbruik maken van geheimen, papieren en brieven van minderjarigen, cliënten, meesters, enz. door hunne voogden, advocaten, zaakwaarnemers of bedienden, wilde hij nog strenger en geheel volgens de beginselen der *Lex Cornelia de Falsis* gestraft zien [2]. MATTHAEUS [3] meende dat bij het stilzwijgen der strafwetgeving over briefopening, het bepalen van de zwaarte der straf aan den regter moest overgelaten worden. Eenige andere schrijvers beschouwden het onderscheppen van brieven als diefstal of vorderden arbitraire straffen tegen gewelddadige aanranding van postiljons en boden [4]. Terughouding en opening van brieven in een woord, werd door de meeste regtsgeleerden geacht een op zich zelf staand misdrijf te zijn [5], en wel wat de bestraffing aangaat, als *crimen extraordinarium* aangemerkt [6]. Eindelijk zij het ons vergund het beslissend gezag van HUGO DE GROOT in te roepen, van den man, die door zijne uitgebreide kennis, door de groote ervaring, welke hij verkregen had in het deelnemen aan de belangrijkste gebeurtenissen van zijnen tijd, het best in staat was om de gevoelens

---

[1] JOD. DE DAMHOUDER, *Practica rerum criminalium*, C. CXXII.

[2] Dezelfde, C. CXXIII.

[3] MATTHAEUS, *de Criminibus*, Tit. VII, C. ult., § 3 en 4. Hij volgt de algemeene denkwijze, om het openen of het misbruik maken van eens anders briefwisseling onder *falsum* te brengen. De Instructie voor het Hof van Utrecht en de stedelijke regtstatuten, die hij hier nagaat, vermelden echter slechts twee soorten van *falsarii:* de valsche munters, en hen, die eenen valschen eed of valsch getuigenis afleggen.

[4] Eenige dier regtschrijvers zijn vermeld door ED. V. ZURCK, *Codex Batavus*, voce *Posterijen*, bl. 177.

[5] DE VRIES, bl. 66, noemt de voornaamste regtsgeleerden op, die dit gevoelen toegedaan waren.

[6] MATTHAEUS, *de Crim. Prolegomena*, c. IV, n°. 7: «Crimen extraordi-«narium est quod extra ordinem accusatur, poena arbitrio judicis irroganda. «Vocatur etiam crimen non legitimum: quia nec legem, nec formulam, nec «poenam certam habet."

zijner tijdgenooten uit te drukken: onderschepping (aanhaling) van brieven noemt hij een' inbreuk op een natuurregt, dat elk mensch toekomt, om met afwezende vrienden vertrouwelijk te spreken; hij bestempelt met den naam van „onordentelycke procedueren" het uitvorschen van gedachten tusschen vaders, moeders, broeders en zusters gewisseld, en vindt het „incivyl ende van quade consequentie aldus te ondersoecken op de domestycke affaires van anderen"[1].

De Hoven bleven tot aan het einde der Republiek de gevoelens dezer schrijvers volgen, even als de meeste regtsgeleerden[2], welk laatste niet geheel van belang ontbloot was, omdat de Schouten en Officieren bij de stedelijke regtbanken zeer dikwijls zelve geene regtsgeleerden waren, zoo min als de Baljuwen op het platte land, waar, de „mannen" of regters buitendien veelal eenvoudige lieden zijnde, alleen eene soort van *jury van beslissing* vormden[3]; de Baljuwen en de Schouten hadden dus de gewoonte zich van den bestendigen raad van regtsgeleerden te bedienen[4], wier voorlichting, geput uit eene wetenschappelijke beoefening des regts, dezen alzoo een' overwegenden invloed op de regtsbedeeling verzekerde.

Van te grooter gewigt was het, dat de vaderlandsche criminalisten het een en ander over het bestraffen van briefopening gezegd hebben, omdat de vroegere wetgeving in ons Vaderland over

---

[1] Brief van DE GROOT aan de Staten van Zeeland van 6 Aug. 1622, te vinden in het *Leven van H. de Groot*, bl. 198 en volgg., en in eene *Verzameling van geschiedkundige Tractaten van het jaar* 1618—1623, berustende op de Akademische Bibliotheek te Utrecht.

[2] Men vergelijke daarover bijv. de Processtukken in zake Mr. ADRIAAN VAN DER MIEDEN. Dat dit de doorgaande praktijk der regtsgeleerden was blijkt uit de menigte Consultatiën en Adviezen, die van hen bestaat. Verg. DE BOSCH KEMPER, *het Wetboek van Strafvordering*, D. I, Inl. bl. 118.

[3] P. BORT, *Tractaat van crimineele saecken*, Tit. V, no. 65 en 66. Hij noemt de plattelands regters „veelijds slechte, eenvoudige en mededoogende „menschen."

[4] DE BOSCH KEMPER, l. l. Tot aan het einde der 14de eeuw werden meestal adviezen gegeven door de *notarii*, die geestelijke personen waren.

dit onderwerp het stilzwijgen bewaard heeft [1], met uitzondering van een enkel Plakaat der Staten-Generaal van 1646, waarop wij later zullen terug komen [2]. De criminele Ordonnantiën van KAREL V en FILIPS II verwijzen ook dikwijls, wanneer het de bestraffing van sommige misdrijven geldt, naar het gemeene regt, naar de keuren, statuten en plakaten [3], maar ook in deze wordt geene melding gemaakt van straffen tegen briefopening; misschien wel, omdat in de oude strafpraktijk het toepassen van arbitraire straffen menigvuldig was, en den regters eene groote vrijheid gelaten werd in hare keuze, mits zij in den regel eerst het advies van bekwame regtsgeleerden inriepen [4].

Evenmin roert de wetgeving het onderwerp aan van het bewijs door private geschriften in strafzaken. Onder de eerste Gravenhuizen bediende men zich alleen van de bewijsmiddelen, die overal in de Middeleeuwen bekend waren [5], in Vriesland waren de medezweerders zelfs bijna het uitsluitend bewijsmiddel [6]. Vele dezer nu, o. a. de *godsoordeelen* kwamen

---

[1] Zonde het strafplakaat van KAREL V van 30 Jan. 1545 (*Groot Plakaatb.*, D. I, kol. 335), tegen doodslagers en falsarissen uitgevaardigd, op het misdrijf van briefopening toepasselijk zijn? de ruimte in de bewoordingen der wet gelaten, en de meening dat briefopening naar de beginselen van het *falsum* geoordeeld werd, regtvaardigen wel eenigzins dit gevoelen. De lezer oordeele echter zelf: «Item om dies wille, dat 't Crym van valschede, 't welcke de ghemeene welvaert soo schadelick is, als men bij experientie bevint, dagelycks multipliceert ende ghecommitteert werdt, onder 't decksel dat de peyne naer rechte gestelt, kleyn is. Willende daerinne voorsien, soo ordonneren ende statueren wij, dat alle Falsarissen, hebbende wetens ende met opsetten wille ende bedroch, ghecommitteert crym van valschede, in achterdeele van eenen anderen, sullende voortaen ghestraft ende verworcht worden met der koorde, 't zij dat de valschede ghecommitteert werde in gepriviligieerde Brieven oft ander Contracten, Instrumenten, Cedullen, Obligatiën *oft andersints*.»

[2] Bladz. 105.

[3] Artt. 5, 38, 50, enz. van de Ordonnantie op den Stijl.

[4] Zooals art. 58 der Ordonnantie op de criminele justitie voorschrijft.

[5] DE BOSCH KEMPER, Inl. bl. 73.

[6] Verg. daarover de verhandeling van Mr. B. J. LINTELO DE GEER, in

in onbruik, en van het zoogenaamde *kampgevecht* trachtten de poorters der steden zich al spoedig vrij te maken[1]. Het schriftelijk bewijs kwam echter niet in hunne plaats; noch onder de latere Graven, noch in de Instructiën aan het Hof van Mechelen, aan den Raad- en Leenhove van Brabant, noch ook in de Crimincle Ordonnantiën van KAREL V en FILIPS II wordt er melding van gemaakt[2]. De Plakaten en de Instructiën aan den Hoogen Raad aan het Hof van Vlaanderen[3] en aan de verschillende provinciale Hoven tijdens de Republiek gegeven, gewagen er evenmin van, behalve in civiele gedingen, waar zij door wetgeving en praktijk onontbeerlijk geacht werden[4], en zelfs waar het meer dan eens noodig was, het te veelvuldig gebruik van *munimenten* en *secrete schriftueren* te beperken[5].

Het daarmede in verband staande geregtelijk papier- en briefonderzoek was dus ook niet door de wetgeving geregeld. In de praktijk was het evenwel bekend, maar werd niet zoo dikwijls aangewend, als onder onze tegenwoordige wetgeving. De *praecedente informatiën* immers, het voorloopig onderzoek van Baljuwen en Officieren, waren aanvan-

---

de *N. Bijdragen voor Regtsgeleerdheid en Wetgeving*, 1857, no. 3: *de leer van het bewijs volgens het oude Friesche regt.*

[1] Zie de aanteekeningen van den heer P. H. VAN DE WALL op de *Handvesten, privilegiën en vrijheden van Dordrecht*, D. I.

[2] Ordonn. op de crim. justitie, art. 30 en Ordonn. op den Stijl, artt. 4 en 42 gewagen van *halve preuve*, kon deze ook door schriftelijke bescheiden verkregen worden?

[3] Deze Instructie heeft een afzonderlijk kapittel over het bewijs (Kap. XX, *Over thoon, oorkonden ende getuygen*), maar ziet alleen op civiele gedingen.

[4] Verg. de Instructiën aan den H. Raad en het Hof van Holland, in *Groot Plakaatb.*, D. II en P. BORT's *Werken*, D. II: *de jurisdictione et foro competenti*. Tit. I, Obs. 24 en Tit. XIII.

[5] Bijv. het Plakaat *op de expeditie van justitie* van 7 Junij 1658, *Groot Plakaatb*, D. II, kol. 1101 en volgg.; eene aanschrijving van den H. Raad van 1674, *Groot Plakaatb.*, D. III, bl. 683; reeds de Ordonn. van FILIPS II waarschuwen daartegen.

kelijk niets anders dan een verhoor van den beschuldigde of van de getuigen, en de *indiciën*, die tot zoodanig onderzoek aanleiding konden geven bestonden, behalve bij betrapping op heeter daad, uit gegronde verdenking, uit het kwaad gerucht, de vlugt van den verdachte en dergelijken [1]. Het is waar, de huiszoeking (*inspectie oculair*) werd reeds zeer vroeg hier te lande in praktijk gebragt, doch zij strekte slechts tot opsporing van misdadigers, die zich verborgen, of tot bezigtiging van het *corpus delicti*, geen onderzoek van papieren werd daarbij gedaan. De Officieren, Schouten en Baljuwen mogten gewoonlijk op eigen gezag informatiën nemen [2]; hieraan is het toe te schrijven, dat vooral de Baljuwen zich aan ergerlijke willekeur hebben schuldig gemaakt [3], iets dat niet zoo ligt mogelijk was ten opzigte van de Procureurs- en Fiskalen-generaal bij de Hoven, daar zij vóór het nemen van informatiën het verlof van hunne collegiën behoefden [4]. Het bijna uitslui-

---

[1] P. Bort, *Traetaet van criminecle saecken*, Tit. IV, n°. 40. Of het *bezitten van waarheden van quadyen*, ook *stille waarheid* genoemd, tot briefonderzoek aanleiding heeft gegeven, moet betwijfeld worden, daar dit niets anders schijnt geweest te zijn dan de gewone bevoegdheid van Schouten en Officieren tot onderzoek, zooals de Heer van de Wall aanteekent op de *Handvesten, privilegiën en vrijheden van Dordrecht*, D. I, bl. 80. Over dit onderwerp raadplege men eene Verhandeling van Mr. W. C. Ackersdyck: *Over de ongepaste en drukkende middelen in vroeger tijden hier te lande gebezigd tot het ontdekken van misdaden en overtredingen*, ingezonden aan de Maatschappij van Ned. letterkunde te Leiden.

[2] In Amsterdam mogten de Schouten huiszoekingen doen zonder verlof van Burgemeesters en Schepenen. Zie het *Recueil van Keuren en Costumen van Amsterdam*, door G. Rooseboom, C. IV, n°. 10.

De buitenregters van het land en de vrijheid van Amsterdam mogten geene voorloopige informatiën nemen zonder vergunning van Burgemeesters, zie *Recueil*, C. I, n°. 24, en volgens van de Wall, *Handvesten, enz. van Dordrecht*, bedongen Schepenen somtijds om bij de informatiën tegenwoordig te zijn.

[3] Belangrijk over de gewelddadigheden der Baljuwen, is het stuk van Mr. L. Ph. C. van den Bergh, geplaatst in de Afl. III en IV van het *Rijksarchief*. P. Bort vermeldt ook verscheidene voorbeelden.

[4] Instr. voor het Hof van Holland, art. 19 en die voor den Advokaat-

tend vonnissen op confessie en het ontvangen in extraordinair geding van misdadigers in de provincie Holland [1], maakte het bewijzen door schriftelijke bescheiden overigens vrij overbodig, terwijl daarentegen in andere provinciën, voornamelijk in Zeeland en Vriesland, meer op andere bewijsmiddelen regt werd gesproken [2].

De pogingen tot verbetering onzer strafvordering in de 18de eeuw beproefd, toonen intusschen aan, dat men ook in Holland zich langzamerhand meer begon te bedienen van het bewijsmiddel door private geschriften, dat althans naar eene wettelijke regeling van dit onderwerp verlangd werd. Immers behoorde in 1734 onder de werkzaamheden opgedragen aan de commissie van onderzoek naar eene betere strafprocesorde, het geven van haar advies over het doorzoeken van de papieren eens aangeklaagden [3], en het aan den Thesaurier-Generaal Hop toegeschreven ontwerp bevatte daaromtrent eenige zeer juiste bepalingen, die, wat duidelijkheid en volledigheid betreft, zelfs de voorkeur verdienen mogen boven de thans bestaande [4]. Bij zware delicten zal de regter

---

fiskaal art. 4, Groot Plakaatb. D. II, 1190, 1453 en volgg., vergeleken met art. 4 der Ordonn. op den Stijl. *Res. der Staten van Holland*, van 7 Julij 1627.

[1] In strijd dus met art. 42 der Ordonnantie op den Stijl. Mr. J. D. Meijer meldt in zijn *Esprit, origine et progrès des institutions judiciaires*, la Haye, 1819, Vol. IV, p. 290: «sur 1000 affaires criminelles on pouvait compter «que 999 étaient suivies à l'extraordinaire." Het veelvuldig vonnissen op bekentenis heeft het gebruik der pijnbank in Holland meer vermenigvuldigd, dan in eenige andere provincie. Zie de Bosch Kemper, D. I, Inl. bl. 118 en volgg.

[2] De Bosch Kemper, D. I. Inl. bl. 106, 111 en 119.

[3] De Bosch Kemper, D. I, Inl., bl. 126.

[4] Art. 10. «Dat in zware en kapitale delicten, en wanneer daarover tegen den gevangenen of gedaagden in perzoon extraordinaris word geprocedeert, zal mogen worden verleent decreet om te moogen saisseeren en doorsoeken de papieren van de gevangens of gedaagden in perzoon, ten eynde om daardoor zo veel beeter na te speuren de waarheyd van de feyten die hem ten laste geleyt worden, en of daaronder ietwes te vinden is, hetgeen tot deszelfs meerdere belastinge of overtuiginge ten aanzien van het delict,

een decreet moeten uitvaardigen tot inbeslagneming en doorzoeking van de papieren eens verdachten; echter alleen om gewigtige redenen en niet dan met de uiterste behoedzaamheid, door twee regters-commissarissen te bewerkstelligen, in tegenwoordigheid van den beklaagde of van andere belanghebbenden, en van het openbaar ministerie; de regters-commissarissen zullen geene andere papieren tot zich mogen nemen, dan die bepaald tot de zaak in betrekking staan,

---

waarmede hij geaccuseerd werd, kan dienen, dog zullen de Rechters gehouden zijn daar inne met de uyterste omsigtigheyd te werk te gaan, en niet vermoogen hetselve te accordeeren, dan om zeer gewigtige en merkelijke reedenen, zonder hiervan eenig misbruyk te maaken.»

Art. 11. «En om insgelijk alle misbruyk en onbehoorlijkheyd in het te werk leggen van een zodaanig decreet als hetzelve verleent zal zijn, te preveniëren, zal het saissement der papieren gedaan moeten worden ter presentie van twee commissarissen, daartoe uyt het midden van het collegie der rechters specialijk te committeeren, met adsistentie van een Griffier en in tegenwoordigheyd van den Procureur-Generaal of Officier, mitsgaders van den geaccuseerde zelfs, indien zulx gevoegelijk geschieden kan, of andersints van de geenen, die in den huyze zijn, of in de zaak interest hebben.»

Art. 12. «En zal het doorsoeken der papieren gedaan moeten worden door de gemelde commissarissen, geadsisteert als booven, en zullen dezelve commissarissen na haar nemen zoodanige papieren, als zij bevinden zullen tot het feyt, waarmeede de gevangene of gedaagde in perzoon beschuldigt werd, relatie te hebben, dog geene andere, des zullen dezelve gehouden zijn, zo wel na haar te nemen, hetgeene zij bevinden sullen ter ontlasting als belasting van den gevangene in perzoon te dienen.»

Art. 13. «Er zal wijders van alle papieren, welke commissarissen zullen goedvinden na haar te neemen, terstont voordat zij zullen mogen vertrekken, moeten worden gemaakt een pertinente inventaris, van welke inventaris ter zelver stonde een copie in de plaats van de papieren gelaten zal moeten worden, en zullen vervolgens dezelve papieren in conformiteit van de gemaakte inventaris worden overhandigt aan den Procureur-Generaal of Officier, om daarvan te maaken het noodige en behoorelijk gebruyk.»

Art. 14. «En zullen meede de gemelde commissarissen, mitsgaders de geene, die haar geadsisteert zullen hebben, gehouden zijn op den Eede, ten aanvang van haare bedieninge gedaan, te secreteeren alle andere zaaken, welke buyten de na haar genomen papieren in het te werk leggen van het Decreet, tot haar kennisse gekoomen zullen zijn, zonder dezelve in het minste te divulgeeren of aan iemand te openbaaren.»

en die zoowel tot verligting, als tot verzwaring van schuld kunnen strekken; op het oogenblik der inbeslagneming moest van de stukken een' inventaris gemaakt en aan den beklaagde eene copie achtergelaten worden, terwijl de stukken zelve aan de ambtenaren van het openbaar ministerie tot het opmaken van hunne rekwisitoren in handen gegeven werden; allen die bij het onderzoek tegenwoordig waren moesten een diep geheim bewaren over al hetgeen bij het onderzoek mogt bekend geraakt zijn. Jammer voor de regtspleging, dat dit Ontwerp nooit in werking is gekomen en dat hetzelfde lot de latere concepten van 1774 en 1776 getroffen heeft, even als de *Algemeene Manier van procederen in civiele en criminele zaken* van 22 Aug. 1799 [1] en de uitgebreide voorschriften in het *Ontwerp van wetten omtrent het bewijs* van 1804 [2] en in het *Wetboek van regterlijke instellingen en regtsple-*

---

[1] *Alg. Manier van procederen van* 1799. Art. 18: «Geen Gerechtshof nog «Rechtbank zal een decreet van apprehensie of van personeele Dagvaarding «tegen een' beschuldigden verleenen, dan op stukken van hemzelven af«komstig of bij hem gevonden, ofte op gerechtelijke informatiën ten zijnen «laste door een ander Collegie of Ambtenaar van policie of justitie aan dien «Rechter of deszelfs Publieken Aanklager toegezonden, of tot het beleggen «van welke de Publieke Aanklager bij zoodanig Hof of Rechtbank vooraf «bij Request admissie verzogt en bij Appointement op hetzelve verkregen «zal hebben, of bij Resolutie *ex officio* zal zijn gelast.»

[2] *Ontwerp van Wetten omtrent het Bewijs* van 1804, Hoofdst. IV. Art. 33: «Tot bewijs van het bestaan van Misdaad, zoowel als van de schuld der «Aangeklaagden, kunnen de schriftelijke Bewijsstukken dienen, middelijk «of onmiddelijk.»

Art. 63: «In lijfstraffelijke Zaken kan niemand genoodzaakt worden, «zoodanige Bewijsstukken af te geven of in het Geding te brengen, uit «welke zijne schuld blijken zou.»

Art. 65: «Wanneer nogthans de Bewijzen, welke de openbare Aanklager «van elders aan den Rechter overlegt, van zoodanige waarde zijn dat deze «hem, tegen den Beschuldigden aantasting bij Lijve verleent, mag de Aan«klager, bij het gevangen nemen des Beschuldigden, wel degelijk alles in «beslag nemen, hetgeen tot meerdere klaarheid der schuld dienen kan.»

Art. 71: «Elk, die verpligt en gehouden is, daartoe geroepen, Getuigenis «der waarheid te geven, kan ook genoodzaakt worden tot overgave van «schriftelijke Bewijsstukken, welke in zijn bezit zijn, door hen, die bij «dezelve belang hebben.»

ging in het Koningrijk Holland van 1809 vervat, want ook zij hielden voortreffelijke bepalingen over schriftelijk bewijs in, en gelijk Professor VOORDA het van de conceptwet van 1776 getuigde, zij trachtten niet zoo zeer eene nieuwe regtspleging in te voeren, dan wel eene, die bij het Hof van Holland gebruikelijk was, en welke men gaarne zag dat ook bij de lagere regtbanken wierd ingevoerd [1]. De gewone praktijk nu bij het Hof van Holland bragt mede, dat het „saisissement" van papieren, wanneer zulks noodig werd geacht, even als de huiszoeking gedaan werd door de commissarissen tot de *enquesten*, zooveel als onze tegenwoordige regterscommissarissen, nadat de voorloopige informatiën afgeloopen waren; zij ondervroegen de beschuldigden op artikelen en maakten de zaak geschikt voor de behandeling in raadkamer. Bij het proces tegen DIRK VAN RUYVEN in 1655, verwittigde de Raadpensionaris DE WITT de Staten van Holland, dat de President en Raden van het Hof den beschuldigde hadden doen gevangen nemen en ook hadden „gesaisisseerd alle de pampieren gevonden geweest zijnde," tot welk einde eenige commissarissen waren afgevaardigd [2]. (Ten blijke hoe weinig het bewijs door private geschriften in strafprocessen geregeld was, komt in dit proces de bijzonderheid voor, dat onder de inbeslaggenomen papieren door het Hof de overlegging werd geëischt van een journaal door DIRK VAN

---

[1] DE BOSCH KEMPER, bl. 133, Hoofdst. III, § 12 en 13. Geregtelijke opening en inbeslagneming van brieven werd ook op de post gedaan, verg. *de Pleitmemoriën in zake Corn. van der Hoeven en Jan Eykenbroek in* 1800, bl. 25 en 26; een ander voorbeeld uit het jaar 1790 vindt men bij LE JEUNE, bl. 180 in de noot.

[2] WAGENAAR, D. XII, B. 48, bl. 418 en 419. Nadere bijzonderheden omtrent de regtspleging in deze zaak zijn medegedeeld door Mr. NEDERMEIJER *Ridder* VAN ROSENTHAL in NIJHOFF'S *Bijdragen voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, D. X, St. III. De Commissarissen van het Hof hadden alle moeite om eenige gewigtige papieren uit het huis van VAN RUYVEN te redden, daar men bezig was die te verduisteren, zie bl. 214. Dezelfde VAN RUYVEN had nog eens vroeger getracht eene kist met geheime papieren van groot gewigt aan DE WITT te ontnemen.

RUYVEN gehouden, welk stuk nog onder JOHAN DE WITT berustende, dezen niettegenstaande hij zelf de aanklager en dus partij was, in handen gelaten werd, *om daarop aanteekeningen te doen!* ABRAHAM VAN WICQUEFORT klaagde in de Memorie tegen zijne gevangenneming in 1675, dat Commissarissen in zijn huis gekomen waren „door ordre van Ed. Mog. Heeren van den Heve, om mijn persoon en papieren te saiseren." [1]

Te dier zake herhalen wij de te voren gemaakte opmerking, dat het „saisissement" van papieren en daarop volgend onderzoek in den regel geene plaats vonden; alleen bij het vervolgen van misdrijven van *gekwetste hoogheid* geschiedde dit, en daaronder in de eerste plaats van misdadige correspondentiën met den vijand, met uitgewekenen, en met hen, die naar de denkwijze van den tijd aan vijanden gelijkgesteld werden, zooals Roomschgezinden. Het ontbrak dan ook niet aan strafplakaten tegen zulke briefwisselingen, en te regt, want zij bragten door hare menigvuldigheid ons Vaderland meermalen in gevaar en in onrust [2]. Daartegen gerigt was bijv. een Plakaat van 1572, waarbij Prins WILLEM I met advies der Staten van Holland, de briefwisseling en elke verstandhouding met de Spanjaarden gestreng verbood, en „indien iemant eenighe alsulcke Brieven ofte Bootschappen subtilyck ter handen ofte ter ooren mogten worden gebracht, sal deselve, die sulx mogte gebeuren, hetselve terstont openbaaren den Gouverneur, Overigheit ende Magistraat sonder

---

[1] Medegedeeld door den Heer D. EVERWYN in zijn *Akademiesch Proefschrift over Abr. van Wicquefort en zijn proces*, waar Bijlage IV, bl. 275 de geheele Memorie te vinden is. Men nam ook in beslag de papieren van v. WICQUEFORT's zoon. Zie bl. 206.

[2] De talrijke plakaten tegen verbodene correspondentiën, die van hare menigvuldigheid getuigen, zijn te vinden in *Groot Plakaatb.* D. I, bl. 193 en volgg. bl. 1082 en volgg. bl. 1596 en volgg. D. II, bl. 33 en 43 en volgg. Opmerkelijk is het regt van *placét*, dat de Staten zich op de briefwisseling van predikanten met het buitenland voorbehielden bij de Resolutiën van 26 Febr. 1649 en 15 Junij, 7 Nov. en 5 Dec. 1665.

die wyders te sayen ofte stroyen, enz." [1] Bij de hervatting van den oorlog, na afloop der twaalfjarige Trèves, verboden de Staten-Generaal bij hun Plakaat van 26 Febr. 1622 met Roomschen en Jezuiten briefwisseling te houden „lastende een yegelycken, die van sodanige eenighe Brieven kompt t'ontfangen, deselve datelycken aen den Hooft-officieren ofte Magistraten van de Steden ofte platte Landen over te leveren, op eene boete van vijftigh der voorsz. ponden vlaems, enz." [2] Hoe onverdraagzaam dit Plakaat ook moge schijnen, zoo vergete men niet, dat wij nog in oorlog met Spanje zijnde, de correspondentie met de inwoners der zuidelijke Nederlanden, die grootendeels Roomsch waren, gevaarlijk kon zijn, en dat buiten en binnen ons Vaderland zich talrijke Jezuiten en belijders der Roomsche godsdienst ophielden, die met het Spaanschgezinde gedeelte der bevolking in verstandhouding stonden.

Het laat zich begrijpen, dat vele strafgedingen uit die strafplakaten gevolgd zijn, en het zij ons vergund, behalve de twee opgenoemde processen tegen VAN RUYVEN en VAN WICQUEFORT, uit den rijken voorraad van de vaderlandsche regtspraak nog eenige bekende gevallen aan te halen, waar brieven zelve de grond van een vonnis of van eene beschuldiging uitmaakten. Reeds vóór de afscheiding van Spanje zouden wij daarmede kunnen aanvangen en gewagen van twee brieven, die onder de stukken van het proces tegen de Graven VAN EGMOND en HOORNE voorkomen [3], nadat bij hunne gevangenneming al hunne papieren in beslag waren genomen [4], ware het niet dat het

---

[1] Resolutie van Holland van 29 Nov. 1572.

[2] Groot Plakaatb. D. I, bl. 203.

[3] Vermeld in de *Mededeelingen uitgegeven door het Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen.* Afl. III, bl. 25.

[4] WAGENAAR, D. VI, B. 23, bl. 249 en J. LOTHROP MOTLEY, *the Rise of the dutch Republic.* Vol. II, Part. III, bl. 108. De Kardinaal DE GRANVELLE wendde uit haat tegen EGMOND alle moeite aan om een' brief van hem magtig te worden, waarin de Graaf vooronderstelt werd oproerige

bezwaarlijk is om aan den Bloedraad, die over de beide ongelukkige Edellieden vonnis velde, den naam van Geregtshof toe te kennen, ofschoon de aanzienlijkste Magistraten uit de Nederlanden daarin zitting hadden; want juist geen dezer had eene geregelde aanstelling ontvangen, twee hunner slechts bezaten het regt van stemming en de Raad, bestemd om het gezag van alle andere staatscollegiën te overschaduwen, had volgens de eigene woorden van ALVA, geene bewijzen van schuld noodig om vonnis te vellen, gelijk bij de gewone regtspraak het geval was [1]. De bekende P. BORT meldt in zijne Werken dat zekere GLISB. UIJTTENBOGAERT, aangeklaagd van verboden briefwisseling met den verbannen Remonstrantschen Predikant UIJTTENBOGAERT en andere uitgewekenen van zijne partij, door den Baljuw van Schoonhoven beschuldigd werd eenige papieren in zijne gevangenis te hebben willen verduisteren, „die notoirlyck synen factieusen handel ontdeckt souden hebben." [2] De gedingen tegen den Ridder DE BUAT in 1666 [3], tegen EWOUD VAN DER HORST en JOHAN KIEVIT in hetzelfde jaar [4] en tegen PIETER DE GROOT in 1675 [5], waren allen op schriftelijk bewijs van mis-

---

voornemens tegen den Koning te hebben geuit; meer waarschijnlijk is het, dat het bestaan van den brief een verzinsel van den sluwen Kardinaal was, om FILIPS II nog meer tegen den Graaf VAN EGMOND op te zetten, omdat in weerwil van alle nasporingen de brief nooit gevonden is. MOTLEY, l. l. bl. 111 en 112.

[1] MOTLEY, l. l. bl. 117 en 118. Commissarissen van den Bloedraad namen echter voor de leus overal informatiën.

[2] P. BORT, *Tractaet van crimineele saecken*, Tit. VII, no. 59.

[3] WAGENAAR, D. XIII, B. 50, bl. 214 en volgg. De adviezen, contra-adviezen en het geheele vonnis zijn te vinden in de Verzameling: *Bellum juridicum oft Oorlogh der Advocaten*, bl. 594 en volgg.

[4] WAGENAAR, l. l. bl. 219 en volgg. Het jaar 1666 schijnt zeer vruchtbaar geweest te zijn in verbodene correspondentiën, ten minste WAGENAAR noemt er verscheidene op, en wel daaronder van leden der regering. In 1692 maakte veel opspraak het geding tegen Mr. SIMON VAN HALEWYN, Oud-Burgemeester van Dordrecht, wegens geheime onderhandelingen met de Franschen over den vrede, waarover zie WAGENAAR, D. XVI, B. 62, bl. 230 en volgg.

[5] WAGENAAR, D. XIV, B. 55, bl. 382 en volgg. en *Bellum juridicum.*

dadige correspondentie ingesteld, zonder dat het blijkt of er klagten geuit werden tegen het geregtelijk briefonderzoek, door het Hof ingesteld.

Minder gunstig werden deze maatregelen beschouwd, wanneer zij bij de regtspleging voor gecommitteerde regters waren bevolen, indien men let op de herhaalde klagten van DE GROOT over het wegnemen van zijne papieren na zijne gevangenneming [1]; hij meende dat men schuldig was ze hem terug te geven *uit krachte van het vonnis, en zelfs volgens het natuurlijk en burgerlijk regt* [2], en in zijne *Apologie* beklaagt hij zich, dat men de papieren, welke hem en zijne vrouw toebehoorden, niet geïnventariseerd had. [3] Zeer veel droeg echter bij tot het misnoegen van DE GROOT hierover, dat hij, de bevoegdheid van zijne regters om hem te vonnissen ontkennende, alle maatregelen door deze tijdens en na zijne gevangenneming genomen voor onwettig hield.

Afgescheiden nog van hetgeen de hoven of regtbanken deden, werden door de Staten der provinciën en de stedelijke regeringen maatregelen van briefopening bevolen tegen personen, die op de eene of andere wijze voor de rust van gewest of stad gevaarlijk geacht werden. De Procureurs-generaal en de Advocaten-fiscaal waren dan in de eerste plaats daarmede belast. Het Plakaat van 1622 droeg hun, gelijk wij

---

[1] *Leven van H. de Groot*, bl. 105, 147 en 347. WAGENAAR, D. X, B. 39 bl. 297. Res. van Holland van 31 Oct. 1619. Hoeveel gewigt de Staten van Holland aan het bezit van OLDENBARNEVELD's papieren hechtten, blijkt uit de vergunning aan den Heer VAN VEENHUIZEN, schoonzoon van den Advocaat, om zijne eigen papieren van die van den Advocaat af te zonderen, mits de gecommitteerden tot het onderzoek ze eerst naauwkeurig hadden gezien, Res. van Holland van 21 Dec. 1619.

[2] *Leven van H. de Groot*, bl. 335.

[3] *Apologie van de Groot*, Kap. XVIII: «De goederen van de huysvrouwen syn mede aengeslagen. Daerenboven heb ick my in 't particulier te beklagen, dat myne papieren syn gehaelt uyt myn comptoir ende weghghevoert sonder deselve te inventariseren: hoewel myne Huysvrou sulex versocht, ende hetzelve haer, als notoirlyck mederecht had tot deselve papieren ofte eenighe van dien, niet vermochte gheweigert te worden.»

zagen, de kennisneming van misdadige en verbodene correspondentiën op, en meermalen werd hun de last daartoe door de Staten of hunne gecommitteerde Raden verstrekt; zooals in 1605 en 1608 omtrent de reeds in beslaggenomen papieren van twee ingezetenen van den Briel, beschuldigd van laster en hoon tegen eenige hooggeplaatste Engelsche ambtenaren [1], in 1612 ten opzigte der brieven en papieren van zekeren persoon, verdacht van verstandhouding met de Spaanschen, met verzoek aan den Advocaat-fiscaal, om van zijn onderzoek verslag te doen aan de Vergadering [2]; desgelijks lieten gecommitteerde Raden in 1788 door den Procureur-generaal eenige personen gevangen zetten en hunne papieren in beslag nemen, om daaruit eene criminele vervolging in te stellen. [3] De politie opende wel eens zelve brieven zonder magtiging, zooals de bekende onderschout PAPEGAAY in 1794 te Amsterdam deed met de papieren van zekeren JEAN L'ARCHEVÊQUE. [4]

Maar ook zonder medewerking der regterlijke magt en meestal om staatkundige redenen, hebben de gewestelijke en stedelijke regeringen inbeslagneming van brieven of hunne opening bevolen. Het spreekt van zelf dat zij in de onrustigste tijdperken van onze geschiedenis het meest zijn voorgekomen; zoo werd in 1582 na den moordaanslag van JEAN JAUREGUI op Prins WILLEM I, toen men naar medepligtigen zocht, de brievenmaal uit Frankrijk te Antwerpen door de wacht aangehouden, naar het Stadhuis gebragt en door de vroedschap onderzocht [5], en in 1584 deed de regering van Dordrecht op verzoek der Staten een aantal brieven aanhouden en onderzoeken, om te ontdekken of er zich ook

---

[1] Res. van Holland van 19 Aug. 1605 en 22 April 1608.

[2] Res. van Holland van 13 Nov. 1612.

[3] BOUWENS *aan zijne Committenten*, bl. 337.

[4] BOUWENS, bl. 221 en 222.

[5] J. LOTROP MOTLEY, *the Rise of the dutch Republic*, Vol. III, Part. VI, Ch. V, p. 449.

iets ten nadeele van het Land in bevond.[1] Menigvuldig waren de inbeslagnemingen van brieven gedurende LEICESTER's bestuur [2]; onder de belangrijkste behooren het afnemen van een' brief aan JUNIUS, den Secretaris van LEICESTER [3] en het gebeurde met de brieven van REINGOUD, den gunsteling van dien Landvoogd, waarbij, zonderling genoeg! door de Staten van Holland in de provincie Utrecht en dus buiten hun grondgebied de inbeslagname bevolen was, zonder dat noch de Staten van Utrecht, noch REINGOUD zelf, noch LEICESTER er aanmerking op maakten, hoewel de laatste alle moeite aanwendde om die papieren weder aan den eigenaar terug te doen bezorgen.[4] De papieren van H. DE GROOT werden in 1618 door de stedelijke regering van Rotterdam in beslag genomen [5], in 1692 die van de afgezette regenten van Goes door de wethouderschap, na het dempen der onlusten in die stad [6], en in 1788 die van de Vaderlandsche Societeit in den Bosch, met verzoek aan de Staten-Generaal, om het Gezelschap geregtelijk te doen vervolgen.[7] Dikwijls werd den Raadpensionaris gelast de inbeslaggenomen brieven in de Vergadering ter tafel te brengen, om daar gelezen te worden, of werden zij aan Gecommitteerden ter hand gesteld om daarover rapport te doen, wanneer de zaken gewigtig genoeg voor een onder-

---

[1] Res. van Holland van 8 Aug. 1584.

[2] WAGENAAR, D. VIII, B. 30, bl. 170 en volgg. noemt er verscheidene op, waaronder ook van gewigt was, wegens het geschil dat zij veroorzaakte, de inbeslagneming der brieven van den beruchten PARET, wier overbrenging naar Utrecht, om daar door het Hof onderzocht te worden door den Raad van State gevorderd werd.

[3] WAGENAAR, l. l. bl. 323.

[4] WAGENAAR, l. l. bl. 170 en 171. Res. van Holland van 26 Jan. 1587. LEICESTER nam van zijnen kant ook wel eens brieven in beslag, bijv. toen hij PAULUS BUYS op eene wederregtelijke wijze deed gevangen nemen. WAGENAAR, D. VIII, B. 33, bl. 132 en volgg.

[5] *Leven van H. de Groot*, bl. 347. Over deze inbeslagname heeft DE GROOT later dikwijls in zijne brieven geklaagd.

[6] WAGENAAR, D. XVI, B. 62, bl. 223.

[7] BOUWENS *aan zijne Committenten*, bl. 337.

zoek schenen: dit geschiedde o. a. met de correspondentiën van REINGOUD in 1587 en van DE GROOT in 1622 [1], met een' onderschepten brief van den Raadsheer NICOLAAS VAN REYGERSBERGH aan zijn' zwager DE GROOT in 1627 [2], en in vele andere gevallen van dien aard. In 1684 zocht de Raadpensionaris bij de Staten van Holland gedaan te krijgen, dat de inbeslaggenomen papieren van de afgevaardigden uit Amsterdam, die door Prins WILLEM III beschuldigd waren van misdadige verstandhouding met den Franschen gezant D'AVAUX, in de Vergadering zouden onderzocht worden; de papieren bleven echter wel verzegeld, maar men durfde zich jegens eene stad van het gewigt van Amsterdam niet veroorloven hare geheime archieven en staatstukken te onderzoeken; misschien was men ook afgeschrikt door de onophoudelijke klagten van de Amsterdamsche leden en van den Franschen Gezant. [3]

Waarop steunde dan nu het regt der Staten om briefopening te bevelen? Zoude, bij het gebrek aan wetten, die hun bepaald deze bevoegdheid verleenden, de oorsprong niet te wijten zijn aan de zucht om het belang van den Staat te bevorderen, en af te leiden uit der Staten oppermagt over de verschillende provinciën? De vraag is evenwel niet gemakkelijk te beantwoorden, want in de geheele Staatsregeling der Vereenigde Provinciën bestond geene zoo onbeperkte en weinig omschreven magt als die der Staten, eene magt, verondersteld van de vorige Graven op hen te zijn overgegaan, en welke, bevestigd door de Unie van Utrecht,

---

[1] Zie hieronder bl. 96 en 97.

[2] *Leven van H. de Groot*, bl. 253. Deze inbeslagneming staat ook vermeld bij AITZEMA, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. II, B. 7, bl. 374 en volgg. en bij WAGENAAR, D. XI, B. 41, bl. 50.

[3] *Négociations du Comte d'Avaux en Hollande*, T. II, bl. 198 en volgg. De geheime verstandhouding van de Amsterdamsche Afgevaardigden was ontdekt door een' onderschepten brief van D'AVAUX den Prins van Oranje in handen gekomen, en de Gezant zegt daarvan: «il fit lire mes lettres, *qu'il avait fait voler* cinq semaines auparavant.»

nog gedurige uitbreiding over alle aangelegenheden des lands verkreeg. Het gezag der Staten nu had zoo grooten omvang deels te danken aan het gemis van heldere begrippen over eene afscheiding van staatsmagten, die nog in onzen tegenwoordigen tijd eene strijdvraag tusschen staatslieden uitmaakt en niet opgelost is, maar onder de Republiek voorzeker nog minder begrepen werd. Van daar het niet toekennen van eene bepaalde en duidelijk omschreven werkkring aan elk regerings-collegie en de zonderlinge verhouding van vele staats-ligchamen tot de Staten; van daar dezer inmenging in de regtsbedeeling, en hunne beslissende uitspraak in geval van botsing tusschen regterlijke collegiën en bij moeijelijkheden in de regtspleging [1]; het vragen hunner toestemming tot het instellen van geregtelijke vervolgingen was geene ongewone zaak en evenmin het zenden van commissarissen door den Hoogen Raad of het Hof van Holland naar de vergadering der Staten, om dezer tusschenkomst of beslissing te verzoeken. [2]

Hieraan is denkelijk toe te schrijven, dat maatregelen van briefopening door de Staten of de in hare steden schier souvereine regeringen, over het algemeen niet veel tegenstand ondervonden; men moest meestal hare noodzakelijkheid in benarde omstandigheden erkennen, en zoowel eerbied voor

---

[1] Zeer duidelijk blijkt dit uit de Processtukken in zake van den Raadsheer ADRIAAN VAN DER MIEDEN.

[2] Secrete Resolutiën van Holland van 21 en 22 April 1655. Vóór den aanvang van het proces wou het Hof het gevoelen in van Prins WILLEM III «over de premissen bij den Hove opgesteld om te influeren in de sententie van ABR. DE WICQUEFORT;» de Prins verontschuldigde zich echter, maar verwees het Hof naar de Gecommitteerden tot de secrete zaken, zie Secrete Res. van 22 Nov. 1675. Lezenswaardig zijn ook over dit onderwerp de aanmerkingen van Mr. NEDERMEIJER *Ridder* VAN ROSENTHAL over het proces tegen VAN RUYVEN, in NYHOFF'S *Bijdragen*, D. X, St. III, bl. 210 tot 213. De invloed der Staten op de regtsbedeeling is op te maken uit de provisionele Accoorden tusschen de Staten van Holland en van Zeeland over de jurisdictie van den H. Raad en het Hof; *Groot Plakaatb* D. II en III.

de overheid, als verloop van tijd, waardoor men er aan gewoon geraakte, werkten zamen om klagten te voorkomen. Alleen wanneer uit partijzucht briefopening was bevolen of de wijze, waarop van brieven-inhoud kennis werd genomen, niet van blaam vrij te spreken was, werden somtijds klagten daartegen vernomen. Het besluit der Staten bijv. om OLDENBARNEVELD te magtigen van REINGOUDS brieven kennis te nemen, moge zijn' grond hebben in de noodzakelijkheid, om de aanslagen van dien gelukzoeker tegen te gaan, maar om zich tot dat doel te bedienen van een' ingezeten der provincie Holland, aan wien REINGOUD in het volste vertrouwen zijne voornemens mededeelde, komt ons voor eene niet zeer edele bespieding te zijn.[1] Zoo moet ook aan partijzucht toegeschreven worden en is niet geheel van gewelddadigheid vrij te pleiten, de handelwijze der Staten in 1662 met eene kist met geheime papieren, aan het huis van Oranje toebehoorende, weg te voeren en op de Charterkamer te doen plaatsen, waartegen de Prinses-weduwe, zelfs de Keurvorst van Brandenburg en de Koning van Engeland te regt opkwamen.[2] Opmerkelijk is het, hoe dikwerf H. DE GROOT en zijne nabestaanden of vrienden om staatkundige redenen hunne brieven hebben zien openen; het inbeslagnemen van DE GROOTS papieren na zijne gevangenneming en het niet teruggeven van deze werd, zoo als wij vroeger vermeld hebben, steeds door hem beweerd tegen alle regt geschied te zijn. Erger onregt werd hem aangedaan door het schandelijk misbruik maken van een' brief, welken men hem toegestaan had uit zijne gevangenis aan den Raadsheer CASPAR VAN VOSBERGEN te schrijven tot verdediging van zijn gehouden gedrag.[3] Veel op-

---

[1] Res. van Holland van 26 Jan. 1587.

[2] Res. van Holland van 9 Maart en 1 April 1662. WAGENAAR, D. XIII, B. 49, bl. 39.

[3] *Leven van H. de Groot*, bl. 104 en 105. Die brief werd, in plaats van aan den Raadsheer v. VOSBERGEN, overhandigd aan de gecommitteerden tot het onderzoek; hier was hem dus een' waren valstrik gespannen.

spraak nog maakte in 1622 het onderscheppen van eenige brieven door DE GROOT, diens vrouw en vrienden uit Parijs aan sommige personen hier te lande geschreven, en welke te Lillo op last der Staten van Zeeland aan HENDRIK HOOFT, broeder van den Drost van Muiden, ontnomen waren; hun inhoud werd gewigtig genoeg geoordeeld, om die aan de Staten van Holland over te zenden, die ze aan het Hof tot verder onderzoek ter hand stelden; de heer VAN GROENEVELD, OLDENBARNEVELD's oudste zoon, werd ontboden, om van hem te weten te komen, wat DE GROOT geschreven had, en de tweede zoon van den Advocaat, de heer VAN STOUTENBURG, om zich te verklaren over het cijfer van dien brief en waarom DE GROOT deze wijze van briefwisseling onderhield; zelfs zijn broeder geraakte om die zaak voor een' korten tijd in hechtenis.[1] Niet zonder reden mogt zich DE GROOT beklagen over een' maatregel, die voor zoo vele personen onaangename gevolgen had, en mogt hij aan de Staten van Zeeland het regt betwisten, om in huiselijke omstandigheden en familie-geheimen in te dringen, te meer, daar buiten hem, geen der stellers van de onderschepte brieven met een regterlijk vonnis bezwaard was.[2] Nog meer gerucht maakte in 1627 de onderschepping van een' brief van den Raadsheer NICOLAAS VAN REYGERSBERGH aan zijn' zwager DE GROOT[3] en de wijze, waarop die aanhouding geschiedde. REYGERSBERGH namelijk den brief onder het bestellen uit zijn' zak hebbende laten vallen,

---

[1] *Brief van de Groot aan de Staten van Zeeland* 22 Aug. 1622, te vinden in zijn *Leven*, bl. 198 en volgg. en in de reeds aangehaalde *Verzameling van geschiedkundige Tractaten.* WAGENAAR, D. X, B. 40, bl. 448.

[2] *Brief van de Groot:* «Mijne huysvrou is immers vrij ende met gheen «sententie beswaert? Men heeft nogthans haere brieven aen eenighe vrou«persoonen geopent: oock de brieven eener harer broederen, die ons is comen «besoecken, aen een ander broeder, rakende haere particuliere affaires.»

[3] *Leven van H. de Groot*, bl. 248 en volgg. Ook vermeld bij AITZEMA, *Saken van Staet en Oorlogh*, D. II, B. VII, bl. 374 en volgg. WAGENAAR D. XI, B. 41, bl. 49 en volgg.

werd deze door iemand gevonden en aan den Raadpensionaris DUYCK ter hand gesteld, die niet alleen den brief in de vergadering der Staten ter tafel bragt, maar ook toestond dat er afschriften van genomen werden, welke naar het schijnt met kwade bedoeling verminkt werden rondgestrooid en waarvan een exemplaar den Raadsheer zelven in handen kwam. [1] De brief door den Raadpensionaris voorgelezen zijnde, meenden de Staten daarin de beginselen van een complot te ontdekken, en besloten eenigen uit hun midden af te vaardigen, om REYGERSBERGH nader te hooren; het onderzoek vorderde echter niet veel, omdat de Raadsheer volstandig weigerde een' brief van DE GROOT, waarop de zijne het antwoord was, aan de Gecommitteerden te toonen; de verlegenheid der Staten over dit incident was niet gering en men besloot het gevoelen van Prins FREDERIK HENDRIK te vragen, die, ofschoon DE GROOT en REYGERSBERGH beiden voor onschuldig houdende, echter oordeelde, dat men het vertoonen van DE GROOT's brief met reden mogt eischen, hetgeen eindelijk REYGERSBERGH tot het aanbod bragt, om den inhoud mede te deelen aan twee leden van den Hoogen Raad of twee Gecommitteerden uit de Staten, die in beide brieven geene bewijzen van schuld vonden, en hiermede liep de zaak af. [2] Wij hebben gemeend dit geheele geval eenigzins omstandig te moeten vermelden, omdat het veel opspraak maakte en den nog niet bedaarden partijgeest van Remonstranten en Contra-Remonstranten weder in beweging bragt, terwijl het REYGERSBERGH noodzaakte tot eene verantwoording over zijn schrijven en aanleiding gaf tot een zeer vinnig geschrift tegen DE GROOT, REYGERSBERGH en de bedoelingen der Remonstrantsche partij. [3]

---

[1] *Leven van H. de Groot*, l. l.

[2] *Leven van H. de Groot*, l. l. en AITZEMA, l. l.

[3] Met reden schreef REYGERSBERGH in zijne verantwoording aan de Staten, dat men zich wel wachten moest uit eenige losse, korte en duistere volzinnen eene beschuldiging van complot op te maken, verg. AITZEMA, bl. 876.

Over het geheel beschouwd hebben de Staten weinig misbruik gemaakt van hun onbeperkt gezag, zij gingen althans gematigd daarin te werk. Niemand zal het bijv. den Staten euvel kunnen duiden, dat zij na den moord van Prins WILLEM I in 1584 besloten, om de brieven te openen, aan den Prins op het oogenblik van zijnen dood gerigt, opdat men niet verstoken zou blijven van de gewigtige staatszaken, welke in die brieven mogten vervat zijn; [1] noch ook aan de regering der stad Gouda, dat zij in 1585 brieven aan haar door PARMA geschreven, om haar tot de Spaansche zijde over te halen, ter Staten-vergadering overleide, met de verklaring, dat zij zich in geene heimelijke onderhandelingen met de Spanjaarden wilde inlaten. [2] Het was geene ongewone zaak dat bij het overlijden van een' voornaam Staatsman, de Staten uit hun midden eene commissie afvaardigden tot rouwbeklag bij de nabestaanden en tevens om van hen de aflevering te verzoeken van de staatsstukken, welke de overledene onder zich had; hier ging men gewoonlijk zeer voorzigtig te werk, zoo als in 1736, toen na het overlijden van den Raadpensionaris VAN SLINGELANDT, de commissie van rouwbeklag de naaste betrekkingen verzocht om vooraf de familie-papieren te willen afzonderen, en aan de Vergadering van hare zending verslag doende, berigtte dat zij zonder uitstel de bijzondere van de landspapieren had gescheiden zonder de eerste in te zien. [3] Niet zoo handelden de Staten met de huiselijke en openbare pa-

---

waar de geheele verantwoording en de inhoud van het geschrift tegen REYGERSBERGH, medegedeeld zijn. Het Hof schijnt mede den brief van REYGERSBERGH onderzocht te hebben, zie Res. der Staten van 4, 5, 9, 10, 12 en 22 Maart, van 18 Mei en 16 en 29 Sept. 1627 en volgens WAGENAAR, l. l. bl. 51, zou de Advocaat-fiscaal over den brief aan de Staten rapport hebben uitgebragt.

[1] WAGENAAR, D. VIII, B. 29, bl. 4 en Res. van Holland van 13 Julij 1584.

[2] Res. van Holland van 3 Oct. 1585.

[3] *Groot Plakaatb.*, D. VI, bl. 81.

pieren van JOHAN DE WITT, na zijn' dood in beslag genomen en op de Charterkamer overgebragt, daar niettegenstaande de belofte tot teruggave van DE WITT's private correspondentie op herhaald verzoek van zijne nabestaanden, aan die belofte nooit gevolg werd gegeven, [1] hoewel dit verzuim niet, naar het schijnt, aan vooringenomenheid tegen DE WITT moet toegeschreven worden. [2]

Evenmin is het te vermoeden, dat hier te lande een *cabinet noir* zoude bestaan hebben, waar, zoo als in Frankrijk, de vertrouwelijke correspondentie der ingezetenen aan een gestadig en meestal kwaadwillig onderzoek zou onderworpen zijn geweest: de goede trouw van onze vaderlandsche overheden en eene als het ware ingeboren vrees, om door zulke praktijken den handel te belemmeren, maken die onderstelling onwaarschijnlijk; brieven werden wel eens op de post geopend [3], maar nooit werd daarvan eene bestendige gewoonte gemaakt. Omtrent de diplomatische briefwisseling kan niet hetzelfde gezegd worden, daar onder de Raadpensionarissen HEINSIUS,

---

[1] Res. v. Holland van 23 en 25 Aug., van 27 Sept. en van 20 Dec. 1672. In 1760, dus bijna eene eeuw daarna, werd nogmaals op de restitutie van DE WITT's brieven aangedrongen, maar met even vruchteloos gevolg. Zie Res. v. Holland van 29 Maart 1760.

[2] WAGENAAR, D, XIV, B. 54, bl. 185. Een der gemagtigden tot dit onderzoek gevraagd zijnde, wat hij alzoo in DE WITT's brieven gevonden had, antwoordde: «wat zouden wij gevonden hebben? Niets dan eerlijkheid!»

[3] In eene Resolutie der Staten van Holland van 25 Maart 1677, regelende de correspondentie tusschen dit Land en Zweden en Denemarken, komt eene plaats voor, die een briefonderzoek op de post doet vermoeden: «Ende dat haer «Hoogh Mog. daerteghens by placaet de koopluyden, ende allen anderen «ingesetenen deser landen wel scherpelyck sullen verbieden in de voor«schreve hare brieven te handelen, te tracteren of oock te mentioneren van «eenige saecken, welcke de constitutie ende gelegendheydt van de jegenwoor«dige tyden soude mogen raecken, anders dan van 't geen bloot ende alleen «concerneert hare handelinghe, traffycke ende redderinge van andere hare «particuliere affaires, sonder daeronder eenige nieuwe tydingen of saken «van andere stoffe te vermengen, op peyne dat diegene, *die bevonden sullen «worden* desen contrarie te hebben ghedaen, sullen worden ghestraft soo«danich,» enz. Vorg. ook verscheidene op vorige bladz. vermelde gevallen.

van Hoornbeek, van Slingelandt en van de Spiegel eenige personen voortdurend gebezigd werden om die te doorzoeken [1]. De gevaarlijke toestand van ons Vaderland in 1672 regtvaardigde eenigzins, meenen wij, een besluit der Staten van Friesland, om door eenige Gecommitteerden den briefbode van den 7den Junij van dat jaar te doen aanhouden, en zijne paketten op het Landschaphuis te doen brengen, om „onder belofte van secretesse de overgebrachte brieven te openen ende examineeren, gevende aen dese Vergaderinge kennisse van hetgeen daerinne tot nadeel van den Staet bevonden werd te specteren, met belofte ende toesegginge deselve Gecommitteerden van alle swarigheden, daeruit mogende ontstaen, te indemneren ende ontslaen." [2] Nog eene andere omstandigheid belette de Regering, gedurende een groot gedeelte van het bestaan der Republiek, misbruik te maken van brieven aan de post toevertrouwd, namelijk de onmogelijkheid, waarin zij zich bevond om eenig regtstreeksch gezag over de inrigtingen der posterij uit te oefenen. Wij willen te dier zake een vlugtig oog slaan op de posterijen in ons land, en tevens den invloed trachten aan te toonen, dien zij op de bewaring van het briefgeheim gehad hebben.

---

[1] Onder v. Hoornbeek en van Slingelandt waren dit voornamelijk Janiçon, van Maanen, Goslaer en nog eenige anderen. Onder de papieren nagelaten door Mr. Simon van Slingelandt en berustende op het Rijks-Archief, zijn over deze zaak twee brieven van 21 Aug. en 14 Dec. 1727 te vinden. Sedert 1752 werden de brieven van de Fransche en Pruissische Gezanten door den Secretaris van het collegie van Commissarissen der posterijen S. E. Croiset geopend op last van den Raadpensionaris, verg. daarover Mr. J. K. J. de Jonge, in zijne *Documents* in het *Rijks Archief*, Afl. III en IV, bl. 382 en 383 en Mr. L. E. Lenting, *Overzigt over de beweging van het jaar* 1787 in Nyhoff's *Bijdragen*, D. X, St. II, no. 2, bl. 155. In 1787 ontdekte de Fransche Ambassade de opening harer brieven, en nam afdoende maatregelen daartegen.

[2] *Friesch Plakaatboek*, Res. der Staten van Friesland van 7 Junij 1672. Dit besluit was uitgelokt door een verzoek der Staten-Generaal, om maatregelen te willen nemen tegen de talrijke spionnen, welke zich in het noordelijk gedeelte des lands ophielden.

Ten opzigte van het briefvervoer zijn tot de inlijving van ons Vaderland in het Fransche Keizerrijk en de invoering van de Fransche wetgeving op het stuk der posterijen, vier tijdperken te onderscheiden. Het eerste tijdvak betreft den grafelijken tijd en alleen de briefboden, zijnde de posterijen toen nog weinig bekend of in gebruik.[1] De bodendiensten verschilden bij ons niet van die in andere middeneeuwsche landen, en werden in de eerste plaats ten behoeve des handels door de Stedenverbonden of door afzonderlijke kooplieden gebezigd en aan enkele steden door de Graven geschonken;[2] de Hollandsche briefboden, met het vervoer voor het Hanzeverbond belast, waren allerwege gunstig bekend.[3] Men trachtte de veiligheid van het briefverkeer te bevorderen door het aanstellen van zoodanige personen, die de vereischten van goede boden bezaten, als eerlijkheid, soberheid en stilzwijgendheid.[4]

---

[1] Eerst later, en voornamelijk onder Karel V, vindt men gewag gemaakt van den *cursus publicus*. Verg. Fr. Zypaeus, *Notitia juris belgici*, L. X, bl. 243, hoewel hij reeds vroeger hier te lande niet onbekend was, volgens Philippus à Leidis, *Tractatus juridico-politicus*, Cas. XXXIII.

[2] In 1747 werd door Amsterdam beweerd, ten einde den eigendom van hare posterijen te bewijzen, dat alle ambten en diensten, waaronder de bodendiensten, door Hertog Willem VI in 1409 aan de stad voor altoos afgestaan waren. Verg. Wagenaar, D. XX, B. 77, bl. 129.

[3] Zie bl. 14, noot 2.

[4] Dit werd reeds in de 14de eeuw en vroeger gevorderd, blijkens het oude tractaat, opgenomen bij Alkemade en v. d. Schelling, bij wie bl. 264 de volgende plaats voorkomt: «Het is behoirlick dat elke goede Stede «heb eenen Messagier of meer, dair die Stede hair Brieven ende Bootsca«pen by oversenden ende beschicken mach an Heren ende goede Luden, «dair sy by te doen moghen hebben.»

..... «Den ghezworen Bode hoirt toe, dat hy sal wezen zedich van «gelate ende manieren, sober van eten ende drincken, ende nimmer hem «daerinne niet ontgaen, want dronckescip verderft alle wysheit ende en «heeft gheen-heimelickheden ..... Item die Bode sal wesen cleinmon«digh, bedeet sijnre redenen, behoet synre woirden, ende luttel spreken. «Die Messagier sal wesen scarp ende nairstich om te vervolghen die ant«woirde synre Brieven ende Bootscapen, opdat hy synre traecheid gheen «versumenisse en geschie, ende syn Heren ende Meesters niet verrast «worden, noch verachtert van hairre meininghen.»

Volmaakt waren de bodendiensten echter lang niet, want het publiek had er geen genot van, en, daar zij onder gering toezigt stonden, veroorloofden zich de boden, in weerwil van hunnen eed en van eene verpligte borgstelling, allerlei willekeur, zoowel in het ongeschonden overbrengen van briefpaketten, als in den weg dien zij namen, den prijs voor hun briefvervoer en den tijd van vertrek en aankomst, terwijl nog de onveiligheid der wegen het transport allezins bemoeijelijkte;[1] in één woord, de onvolmaakte regeling van het vervoer der brieven deed het niet meer beantwoorden aan de steeds klimmende behoeften van den tijd.

Het was dus een vooruitgang te noemen (en hiermede zijn wij het tweede tijdvak ingetreden), dat in de 16de eeuw de stedelijke besturen de bodendiensten aan zich trokken.[2] Hoe willekeurig deze maatregel ook moge geweest zijn,[3] zij had ten minste de verdienste van tot veel verbetering te leiden, daar er vaste tarieven bepaald werden, de boden elkander op geregelde stations afwisselden en te paard hunne paketten begonnen te vervoeren, hetgeen voor de veiligheid der overbrenging niet onverschillig was; hun getal werd vermeerderd en zij werden onder een vast stedelijk toezigt geplaatst;[4] bijna zonder uitzondering werden eeden[5] en borgstellin-

---

[1] Le Jeune, bl. 151.

[2] Cremer, bl. 161.

[3] Onwettig was echter deze afneming niet, daar Maria van Bourgondie in haar Groot Privilegie, het bodeambt aan die steden afstond, welke de begeving daarvan reeds vijftig jaar hadden bezeten. Zie *Groot Plakaatb.* D. II, bl. 658 en vlgg., en verscheidene steden waren in het genot van dit bezit.

[4] Le Jeune, l. l. en Cremer l. l. Zie ook Dr. P. Scheltema's *Overzigt over de brievenposterij te Amsterdam*, geplaatst in het *Jaarboekje der Posterijen* van S. Gille Heringa, jaarg. 1855 en 1856. De aanstelling der Amsterdamsche boden geschiedde eerst door de Heeren van het Geregt, later door de Vroedschap; ook bleven zij onder het bijzonder toezigt van het Geregt staan.

[5] Zoodanige eeden zijn vermeld door den Heer Scheltema in aangehaald opstel, en omtrent de stad Vlissingen in het *Jaarboekje der posterijen*, jaarg. 1855.

gen [1] van hen afgevorderd bij het aanvaarden hunner bediening: het briefvervoer won dus in snelheid en veiligheid. Op enkele plaatsen, zooals bijv. te Amsterdam, te Utrecht, te Groningen en te Vlissingen, werden instructiën aan de boden en aan de hen opvolgende postbeambten gegeven, waarin het streng verbod voorkwam onder welk voorwendsel ook, brieven te openen. [2] Over het algemeen echter waren de boden aan geene bepaalde instructiën gebonden, tot groot nadeel voor het briefverkeer. [3] Ook wachte men zich dezen toestand te gunstig te beoordeelen, want veel moest nog verbeterd worden. De boden konden niet altijd even veilig hunne brieven overbrengen; [4] gewelddadigheid had dikwijls plaats, brieven werden van reizende kooplieden afgenomen, waarvan men later geen spoor meer ontdekte; [5] op sommige plaatsen werd het bestellersbedrijf door vrouwen waargenomen, wier handelingen

---

[1] De cautie der Amsterdamsche briefboden was tusschen de 500 en 6000 gulden; bij hunne eerste aanstelling in 1568 bedroeg die borgtogt 600 carolus guldens. Verg. SCHELTEMA, l. l. De cautie van een' brievenbesteller beliep in 1624 de som van 1000 gld. Zie *Jaarboekje der Posterijen*, jaarg. 1851.

[2] Eene vrij goede instructie voor de Amsterdamsche briefboden van 1568 is te vinden in het *Jaarboekje der Posterijen*, jaarg. 1852; eene door de Vlissingsche koopmansboden in het *Jaarboekje*, jaarg. 1855, en tevens eene Ordonnantie voor den Postmeester van Vlissingen van het jaar 1726; in Groningen werd eene instructie gegeven aan de ordinaris postboden op 's Hage. Zie *Jaarboekje*, jaarg. 1850. Instructie aan de Utrechtsche brievenbestellers van 28 Febr. 1659 in *Utrechtsch Plakaatb.* D. III, bl. 891; eene voor de Gecommitteerden tot de Utrechtsche posterijen van 14 Julij 1710 in *Utr. Plakaatb.* D. III; aan deze was bij art. 8 opgedragen te zorgen, dat de bestellers en andere postbedienden zich eerlijk gedroegen, en art. 10 luidde: «Zij Heeren Gecommitteerden zullen ook, onder wat praetext «het zoude mogen wezen, geene brieven mogen ophouden, terughouden of «niet bestellen, veel min die openen.»

[3] LE JEUNE, bl. 158.

[4] In 1573 werd een Amsterdamsche briefbode op den weg tusschen Antwerpen en Harderwijk door de Geuzen van zijne brieven beroofd, en in 1634 beklaagden zich de boden van gevaren en overlast van de Keizerlijke, Spaansche, Zweedsche en Staatsche troepen. Verg. SCHELTEMA, l. l.

[5] SCHELTEMA, l. l.

niet boven allen lof van eerlijkheid schijnen verheven te zijn geweest;[1] of, zooals in Amsterdam, werden brieven ter bestelling gegeven aan kinderen, die niet lezen konden, of aan niet vertrouwde personen, welke zich dikwijls aan verduistering van de hun aanbevolen zaken schuldig maakten.[2] Eene andere omstandigheid nog was niet bevorderlijk aan de geheimhouding van brieven: dit was het visiteren van de brievenmalen door de pachters der Brabantsche tollen;[3] na het jaar 1709 rezen daarover herhaalde klagten, en dit veranderde niet, al bleef men ook erkennen, dat de brievenmalen niet aan zoodanig onderzoek mogten onderworpen zijn, want „de goede trouw, die men in een publiek postwezen moet of behoort te stellen, zoude anders ten eenemale zijn weggenomen"; in 1773 kochten de Hollandsche steden de vrijheid van doortogt van de pachters af, maar de brieven bleven steeds onderworpen aan het lastige onderzoek van de commiesen der convoijen en licenten. Strafbepalingen tegen de ontrouw van boden of postbeambten waren uiterst zeldzaam; hieraan werd eindelijk grootendeels te gemoet gekomen door een Plakaat van 6 Dec. 1646, tegen het aanranden van postiljons.[4] De wet had haar ontstaan te danken aan de onderhandelingen over den vrede met Spanje, die in dat jaar reeds aangevangen waren; en, hoewel de aanleidende oorzaak van het Plakaat de bescherming der diplomatische briefwisseling was, had het echter veel uitgebreider strekking, want het

---

[1] In de Instructie voor de Utrechtsche brievenbestellers wordt van vrouwelijke brievenbestellers gewag gemaakt, die zich schuldig maakten aan «groote abuysen, naerlatigheden ende exactiën, tot merkelijk nadeel van de negotie en anders.»

[2] Scheltema, l. l. Waarschuwing van het geregt der stad Amsterdam van 1593 tegen het slechte bestellen van brieven, medegedeeld door denzelfden, in het *Jaarboekje der Posterijen*, jaarg. 1850.

[3] Le Jeune, bl. 34 en volgg. In 1673 werd door de Staten-Generaal besloten, dat alle brieven, in welke voorwerpen waren aan de belasting onderworpen, moesten gevisiteerd worden.

[4] *Groot Plakaatb.* D. I, Kol. 527 en 528.

betrof het briefverkeer van „het gantsche publyck, passerende naer ende van alle Landen bij middel van Post-loop;" het was meer dan een tijdelijke maatregel, omdat het voorzorgen behelsde tegen opening, verscheuring of wegneming van brieven, *in het vervolg* te begaan; [1] de straf van den dood toont aan hoe noodzakelijk eene gestrenge bestraffing geworden was, om het dagelijks toenemend briefverkeer te beveiligen.

Nevens de bodenschappen waren intusschen allerwege posterijen opgerigt, maar al mogten deze ook veel bijdragen tot verbetering van het briefverkeer, zoo schijnt echter de handelstand van de binnenlandsche posterijen eerst zeer langzaam gebruik te hebben gemaakt, en gaf nog steeds de voorkeur aan de oude bodendiensten, omdat volgens de zienswijze der kooplieden, niets zoozeer de handelscorrespondentie drukte als het te sterke toezigt van den Souverein. [2] De Souverein hier bedoeld, was niet de Staten-regering, maar de Duitsche Keizer, aan wien het huis van Thurn-en-Taxis in de zuidelijke Nederlanden ondergeschikt was. Nu had men vroeger verzuimd of opzettelijk nagelaten, op het Rijks-postwezen genoegzaam te waken, verbindingen met het buitenland aan te leggen en voor de instandhouding van het *postregale*

---

[1] Blijkens den aanhef der wet: ..... «Overmits door deselve niet alleen«lick veel van de voorsz. Posthouders voor desen dickmaels ten uytersten «beschadicht syn geweest, maer oock het geheel Publyck, door het moet«willich afwerpen, openbreken, scheuren ende wechnemen van hunne Brie«ven, ende wy willende *voortaen* diergelycke inconvenienten voorkomen «ende beletten, soo veel als in ons is. Ontbieden, enz.»

[2] Brief van den Gezant BURMANIA uit Weenen van 17 Oct. 1757, bij LE JEUNE, Bijlage A, bl. 304: «den Koopman in Duitschland en ook «waarschynlyk by Ons, is altyd in de verbeelding geweest, dat de oude «steedeposten en boodeampten, koopmansposten waaren, gelyk se in haaren «oorsprong geweest syn, en gelyk men se na de opregtinge der Kaiser«lyke posten nog altyd heeft genoemt: En dewyl den koopman niets meer «in synen handel en correspondentie incommodeert, drukt en geneert, als «de directe en sterke inspectie van den magtigen Souverain, soo was het «natuurlyk, dat hy syne Brieven liefst aan de oude posten vertrouwde.»

op ons grondgebied te zorgen, zoodat het huis van Thurn-en-Taxis zich hier overal genesteld had en eene eigen en vrije correspondentie nog slechts over zee mogelijk was;[1] tot in het hart van Holland, ja tot op de postkantoren der Hollandsche steden deed het Rijkspostmeesterschap zijne postiljons af- en aanrijden; het oefende daar alleen het regt der posterij uit, het genoot alleen den vrachtprijs der opgaande brieven; men durfde zich naauwelijks beklagen over het verloren gaan van brieven, zelfs van geheele paketten, en deed men het, dan bekwam men zeer „cavaliere" antwoorden.[2] Het was dus niet te verwonderen, dat de handelstand aanvankelijk een bestendig gebruik maakte van de diensten der boden en der vracht- of beurtschippers, en toch kwamen de klagten tegen het Rijks-postwezen niet zoozeer voort uit moedwillige schending van het briefgeheim, als wel uit eene eigendunkelijke ophouding of verandering van koers, tot groot ongerief van den handel. Dat het bedrijf van boden, beurt- en vrachtschippers in ons Vaderland zeer bloeijend was, laat zich uit het voorgaande wel begrijpen, en in vervolg van tijd werden deze personen zelve wezentlijke postmeesters en deelden het beheer der posterijen en het genot der inkomsten met de eigenaren der posten.[3].

De vermelding van den naam *posteigenaren*, herinnert ons den eigenaardigen toestand der posterijen tot in de eerste helft der 18de eeuw. Zij waren, even als de bodendiensten, meer en meer in het bezit geraakt van bijzondere personen; door begiftiging, aankoop en oprigting waren de stedelijke regenten eigenaars geworden van alle deze inrigtingen tot briefvervoer, en bleven ze erfelijk in hunne familiën behouden, hetgeen hun een niet onaanzienlijk in-

---

[1] Brief van den Gezant BURMANIA, bl. 299 en 300.

[2] LE JEUNE, bl. 31.

[3] Uitvoeriger berigten over de bedrijven van boden en schippers zijn te vinden bij LE JEUNE, Afd. II, Hoofdst. II.

komen opbragt.[1] Deze toestand nu schijnt ons toe mede een' ongunstigen invloed op de bewaring van het briefgeheim te hebben geoefend. Was immers de hoop op geldelijk voordeel in de 16de eeuw de reden geweest tot het afnemen der bodediensten aan de kooplieden, niet minder stond ook nu het bloot geldelijk belang op den voorgrond en kwam het nut der ingezetenen daarbij weinig in aanmerking;[2] eene verkeerde strekking voorwaar, want behalve dat de posterijen niet meer aan het oorspronkelijk doel harer oprigting beantwoordden, werd eene wijde deur voor misbruiken opengezet. De afhankelijkheid der posterijen van bijzondere personen, zonder eenig toezigt der Overheid, het gebrek aan reglementen en instructiën, de ongeregelde aanteekening van verzondene en aangeteekende brieven,[3] dit alles moest ongetwijfeld oneerlijke posteigenaars aansporen om misbruik te maken van de hun toevertrouwde brieven, en dit in weerwil van den eed, dien zij in den regel moesten afleggen; de inmenging der Taxische posten in ons land mogt dan nog verkieslijk heeten, en het getuigde wel voor de regtschapenheid van vele regenten en van hunne onderhoorigen, dat het geheim der post niet meermalen geschonden werd. De Staten der provinciën, de eigenlijke Souvereinen des lands, en de stedelijke regeringen, wel verre van de misbruiken op de posterijen gepleegd, te kunnen tegengaan, waren niet bij magte eenigen regtstreekschen invloed te oefenen op inrigtingen, die als

---

[1] Verg. WAGENAAR, D. XVIII, B. 69, bl. 130 en 131 en D. XX, B. 77, bl. 126 en volgg. Te Amsterdam, waar de posterijen jaarlijks 200,000 gld. opbragten, werd een gedeelte der inkomsten aan het onderhoud der godshuizen besteed. De opgave van eenige familiën, die in het bezit van posterijen geweest zijn, vindt men bij LE JEUNE, l. l. Op den algemeenen regel had een tijd lang uitzondering plaats in Gelderland, waar WILLEM III sedert 1675 met het postmeesterschap-generaal bekleed was; deze betrekking werd echter weder na zijn' dood opgeheven.

[2] Lezenswaardig zijn daarover de gegronde aanmerkingen van den Gezant BURMANIA in zijn' brief van 17 Oct. 1757.

[3] LE JEUNE, bl. 158.

particulier eigendom werden aangemerkt; alleen in steden, als Rotterdam, waar de post onder het onmiddellijk toezigt stond van het stedelijk bestuur,[1] was het der regering mogelijk haar gezag te doen gelden.

Gelukkig had in 1747 eene gebeurtenis plaats, die eene geheele verandering ten goede, altans in de provincie Holland, te weeg bragt. Prins WILLEM IV was tot Erfstadhouder verkozen, en hem eene magt toegekend, grooter dan een zijner voorgangers had bezeten; de steden van Holland en West-Vriesland bleven hierin niet achterlijk, maar besloten weldra den Prins ook hare posterijen op te dragen. 's Gravenhage gaf in 1747 het eerste voorbeeld, door de steden gevolgd,[2] met uitzondering van de Amsterdamsche Regenten, die de hunne om financiële redenen aan de stad opdroegen, een besluit niettegenstaande vele vertoogen daartegen genomen, en dat eerst in het volgend jaar, in overeenstemming met de besluiten der overige Hollandsche steden, veranderd werd[3]. De Prins schonk de posterijen weder terstond aan de provincie Holland, welke dit aanbod dankbaar aannemende, in 1749 eene commissie benoemde, om de wijze van overneming en van beheer te regelen;[4] men besloot de nog niet opengevallen postmeesterschappen en bodendiensten af te koopen,[5] en bij het beheer uit te gaan van het beginsel der

---

[1] WAGENAAR, D. XVIII, B. 69, bl. 130 en LE JEUNE, bl. 133.

[2] Res. van 21, 24, 27 en 30 Junij, van 7 en 11 Julij en van 28 Sept. 1747. WAGENAAR, D. XX, B. 77, bl. 134 en B. 79, bl. 267 en volgg. LE JEUNE, bl. 134. De begeving van postmeesterschappen stond van oudsher aan de steden, zij waren dus wel geregtigd de opdragt te doen, al oefenden zij geen toezigt uit.

[3] Na menige beraadslaging en groote onlusten in Amsterdam, vooral door toedoen der zoogenaamde *Doelisten*, kwam de stedelijke regering in 1748 er toe, om de posterijen aan den Prins af te staan. Verg. WAGENAAR, D. XX, B. 79, bl. 282, ook Dr. P. SCHELTEMA, in het *Jaarboekje der Posterijen*, jaarg. 1856.

[4] LE JEUNE, bl. 135.

[5] LE JEUNE, bl. 137 tot 139 en omtrent het afkoopen van Boden- en Schippersdiensten, bl. 142 en 143.

souvereiniteit, als gegrond op bespoediging, veiligheid en betere inrigting van het postwezen.[1] In 1751 alles geregeld zijnde, werden de posterijen door de provincie overgenomen, met welke gewigtige gebeurtenis voor het briefvervoer, het derde tijdvak is ingetreden; een collegie van 5 commissarissen met een' secretaris en ontvanger werd aangesteld, wien een streng toezigt op de postinrigtingen was opgedragen en de verpligting om van alle postbeambten eed en borgstelling te vorderen.[2] In 1752 was de Regering gereed met eenige instructiën voor de commissarissen, den secretaris en den ontvanger, welke onder anderen het geven van instructiën aan en het doen borgstellen door de ondergeschikte beambten voorschreven, het bezigen van eerlijke en geschikte personen tot „securiteit" van den lande, en het geheimhouden van alle zaken der posterijen, zonder die aan iemand te mogen mededeelen dan aan Gecommitteerde Raden, aan den Erfstadhouder, de Prinses-Gouvernante of den Raadpensionaris[3]. Bepaalde voorschriften tegen briefopening werden er niet gevonden, en naar den inhoud te oordeelen, schijnt het fiscaal beginsel ook hier weder op den voorgrond te staan, hoewel men in 1749 uitdrukkelijk verklaard had: „dat aan de leden van H. Ed. Gr. Mog. gerustheid wierd gegeven, dat het overgedragen postwezen niet gebruikt zal worden als een middel van financie."[4] Ook aan de hoofd- en andere commiesen werden instructiën gegeven, volgens welke zij toezigt moesten houden op de bedienden, op de nakoming der reglementen, op het in behoorlijke orde en in ongeschonden toestand aan-

---

[1] Le Jeune, bl. 144.

[2] Res. van Holland van 23 Julij 1751.

[3] Res. van Holland van 25 Mei 1752, ook te vinden in *Groot Plakaatb.*, D. VIII, bl. 878 en volgg.

[4] Res. van Holland van 19 Julij 1749. Le Jeune, bl. 137. Bij hunne Resolutie van 6 Mei 1800 besloten Commissarissen der Bataafsche posterijen, dat zoo iemand der postbeambten zich schuldig maakte aan ontvreemding van geld uit brieven, men daarvan terstond kennis zoude geven aan de justitie.

wezig zijn van de brieven, en het overeenkomen van deze met de adviesbrieven; de zakken moesten goed gesloten zijn en de gerecommandeerde (aangeteekende) brieven op eene veilige plaats bewaard worden; geene aflevering van terugverzochte brieven mogt geschieden, ten zij men zich eerst goed overtuigde, dat de afhaler daartoe geregtigd was; geene brieven, waarop verkeerd adres stond, mogten geopend worden, maar wel paketten, die verdacht werden onaangeteekende brieven te bevatten; de commiesen en bedienden moesten, even als hunne meerderen, een volstrekt geheim bewaren en niemand eenige mededeeling doen van ontvangen of verzonden brieven.[1] Zonder vele veranderingen bleef deze toestand voortduren tot het jaar 1773, toen de nog bestaande gebreken en onregelmatigheden, op de posterijen gepleegd, de aanstelling ten gevolge hadden van een' Controleur-generaal, toegevoegd aan HH. Commissarissen der posterijen, die een algemeen toezigt op de verzending van brieven moest houden en naar alle ongeregeldheden onderzoek doen.[2] Intusschen was het misbruik zeer in zwang gekomen, dat de postiljons zich brieven ter bezorging lieten medegeven, zonder die aan de posterijen te verantwoorden; zoowel voor het finantiële belang der provincie Holland, als voor de onschendbaarheid der brieven, die door dit heimelijk medevoeren aan het staatstoezigt onttrokken werden, is het dus van belang te achten, dat in 1794 een streng verbod daartegen gedaan werd,[3] en te gelijker tijd de postiljons een hooger tractement ontvingen.[4]

Geene verbodsbepalingen, noch instructiën evenwel waren bij magte het geheim der post genoegzaam te beveiligen in den onrustigen tijd, die het uiteinde der Republiek voor-

[1] Res. van Holland van 28 Julij 1752, *Groot Plakaatb.*, D. VIII, bl. 888 en volgg. Verg. daarmede de Instructiën aan den commies en den postschipper op Vlieland. *Groot Plakaatb.* D. IX, bl. 296—301.

[2] Res. van Holland van 7 Oct. 1773, *Groot Plakaatb.* D. IX, bl 790 en volgg.

[3] Res. van Holland van 9 Julij 1794, *Groot Plakaatb.* D. IX, bl. 806 en volgg.

[4] Le Jeune, bl. 171 tot 174.

afging. De onlusten van 1787 onder anderen waren uiterst nadeelig voor den vrijen brievenloop. Over het ophouden van de Friesche post op haar grondgebied beklaagde de regering van Utrecht zich in dat jaar, en de verregaande oproerigheden in dat gewest veroorzaakten talrijke belemmeringen in den doortogt der postiljons.[1] Bekend is ook de onderschepping van een' brief aan den burger P. Vreede door den President van het Genootschap *Tot nut der Schutterij* te Amsterdam geschreven; de zaak veroorzaakte zeer veel opschudding, en de ingezetenen van Leiden kwamen bij een adres tegen de handelwijze van den Schout op;[2] de commissarissen der posterijen verdedigden intusschen uitmuntend de eer van hunne administratie, en besloten terstond „alle middelen te amplecteren, waardoor de veiligheid van de correspondentie (zoo mogelijk) meer verzekerd kon worden;" zij schreven diensvolgens den postbeambten aan, de postzakken en paketten behoorlijk te sluiten en duidelijk te verzegelen, bij de aankomst naauwkeurig te letten of ze wel behoorlijk gesloten waren, en zoo niet, het den eigen dag aan het kantoor van afzending te berigten.[3] De overal verspreide gewapende Patriotten ontzagen de briefwisseling evenmin, als de Pruissen het in 1787 deden, daar zij in dat jaar den bode van Leerdam acht zijner brieven ontnamen,[4] gelijk op hunne beurt Burgemeesters van Amsterdam in 1794 de brieven van verscheidene personen openden, en kennis genomen hebbende van den inhoud, hun het verblijf in de stad ontzeiden.[5] Zoo treurig

---

[1] Le Jeune, bl. 178.

[2] Res. 19 Mei, 6 en 13 Junij en 13 Sept. 1787. Bouwens *aan zijne Committenten*, bl. 196. Le Jeune, l. l. De brief was op de post geopend op last van den Heer Torck van Roosendaal, lid der Staten-Generaal, en werd door de Staten aan den Schout van Leiden gezonden, om eene geregtelijke vervolging in te stellen.

[3] Le Jeune, l. l.

[4] Le Jeune, bl. 179.

[5] Bouwens *aan zijne Committenten*, bl. 209. Nog meldt hij (bl. 579), dat een bediende der Gravin van Rechteren, dochter van den Heer v. d.

dus zag het er met de veiligheid van het briefverkeer uit, toen op het voorstel, in 1799 gedaan [1], de gezamenlijke posterijen van de noordelijke provinciën in 1803 nationaal verklaard werden, en, na het terugkeeren tot eene meer geregelde orde van zaken, het Staatsbewind, bij een besluit van 22 Dec. 1804, het arresteren, doorzoeken en willekeurig medenemen van de gaande en komende brieven aan een ieder, zelfs aan de plaatselijke besturen, aan de justitie en politie verbood, behoudens wat de regterlijke magt betreft, hare bevoegdheid om inzage te bekomen van de correspondentie van gevangenen of voortvlugtigen [2]. Nieuwe Instructiën werden inmiddels aan de postbeambten gegeven: geene zaken, de post betreffende, mogten openbaar gemaakt worden dan aan Commissarissen der Bataafsche posterijen, geene kennisgeving aan iemand gegeven worden van brieven, die zich op de postkantoren bevonden, zelfs niet van de adressen; het was volstrekt verboden eenige brieven te openen, te onderschoppen of terug te houden [3]. Werd een aanzoek daartoe gedaan, dan moest dit terstond aan een' der hoofd-commiesen berigt worden; brieven waarop verkeerde of twijfelachtige adressen gesteld waren, mogten niet geopend, maar bewaard en nimmer aan onzekere personen in handen gegeven worden. [4]

Tot hiertoe nu hebben wij getracht een kort overzigt te leveren, hoe het geheim der brieven in ons Vaderland

---

Capellen tot den Pol, aan Graaf Bentinck van Rhoon, den bekenden hoofdleider der Oranjepartij, denkelijk daartoe volgens Bouwens door den Heer Bentinck omgekocht, kennis gaf, dat zijne meesteres belangrijke papieren haars vaders in haar huis achter een behangsel verborgen had.

[1] Reeds was daartoe vroeger een voorstel gedaan door den burger Teding van Berkhout in de zitting der Eerste Nat. Vergadering van 9 Maart 1797, zie *Dagverhaal*, V, 161.

[2] Le Jeune, bl. 179 en 180.

[3] Art. 8 der Instructie voor de Brievenbestellers.

[4] Instructie van 1 Mei 1806 aan de Hoofd- en alle zoodanige Commiesen der Bataafsche posterijen, aan welken de directie van een kantoor is opgedragen; Instructie voor de Commiesen en bedienden der Bataafsche posterijen; Instructie voor de Brievenbestellers.

bewaard werd, een overzigt, dat uit den aard der zaak onvolledig is, al ware het omdat het onderzoek achterwege moet blijven, in hoeverre onze voorouders in hun dagelijksch leven de geheimen van brieven geëerbiedigd hebben; ieder echter zal het beseffen, dat zoodanig onderzoek eene bijkans onmogelijke en tevens hoogst langwijlige taak zoude wezen; gelukkig mogen wij, op de goede trouw en de eerlijkheid van het grootste gedeelte onzer natie wijzende, daaruit met eenige zekerheid besluiten, dat zij het navorschen van eens anders geheime gedachten uit brieveninhoud, niet dikwijls in praktijk bragt.[1]

Zoo moet het ook gesteld zijn geweest met vele onzer

---

1 Zeer roemt bijv. BALTH. HUYDECOPER in zijne Opdragt van *P. C. Hooft's Brieven*, de bescheidenheid van vele personen, die brieven, door HOOFT aan anderen geschreven, weder hadden bezorgd naar de plaats, van waar zij gekomen waren. Een tijdgenoot, de bekende JUSTUS VAN EFFEN, laat zich in zijn' *Hollandschen Spectator*, D. I, nu bijna eene eeuw geleden, zeer sterk tegen het openen der brieven uit; even als DE GROOT meent hij, dat een verzegelde brief zijne bescherming moet vinden in het natuurregt. Opmerkelijk zijn de volgende woorden: «'t Geen zoodanige schennis strafbaarder maakt, is dat het door de naauwkeurigste oplettendheid niet kan «gemijd worden, en dat aan de voorzigtigheid zelve daardoor hare nutste «geheimen noodwendiglijk moeten ontrukt worden. Ik kan echter geen be«weegreden uitdenken kragtig genoeg, om aan een byzonder persoon die «magt zelfs voor een geringen tijd te lenen, en ik geloof reden te hebben «om dengenen, die my op zo een gevoelige manier beleedigt heeft, niet «alleen mijne vriendschap te ontzeggen, maar ook, zonder wraakzucht nog«tans, hem aan te zien, als iemand, die de band der algemeene 't zamen«leving, waardoor wy eertijds als menschen verknogt waren, tusschen hem «en my 't eenemale verbroken heeft..... Hoe! de reden en de wetten «straffen met schavot en galg 't geweldig opbreeken van kasten en kisten, «om iemand van zijn goed te beroven? En is zulks niet een geringer schelm«stuk, als 't opbreeken van myne brieven, om my myne geheimen te ont«stelen, die my dierbaar kunnen zyn als al mijn goed, en welkers ont«dekking myn leven zomtyds aan 't uiterste gevaar kan blootstellen? Ik «durve nog verder gaan, en staande houden dat, zo het regtvaardig is een «gevaarlijk kunstenaar, die nieuwe middelen aan de hand geeft om ge«makkelijk en zonder gedruis, allerlei sloten op te breken, door beuls«handen te doen straffen, het niet min billyk is, 't vernuft dergenen, die «kunstjes verkopen, om brieven veiligly 't ontzegelen, met *een geesseling*, *brandmerk* en *eeuwige verbanning* te belonen!»

Regenten, en meer dan eens voorzeker zal het voorbeeld van Burgemeesters van Amsterdam navolging gevonden hebben, die in 1665 door Gecommitteerde Raden verzocht zijnde de correspondentie van den reeds genoemden DIRK VAN RUYVEN te onderscheppen en te openen, verklaarden „om verscheyden bedencklykheden" zich niet gaarne daarmede in te laten, hoewel zich bereid toonende, de geheele correspondentie aan te houden en ongeopend aan Gecommitteerde Raden over te zenden.[1] Zoude er nogtans niet wat af te dingen zijn op de bescheidenheid onzer Regenten, wanneer men de verregaande omkoopbaarheid, die hier in de 17de en 18de eeuw heerschte, in aanmerking neemt? wij gelooven het wel, want al kunnen wij geen gewigt hechten aan de overdreven beweringen van den Franschen Gezant D'ESTRADES, dat hij in dit land slechts 4 personen gevonden had, die niet omkoopbaar waren,[2] en dat in de Hollandsche Staatsvergadering 300 leden zich bevonden, die alle omgekocht konden worden,[3] noch aan de bewering van D'AVAUX, dat men sedert 10 jaar niets zoo geheim in de Vergadering had behandeld, of hij was er terstond getrouw van onderrigt;[4] zoo was het toch eene zekerheid, dat het omkoopen van de aanzienlijkste

---

[1] Brief van Burgemeesters van Amsterdam van 28 Nov. 1665, berustende onder de originele stukken van het proces tegen DIRK VAN RUYVEN op het Rijks Archief. — Het getuigt ook van veel vertrouwen in de Hollanders gesteld, dat in 1678, nog vóór het sluiten van den vrede te Nijmegen, de Fransche Admiraal D'ESTRÉES in de West-Indiën aan eenige Hollandsche scheepskapiteins brieven voor Franschen medegaf; zij werden door tusschenkomst der Admiraliteit aan den Raadpensionaris ter hand gesteld, die ze ongeopend aan de Fransche Ambassadeurs te Nijmegen zond. Zie Res. van Holland van 7 April 1678.

[2] d'ESTRADES, *Lettres, Mémoires et Négociations*, T. III, p. 382. De vier staatslieden, wien deze loffelijke uitzondering te beurt viel, waren de gebroeders DE WITT, VAN BEVERNINGK en VAN BEUNINGEN. WAGENAAR dit vermeldende, voegt er droogjes bij: «hij had geene gelegenheid, om alle «eerlyke luiden te kennen.»

[3] D'ESTRADES, l. l. bl. 513.

[4] *Négociations du Comte d'Avaux en Hollande*, T. I, p. 109. Verg. met bl. 47.

regeringsleden tot de minste beambten, dikwijls zeer ver werd gedreven; dat niettegenstaande het overgroote getal eeden van „secretesse" de gewigtigste zaken bekend werden, waartoe nog de omslagtige inrigting van ons staatsbestuur medegewerkt heeft.[1] Indien men daarenboven nagaat in welke afhankelijkheid de posterijen stonden van enkele personen, die òf zelve Magistraatspersonen òf familie van Magistraten waren, en in aanmerking neemt, hoe hevig somtijds de partijschappen hier te lande woedden, en tot welke betreurenswaardige daden zij leidden, dan is de meening gewis niet ongegrond, dat die omstandigheden eene volstrekte eerbiediging van het briefgeheim in den weg stonden.

Evenmin mogten de ingezetenen dezer landen zich altijd verheugen in de veiligheid van hunne briefwisseling naar buiten; wij willen hier niet eens gewagen van de diplomatische correspondentie, noch van belemmeringen in oorlogstijden, ofschoon de briefwisseling van 1648 tot 1740 over het algemeen ontzien en nooit geheel verhinderd was[2], maar bedoelen de correspondentie in vredestijd over bijzondere en handelszaken gehouden. Engeland en Frankrijk maakten er zich meermalen aan schuldig tot groote schade van den handel. In 1719 bijv. klaagden de kooplieden, dat men drie postdagen hunne brieven in Frankrijk ophield, *ofschoon daarin niets over staatszaken was geschreven*;[3] in 1746 werden alle brieven uit Holland komende door de Engelschen onderzocht;[4] de post-

---

[1] Uitvoerige berigten daarover deelt Mr. G. W. Vreede in de *Inleiding tot eene Geschiedenis der Nederlandsche diplomatie* mede, D. I, Hoofdst. II, III en IV. Verg. ook D. Everwyn, aangeh. Diss. bl. 194 tot 196. Ook in de nagelaten papieren van S. van Slingelandt komen gevallen voor van misbruik van vertrouwen door aanzienlijke regeringsleden gepleegd. — Het omkoopen strekte zich zelfs tot de leden der regterlijke magt uit, en maakte voorzieningen daartegen in de Groote Vergadering van 1651 noodig. Vreede, Hoofdst. VI, bl. 171.

[2] Le Jeune, bl. 91.

[3] Le Jeune, bl. 99.

[4] *Report of the Secret Committee for the Post-office*, A°. 1844, bl. 12.

agenten van de Franschen en Engelschen, die het vervoer der correspondentie naar Amerika in handen hadden, veroorzaakten gedurende geruimen tijd (van 1790 tot 1793) zoo groote stremming in het briefverkeer tusschen ons Vaderland en de Vereenigde Staten door het gedurig doorzoeken van de brieven, dat men eindelijk op het invoeren van eene eigene paketdienst met de Amerikanen bedacht was.[1] Laten wij er echter bijvoegen, dat, hoewel zeldzaam, men van onze zijde ook wel eens zulk onderzoek deed. In 1805 eindelijk werd aan de Bataafsche posterijen aangeschreven de brieven, bestemd naar de vroegere Ligurische departementen en naar de Staten van den voormaligen Hertog van Parma, die sedert in het Fransche Rijk ingelijfd waren, niet meer over Duitschland, maar over Parijs te verzenden;[2] welk lot hun daar te wachten stond, is ligt te gissen.

De regering van Koning LODEWIJK NAPOLEON, het vierde tijdvak van dit overzigt over de posterijen, bragt wel verandering, maar geene verbetering in den vorigen toestand te weeg. Naauwelijks had het Bataafsche Staatsbewind de verordeningen tegen briefopening uitgevaardigd, en aan de justitie slechts bij uitzondering, aan de politie geen briefonderzoek vergund, of het continentaal systeem van NAPOLEON bragt hierin spoedig eene gewigtige wijziging. Zijn decreet van 21 Nov. 1806 nopens het in staat van blokkade stellen der Engelsche havens, werd door Koning LODEWIJK hier te lande uitvoerbaar verklaard,[3] en het gevolg was dat, de

---

[1] LE JEUNE, bl. 126—132, en vooral aldaar de brief van den Consul HEINEKEN, als Bijlage II. bl. 325. — Ook in andere landen werd onze briefwisseling niet ontzien, zoo als in de Spaansche Nederlanden, waar in 1663 een Hollandsche postmeester en twee boden werden aangehouden, zie bl. 69, en in Denemarken, waar in 1678 geklaagd werd over het openen van brieven, naar Zweden bestemd, door Deensche ambtenaren. Res. van Holland van 9 Nov. 1678.

[2] LE JEUNE, bl. 181. Res. van Comm. der Bataafsche posterijen van 14 Sept. 1805.

[3] Kon. Decreet van 1 en 15 Oct. 1806 en Res. van Comm. der posterijen van 12 en 16 Dec. 1806. LE JEUNE, bl. 180 en 181. Een kon. Decreet

correspondentie met Engeland verboden zijnde, alle brieven aan of uit dat Rijk gerigt, aangehouden, en volgens een eerste decreet aan den Minister van Financiën, volgens een later aan den Minister van Justitie en Politie moesten opgezonden worden; welke maatregel met soortgelijke in Engeland beantwoord werd, waar de Postmeester-generaal ijverig onderzoek bleef doen naar de brieven, die uit Holland kwamen.[1] De noodlottige Fransche invloed nam meer en meer toe, omdat alles moest bukken voor den ijzeren wil van den Keizer, en de Koning zelf was zoo zeer overtuigd van de onafgebroken Fransche knoeijerijen, dat hij aan zijne Ministers verzocht geen geloof te slaan aan eenige order op zijn' naam gegeven, tenzij voorzien van de Hollandsche spreuk: *doe wel en zie niet om*, eigenhandig onderteekend met den Hollandschen naam: *Lodewijk*.[2] Allernadeeligst nu was die toestand voor de vrijheid der briefwisseling in ons Vaderland; zij ware misschien geheel aan banden gelegd, zoo niet de voortreffelijke, maar uiterst strenge bepalingen van het Criminele Wetboek voor het Koningrijk Holland, hier te lande ten minste het geheim der brieven tegen grove aanrandingen ge-

---

van 28 Aug. 1807, art. 7 bepaalde, dat de correspondentie met Engeland, langs neutrale wegen komende, zou aangehouden en verbrand worden.

[1] Na de komst der Franschen in ons Vaderland, en vooral in de jaren 1795, 1800 en 1801 werden niet alleen losse brieven, maar geheele brievenmalen uit Holland komende door de Postmeesters-generaal onderzocht. Zie *Report of the Secret Committee for the post-office*, bl. 12 en 15.

[2] W. Baron Roëll, *Verslag van hetgeen ter gelegenheid van het verblijf des Konings van Holland te Parijs, in de laatste maand van* 1809 *en in de eerste maanden van* 1810 *is voorgevallen*, Bijlage IV; *Brief van den Koning aan den Minister van Marine* van der Heim: ..... «Si de même on veut occu-«per une autre partie quelconque du territoire, je vous ordonne de n'y «consentir, que sur un ordre écrit de ma main en entier, signé en Hol-«landais, finissant par un ou deux mots Hollandais, savoir les mots: «*doe* «*wel en zie niet om.*» Faites connaître aux autres Ministres, que chacun «est responsable pour sa partie, pour tout ce qui pourrait ne pas avoir été «prévu avant mon départ, et qu'on doit regarder *tout acte* de ma part comme «nul, s'il n'est signé en Hollandais, et finissant par la devise: «*doe wel en* «*zie niet om.*»

tracht hadden te vrijwaren. Bij die artikelen werd het gewelddadig aanvallen of het arglistig berooven van gouvernements-couriers of boden van openbare ambtenaren, met het doel om brieven te openen, te lezen, te doen openen of doen lezen of de overbrenging te verhinderen, gestraft met schavotstraf, gevangenis of verbanning uit het Koningrijk;[1] geldboete en verbanning werden bedreigd tegen hen, die moedwillig en met kwade inzigten alle andere brieven openden;[2] tegen het opzettelijk en te kwader trouw verbreken van geheimen of afgeven van geheime stukken door ambtenaren, werden naar evenredigheid strengere straffen gesteld.[3] In de nieuwere wetgevingen zal men vergeefs vollediger bepalingen dan deze tegen schending

---

[1] Crimineel Wetboek, art. 83: «Die de bedienden der posterijen, de couriers en estafetten van of aan het Gouvernement, de boden van hooge of mindere gestelde magten of van openbare ambtenaren gewelddadig aanvallen, of, zonder daartoe geregtigd te zijn, moedwillig tegenhouden, met oogmerk, om hen van eenige brieven te berooven, die te openen, te lezen, te doen openen of doen lezen, of ook om de overbrenging van dezelve boodschappen of brieven op te houden, die ten gelijken einde zich met list van dezelve brieven meester maken, gelijk ook die, het geweld of list door anderen gepleegd zijnde, de voorzeide brieven, zonder daartoe geregtigd te zijn, voorbedachtelijk openbreken of moedwillig ophouden en verbergen, zullen naar gelang van omstandigheden, met schavotstraf, gevangenis of bannissement uit het Koningrijk of ander, te zamen of afzonderlijk, niet te boven gaande den tijd van zes jaren, gestraft worden. Verg. art. 84.

[2] Art. 264: «Met gelijke straffen» (verbanning niet boven 6 jaren en geldboete niet hooger dan 2000 gld.) «zullen gestraft worden, die onbevoegdelijk, ter benadeeling van anderen, ter bevoordeeling van zich zelven of anderen, of met dergelijke booze inzigten, verzegelde brieven openen.»

Bij de beraadslaging over dit artikel in den Staatsraad, werd op de vraag, of de bepaling ook toepasselijk was op het lezen van gevonden *open* brieven, geantwoord, dat, hoe groot ook eene nieuwsgierigheid moge zijn, zij nooit met het misdrijf van art. 264 gelijk mogt gesteld worden.

[3] Art. 317: «Ambtenaren, die opzettelijk en voorbedachtelijk te kwader trouw, de hun opgelegde of wegens den aard der zake kennelijk vereischte geheimhouding verbreken, hetzij door mondelinge of schriftelijke mededeeling, hetzij door het afgeven of laten zien of lezen van geheime stukken, zullen met het zwaard over het hoofd, of eerloosverklaring en bannis-

van het briefgeheim aantreffen, maar eerst in 1809 ingevoerd en reeds met 1811, bij de inlijving in Frankrijk, ophoudende, mogt men zich een' korten tijd slechts in hare werking verheugen. Was deze verandering gunstig voor het briefgeheim? In de plaats van het Criminele Wetboek kwam het Fransche Wetboek van Strafregt, met het voorschrift van art. 187, en de Fransche wetgeving op de posterijen verving de bestaande verordeningen op dat stuk.[1] Het is waar, die wetten bevatten veel goeds; vooral de algemeene Instructie voor de dienst der posterijen van 1808, in 1810 hier ingevoerd, hield verscheidene doelmatige bepalingen in, om het geheim der brieven op de post te verzekeren[2] (van welke wij hieronder eenige

---

sement uit het Koningrijk of ander, niet te bovengaande den tijd van tien jaren, gestraft worden.»

Het plegen van deze daden uit onvoorzigtigheid of onachtzaamheid, werd met vervallenverklaring der bediening en geldboete gestraft.

[1] *Décret impérial du* 18 *Oct.* 1810, *contenant le Réglement général pour l'organisation des départements de la Hollande* (Bulletin Officiel n°. 322, ook te vinden bij FORTUYN, D. III, bl. 183), art. 140: «Le service des Postes «sera organisé dans les nouveaux départements conformément aux lois «françaises.» Décret Imp. du 14 Déc. 1810, FORTUYN, D. I, bl. 63.

[2] Art. 2: «De Directeur is gehouden zijn kantoor gelijkgronds te plaatsen «en hetzelve zoodanig in te rigten, dat hetzelve tegen de nieuwsgierigheid «van het publiek, van zijn huisgezin en bedienden beveiligd zij.»

Art. 61 en 74. Wanneer een Directeur bemerkt dat een brief ongezegeld is of dat het zegel verbroken is, moet hij er een kruisband om doen en dien verzegelen, met het opschrift: «in dezen staat in de bus gevonden.» Art. 66 en 67 schrijven de formaliteiten voor, welke bij het terugvorderen van brieven in acht moeten worden genomen, met de bijvoeging: «De «Directeurs zullen gevoelen, dat zij in deze soort van verificatiën alleen de «handteekening onderzoeken en met de grootste zorg ontwijken, wat hun «en de getuigen van eene onbescheiden nieuwsgierigheid zoude kunnen «doen beschuldigen.»

Art. 370: «De Directeurs zullen hunne bestellers aanbevelen aan nie«mand kennis te geven der brieven, die zij hebben uit te deelen.»

Art. 555: «De pligt van een' postbeambte bepaalt zich niet alleen om «zich te verzetten tegen de schending van het geheim der brieven; hij moet «nog de grootste bescheidenheid aanwenden en nooit voldoen aan de ant«woorden, die hem mogten gedaan worden, door wien ook, ten einde te

mededeelen); het bij vroegere wetten uitgesprokene beginsel van onschendbaarheid der briefwisseling werd er nogmaals met allen nadruk bevestigd (art. 554), en niettemin waren zij onvoldoende. Het uitgebreid gezag aan de politie gegeven, het hatelijk onderzoek der douaniers tot verzekering van het continentaal systeem, het bespieden van brieveninhoud aan de post op last der hooge overheid, hetzij dan met of buiten weten des Keizers,[1] eene bespieding, zoo strijdig met onzen landaard, die telkens vermeerderde, naarmate men meer beducht begon te worden voor den afkeer der ingezetenen van de Fransche overheersching, in één woord, de strekking van NAPOLEON's bestuur werd vrij juist gekenschetst in de volgende woorden tot het Hof van Cassatie uitgesproken: „les „lois sont comme la gomme élastique: elles se prêtent à tout."[2] Deze waren de vele hinderpalen voor de bewaring van het geheim der brieven, vruchten van onze vereeniging met het Fransche Rijk!

De herstelling van ons Vaderland en van eene eigene nationaliteit, deed het vertrouwen herleven, de briefwisseling werd weder bevrijd van het impopulaire toezigt op de post, en de algemeene vrede bevorderde tevens het geheim

---

«weten te komen of deze of gene persoon brieven ontvangt, of uit welke «plaats hij dezelve ontvangt, of aan wien hij ze rigt.»

Art. 557: «Indien een courier aangevallen wordt, moet hij de depêches «met gevaar van zijn leven verdedigen.»

Art. 626: «Ieder courier, wiens depêches geroofd of gescheurd zijn ge«weest, wordt in zijne functiën opgeschorst, tot zoolange de Administratie «alle de inlichtingen ontvangen heeft, welke het voor hem van belang is «wegens zoodanige voorvallen in te vorderen.»

[1] De Graaf DE LAS CASES zegt in zijn *Mémorial de Sainte-Hélène*, L. II, dat de Keizer afkeerig was van alle maatregelen van briefopening, dat hij het inzien van de brieven der burgers eerder nadeelig dan voordeelig achtte. Volgens hem, zou de Keizer gezegd hebben, dat het schenden van het geheim der post aan een' Vorst zijne beste vrienden ontneemt, daar het hem achterdocht en vooringenomenheid inboezemt, en hem tegen zijne gevaarlijke vijanden niet beschermt. Later voegt LAS CASES er bij, dat de Keizer niet wist al hetgeen de politie in zijn' naam deed.

[2] BAVOUX, *Leçons préliminaires sur le Code Pénal*, Ch. X, note.

van den inhoud der buitenlandsche briefwisseling. De Fransche wetgeving op de posterijen, hoezeer van tijd tot tijd aanmerkelijk gewijzigd, bleef voor 's hands gelden, en daaronder de algemeene Instructie van 1810, welke sedert niet vervangen is, maar allengs door tallooze reglementen, ministeriële aanschrijvingen, enz. als het ware onkenbaar gemaakt werd, met behoud nogtans der hoofdbeginselen. Eindelijk werd in 1850 de geheele Fransche postwetgeving, die niet in allen deele met de Nederlandsche inzigten overeenkwam, bij ons afgeschaft en eene nieuwe ingevoerd,[1] welke betere waarborgen oplevert voor de onschendbaarheid van het postgeheim. Hoewel na dien tijd nog wel klagten vernomen werden over ongeregeldheden in het briefvervoer,[2] zoo moeten deze allengs verminderen bij de trapswijze verbetering, aan welke de wetgever de postwet heeft onderworpen; en dan, het moge door ons Nederlanders met eenige voldoening erkend worden, de goede trouw van ons volk onderscheidt zich daarin gunstig van die in vele andere Rijken, dat èn ambtenaren èn particulieren over het algemeen afkeerig zijn, zich buiten noodzaak meester te maken van eens anders briefgeheim.[3] Mogelijk hebben hiertoe ook bijgedragen de bepalingen van ons Wetboek van Straf- en Burgerlijke Regtsvordering omtrent de kennisneming van brieveninhoud in regtszaken, en zeer zeker heeft men getracht die goede trouw te bevorderen door het voorschrift van art. 154 der Grondwet.[4] De behoefte aan zoodanig al-

---

[1] Wet van 12 April 1850 (*Stbl.* n°. 15)

[2] *Weekblad van het Regt*, 28 Julij 1853. Verg. ook de redevoeringen uitgesproken door de HH. v. Eck en Storm van 's Gravesande in de zitting der Staten-Generaal van 21 Mei 1855. Bijbl. 680 en 681.

[3] Wij laten hier buiten het openen van brieven, met het doel om zich van geldswaarde of andere voorwerpen meester te maken. — Jhr. Mr. J. de Bosch Kemper, *Beginselen van Nederlandsch Staatsbestuur*, bl. 19, laat zich zeer gunstig uit over die goede trouw van onze Natie ten opzigte van brieven.

[4] Art. 154: «Het geheim der aan de post of andere openbare instelling «van vervoer toevertrouwde brieven is onschendbaar, behalve op last des «regters in de gevallen in de wet omschreven.»

gemeen beginsel nevens de onbestemde uitdrukkingen van den nog altijd bij ons kracht van wet hebbenden Code Pénal, werd reeds vóór 1848 gevoeld, want het werd in 1844 door de negen ontwerpers van eene gewijzigde Grondwet in hun Ontwerp ingelascht en verdedigd tegen de aanmerkingen van velen in de Kamers, die de noodzakelijkheid van dit artikel bij het bestaan van ons Wetboek van Strafvordering niet erkenden [1]. Van het geheele ontwerp van 1844 kwam intusschen niets, maar men weet, hoe de openbare meening zich sedert begon bezig te houden met vele gewigtige onderwerpen, die in de toenmalige Grondwet ontbraken of verandering vereischten. Toen nu de gebeurtenissen van 1848 hare wijziging verhaastten, bleek het dat de voordragt der negen ontwerpers niet vruchteloos was geweest, want zij werd onveranderd in de nieuwe Grondwet opgenomen, nogmaals niet zonder tegenkanting van verscheidene leden der Kamers. [2] De invloed van het nieuwe beginsel der Staatsregeling was weldra zigtbaar bij de beraadslagingen over de wetten op de brievenpost van 1850 en 1855 en op de telegrafen van 1852, over welke onderwerpen wij breeder zullen handelen in het tweede gedeelte van dit geschrift. Ten laatste werd het uit de Grondwet overgenomen in het Regerings-Reglement voor Nederlandsch Indië. [3]

Gedurende het bestaan der Republiek evenwel was het anders in Indië met het geheim der briefwisseling gesteld. Het Octrooi voor de in 1602 opgerigte Oost-Indische Maatschappij kende aan deze het uitsluitend regt tot scheepvaart en handel toe ten oosten van de Kaap de Goede Hoop en ten

---

[1] Mr. J. C. Voorduin, *Geschiedenis en beginselen der Grondwet*, bl. 373.

[2] Mr. J. C. Voorduin, o. l., bl. 374.

[3] *Reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indië* van 2 Sept. 1854 (*Stbl.* n°. 129). Art. 87: «Het geheim der aan de post of an«dere instellingen van vervoer toevertrouwde brieven is onschendbaar, be«halve op last des regters in de gevallen bij algemeene verordening «omschreven.»

westen van de Straat van Magellaan voor den tijd van 21 jaren. Dit Octrooi, sedert telkens hernieuwd, deed een stelsel van monopolie, van afsluiting en geheimhouding ontstaan, dat tevens allen particulieren handel verhinderde of aan hen, die niet tot de Compagnie behoorden, aan de *vrye luyden*, slechts beperkte handelsverrigtingen onder bezwarende voorwaarden toestond.[1] De Maatschappij duldde geene mededingers naast zich, al waren zij ook enkele op zich zelve staande kooplieden, en hierin verschilde zij zeer van de Zuster-Compagnie in West-Indië; zij wenschte den uitsluitenden handel van vele artikelen voor zich alleen te behouden, en om zich dien te beter te verzekeren, strekten menige, somtijds vrij kleingeestige voorzorgen, zoo als het naauwkeurig onderzoek van personen, goederen, papieren, enz., waaraan allen zonder uitzondering, die uit of naar het Moederland vertrokken, onderworpen waren, het verbod om zekere handelsartikelen met zich mede te nemen, en het voorschrift dat ieder vóór zijn vertrek aan Bewindhebberen hier te lande of aan Gouverneur-Generaal en Raden vergunning moest vragen om goederen, huisraad en meubelen met zich mede te voeren, terwijl het drijven van eenigen particulieren handel aan hen, die in dienst der Maatschappij stonden, verboden was;[2] maar vooral was de Compagnie er op gesteld, dat een volstrekt geheim zou bewaard blijven van al hetgeen hare verrigtingen betrof. Ten einde nu dit gewenschte doel te bereiken, werd een streng verbod[3] gedaan aan allen, van den Gouverneur-

---

[1] Over het handelstelsel der Oost-Indische Compagnie zijn belangrijk de voorlezingen van Mr. H. J. Koenen, in *Felix Meritis* gehouden, over *de vroegere en latere Nederlandsche handels-politiek*, Voorlez. III, 2de Ged.

[2] Verg. over dit onderwerp het Statuut van Antonie van Diemen, den 12 Dec. 1642 uitgevaardigd (in manuscript berustende op het Departement van Koloniën te 's Hage), en art. 52 tot 55 van den *Artikelbrief* der Staten-Generaal voor de Oost-Indische Compagnie van 8 Mei 1658, *Groo Plakaatb.* kol. 1277 en volgg.

[3] *Plakaat der Staten-Generaal* van 14 Junij 1631 en van den 10 Dec. 1648. *Artikelbrief*, art. 92: «Niemant van hoedanigh ampt ofte qualiteyt

Generaal af tot den minsten bediende der Compagnie toe, om aan particuliere personen bij brieven eenige opening te doen van den stand der zaken, voorschriften, die bij eene menigte instructiën en ordonnantiën werden herhaald, zoo door de Staten-Generaal, als door de Bewindhebberen in Nederland en door den Gouverneur-Generaal en zijnen Raad in Indië, om niet te gewagen van de vele brieven der Kamer van Zeventienen aan den Indischen Raad geschreven, waarin op deze zaak aangedrongen werd.[1] Desniettemin werden de geheimen der Compagnie dikwijls door hare beambten overgebriefd, en geraakten vele der bestaande verbodsbepalingen, volgens de getuigenis van een' tijdgenoot, in het vergeetboek[2]; meermalen beklaagde zich daarover de Kamer van Zeventienen aan den Indischen Raad.[3] Een gewoon gevolg van deze voor-

---

«hy zy, 't zy in politycke ofte kerckelycke ofte eenige andere bedieninge «van den minsten tot den meesten, in den dienst van de Compagnie in «Oost-Indiën zynde, sal vermogen aen eenige syne Vrienden ofte bekenden, ofte yemandt anders, selfs van de Bewinthebberen in 't particulier, «eenige Brieven te schryven, ofte eenich Advis te geven van de gelegentheyt van den handel, oorloge, comportementen van eenige Dienaars van «de Compagnie in Oost-Indiën, ofte yets de Compagnie concernerende, «maer alleenlyck aen de Bewinthebberen in 't generael, of aen de respective «Cameren, daer hy uytgevaren is, op de verbeurte van drie Maenden «gagie, die bevonden sal werden contrarie gedaen te hebben.» Res. 17 Mei 1606, Instr. 22 Aug. 1617, art. 32 en Res. van 15 Sept. 1636, beide vermeld door Mr. P. Mijer, in zijne Verzameling van *Instructiën, Ordonnantiën, enz. voor de Gouverneurs-Generaal van Nederlandsch Indië;* Res. 17 Maart 1632. Het Statuut van 12 Dec. 1642 zegt: «Gelyck dan ook niemant «sal vermogen eenige partyculiere brieven over ofte weder te leggen, op «verbeurte van twaelf maenden gagie.»

[1] Bijv. de brieven van 25 Febr. (2 Junij) 1682 en van 14 Sept. 1726, en brief van 12 Maart 1701, aangehaald door Mr. P. Mijer.

[2] Van Dam, *Beschrijvinge der Oost-Indische Compagnie*, B. III, Kap. 21, bl. 377 (in manuscript aanwezig op het Rijks-Archief).

[3] Brief van 14 Sept. 1726: «En is ons soo nu als te meermalen by «diergelyke en andere gelegentheeden te ooren gekoomen, dat veele van «de Compie bediendens, soo daar als elders in Indiën, hun werk maken «om van tyd tot tyd aan hunne vrinden en particuliere bekenden hier te «lande by missive kennis te geven van veele voorname saaken en voorval-

schriften, was dat de verboden correspondentie onderzocht werd en de brieven van beambten der Compagnie aan particulieren of van deze aan beambten geopend moesten worden,[1] al waren zij aan Bewindhebbers der verschillende Kamers gerigt, daar deze evenmin eenige bijzondere briefwisseling mogten houden met de ondergeschikten der Maatschappij, zelfs niet over zaken, die haar niet betroffen;[2] ieder die uit het Vaderland brieven van vrienden ontving, moest ze aan het Opperhoofd der plaats, waar hij woonde, vertoonen,[3] en in 1701 eindelijk werd bepaald, dat alle particuliere brieven aangehouden en de *suspecte* (nl. waarin verondersteld werd over zaken der Compagnie geschreven te zijn) geopend zouden worden.[4]

«len de Compie of desselfs handel, belang en bevriendens in die gewesten «concerneerende, zoodanig dat ons verbod en bedreyging daartegen vervat «by Missive van 2 Juny 1682 met relatie tot het 92ste articul van den «Articulbrief, schynt in 't vergeetboek te zyn geraakt, hetwelk by ons reets «is (en voornamentlyk in de tegenwoordige conjuncture van tyden) alsnog «werd aangezien, als zeer nadeelig en van dangereuse consequentie: Waar«omme Wy goedgevonden hebben alle en een yegelyk bediende van de «Compie alomme mits desen nogmaals wel scherpelyk te interdiceeren op «geenderley wyse met iemandt in 't particulier, wie het ook soude mogen «zyn, in deese of andere Landen van Europa over Compagnies-handel, «affaires of belangen in 't alderminste te correspondeeren of daarvan by «Missive kennis te geven, maar sig daarvan soo ingevolge van dit, als «van voorsz. vorig verbod, sorgvuldig te wagten, wyl wy anders in cas «van overtreedinge niet souden nalaten de schuldige op de rigoureuste wyse «ons ressentiment te doen gevoelen.» Verg. de Brieven van 17 Oct. 1617 en van 14 April 1622.

[1] Bij de reeds opgenoemde Resolutiën van 17 Mei 1606, 17 Maart 1632 en 12 Mei 1701, bij den Brief van 5 Oct. 1647, en de Plakaten van 14 Junij 1631 en 10 Dec. 1648. Verg. VAN DAM, o. l. B.I, Kap. 6, bl. 165, Kap. 18, bl. 406 en B. III, Kap. 21, bl. 377. Art. 94 van den Artikelbrief: «Ende sullen alle particuliere brieven by de Compagnie gheopent, «ghelesen ende ghevisiteert, ook by haerluyden mogen in 't gheheel ofte deel «opgehouden, of overgelevert werden, naerdat syluyden tot dienst van de «Compagnie bevinden sullen te behooren.»

[2] VAN DAM, B. I, D. I, Kap. 18, bl. 406 en B. III, bl. 377.

[3] VAN DAM, B. III, bl. 377.

[4] Verg. Mr. P. MYER's Aanteekening op art. 32 der Instructie van 22 Aug. 1617.

Gunstig onderscheidt zich derhalve de tegenwoordige regeling van het briefgeheim in Indië van de toenmalige. Nu bestaat eene wet, die juist het tegenovergestelde bepaalt van het toen voorgeschrevene: thans mogen geene zoodanige inbreuken gepleegd worden ten gunste des handels, terwijl daarentegen in vroegeren tijd de briefwisseling niet alleen van dienaren der Compagnie, maar van een' ieder bloot stond aan een hatelijk onderzoek, zoodra slechts de minste verdenking mogt rijzen, dat men over de zaken der Oost-Indische Maatschappij geschreven had: om het geheim harer handelsverrigtingen te bewaren, schond zij het geheim der brieven! De billijkheid evenwel vordert, dat men hierbij lette op het groote verschil tusschen de toenmalige handelspolitiek der Hollanders in Indië, en de tegenwoordige. Billijk is het ook hierbij op te merken, dat het niet doorgaans in de bedoeling der Compagnie heeft gelegen, de briefwisseling tusschen particulieren onderling na te gaan; zoo stond de Raad van Zeventienen bij Missive van 18 Oct. 1729 zoodanig onderzoek niet toe, en verklaarde, dat het niet onder de vorige verbodsbepalingen begrepen was. Een andere maatregel tegen ontduiking der bestaande verordeningen, was het verbod om brieven naar het Vaderland door middel van particuliere personen over te zenden; zij moesten alle vóór het vertrek der schepen ter algemeene secretarie te Batavia bezorgd en met de Gouvernementsbrieven in eene doos overgezonden worden; ook dit verbod zag blijkens de bijgevoegde poenaliteit, niet op de verzending van de briefwisseling tusschen particulieren onderling [1].

Het geheim der brieven schijnt niet beter door anderen dan door de Compagnie geëerbiedigd te zijn geweest; want was dit reeds het geval met hare eigene onderhoorigen [2],

---

[1] Van Dam, l. l. *Plakaat der Staten-Generaal* van 14 Junij 1631, en art. 93 van den *Artikelbrief* hetzelfde voorschrijvende voegt er als boete bij de verbeurte der maandgelden op de terugreis verdiend.

[2] Zie bl. 125 en 126.

zoo heeft buitendien de naijver van andere Rijken op den bloei van onze Koloniën, vooral van Engeland, de veiligheid van het briefverkeer belemmerd. Vandaar dat men verzocht in de brieven naar Japan geene bijzonderheden over zaken van justitie en politie te willen melden, uit vrees voor onderschepping,[1] en zelfs in het geheel geene brieven meer uit Bengalen naar Holland te schrijven „omdat die seer gedevaliseerd werden";[2] geheime depêches met Engelsche en andere vreemde schepen verzonden, moesten sedert 1656 in cijferschrift gesteld worden.[3] Vele van deze misbruiken intusschen had men kunnen voorkomen, indien in de Oost het postwezen goed geregeld ware geweest, terwijl dit juist in zeer onvolkomen toestand verkeerde. Eerst in 1746 werd eene soort van postkantoor te Batavia opgerigt, onder het beheer van de equipagiemeesters der werf aldaar,[4] en wat vrij zonderling is, op de buitendistricten waren de secretarissen van politie tot postmeesters aangesteld. Het was ieder verboden binnen de vertrekken van het postkantoor te gaan; de registers van verzonden brieven moesten geheim blijven en altijd op de kantoren berusten, niemand mogt er inzage van bekomen, maar indien men iets over eigene zaken daaruit wilde vernemen, moest dit door de gezworen klerken voorgelezen worden.[5]

---

[1] Brief der XVII^nen van 24 Sept. 1636.

[2] Dito van 4 Sept. 1739.

[3] Dito van 12 April 1656: «In gevalle UEd. met eenige Engelsche off «andere vreemde schepen yetwes, dat *secretesse* vereyscht, aen ons soude «mogen comen te adviseren, sullen UEd. naedesen cunnen gebruycken «het alphabeth en cyffergetal, dat UEd. neffens desen toegesonden wordt.»

[4] Res. van 12 Aug. 1746 en Ordonn. van 26 Aug. van hetzelfde jaar. In 1793 werden eerst posterijen in de Engelsche koloniën opgerigt; verg. CREMER, bl. 183. Uit het gemis van postinrigtingen is het te verklaren, dat in vele Indische streken geheele inlandsche familiën zich met het vervoer van goederen en reizigers uitsluitend belastten.

[5] Brief der XVII^nen van 15 Sept. 1747 en Resolutiën van 12 en 26 Aug. 1746.

Toen onder het bestuur van den Maarschalk DAENDELS de groote straatwegen en heerbanen op Java aangelegd waren, werd eindelijk een meer geregeld postwezen ingevoerd, en postkantoren te Batavia en op 3 of 4 andere plaatsen van Java opgerigt, onder het toezigt der prefekten (Residenten) en het beheer van commissarissen. In een algemeen Reglement op de posterijen was onder anderen voorgeschreven, dat bij onveiligheid der wegen, de postiljons van een' of twee gewapende mannen zouden vergezeld gaan (art. 19); de postiljons moesten de grootste zorg dragen voor de veiligheid van den brievenzak en dien des noods met gevaar van hun leven verdedigen (art. 24); het was verboden, onder welk voorwendsel ook, brieven of brievenzakken te openen (art. 31); werden zij geopend gevonden, dan moest er terstond kennis van gegeven worden aan den prefekt of den commissaris der posterijen (art. 30). Niet te verwachten was het evenwel van het willekeurig bewind van DAENDELS, dat de inhoud van brieven altijd geëerbiedigd werd; zoo als reeds eenigzins is op te maken uit eene bepaling van het algemeen Reglement, waarbij het niemand toegestaan werd brieven te openen, die aan de post toevertrouwd waren, *ten zij op hooger order* (art. 30). Onder de Engelsche regering van den Luitenant-Gouverneur RAFFLES, hadden vele ongeregeldheden plaats op de posterij te Batavia en bij de bezorging van brieven tusschen deze plaats en Buitenzorg: brieven werden aan de bestellers afgenomen, en onbevoegde personen drongen in de vertrekken der postmeesters door; dit maakte in 1812 eenige voorzieningen noodig.[1] Na de overgifte van de Oost-Indische koloniën aan het Nederlandsch Gouvernement, werd het postwezen op Java door den Gouverneur-Generaal VAN DER CAPELLEN nader geregeld, en werden postkantoren langs de groote wegen op regelmatige afstanden van 5 à 6 Eng. mijlen opgerigt, onder het

[1] *Java Government Gazette* 12 *Febr.* 1812, *Suppl.* Advertentie tegen de ongeregeldheden op de posterijen.

beheer van zekere beambten (Mandoren), die te Batavia onder het toezigt van een' postmeester en op andere plaatsen van de Residenten gesteld waren [1].

Wij besluiten deze geschiedkundige aanteekeningen met de opmerking, dat de wetten en reglementen in het Moederland op de posterijen, in Indië niet van toepassing zijn, dan in zooverre het de brievenverzending tusschen het Moederland en de Koloniën betreft. Het briefvervoer is overigens in Oost-Indië geen monopolie van den Staat.

---

[1] CREMER, bl. 183 en 184. Opening van brieven mag door de beambten op de kantoren gedaan worden, ten einde de misbruiken van het *dienstadres* tegen te gaan, zoo ook van geweigerde en onbestelde brieven, verg. het *Regerings-verslag over den staat der Koloniën* van 1849. In eene der Residentiën van Java werd nog in 1851 in het brievenvervoer door politiebedienden voorzien. Zie het *Regeringsverslag over de Koloniën* van 1851.

II.

BEGINSELEN VAN STAATS- EN STRAFREGT NOPENS HET GEHEIM DER BRIEVEN.

Zoo het ooit wenschelijk is, dat tusschen de verschillende deelen der wetgeving overeenstemming besta, dan voorzeker mag de bereiking van dit doel toegejuicht worden, wanneer het een onderwerp geldt, gelijk het door ons gekozene. Immers in weinige aangelegenheden des levens worden zoo ligt misbruiken over het hoofd gezien, als bij de briefwisseling; het openen of lezen van eens anders brieven komt velen voor een ligt vergrijp te wezen, en toch, de ondervinding leert ons, welke nadeelige gevolgen zulk een vergrijp na zich kan slepen! Van bedenkelijker aard gewis zijn die inbreuken, wanneer zij door eene Regering of door Overheden begaan worden, en dan ontstaat voor den wetgever eene meer stellige verpligting om door duidelijke en krachtige wetten alle willekeur, elke overschrijding van magt te voorkomen, gedachtig aan BACO's woorden: *optimam esse legem, quae minimum relinquit arbitrio judicis.*

Het is ons voornemen in het tweede gedeelte van dit geschrift kortelijk na te gaan, hoe èn de algemeene wetgeving van den Staat èn in het bijzonder het Strafregt voor het geheim der brieven gezorgd hebben, welke uitkomsten daardoor zijn verkregen, en in hoeverre deze wetgeving verbetering of uitbreiding zoude behoeven; bij welk onderzoek wij ons nu en dan van vergelijkingen met andere Staten denken te bedienen.

Het is, gelooven wij, bijna overbodig aan het hoofd van deze beschouwingen de verklaring te plaatsen, dat de eigendom van brieven een bestaand regt is, erkend, ofschoon ook dikwijls miskend door alle beschaafde natiën der wereld; wij willen ons in een verder onderzoek daarnaar niet begeven, en dit te minder, daar het reeds vóór ons op volledige wijze is gedaan. [1] Voldoende moge het wezen, zoo wij onze innige overtuiging uiten, dat de eigendom van brieven een heilig regt is, en de schending van dit regt niet alleen een verregaand gebrek aan zedelijkheid en kieschheid zoude verraden, maar tevens eene inbreuk zoude wezen op de vrije gedachtenwisseling, en het leven, de eer en de bezittingen der burgers in de waagschaal zoude kunnen stellen. De eerbiediging van den briefeigendom daarenboven is in een handeldrijvend land, gelijk het onze, eene behoefte, zal de koopman zijne geheime handelsondernemingen niet blootgesteld zien aan de blikken van naijverige mededingers, of ten eenemale verloren zien gaan door het oponthoud, dat het navorschen zijner correspondentie veroorzaakt heeft; welke gevolgen kan b. v. eene vertraging van dien aard niet hebben voor den zoo afgemeten gang van den wisselhandel! [2]

---

[1] W. Sell, *über den Erwerb des Eigenthums an Briefen*, in *Archiv der civilistischen Praxis*, 1838, nº. IV. De Vries, aangeh. Diss. *de Commercio epistolarum*. N. de Passeribus, *Tractatus de scriptura privata*, Siebdrat, aangeh. Diss. en anderen.

[2] De vrees daarvoor was te bespeuren bij de beraadslagingen over de nieuwe postwetgeving in de Staten-Generaal (1855); het voorstel der Regering, om de particuliere ondernemingen van vervoer te verpligten de fac-

Van meer regtstreeksch belang voor ons onderwerp is het onderzoek, wanneer de afzender van een' brief ophoudt eigenaar te zijn, en bij gevolg wanneer de ontvanger in den eigendom treedt, daar zich hier de volgende vragen kunnen voordoen: mag de verzender een' reeds bezorgden brief van de post terugvorderen en dien openen? Kan de ontvanger zich als eigenaar aanmerken van een' aan hem gerigten, maar nog niet bestelden brief, en zich de geheimen of zaken daarin vervat, toeëigenen? Wien van beiden komt het vorderen van schadevergoeding toe wegens het openen, verduisteren of vernietigen van brieven? Ziedaar vragen, die door de regtsgeleerden en de regtspraak op verschillende wijzen werden beantwoord. Eenigen kennen een gezamenlijk eigendomsregt toe aan afzender en ontvanger; [1] sommigen meenen dat vertrouwelijke brieven de eigendom van den schrijver blijven, zijnde zij den ontvanger alleen in bewaring (depôt) gegeven, die zelf wel regt op de kennisneming van den inhoud heeft, maar dien niet aan anderen mag mededeelen zonder toestemming van den schrijver; [2] anderen daarentegen houden hem, aan wien de brief gerigt is, *le destinataire*, voor den waren eigenaar; [3] eindelijk worden er gevonden, die meenen, dat

---

turen en adressen open mede te nemen, ondervond veel tegenstand wegens de nadeelen uit die verpligting voor de geheimen der handelsondernemingen te duchten; de bepaling werd dan ook veranderd, hoewel de Regering verklaarde, dat de brievensmokkelarij nu werd bevorderd en gedurig een bevel des regters tusschen beide zoude komen, om haar te constateren; zoo het Regeringsvoorstel behouden bleef, zoude het nog altijd aan de verzenders vrijstaan, wilden zij het geheim hunner ondernemingen in facturen en adressen bewaren, om deze in den vorm van brieven in te rigten, mits het bepaalde port betalende.

[1] Verg. de Redevoering van CAMUS in de zitting der Assemblée nationale van 17 Julij 1789, te vinden in *Choix de Rapports*, etc., T. I, p. 57.

[2] STORY, *Commentaries on Equity jurisprudence*, § 944—§ 952. DALLOZ, V^ce *lettre missive*, n°. 8 en volgg. Fransche ministeriële Circulaire van 18 Febr. 1816, *Arr. Hof van Bordeaux* 12 Maart 1842, *Hof van Parijs* 13 Mei 1826 en 10 Dec. 1850.

[3] CHAUVEAU et HÉLIE, *Théorie du Code Pénal*, vol. II, p. 199. A. MO-

hij, aan wien de brief gerigt is, daarop geen eigendomsregt bezit, vóórdat hij hem aangenomen en geopend heeft: tot dien tijd blijft de schrijver de eigenaar, en hij mag een' reeds opgezonden, ja aangekomen brief nog terugvorderen.[1] Deze laatste zienswijze houden wij voor de ware. Bij de nieuwe postwetgeving intusschen is de zaak voor goed bij ons geregeld. Volgens haar kan de afzender zijn' brief vóór de verzending terugvorderen, mits hij bewijze de ware schrijver te zijn[2]; tot dat tijdstip en niet langer, kan hij dus het regt oefenen om zijn' brief te openen, zonder zich aan schending van het briefgeheim schuldig te maken. De reden, waarom de duur van het eigendomsregt op aan de post toevertrouwde brieven zoo beperkt werd, moge liggen in de bestaande moeijelijkheid van eene bewijslevering der identiteit van den afzender[3] op de somtijds ver afgelegene bestemmingskantoren, wij gelooven niettemin, dat die beperking aan bedenkingen onderhevig is. Zij strijdt tegen het gewone regtsbegrip van lastgeving en de Regering verzette zich tegen hare opname in de wet, op grond dat het toevertrouwen van een' brief aan de post een mandaat zijnde, deze door den afzender of mandataris tot het laatste oogenblik vóór de volvoering kan herroepen worden. Het gevolg der tegenwoordige wetsbepaling is nu, dat niemand eigentlijk de eigenaar is van een'

RIN, *Dictionnaire du droit criminel;* DALLOZ, V^ce^ *lettre missive*, n°. 7. *Arr. Ch. des Req.* 12 Junij 1823, *Arr. Hof van Amiens* 21 Febr. 1839, van *Limoges*, 19 April 1844, van *Riom* 8 Jan. 1849. DE BOSCH KEMPER, *het Wetboek van Strafvordering*, D. II, § 13, bl. 193 en 194.

[1] W. SELL, l. l. bl. 141 en volgg. en bl. 158. DE VRIES, l. l. § 11 en 12. MERLIN, V^ce^ *lettre* en V^ce^ *vente*, § 1.

[2] Art. 24, al. 2 der Wetten van 12 April 1850 (*Stbl.* n°. 15) en van 5 Julij 1855 (*Stbl.* n°. 61) vergeleken met art. 8 dier Wetten en art. 382 der *Generale Instructie.*

[3] Die moeijelijkheid is echter niet zoo groot, omdat de postreglementen niet altijd de tegenwoordigheid van den reclamant vorderen. Verg. art. 24, 25 en 26 Kon. Besluit van 28 Junij 1850 (*Stbl.* n°. 34) en art. 66 en 67 der *Generale Instructie.*

reeds verzonden brief, want hij, aan wien de brief gerigt is, kan volgens art. 8 der postwet als zoodanig niet beschouwd worden vóór de aanneming en de opening, [1] de post kan nimmer eigenaar wezen, en de afzender, zoo als gezegd is, niet langer dan tot het oogenblik der verzending. Een onzekere toestand wordt daaruit geboren, die tot moeijelijkheden kan aanleiding geven, en in de praktijk niet zoo begrepen wordt, daar b. v. een Koninklijk Besluit van 28 Junij 1850 bepaalt, dat brieven, die om eene of andere reden niet hebben kunnen worden besteld of uitgegeven, op verzoek van belanghebbenden mogen teruggegeven of van bestemming veranderd worden [2].

De opneming in de Grondwet van het volgende artikel: *„het geheim der aan de post of andere openbare instelling „van vervoer toevertrouwde brieven is onschendbaar"* enz., komt ons voor een wezentlijke vooruitgang te zijn, ook op staatsregtelijk gebied, ofschoon zij vele bestrijders ontmoette, wien echter zeer teregt in 1844 werd afgevraagd, of men dan met de opneming van andere soortgelijke regten in de Grondwet eerst op hunne *schennis* gewacht had? [3] Integendeel, het gemis aan dergelijke bepaling zoude niet alleen eene Nederlandsche staatsregeling ontsieren, zooals de Regering in 1848 betuigde, maar nergens behoort zij zoo goed te huis als daar. Wat toch is eene Grondwet anders dan eene wet der wetten, een wetboek, dat zooverre menschelijk werk

---

[1] W. Sell, bl. 145, noot 38, houdt de aanneming en opening van den rief voor de *ratihabitio* van het vervoer der post; deze is een *negotiorum gestor* ten behoeve van den geadresseerde.

[2] Art. 27. — Bij het verslag der Commissie van Rapporteurs over het toenmalige wetsontwerp van 1850 werd er op gewezen, dat de vraag of een brief nog aan den afzender toebehoort, al is hij reeds op het postkantoor bezorgd, van gewigt kan wezen in het geval van faillissement. *Bijblad* 1850, bl. 144 en 186 en de beraadslagingen in de zitting van 13 Maart 1850. *Bijblad*, bl. 384.

[3] Mr. J. C. Voorduin, *Geschiedenis en Beginselen der Grondwet*, bl. 373.

toelaat, onveranderlijke beginselen moet bevatten, waarvan alle andere regten en verpligtingen uitgaan. Waar derhalve de onschendbare en onveranderlijke regten der ingezetenen geregeld worden, door elke Regering en elke Overheid te allen tijde te eerbiedigen, mag de erkenning van een regt, zoo gewigtig als de onschendbaarheid der briefwisseling, niet achterwege blijven. Wij beroepen ons voor deze meening op het gezag van een' staatkundige, als DE BOSCH KEMPER, die het geheim der post eene volksvrijheid noemende, het eene plaats waardig keurde naast andere vrijheden des volks, gelijk die van persoon, van woning, van drukpers, [1], in welk gevoelen door den Heer THORBECKE gedeeld wordt; [2] gelijk door de negen opstellers van het ontwerp van 1844 de verklaring werd afgelegd, dat „het openen of doen openen van „iemands brieven, tegen zijnen wil, geene mindere, ja ge„vaarlijker aanranding is der bijzondere vrijheid, dan wan„neer verklikkers in zijn huis gezonden worden om zijne „vertrouwelijke gesprekken af te luisteren."

Nog andere redenen pleiten voor de plaatsing van dit voorschrift in de Grondwet. Het uitsluitend vervoer van brieven is sedert de laatste vijftig jaren van het bestaan der Republiek tot nu toe aan den Staat verbleven en werd nogmaals bij de postwetten van 1850 en 1855 uitdrukkelijk daaraan toegekend. Velen hebben zich voor en tegen dit staatsmonopolie verklaard, en niet te ontkennen is het dat er bezwaren tegen zijn in te brengen, noch was de meening in de Staten-Generaal geuit zoo ongegrond, dat men bij eene verbetering van het postwezen geenszins van het hoofdbeginsel behoorde uit te gaan, de schatkist te bevoordeelen: zoo het brieventransport vrijgelaten werd, zouden vele onaangename visitatiën en procedures wegens onwettig vervoer kunnen afgesneden worden. Wij nogtans deelen in het gevoelen van hen, die dit

---

[1] *Beginselen van Nederlandsch Staatsbestuur*, bl. 19.

[2] Mr. J. R. THORBECKE, *Aanteekening op de Grondwet*, 2de Uitg. D. II. bl. 167.

regt uitsluitend aan den Staat toekennen, want, daargelaten nog het groote nadeel, dat uit de toepassing van de tegenovergestelde zienswijze voor de schatkist zoude ontstaan en de moeijelijke mededinging van den Staat met zoo vele particuliere ondernemingen, zal een uitsluitend staatsvervoer altijd betere waarborgen opleveren voor de veiligheid van den brievenloop, dan dat van particulieren. Bijzondere ondernemingen houden uit den aard der zaak haar eigen voordeel meer voor oogen, dan het algemeen nut der ingezetenen, de Staat daarentegen moet voor aller gerief zorgen; meer middelen staan hem ten dienste om verbeteringen in te voeren; hij kan beter een algemeen en als het ware gelijktijdig toezigt op de postkantoren uitoefenen, en zijne eer, niet minder dan de belangen der schatkist zijn daarbij betrokken [1].

In allen gevalle, daar wij thans onder eene wetgeving leven, die het vervoer van brieven alleen aan den Staat voorbehoudt, is de belangrijkheid van de bepaling der Grondwet toegenomen. De grondwetgever immers bedoelt daarmede uitsluitend de Regering en de haar ondergeschikte ambtenaren, en dat dit de ware bedoeling is, blijkt uit de geschiedenis van het wetsartikel[2]. Zij kan niet als een algemeen voorschrift beschouwd worden, omdat er geene strafbepaling bijgevoegd is, die haar eene algemeen werkende kracht verleent; particulieren kunnen zich bij ons aan schending van het briefgeheim blijven schuldig maken, daar niet eene enkele wet hun dit onder

---

[1] Hetgeen voor en tegen een staatsmonopolie op het briefvervoer is bij te brengen, is hoofdzakelijk geopperd bij de beraadslagingen over de nieuwe postwetgeving in de Staten-Generaal. De redenen die er voor pleiten, vind men ook uiteengezet bij Dr. Bluntschli, *Allgemeines Staatsrecht geschichtlich begründet*, B. X, Kap. 3.

[2] De negen Grondwet-ontwerpers van 1844 hadden die bedoeling, want zij zeiden in hunne Memorie van toelichting: «Inderdaad, waarom niet «eene stellige wetgeving gezet tegen de elk Gouvernement van tijd tot «tijd misleidende schijnreden van hetgeen de veiligheid of het heil van «den Staat aanrandt? Eerst de wetgeving, die wij vragen, zal de zaak «*regtstreeks* aan de ministeriële verantwoordelijkheid vastmaken.» Ook de Heer Thorbecke, l. l. schijnt dit zoo te begrijpen.

bedreiging van straf verbiedt, hoe wenschelijk het dan ook moge wezen dat voorschriften der Grondwet, gelijk dit, door alle ingezetenen opgevolgd werden. Anders is het evenwel gesteld met de Regering en de overheid. De Grondwet spreekt niet van eene onschendbaarheid des briefgeheims in het algemeen, maar van die der brieven aan de post of andere openbare instelling van vervoer toevertrouwd [1], van instellingen dus onder het onmiddelijk toezigt en de magt der Regering, en waarbij alleen hare ambtenaren geplaatst zijn. Toen nu het vervoer van brieven aan particulieren verboden werd, bragten de billijkheid en het staatsbelang beide mede, dat tegenover dit verbod voordeelen aan het publiek toegezegd werden, en dat de Regering zich verbond niet alleen verbeteringen in te voeren, maar om een gestreng toezigt over de postkantoren uit te oefenen en voor de veiligheid der briefwisseling te zorgen. Doch ook het stiptste toezigt zoude niemand nog kunnen waarborgen tegen de navorsching zijner brieven, wanneer de regering wel meestal te goeder trouw, doch uit eene kwalijk begrepen zucht tot bevordering van het staatsbelang, tot die maatregelen meende te moeten overgaan. Hiertegen waakt het voorschrift der Grondwet; de Regering werd stelliger gebonden aan hare verpligting om geen misbruik te maken juist van die inrigtingen van briefvervoer, waar het plegen van misbruik haar gemakkelijk was; zoo komt de praktische beteekenis van het grondwettig artikel uit. Tot nu toe heeft men geene reden gehad onze verschillende Regeringen van te kortkoming aan hare verpligtingen te dien aanzien te beschuldigen, maar indien

---

[1] Onder *openbare* instellingen van vervoer worden hier niet bedoeld die inrigtingen, welker gebruik voor het publiek openstaat, zoo als elke diligence, spoorweg, trekschuit, enz., maar die, van welke de Staat zich bij contract bedient, om zelf brieven te doen vervoeren door eigen beambten; in dien zin zijn diligences, spoorwegen, enz. hier somtijds als *openbare* instellingen van vervoer te beschouwen. Deze uitlegging is ook uit de beraadslagingen der Staten-Generaal op te maken.

in vervolg van tijd misbruiken van dien aard mogten gepleegd worden, zouden zij in een constitutioneel land van zoo geringen omvang als het onze, spoedig bekend zijn, en de overtredende Minister in het wetgevend Ligchaam ter verantwoording geroepen worden. Ongaarne zal hij zich daaraan willen blootstellen, want, daar de Grondwet alleen enkele bij de wet bepaalde uitzonderingen op de onschendbaarheid van het briefgeheim toelaat, zoude hij zich niet kunnen verontschuldigen, en het zoude kunnen gebeuren, dat de wet op de ministeriële verantwoordelijkheid van 1855 op hem toegepast wierd. Deze nu verklaart, dat elk Minister, die beschikkingen handhaaft, waardoor de bepalingen der Grondwet of van andere wetten worden geschonden, gestraft zal worden met verbanning voor den tijd van 3 tot 10 jaar of met gevangenis van 1 tot 6 maanden en verlies van alle waardigheden, ambten, titels en aanspraken op pensioen [1]. Wordt de Minister niet in de Staten-Generaal ter verantwoording geroepen, dan zoude nog de Procureur-Generaal bij den Hoogen Raad wegens het plegen van ambtsmisdrijven eene vervolging tegen hem kunnen instellen, naar de bevoegdheid hem bij het Wetboek van Strafvordering toegekend [2].

En waarlijk, men zal het wel eens zijn over het verwerpelijke van eene staatkunde, die zich van zoodanig bespiedingsmiddel bedient; men zal moeten erkennen, dat het beneden de waardigheid is van eene Regering, en van eene

---

[1] *Wet tot regeling der verantwoordelijkheid van hoofden van ministeriele departementen* (*Stbl.* n°. 33) art. 3, litt. *d*, verg. met art. 53 en 73, al. 2 der *Grondwet*. Bij de beraadslagingen over dit artikel in de Tweede Kamer werd uitgemaakt, dat een Minister evenzeer voor schuld (culpa) als voor kwaad opzet (dolus) vervolgbaar is, wanneer het bewezen is, dat hij werkelijk wist wat hij bedreef of welke de gevolgen van zijne daad zouden zijn. Verg. de Redev. van den Heer DE BRAUW in de zitting van 21 Febr. 1855, *Bijblad* bl. 508 en 509.

[2] *Wetboek van Strafvordering*, Tit. XIV, art. 318—325. *Grondwet*, art. 159.

Overheid, aangesteld om voor de bezittingen en regten der ingezetenen te waken, indien zij zelve het eerste voorbeeld geven van inbreuken op een hunner dierbaarste regten, dat der briefwisseling. Zulke handelingen zijn zooveel te schandelijker, omdat zij op bedekte wijze geschieden en gepaard gaan met een verregaand misbruik van vertrouwen; men zoude eerst de onderdanen noodzaken hunne geheimen aan de posterijen toe te vertrouwen en dan hiervan misbruik maken om ieders vertrouwelijke uitboezemingen na te vorschen! Een staat van wantrouwen zoude tusschen regeerders en onderdanen ontstaan, nadeelig voor het gebruik der postinrigtingen; ontdekkingen zouden gedaan worden, die toch op den duur weinig voordeel verschaffen, en daarenboven, zooals MIRABEAU zich eens uitdrukte, meermalen tot verkeerde gevolgtrekkingen leiden, daar veel van hetgeen in brieven staat, uit dwaling of uit eene plotselinge opwelling van drift ter neder gesteld wordt of uitdrukkingen bevat, die voor meer dan eene uitlegging vatbaar zijn. Een zeer geacht Fransch schrijver achtte voor deze praktijken het woord *brigandage* niet te zwaar[1], en een ander meende zelfs dat, vermits tusschen de post en de particulieren eene wederkeerige verbindtenis bestaat, van de eene zijde om aan andere instellingen dan die van den Staat geene brieven toe te vertrouwen, van de andere om deze getrouw over te brengen, het aan de eene partij vrijstond de overeenkomst voor opgezegd te houden, zoo de andere aan hare verpligtingen niet voldeed.[2] Veelal heeft men getracht deze maatregelen in naam van het staatsbelang te verdedigen; maar men moet erkennen, dat onder staatsbelang zooveel kan verstaan worden, dat het een voor-

---

[1] P. C. F. DAUNOU, *Essai sur les garanties individuelles, que réclame l'état actuel de la société.* Paris 1819, Ch. IV, pag. 88 et 89.

[2] CARNOT, *Commentaire sur le C. P.*, nº. VIII, verg. met nº. VII. Hij gaat echter naar onze meening te ver met de gevolgtrekking, die hij uit zijn *contrat synallagmatique* maakt. Over den aard dezer verbindtenis raadpleege men Prof. W. SELL, aangeh. Verh., bl. 141—143 en aldaar noot 30.

wendsel zoude worden tot eene menigte misbruiken. Teregt merkte daarom een Fransch redenaar in 1797 op: „on aura „beau alléguer que l'intérêt public l'exige, que l'usage de plus „d'un gouvernement le consacre. . . . . L'intérêt public, „répondrais-je, l'intérêt public bien entendu n'exige, n'admet „rien d'absurde et de contraire aux plus simples notions de „la morale; l'usage d'un gouvernement ou de plusieurs ne „saurait être un titre pour un autre, surtout lorsque cet „usage est tyrannique et scandaleux." [1] „On dirait vainement", zegt CARNOT, „que l'intérêt public peut exiger dans certains „cas la déviation de ce principe, que le salut public étant la „loi suprême, le gouvernement ne peut être blâmé de s'aider „de ce moyen pour déjouer les complots qui peuvent se tramer „contre la chose publique." [2].

Eéne soort van briefwisseling werd door den Grondwetgever met name aan het toezigt der Regering onttrokken die namelijk met hoofden van kerkgenootschappen. [3] Het is hier de plaats niet in beschouwingen te treden over het al of niet wenschelijke van een regt van *placet*, maar in zooverre het in betrekking staat tot het hier behandelde onderwerp, gelooven wij dat, [4] zoodra een staatstoezigt op de godsdienstige correspondentie der ingezetenen uitgesloten werd, eene stellige bepaling dienaangaande in de Grondwet noodzakelijk was, niettegenstaande deze reeds in het algemeen de onschendbaarheid der brieven huldigde. Vroeger werd de correspondentie van ingezetenen met hoofden van kerkgenootschap-

---

[1] *Rapport de Rambaud au Conseil des Cinq Cents*, 14 Juill. 1797, in *Choix de Rapports* etc. D. XIV, bl. 189.

[2] CARNOT, n°. IV.

[3] *Grondwet*, art. 170: «De tusschenkomst der Regering wordt niet vereischt bij de briefwisseling met de hoofden der onderscheidene kerkgenootschappen, noch, behoudens hunne verantwoordelijkheid volgens de wet, bij de afkondiging van kerkelijke voorschriften.» Verg. art. 164, 165 en 169 der *Grondwet*.

[4] Verg. de Redevoering van den Minister van Justitie in de zitting van 21 Aug. 1848, bij Mr. J. C. VOORDUIN, *Gesch. en Beginselen der Grondwet*, bl. 374 en 375 en bl. 404 en volgg.

pen, zonder voorafgaande vergunning, als eene overtreding beschouwd; onder de Republiek en nog in later tijd bestonden daartegen Plakaten, Resolutiën en Wetten, en was zelfs de niet-opneming van het regt van *placet* in het ontwerp-strafwetboek van 1847 eene der voorname redenen geweest van de afkeuring en intrekking van dit ontwerp. Bleef nu de voormalige toestand voortduren, dan zoude de regterlijke magt, krachtens de haar bij art. 154 der Grondwet verleende bevoegdheid, die briefwisseling in *elk geval* kunnen onderzoeken; doch in 1848 veranderde men van inzigten: door het schier geheel afscheiden van Kerk en Staat, door het vrijmaken der godsdienstaangelegenheden van elk belemmerend staatstoezigt, werd ook die briefwisseling daarvan bevrijd. Eene uitdrukkelijke bepaling in de Grondwet, waardoor de nieuwe staatsinzigten verkondigd werden, kan dus niet overbodig geacht worden; de regter mag voortaan evenmin brieven, aan hoofden van kerkgenootschappen gerigt, openen, als alle andere brieven, behoudens in de gewone gevallen, bij de wet aangewezen. De bepaling van artikel 170 stelt dan geene uitzondering, geen privilegie daar op de algemeene erkenning van de onschendbaarheid des briefgeheims, zooals men in de Tweede Kamer der Staten-Generaal beweerde [1], maar het geldt hier twee geheel verschillende zaken, twee beginsels met elkander in overeenstemming gebragt; het eene: *het geheim der brieven is onschendbaar*, en het andere: *ieder belijdt zijne godsdienstige meeningen met volkomen vrijheid* [2].

Op ambtenaren, die zich aan schending van het geheim der post schuldig maken, is art. 187 van den Code Pénal toepasselijk. Sedert de afschudding van het Fransche juk in 1813, kunnen zij zich hier te lande niet meer beroepen op

---

[1] Mr. J. C. Voorduin, bl. 374. Redevoering van den Heer de Monchy.

[2] Art. 164. Redevoering van den Minister voor de zaken der Roomsch-Katholieke Eeredienst, bij Mr. J. C. Voorduin, bl. 413.

hunne verpligte gehoorzaamheid aan bevelen van hoogerhand, op eene *obéissance hiérarchique*, zooals men in Frankrijk zegt. Deze uitlegging aan de strafbepaling dikwijls in Frankrijk en ook wel eens bij ons gegeven [1], vervalt altans nu door het stellige voorschrift der Grondwet, want hetgeen aan de Regering verboden wordt te bevelen, zal wel niet aan ambtenaren vergund zijn ten uitvoer te brengen. Zij is overigens altijd te verwerpen, ontzenuwt de kracht der strafwet en kan eene bron van de ergerlijkste misbruiken worden, gelijk zij meer dan eens in Frankrijk geweest is [2]; zeer juist beweerde CARNOT dienaangaande: „si le législateur pensait qu'il était „réellement dans l'intérêt de l'Etat, qu'il fût *réservé* au „Gouvernement de violer le secret des lettres, il devrait „supprimer dans le Code l'article 187, ou dumoins le modi„fier de manière, que l'on sût à quoi s'en tenir à cet égard; „les lois ne doivent point être un piège, tendu à la crédu„lité des peuples." [3] Eene beperkende uitlegging van dien aard, ten gunste der Regering uitgedacht, is dan niet te verdedigen, te minder, omdat zij in niets anders grond vindt, dan in de onvolkomen redactie van art. 187, en geenszins af te leiden is uit de geschiedenis van dit artikel, daar het Exposé des Motifs juist alleen een „zèle faux ou mal en„tendu", bij ambtenaren strafbaar stelde [4].

---

[1] Mr. DONKER CURTIUS, *Pleitrede voor den Hoogen Raad* van 21 Julij 1839.

[2] Verg. bl. 30 en 31. BAVOUX, *Leçons préliminaires sur le Code Pénal*, Ch. IX. DESTRIVEAUX, *Essais sur le Code Pénal*, Ch. III.

[3] CARNOT, *Commentaire sur le Cede Pénal*, 4°. IV. Hij meent, dat indien de Regering zich het toezigt op de buitenlandsche briefwisseling had willen voorbehouden, die bevoegdheid in de wet behoort uitgedrukt te wezen. Anderen weder meenen, dat zoodanig toezigt stilzwijgend werd opgeheven, omdat de daarop betrekkelijke laatste alinea van art. 638 Code de Brumaire niet in het nieuwe strafwetboek was overgenomen, verg. A. MORIN, *Dictionnaire du droit criminel*, en TEULET et D'AUVILLIERS, *les Codes Français annotés*.

[4] Het Exposé des Motifs, door den Staatsraad BERLIER, op 6 Febr. 1810 voorgedragen, behelsde daaromtrent het volgende: «un zèle faux ou

Indien nu art. 187 in den algemeenen zin werd opgevat, welken de woorden aanduiden, zal tevens tegemoet gekomen zijn aan den wensch van enkelen, o. a. van den heer THORBECKE, dat de Grondwet, even als de Belgische constitutie, de toezegging deed eener wet, die de ambtenaren zoude aanwijzen, aansprakelijk voor de schending van het geheim der post [1]. Wel beschouwd kan echter dergelijke wet zeer goed achterwege blijven. Een ieder toch is in den regel naar beginselen van strafregt aansprakelijk voor zijne daden, behoudens de enkele gevallen, waar hij daarvan door de wet ontheven wordt [2]; zelfs besliste het Hof van Cassatie eens in Frankrijk, dat personen bij een kostkantoor werkzaam vóór den bij de Reglementen voorgeschreven leeftijd, even strafbaar zijn als de overige beambten voor misdrijven in hunne betrekking gepleegd [3]; en het zal niemand in de gedachte komen ambtenaren minder aansprakelijk te houden dan anderen, wanneer zelfs de toerekenbaarheid bij hen verzwaard wordt. Bedenkt men daarenboven, dat naar de nieuwe beginselen van ons staatsregt, de uitvoerder van een' last tot briefopening niet meer gedekt is door bevelen van hoogerhand ontvangen, maar dat (zooals hierboven gezegd is) lastgever en uitvoerder beiden moeten gestraft worden; en ontwaart men uit ons artikel, hoe daar van *alle* ambtenaren melding gemaakt wordt, onverschillig

---

«mal entendu peut produire assez souvent des abus d'autorité, et il importe «de les réprimer, mais avec modération, si l'on veut, que ce soit avec «succès. Une amende d'ailleurs a sa gravité relative aux personnes qui en «sont l'objet; un fonctionnaire qui n'a point abdiqué tous les sentiments de «l'honneur, sera plus qu'un autre sensible à cette peine et ne s'y expo«sera plus."

[1] Mr. J. R. Thorbecke, *Aanteekening op de Grondwet.* D. II, bl. 167.

[2] Art. 73, 114 en 190 C. P., verg. met art. 1403 B. W. Kan art. 114 C. P., zelf niet wegens de algemeenheid der uitdrukkingen op dit misdrijf van ambtenaren toegepast worden? Zie daarover CHAUVEAU et HÉLIE, *Théorie du Code Pénal*, Vol. II, Ch. XIX, § 2, p. 29 en CARNOT, *Commentaire*, op dit art. n°. VII en volgg.

[3] *Arr. Hof v. Cassatie*, 12 Oct. 1849.

van welken rang zij mogen wezen,[1] zoo kan eene afzonderlijke wet regelende de verantwoordelijkheid, overbodig geacht worden, en vermindert de belangrijkheid van vragen, gelijk bijv. deze, of een postdirecteur aansprakelijk zoude zijn voor elk misdrijf door zijne onderhebbenden in hunne functiën gepleegd.[2] Hetzij dus de ambtenaren door den Staat, de Provincie of de Gemeente zijn aangesteld, hetzij door hen betrekkingen vervuld worden, die een openbaar karakter hebben (waaronder CHAUVEAU en HÉLIE procureurs, deurwaarders, vendumeesters en dergelijken verstaan [3]), alle deze zijn wegens briefopening strafbaar.

Dit punt uitgemaakt zijnde, is het van gewigt te weten, voor welke schending van briefgeheimen ambtenaren vervolgbaar zijn, en wanneer zij wel, wanneer niet naar aanleiding van art. 187 gestraft moeten worden; de onbestemde uitdrukkingen van de strafbepaling regtvaardigen eenig nader onderzoek. Zeer stellig evenwel wordt daar gesproken van brieven, aan postinrigtingen toevertrouwd; wij behoeven dus naauwelijks hierop de aandacht te vestigen, en het eerste woord *opening* (ouverture) levert evenmin stof tot twijfel over; elke verbreking van het zegel, openbreking, opensnijding of openvouwing van een' brief, met of zonder doel om te lezen, wordt bij

---

[1] A. MORIN, *Dictionnaire du droit criminel.* Het Exposé des Motifs spreekt alleen van *fonctionnaires*, zonder verder onderscheid. Bij ons besliste de H. Raad bij Arr. van 1 April 1845, dat zelfs een voetbode tot de *agens du gouvernement* behoort, en in Frankrijk het Hof v. Cassatie bij Arr. van 6 Aug. 1841, dat ook *maires* en dergelijke ambtenaren volgens art. 187 gestraft kunnen worden, al werd het feit buiten de waarneming van hunne betrekkingen uit redenen van baatzucht of andere bijzondere inzigten bedreven.

[2] Zooals bijv. Mr. DONKER CURTIUS, in aangeh. *Pleitrede.* Verg. ook hetgeen de Adv.-Gen. ARNTZENIUS daarover zeide in zijne Conclusiën tegen eene voorziening in cassatie van een Arr. van het Hof v. Gelderland van 11 Mei 1847 (v. D. HONERT, 1847, D. II, nº. 259).

[3] *Théorie du C. P.* Vol. II, Ch. XXVIII, p. 150 et 151. Zij leeren daar tevens wie voor *fonctionnaires*, *agens du gouvernement* en *officiers publics* te houden zijn. CARNOT, op art. 114 C. P., nº. II, IV en V.

ambtenaren strafbaar gesteld. Minder bepaald is de tweede uitdrukking; wat beteekent *terughouding* (suppression) van een' brief? moet daaronder verstaan worden het onder zich houden van brieven, zonder die aan de regthebbenden af te leveren, onafhankelijk van het denkbeeld van lezen, in één woord verduistering?[1] de etymologische beteekenis van het woord zoude voor dusdanige uitlegging pleiten, maar het moet in uitgebreider zin opgevat worden; CARNOT rekende daartoe zoowel eene voorafgaande opening en lezing, als eene opzettelijke aflevering aan ongeregtigde personen.[2] Het is derhalve meer dan eenvoudige opening; het is, meenen wij, elk misbruik van vertrouwen, waardoor het geheim van den *schriftelijken* inhoud van brieven, aan de post toevertrouwd, wordt geschonden, zonder door wetten of reglementen vergund te zijn, en met ongeoorloofde inzigten begaan door ambtenaren, die meer dan anderen in staat zijn daartoe het middel der posterijen te baat te nemen; weshalve zeer teregt dit misdrijf onder *abus d'autorité* gerangschikt is. Ten derde wordt ook de begunstiging van dergelijke praktijken met straf bedreigd: „toute suppression, toute ouverture . . . . . commise *ou facilitée*,"[3] zegt de wetgever, en blijft zich hier gelijk in de leer van de medepligtigheid; zoodat niet alleen de ambtenaar strafbaar is, die willens en wetens zijn kantoor openstelt voor anderen, om hun de gelegenheid te verschaffen tot het openen, wegnemen en verduisteren van brieven, maar ieder, hij zij beambte of niet, die daartoe medewerkt.[4]

---

[1] Bij Arresten van 24 Julij 1829 en 21 Aug. 1840, beschouwde het Hof v. Cass. het arglistig wegnemen van brieven, al hielden zij geene geldswaarden in, als *vol qualifié*. De H. Raad besliste echter bij ons, dat het openbreken van *verzegelde* brieven niet moet gerangschikt worden onder de voorwerpen, opgenoemd in art. 396 C. P. al. 2 (over binnenbraak); Arr. van 4 Nov. 1845.

[2] *Commentaire*, op art. 187, n°. XI.

[3] Dit woord ontbreekt in de officiële vertaling.

[4] *Commentaire*, op art. 187, n°. XII en XIII. DALLOZ, Voce *postes*, n°. 141.

Onder de strafbaarheid van art. 187 valt geenszins het zich toeëigenen van geldswaarden of andere voorwerpen in opengemaakte brieven gevonden; het Exposé des Motifs zeide daaromtrent: „l'espèce de délit qu'on examine ne tire point „sa source de passions viles ou basses," en in gelijken zin besliste de regtspraak bij ons en in Frankrijk.[1] Mogt briefopening vergezeld zijn geweest van ontvreemding der ingesloten waarde, dan kan alleen het zwaarderc misdrijf, hier de diefstal, volgens het Wetboek van Strafvordering[2] gestraft worden, en is de opening zelve hoogstens als eene verzwarende omstandigheid aan te merken.[3] Wat nog in het bijzonder postbeambten betreft, moge in het voorbijgaan herinnerd worden, dat men hen niet als *openbare bewaarders* (dépositaires publics) moet beschouwen, zooals in Frankrijk de vrij algemeene leer schijnt te zijn en bij ons vroeger geweest is[4]; want later kwam de Hooge Raad van deze opvatting terug, op grond dat brieven niet ter *bewaring*, maar ter *onmiddelijke verzending* op de postkantoren bezorgd worden;[5] de artikelen 169—173, 254, 384, 386, nº. 3 en 4 en 396

---

[1] *Arr. H. Raad* van 4 Nov. 1845 (v. d. Honert, IX, nº. 115 en Regtsgel. Bijbl. VII, bl. 731 en volgg.); *Arr. Hof v. Parijs*, 8 Nov. 1853.

[2] Wetb. v. Strafvord. art. 207, al. 2.

[3] Chauveau et Hélie, l. l. bl. 201; de Vries, bl. 73 en 74. Zie echter *Arr. Hof v. Noord-Holl.* 16 Maart 1842, *Regtsgel. Bijblad* VI, bl. 234.

[4] *Arr. H. Raad* van 21 Junij 1842 (v. d. Honert, VIII, nº. 35) en *Arr. H. Raad* van 1 April 1845 (v. d. Honert, IX, nº. 103, Regtsgel. Bijblad, VII, bl. 737).

[5] *Arr. H. Raad* van 4 Nov. 1845 en *Arr.* van 20 Oct. 1847 (v. d. Honert, 1847, II, nº. 259). Het is opmerkelijk langs hoe vele wegen men bij ons en in Frankrijk getracht heeft het openen en berooven van brieven te straffen; alle bovengenoemde artikelen heeft men willen toepassen, doch telkens stuitte men op zwarigheden. Hierover verg. men Mr. M. Schooneveld, *Het Wetboek van strafregt met aanteekeningen*, 2de uitg. op de artt. 173, 187, 254 en 396, en over de Fransche regtspraken Dalloz, Voce *lettre missive* en *postes*. Bij het ontbreken aan eenige stellige bepaling omtrent dit misdrijf, zoude het als *delictum sui generis* aangemerkt moeten worden.

396 van den Code Pénal zijn in bovengenoemde gevallen dus niet toepasselijk op postbeambten, maar alleen de bepalingen van de artikelen 379 en 401 betreffende eenvoudigen diefstal.

Hoewel de Code van 1810 de woorden *sciemment* en *volontairement* uit de Wetboeken van 1791 en 1795 niet heeft overgenomen, is slechts eene opening of terughouding van brieven te straffen, welke met boos opzet gepleegd wordt, omdat het altijd in eene strafwet als vereischte ondersteld wordt; (de uitdrukkingen *commettre* en *faciliter* duiden reeds genoeg een bepaald opzet aan); schuld (culpa) en verzuim daarentegen worden hier niet gestraft, en dit volgens de gewone leer van den Code; ten onregte beweerde dan CARNOT, dat voor elk verzuim, hoe gering, de strafbaarheid van art. 187 op postbeambten toepasselijk was.[1] Integendeel, nu de wet zulk eene uitbreidende opvatting niet toelaat, zal de beambte, die bij vergissing een' brief opent, of die door onachtzaamheid een' brief verliezende, de oorzaak is dat een ander hem opent en leest, buiten de straf van ons artikel moeten blijven. Zijn grove en herhaalde verzuimen aan beambten te wijten, welnu instructiën en reglementen zijn daar, om hen met disciplinaire straffen te tuchtigen, terwijl de hoogere overheid de vrijheid heeft hen uit de dienst te ontslaan.

Evenmin is eene briefopening, ofschoon opzettelijk gedaan, strafbaar, wanneer zij voorgeschreven is door wetten of wettelijke verordeningen; niemand bijv. zal er aan denken eene vervolging in te stellen tegen een' regter van instructie of tegen ambtenaren belast met het opsporen van misdrijven, die brieven van aangeklaagden en verdachten onderzoeken, daar het papier- en briefonderzoek een deel uitmaakt van de hun

---

[1] *Commentaire* n°. XII. Daartegen DALLOZ, Voce *postes*, n°. 142, DE VRIES, bl. 73, NYPELS, *Annotations sur le C. P. de Chauveau et Hélie*, bl. 254. De laatste bestrijdt ook het gevoelen van MERLIN, Voce *intention*, dat de ambtenaar zelf zijne goede trouw zoude moeten bewijzen. Een Arrest van het Hof v. Colmar, 2 Aug. 1837, heeft eens uitgemaakt, dat schending van briefgeheimen uit gevoelens van minnenijd, minder streng behoorde te worden gestraft.

bij de wet opgedragene ambtsbezigheden.[1] Zoo is ook aan postbeambten somtijds de bevoegdheid toegekend tot briefopening, maar zij werd in de nieuwe postwet beperkt, gedeeltelijk met het oog op het voorschrift der Grondwet nopens het briefgeheim. De voordragt der Regering in het ontwerp der postwet van 1850, om de vernietiging van de zoogenaamde onbestelbare of rebut-brieven door postbeambten te doen bewerkstelligen, werd in de Tweede Kamer der Staten-Generaal herhaaldelijk bestreden, op grond dat de daaraan voorafgaande kennisgeving aan belanghebbenden noodwendig eene opening dezer brieven onderstelde, en zij dan gedaan zoude worden in strijd met art. 154 der Grondwet. Een voorstel, om, gedachtig aan dit artikel, de opening en vernietiging op last en onder toezigt van een' regterlijk ambtenaar, bij voorkeur den Kantonregter, te doen plaats hebben, werd in de Tweede Kamer aangenomen,[2] ondanks den tegenstand der Regering, welke de tusschenkomst van dien ambtenaar onnoodig, ja zelfs schadelijk achtte voor de bewaring van het briefgeheim, oordeelende dat de tot nu toe gevolgde opruiming van onbestelbare brieven in den regel geheel werktuigelijk geschiedde, dat ook de overgroote menigte het lezen onmogelijk maakte.[3] Bij de herziening der postwet in 1855 werd nog nader gevolg gegeven aan het voorschrift der Grondwet, toen van de Regering zelve het voorstel uitging, om ook de opening van inbeslaggenomen

---

[1] Mogen ambtenaren der belastingen ook brieven openen? Art. 191 Alg. Wet op den in-, uit- en doorvoer en der Accijnsen van 26 Aug. 1822 (*Stbl.* n°. 38), zondert de brievenmalen en paketten van deze visitatie uit, mits zij door de postdirectie gesloten en verzegeld zijn.

[2] Art. 23 der Wetten van 1850 en 1855. Zie daarover de verslagen der commissiën van Rapporteurs, *Bijblad* 1849—1850, bl. 144, 146 en 187 en de Redevoering van den heer Donker Curtius, in de zitting van 13 Maart 1850, *Bijblad*, bl. 383. De President der Arr. Regtb. was eerst tot dit toezigt aangewezen, maar de vrees, dat te groote hierdoor veroorzaakte drukte eene naauwgezette opvolging van het artikel in den weg zoude staan, gaf aan de Kantonregters de voorkeur.

[3] *Bijblad*, bl. 164.

en daarna teruggevorderde brieven, op last en onder toezigt van de Kantonregters te doen bewerkstelligen op eene openbare teregtzitting en in de tegenwoordigheid van reclamanten. Aan de overtuiging, door de meerderheid der Kamer gedeeld, dat het alleen na eene opening van brieven mogelijk ware eene vervolging wegens onwettig briefvervoer in te stellen, had dit wetsartikel zijn bestaan te danken.[1] Hierdoor is aan de administratie der posterijen de bevoegdheid ontnomen, welke zij vroeger hier te lande had en in eenige Rijken nog heeft, tot het openen van brieven, welke door haar vermoed worden in strijd met het staatsmonopolie vervoerd te zijn[2]; in het enkele geval van terugvordering van brieven op de post vóór de verzending, mogen postbeambten die op eigen gezag, mits in tegenwoordigheid van den verzoeker openen, ten einde zich van diens regt te kunnen vergewissen.[3]

Het eigenaardige van de inrigting der telegrafen brengt mede, dat de beambten altijd kennis nemen van de berigten hun ter overseining overhandigd, en zelfs is hun bij de wet op de telegrafen van 1852 de verpligting opgelegd den inhoud van de bijzondere depêches na te gaan en dezer overseining te weigeren, zoo zij bevonden worden in strijd te zijn met de publieke orde of de veiligheid van den Staat.[4] Voor het

---

[1] Art. 31, al. 5 der Wet van 5 Julij 1855 (*Stbl.* n°. 61). Zie de beraadslagingen daarover en de Redevoering van den Heer Godefroi, in de zitting van 22 Mei 1855 (*Bijblad*, bl. 706—708).

[2] Bij art. 30 der Wetten van 1850 en 1855 is aan postbeambten slechts de visitatie der vervoermiddelen vergund.

[3] Art. 67 der *Generale Instructie*. Art. 24, al. 2 der Wetten van 1850 en 1855, verg. met art. 23 en 25 Kon. Besluit van 28 Junij 1850 (*Stbl.* n°. 34). Bij de debatten over art. 24 der postwet, werd in 1850 de vraag geopperd, of bij terugvordering van een' brief de eigendom door opening geconstateerd moetende worden, deze niet even als elke andere opening naar het voorschrift van art. 154 Grondw. moest geschieden? hierop werd teregt geantwoord, dat de opening hier in tegenwoordigheid en met toestemming van den eigenaar geschiedt, zie *Bijblad*, bl. 385.

[4] Wet op de Telegrafen van 7 Maart 1852 (*Stbl.* n°. 48), art. 8 verg. met art. 25 en art. 20 van de Reglementen o den Rijkstelegraaf, vastge-

overige heeft de wet de straffen van art. 187 C. P. toepasselijk verklaard op telegraaf-beambten, die zich aan opening en terughouding van berigten schuldig maken. [1]

De tot dusverre door ons geleverde beschouwingen hebben onze overtuiging versterkt, dat art. 187 C. P. voor verbetering, vooral voor verduidelijking vatbaar is, en wanneer eenmaal de hoop op eene nationale strafwetgeving zal verwezenlijkt worden, is het van de wijsheid onzer wetgevers te verwachten, dat zij het geheim der post beter zullen trachten te waarborgen, dan tot nu toe door den Franschen Code gedaan werd. Eene eerste schrede daartoe zoude voorzeker wezen, indien door de wet op ondubbelzinnige wijze uitgedrukt werd, dat alle ambtenaren zonder onderscheid, hetzij met, hetzij zonder lastgeving handelende, voor de moedwillige schending van het geheim der post zullen gestraft worden. Een tweede stap tot verbetering zoude gedaan zijn, indien de strafbepaling niet alleen tegen opening en verduistering van brieven of hare begunstiging gerigt ware, maar tegen elke terughouding, iedere aflevering van brieven aan ongeregtigden, elke inzage zelfs uit ongeoorloofde nieuwsgierigheid begaan, en dit zoowel van brieven aan de post als aan openbare instellingen van vervoer toevertrouwd. Deze meerdere volledigheid kan dan welligt door de volgende redactie van het nieuwe artikel verkregen worden: „Alle

---

steld bij Kon. Besluiten van 5 Jan. 1854 en 12 Maart 1858 (*Stbl.* n°. 1 en 11).

[1] Art. 10 der Wet van 7 Maart 1852 (art. 2 der voornoemde Kon. Besluiten): «De straffen bedreigd in de artt. 187 en 378 van het strafwetboek zijn toepasselijk op de personen, die in hunne betrekking tot eene «telegraaf, zich schuldig gemaakt hebben aan de terughouding of opening van «telegrafische berigten en aan het openbaar maken van de geheimen, in «zulke berigten vervat.

«Art. 463 van het Strafwetboek is ook toepasselijk op de overtredingen «krachtens de tegenwoordige wet strafbaar.»

Omtrent de bewaring van het geheim der verzonden berigten langs internationale telegraaf-draden, vindt men iets in art. 18 der Telegraaf-overeenkomst met België van 28 Jan. 1852 (*Stbl.* n°. 52).

„verduistering van brieven, die aan de post of andere open-„bare instelling van vervoer toevertrouwd zijn, hetzij ope-„ning, inzage of terughouding, alle aflevering aan personen, „ongeregtigd tot de ontvangst, door beambten of bedienden „der posterijen [1] en ambtenaren, met of zonder last begaan „of begunstigd, zonder door wetten en reglementen te zijn „vergund, zal gestraft worden, enz." Daaronder den diefstal van geldswaarden of kostbaarheden in brieven besloten, op te nemen, schijnt minder verkieslijk: geene schending des geheims, geen misbruik van magt zijn hier de hoofdkenmerken van het misdrijf; en dit geene eigene plaats in den tegenwoordigen Code hebbende, zoude het in een nieuw strafwetboek onder diefstal met verzwarende omstandigheden (bijv. als gepaard gaande met misbruik van vertrouwen) gerangschikt moeten worden. De straf eindelijk is veel te ligt; hare verzwaring in Frankrijk bij de herziening in 1832 [2] werd door de meeste criminalisten gewenscht en sedert door vele hunner toegejuicht. De verhooging der geldboete tot 500 gulden en de bijvoeging van eene gevangenisstraf van 3 maanden tot 5 jaar, zal men geene onmatige, aan het misdrijf niet geëvenredigde verzwaring noemen en zij kan bij het bestaan van verzachtende omstandigheden nog veel getemperd worden, zoo door toepassing van art. 463 C. P., als van de nog milder bepalingen der Wet van 29 Junij 1854. [3] Voorts behoort de mogelijkheid uitgedrukt te zijn, den schuldigen ambtenaar niet alleen voor een' tijd, zooals in den Code Pénal, maar voor altijd uit een ambt te verwijderen, welks vervulling hij zich onwaardig heeft gemaakt.

---

[1] Eene afzonderlijke vermelding van postbeambten en postbedienden heeft haar nut, daar het waarschijnlijk is, dat de meeste inbreuken op de post door hen begaan worden; eene bijzondere waarschuwing aan hen gerigt is dus niet overbodig.

[2] Zie bl. 34 en aldaar noot 6.

[3] Wet van 29 Junij 1854 (*Stbl.* no. 102), art. 20, al. 1: «Het art. 463 «van het Wetb. van Strafregt kan worden toegepast, ook dan, wanneer de «toegebragte schade de 25 franken te boven gaat, of tegen het wanbedrijf «in het Strafwetboek slechts enkele geldboete is bedreigd.»

Openbaring van geheimen, hetzij schriftelijk, hetzij mondeling toevertrouwd (de wet onderscheidt niet), mits de mededeeling aan het uitoefenen van zekere beroepen of bedrijven verknocht zij, wordt volgens art. 378 C. P. met gevangenis en geldboete gestraft. [1] Ten opzigte van dit artikel staan CHAUVEAU et HÉLIE eene meening voor, met welke wij ons niet kunnen vereenigen. Zich beroepende op een Arrest van het Hof van Cassatie verkondigen zij, dat boos opzet, de wil om te benadeelen hier alleen strafbaar zoude wezen, en beschouwen de openbaring van geheimen als eene soort van diffamatie, van moedwillige beleediging, waarbij boos opzet altijd ondersteld wordt, terwijl het dan aan den beschuldigde zoude staan het gebrek aan boosaardigen wil te bewijzen. [2] Maar waarom hier eene uitzondering gemaakt op de gewone bewijsleer in strafzaken? Waarom vooral dit gedaan, als aan de woorden van art. 378 eene ruimere beteekenis kan gegeven worden, meer strookende met de werkelijke inzigten des wetgevers? deze toch toonde hier zeer goed den aard zijner landgenooten te kennen, wien het wel eens moeijelijk valt toevertrouwde geheimen lang te bewaren, zelfs al

---

[1] Art. 378 C. P.: «Les médecins, chirurgiens et autres officiers de santé, «ainsi que les pharmaciens, les sages-femmes et toutes autres personnes, «dépositaires par état ou profession, des secrets qu'on leur confie, qui hors «le cas où la loi les oblige à se porter dénonciateurs, auront révélé ces «secrets, seront punis d'un emprisonnement d'un mois à six mois et d'une «amende de cent francs à cinq cents francs.»

Geenszins zijn openbare ambtenaren hieronder te rekenen, zoo als misschien de verkeerde Nederlandsche vertaling zoude doen gelooven; zie Mr. M. SCHOONEVELD's *Aanteekeningen* op art. 159 en 378 C. P. CHAUVEAU et HÉLIE, L. III, Ch. LVIII, p. 172, rekenen onder de personen door art. 378 bedoeld, hen allen, die door JOD. DE DAMHOUDER opgenoemd zijn (zie onze Diss. bl. 78); maar het mag betwijfeld worden of de zich daaronder bevindende curators en voogden hier wel in aanmerking kunnen komen, want behooren hunne werkzaamheden tot een' *stand* of een *beroep*?

[2] CHAUVEAU et HÉLIE, l. l. bl. 172 en 175 FAUSTIN HÉLIE, *Traité de l'instruction criminelle*, Vol. V, L. IV, § 357. *Arr Hof v. Cass.* 23 Julij 1830.

mogten de belangen van stand of beroep zulks eischen.[1] Zal hij dan, die wegens zijn beroep een' brief ontvangt, waarin over geheime zaken gehandeld wordt, en die niettemin uit hoogst laakbare onbescheidenheid, ja ligtvaardigheid welke alle vertrouwen in het door hem uitgeoefend beroep opheft, den inhoud ruchtbaar maakt, zal hij ongestraft moeten blijven, omdat hij misschien niet met boosaardige inzigten misdreven heeft? dit is geenszins uit den geest van art. 378 op te maken. Voor de strafbaarheid van dit artikel wordt *moedwil*, een zeker bewustzijn vereischt, genoegzaam reeds door het woord *révéler* aangeduid, want elke onbescheidenheid geschiedt uit moedwil; doch dat hier uitsluitend aan boos en kwaadaardig opzet te denken zij, kunnen wij niet toegeven, en houden veeleer de opvatting van RAUTER voor aannemelijk, die niet op den wil om te benadeelen wil gelet hebben, maar op de schending eener in bewaring gegeven zaak (violation de dépôt), nl. hier in specie het geheim.[2]

Voor het overige zullen wij over de beteekenis van art. 378 C. P. niet verder uitweiden, en ons nog slechts daarover een paar opmerkingen veroorlooven. Vooreerst schijnt het meer des wetgevers bedoeling geweest te zijn, de bewaring van geheimen te verzekeren ten behoeve van sommige beroepen of bedrijven, dan wel van hen, die geheime mededeelingen doen; waaruit volgt, dat al werden de personen in art. 378 bedoeld, van alle geheimhouding ontslagen door hen, die haar eerst verzocht hadden, zij nog geenszins tot de minste openbaarmaking geregtigd zouden wezen.[3] Vervolgens is de eenige

---

[1] De Rapporteur in het Corps législatif zeide dienaangaande in 1810: «Cette disposition est nouvelle dans nos lois: il serait à désirer que la déli«catesse la rendit inutile; mais combien ne voit-on pas de personnes, dépo«sitaires de secrets dûs à leur état, sacrifier leur devoir à leur causticité, «se jouer des sujets les plus graves, alimenter la malignité par des révéla«tions indécentes, des anecdotes scandaleuses et déverser ainsi la honte sur «les individus, en portant la désolation dans les familles.»

[2] RAUTER, *Traité théorique et pratique du droit criminel.* T. II, p. 104.

[3] NYPELS, l. l. bl. 424; CHAUVEAU et HÉLIE, l. l. bl. 175; *Arr. Hof*

uitzondering van dit artikel op de verpligting om geheimen te verzwijgen, de pligt namelijk tot aangifte van misdrijven, door ons Wetboek van Strafvordering afgeschaft.[1] De bestaande ruimte in de uitlegging der wet had evenwel het gevolg, dat men in vroegere tijden en nog onlangs zich zeer in Frankrijk beijverde, om enkele personen, als advokaten, procureurs, notarissen, geneesheeren en biechtvaders van de verpligting tot het afleggen van getuigenis over zaken, tot wier geheimhouding zij uit hoofde van stand of beroep waren gehouden, te ontheffen.[2] Ook van deze verpligting zijn onder dezelfde voorwaarden dergelijke personen bij ons door de wet vrijgesteld, zoo in burgerlijke zaken als in strafgedingen[3], hetgeen men eveneens in sommige aangelegenheden van ons staatsregt aantreft, bijv. in de wetten tot regeling van het regt van Enquête en van de ministeriële verantwoordelijkheid[4].

Openbare ambtenaren mogen anders in den regel niet weigeren getuigenis der waarheid afteleggen over zaken, hun in de uitoefening van ambt of betrekking bekend geraakt, al mogt hun ook bij instructiën en eed-formulieren eene stipte geheimhouding zijn opgelegd, want, wel beschouwd, wordt daar slechts eene geheimhouding tegenover bijzondere personen

---

v. Montpellier, 24 Sept. 1827 en *Hof v. Grenoble*, 23 Aug. 1828, en (bijzonder over advokaten) een *Vonnis der Regtb. v. Amsterdam* van 27 April 1846 (*Regtsgel. Bijbl.* VIII, bl. 545).

[1] Wetb. v. Strafvord. art. 14.

[2] Over dit onderwerp en de schrijvers, die het behandeld hebben, raadplege men NYPELS, l. l. bl. 422 en volgg. DALLOZ, Voce *témoins*, FAUSTIN HÉLIE, l. l., § 357 en KÖNIGSWARTER, in de *Regtsgeleerde Bijdragen*, D. XII, bl. 396 en volgg.

[3] Wetb. v. Strafvord. art. 65 en 189. B. W. art. 1946, al. 2, n°. 3. *Arr. H. Raad* van 24 Junij 1845 (v. D. HONERT, D. XIV, n°. 834).

[4] *Wet tot regeling van het regt van Enquête* van 13 Aug. 1850 (*Stbl.* n°. 45), art. 18 tot 21, en *Wet op de ministeriële Verantwoordelijkheid* (*Stbl.* n°. 33); art. 11, en daarover *Bijblad*, bl. 512 en 513.

bedoeld.[1] Zoo zal de eed, welke door den minsten bediende zoo goed als door den hoogsten beambte bij de posterijen moet afgelegd worden en zelfs door hen, die daar tijdelijk werkzaam zijn, nog geen' hunner veroorloven zich te onttrekken aan het geven van inlichtingen aan de justitie omtrent het uiterlijke, het adres, de rigting, enz. van iemands brieven[2]. Hetzelfde is van beambten bij de telegrafen te zeggen, ofschoon dit nog onlangs door eenigen betwist werd, waarover later; en toch zijn zij door hunnen eed tot geheimhouding verpligt en zijn de straffen van artikel 378 C. P. op hen toepasselijk verklaard.

Hoe dikwijls loopt nu niet een getuigenverhoor over het bestaan of den inhoud van schriftelijke bescheiden? hoe menigmaal wordt niet iemand als getuige gedagvaard, die alleen kennis van een gepleegd misdrijf bekwam door middel van brieven? geene getuigenis dan, geene inlichtingen over, noch

---

[1] De Bosch Kemper, *Wetboek van Strafvordering*, D. II, bl. 490. Duverger, *Manuel des juges d'instruction*, Ed. 1844, T. II, § 265. Eene vergelijking tusschen art. 13 Strafv. en art. 14, 65 en 189 Strafv., doet vermoeden, dat de wetgever in deze laatste artikelen niet aan openbare ambtenaren gedacht heeft. Over de verpligte geheimhouding van Notarissen, zie art. 18 der Wet van 9 Julij 1842 (*Stbl.* n°. 20); over die van beambten bij de belastingen, art. 317 der Alg. Wet van 26 Aug. 1822 en van regterlijke ambtenaren art. 24 en 28 R. O.

[2] Duverger, o. l. T. II, § 262; Dalloz, Voce *postes*, n°. 19; v. Jagemann, *Handbuch der gerichtlichen Untersuchungskunde*. Bd. I, § 113; *Arr. Hof v. Indre et Loire*, 11 Junij 1830. In art. 555 der *Generale Instructie* is, gelooven wij, het geven van inlichtingen aan de justitie niet begrepen. In den eed voor beambten der posterijen komt het volgende voor: «als«mede dat ik nimmer om lief of leed, of om eenige andere reden hoege«naamd mij van de vervulling mijner ambtspligten zal laten terughouden «of afbreugen, waartoe bepaaldelijk het geheim en de onschendbaarheid van «de correspondentie door mij zal worden in acht genomen, terwijl ik ook «zoodanig geheim, 't welk mij in mijne ambtsbetrekking mogt worden toe«vertrouwd, aan niemand zal openbaren, anders dan aan wien ik uithoofde «van mijne betrekking zulks mogt schuldig zijn te doen, enz.»

[3] Over hunnen eed en hunne verpligting tot geheimhouding, zie men art. 2 en 3 der Kon. Besluiten van 5 Jan. 1854 en 12 Maart 1858.

overlegging van schriftelijke overtuigingstukken mag toegestaan worden, wanneer de pligt tot geheimhouding hunne openbaring verbiedt. Deze en meer dergelijke overwegingen in verband tot het onderwerp des briefgeheims, mogen ons verontschuldigen, dat wij, hoewel zeer in het voorbijgaan, van de al of niet verpligting om getuigenis af te leggen gesproken hebben.

Na al hetgeen op het gebied van staats- en strafregt geschied is, blijft het nog altijd eene wenschelijke zaak, dat bij eene herziening van het strafwetboek eene algemeene bepaling werd vastgesteld tegen de inbreuken op het briefgeheim, door een ieder zonder onderscheid gepleegd. Het gemis werd in Frankrijk door de meeste criminalisten als eene betreurenswaardige gaping in den Code Pénal erkend, en zoozeer gevoeld, dat meer dan eens de regtspraak daar te lande het artikel 187 op de briefopening door particulieren heeft toegepast.[1] In de meeste wetgevingen, na den Code ontstaan, en nog onlangs in België, is dit misdrijf even goed bij bijzondere personen strafbaar gesteld als bij ambtenaren; waarom zoude hetzelfde bij ons niet geschieden? De beleedigde, wel is waar, kan altijd bij den regter vergoeding eischen voor het nadeel, hem door de lezing, opening, wegneming of verduistering zijner brieven berokkend, maar dit nadeel, om vergoed te kunnen worden, moet naar de gewone regtbeginselen in geld waardeerbaar wezen, of indien het de aanranding van goeden naam of van eer betreft, moet de herstelling bij regterlijke uitspraak bevolen worden. En nu, hoe menigmaal is al dit ontoereikend bij de onheilen door het bespieden van briefgeheimen veroorzaakt! hoe dikwijls zal het geschokt vertrouwen niet hersteld, de vernielde rust aan familiën niet teruggegeven kunnen worden! hoe is het mogelijk de eens aan het licht gebragte zaken weder in de vergetelheid te begraven! Onvoldoende is dan de enkel bestaande vrees voor eene

---

[1] Zooals bij twee vonnissen van de Regtbanken van Bourbon-Vendée en Fontenay in 1835 is gedaan. Hierover zie men CHAUVEAU et HÉLIE, p. 200.

verschuldigde schadevergoeding, om de geheimen der briefwisseling tegen onbescheiden of kwaadwillige blikken te beveiligen.

Men heeft het wel eens doen voorkomen, als zoude de opening van brieven, welke niet aan het vervoer der post aanbevolen werden, ongestraft moeten blijven bij particulieren, omdat een ieder, die geen gebruik willende maken van dat verpligte en zoo veilige vervoermiddel, zijne brieven ter bezorging aan anderen vertrouwt, het zich zelven te wijten zoude hebben, zoo zij bij die gelegenheid geopend werden.[1] Men gevoelt, dat die redenering niet wèl opgaat; vooreerst, mag wel ooit iemand ongestoord onregt blijven plegen, omdat een ander zich onttrekt aan de verpligtingen, hem door de wet opgelegd? Vervolgens heeft de wetgeving nooit elk particulier briefvervoer uitgesloten, of het zich belasten met de bezorging van den een' of anderen brief uit dienstvaardigheid en buiten genot van vrachtloon verboden; onze tegenwoordige postwetgeving heeft zelfs met name het vervoer van brieven boven zeker gewigt van het staatsmonopolie vrijgesteld (art. 26, al. 1); daarenboven is het bekend, hoe de dagelijksche correspondentie tusschen personen, in eene zelfde plaats wonende, meestal buiten het vervoer der post om gehouden wordt. Kan men dus redelijker wijze beweren, dat in zulke gevallen, waar het gebruik der posterijen door de wet zelve niet verpligtend verklaard is, of uit den aard der zaak onmogelijk kan te baat genomen worden, het lot der brieven aan ieders willekeur zoude moeten overgelaten worden?

Anderen weder sluiten de bestraffing van briefopening, door bijzondere personen gepleegd, buiten het gebied des strafregts, omdat de nieuwsgierigheid, het gebrek aan kieschheid en bescheidenheid bloot onzedelijke daden zijn.[2] Wij antwoorden hierop: de roeping der strafwetgeving is gewis niet geheel dezelfde als die der zedeleer; noch tegen ondeugden *in*

---

[1] De Vries, bl. 68.

[2] Geib, in Archiv des Crim. Rechts, 1840, St. IV, bl. 111.

abstracto beschouwd, noch tegen alle onregtmatige daden zelfs behooren hare bepalingen gerigt te zijn, maar hiermede is geenszins gezegd, dat zij niet zoude behooren te waken tegen de nadeelige, ja dikwijls verderfelijke gevolgen, welke die ondeugden na zich slepen voor de rust en de regten van de Maatschappij en van hare leden: „le but essentiel et „direct de la justice pénale,„ zegt Rossi, „est le rétablis„sement de l'ordre social lésé ou troublé dans l'un de ses „éléments par un délit.„ [1] De strafwet is de toepassing der zedeleer op den toestand van het individu, niet als mensch, maar als lid eener wèl geordende maatschappij; zij behoeft in de eerste plaats den mensch niet zedelijk te veredelen, maar wel onschadelijk te maken voor zijne natuurgenooten.

Geenszins is het onze bedoeling bij de beoordeeling van misdrijven de drijfveêren en bedoelingen des daders buiten aanmerking te laten; neen, strafwetgever en strafregter beide moeten daarop naauwlettend acht slaan, veel meer dan op den uitslag of de gevolgen van een misdrijf. Bij eene onregtmatige daad, gelijk briefopening door bijzondere personen, zal zelfs meer het onderzoek te pas komen, welke schade, hetzij zedelijke, hetzij stoffelijke, dergelijk feit ten gevolge heeft, dan wel metwelke bedoelingen het gepleegd werd; de reden hiervan is, dat niet elke schending des briefgeheims door particulieren begaan, met de daad eene onmiddellijke schade oplevert. Iemand, die den reeds geopenden brief van een ander leest, waarin geene geheimen hoegenaamd vervat zijn, en waardoor de eigenaar of schrijver, noch iemand het minste nadeel ondervindt, zal niet in de termen der strafwet vallen, want zijne daad bepaalt zich tot eene bloote nieuwsgierigheid; maar indien hij onder dezelfde omstandigheden brieven leest, die gewigtige geheimen behelzen en deze openbaart, dan, dunkt ons, is de strafwet op hem toepasselijk.

Zoo moet de onbescheidenheid der ambtenaren in hunne betrekking gepleegd, altijd strafbaar wezen, al lijden noch

---

[1] *Théorie du droit pénal*, L. I, Ch. XIII. Zie ook L. III, Ch. I en II.

eigenaar, noch afzender van brieven eenig werkelijk nadeel, want dit is toch meestal het geval voor den Staat of de openbare orde.[1]

Wanneer men derhalve voor schending van briefgeheimen ieder strafbaar zoude stellen, is het wenschelijk den beleedigde zelven de uitsluitende bevoegdheid toe te kennen zich daarover bij den regter te beklagen. Straks merkten wij op, welke aanvankelijk onmerkbare, doch later allergewigtigste nadeelen het ontdekken en verbreiden van briefgeheimen na zich kunnen slepen; de beleedigde is het best in staat daarover te oordeelen, in vele gevallen treffen zij hem alleen en niet de geheele Maatschappij; aan hem behoort dus de beslissing te zijn overgelaten, of het door hem ondervonden nadeel van dien aard zij, hetzij om eene aangifte te doen, hetzij om bij den burgerlijken regter schadevergoeding of betering in eer en goeden naam te eischen, hetzij om den beleediger zijne daad te vergeven. De wetgever heeft wel het vervolgen bij schending van vrijwillige bewaargeving van de klagt des beleedigden afhankelijk gesteld;[2] dikwijls zal het door ons besprokene misdrijf dit karakter dragen, en zoo niet, het zal toch daarmede groote overeenkomst hebben.

Nu wij ons eenmaal op het terrein van het zuiver *jus constituendum* gewaagd hebben, willen wij tot besluit onze meening kortelijk zamenvatten. Naar ons inzien moet een ieder, die onbevoegd en met kwade oogmerken eens anders brieven of andere geschreven stukken, welke geheimen bevatten kunnen, hetzij ze gesloten of ongesloten zijn, leest, laat lezen, overschrijft of doet overschrijven en den inhoud ruchtbaar maakt, op klagt van hem, die daardoor nadeel heeft geleden, met gevangenis en boete gestraft worden. De groote verscheidenheid van de storingen, door briefopening te weeg gebragt, maakt veel ruimte in de toepassing der straf noodzakelijk;

---

[1] Verg. het *Arr. Hof v. Cass.* van 6 Aug. 1841, vermeld op bl. 145.

[2] Wetb. v. Strafvord. art. 22, al. 2.

eene boete van *f* 1 tot *f* 300 en eene gevangenis-straf van eenen dag tot twee jaren, gezamentlijk of afzonderlijk op te leggen, zouden den regter hierin groote vrijheid laten; zij, wien brieven bepaald toevertrouwd zijn, zouden strenger dan anderen gestraft, en zelfs tot het maximum der straf kunnen verwezen worden. Dat de lezing, opening, enz. van brieven onbevoegd moet zijn gedaan, spreekt van zelf. — Eene opnoeming van de zoodanigen, die door beroep, bezigheden of wederzijdsche betrekking in het dagelijksch leven, tot het lezen, openen enz. van brieven geregtigd zijn, en door de Wet om die reden onstrafbaar verklaard worden, behoort men te vermijden, daar zij ligt onvolledig zoude wezen. Onder meerderen behooren daartoe curators van den faillieten boedel [1], voogden en ouders van minderjarige kinderen, [2] curators voor krankzinnigen, geïnterdiceerden of afwezenden, zaakwaarnemers en lasthebbers, [3] ook opzigters, bewaarders en cipiers van gevangenhuizen, welke door hunne instructie gemagtigd worden geene brieven aan gevangenen af te geven, dan na zich in dezer tegenwoordigheid, door inzage van hunne onschadelijkheid te hebben overtuigd. [4] Men heeft wel eens gemeend dat het regt van zelfverdediging of zelfbehoud het openen

---

[1] Wetb. van Kooph. art. 807: «De Curators openen de brieven aan den «gefailleerde houdende. Indien deze tegenwoordig is, kan hij die opening «bijwonen.»

[2] Het Spaansche Strafwetboek van 1822 vergunt ook aan echtgenooten elkanders brieven in te zien.

[3] Over het regt om brieven van afwezigen en lastgevers in te zien, vergelijke men de opmerkingen, medegedeeld door MICHIELS V. KESSENICH, Diss. *sur la complicité*. T. I. bl. 156 en volgg.

[4] Instructie van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 16 Aug. 1839, voor de cipiers van burgerlijke en militaire huizen van arrest. Arr. H. Raad van 6 Nov. 1855 (V. D. HONERT, Strafvord. D. II, nº. 1139). Bij de beraadslagingen over de postwet van 1850, werd zeer aangedrongen op eenige bepalingen dienaangaande, ten einde te voldoen aan art. 154 der Grondwet. Zie *Bijblad*, bl. 186. HENKE, *Handbuch*, § 61, bl. 393, en V. JAGEMANN. o. l. § 106 en 223, verklaren zich voor deze bevoegdheid van cipiers; anders A. BAUER, *Lehrbuch des Straf- processes*, § 91.

van brieven verontschuldigde;[1] wij houden het er echter voor, dat in zoodanig geval niemand geheel van straf zoude vrijgesteld moeten worden, maar dat hier eene verzachtende omstandigheid aanwezig is, waarop allezins dient gelet te worden. Het ontvreemden, verduisteren en terughouden van brieven eindelijk vindt hier geene melding; het is eenvoudige diefstal, zooals reeds vroeger gezegd is, welke ook het gewigt van den inhoud moge zijn en de waarde van het weggenomen stuk papier; opening en lezing daarmede gepaard gaande, zouden door den regter als verzwarende omstandigheden aangemerkt worden.

Onder de bewijsmiddelen van misdrijven worden door de Wet schriftelijke bescheiden en aanwijzingen genoemd, welke laatste zelve weder uit schriftelijke bescheiden kunnen bestaan;[2] en de wetgever, de bepalingen van het burgerlijk regt omtrent de bewijskracht van openbare en bijzondere geschriften in strafzaken van toepassing verklarende,[3] heeft daarmede verlangd, dat ook vertrouwelijke brieven als bewijsmiddelen gebruikt zouden worden. Deze bedoeling komt nog meer uit bij de regeling van het geregtelijk onderzoek, waar zonder eenig voorbehoud en in algemeene uitdrukkingen gesproken wordt van de papieren en andere stukken en zaken in het bezit van den verdachte,[4] onder welke papieren men ook brieven begrijpt. Art. 154 der Grondwet eindelijk heeft

---

[1] De Vries, bl. 64.

[2] Wetb. v. Strafv., art. 428, no. 2 en art. 443, n°. 2.

[3] Wetb. v. Strafv., art. 436 B. W., art. 1904 en volgg. Art. 1911 B. W. luidt: «Als onderhandsche geschriften worden aangemerkt onderhands «geteekende akten, brieven, registers, huiselijke papieren en andere ge«schriften, welke zonder tusschenkomst van eenen openbaren ambtenaar «zijn opgemaakt.»

De woorden *authentiek* en *onderhands* van het Burg. Wetb. komen overeen met *openbaar* en *bijzonder* van het Wetb. van Strafv. Zie Mr. A. de Pinto, *Handleiding tot het Wetb. van Strafvord.*, 2de ged., § 305.

[4] Wetb. v. Strafv., art. 38, 55, 107—110.

uitdrukkelijk de opening van brieven, aan de post of andere openbare instellingen van vervoer toevertrouwd, toegelaten in de gevallen, waar zij door wetten voorgeschreven en door den regter bevolen wordt; hiermede is dus de twijfel opgeheven, welke wel eens vroeger niet minder uit het oogpunt van het regt dan van de zedelijkheid geopperd werd, of vertrouwelijke brieven, aan de post overgegeven, bij een geregtelijk onderzoek mogten geopend worden.[1] Nu mogen brieven, gelijk andere schriftelijke bescheiden, wel niet bepaald des regters innerlijke overtuiging binden,[2] maar de wetgever, die de beslissing over schuld of onschuld toch geenszins geheel afhankelijk heeft willen stellen van de enkele overtuiging des regters, heeft in zeer algemeene bewoordingen eene soort van wettelijke bewijs-theorie vastgesteld, welke den regter althans verpligt *alle* voorkomende bewijsmiddelen in aanmerking te nemen, op voorwaarde van geene veroordeeling op onvolkomen bewijs uit te spreken.[3] Op het stelsel onzer wet maakt alleen uitzondering de regtspleging tegen medepligtigen aan overspel, tegen wie (behalve bij betrapping op heeter daad) juist geene andere bewijzen van schuld zijn toegelaten, dan brieven en geschreven stukken van hen zelve afkomstig.[4]

---

[1] Mr. A. DE PINTO bijv., liet zich in het Tijdschrift *Themis*, 8ste jaarg., sterk uit tegen het op regterlijk gezag openen van brieven, aan de post toevertrouwd. Hij schreef dit echter vóór de invoering van de Grondwet in 1848.

[2] Wetb. v. Strafv., art. 431 j$_o$. art. 427.

[3] Wetb. v. Strafv., Tit. XXII. Over de gebreken onzer wettelijke bewijstheorie raadplege men Mr. M. S. GRATAMA, in *Opmerkingen en Mededeelingen*, D. X, bl. 213 en volgg.; DE BOSCH KEMPER, in *Ned. Jaarboeken* D. IX, bl. 73 en 73; DE PINTO, *Handleiding*, 2de ged., § 298. Zeer belangrijke mededeelingen over de manier van bewijzen in Frankrijk in vroeger en later tijd gevolgd, vindt men bij FAUSTIN HÉLIE, *Traité de l'instruction criminelle*, Vol. V, Liv. IV, Ch. VII en Ch. X, § 361.

[4] C. P., art. 338, al. 2. Wij achten deze bepaling van het strafregt niet afgeschaft door de latere en algemeene bepalingen van het Wetb. v. Strafvord. Verg. daarover Mr. M. GODEFROI, in *Ned. Jaarb.*, D. I, bl. 412. Bij Arrest van den Hoogen Raad van 14 Mei 1844 werd beslist, dat in

Trouwens, waarom zoude het gebruik van vertrouwelijke bescheiden in strafzaken uitgesloten zijn? Als overtuigingsstukken leveren zij dikwijls de eenige bewijzen van schuld, onschuld of medepligtigheid op, en uit hen worden de bedoelingen van verdachten of beschuldigden het best gekend. Uit de wet zelve volgt, dat van brieven niet alleen mag gebruik gemaakt worden tot bewijs van de bijkomende omstandigheden des misdrijfs, maar dat, al wordt de inhoud door niets naders bevestigd, zij zelfstandige en volkomene bewijsmiddelen van het plegen des misdrijfs zijn,[1] mits natuurlijk dit bewijs in den brief ligge opgesloten; behalve aan de bewijsvoering bij medepligtigheid aan overspel denke men hier aan de gevallen, waar geschriften het *corpus delicti* kunnen uitmaken, zooals bij bedriegelijke bankbreuk, bedreigingen (vooral brandbrieven), woeker, beleedigingen, zamenzwering, valschheid, enz. Het is dan ligt mogelijk dat een enkele brief voldoende zij tot volledig bewijs, gelijk de enkele verklaring of het eenig verbaal van een' openbaar beambte, in den regel genoegzaam is om tot eene veroordeeling te leiden.

Hoeveel gewigt onderhandsche geschriften als stukken van vergelijking bezitten, is bekend. De wet vordert hunne overlegging bij de regtspleging in zake van valschheid, des noods onder bedreiging van lijfsdwang.[2] Daar het afleveren van dergelijke bescheiden ten dienste der justitie eene wezentlijke verpligting is, niet ongelijk aan die om getuigenis af te leg-

---

art. 338 C. P. niet zoozeer bedoeld worden brieven door den beklaagden medepligtige zelven geschreven, als wel brieven van hem afkomstig.

[1] Wetb. v. Strafv., art. 429 en B. W., art. 1907, 1908 en 1912. MITTERMAIER, *Die Lehre vom Beweise*, Kap. XV en XLVIII; HENKE, *Handbuch*, § 84, en de meeste Duitsche criminalisten kennen niet dezelfde zelfstandige bewijskracht aan geschriften toe, als onze wetgever dit in strafzaken doet. E. BONNIER, *Traité des preuves*, Part. II, L. II, n°. 669, acht het bewijs door getuigen verkieslijk boven dat door geschriften, ten zij deze het *corpus delicti* uitmaken.

[2] Wetb. van Strafv., art. 296, al. 2.

gen, ware het wenschelijk dat behalve bij valschheid ook in andere gevallen, waar het op vergelijking van schrift aankomt, algemeene regels, zelfs dwangmiddelen tot de afgifte van geschriften bestonden.[1]

Het meest nog zijn brieven bij het bestaan van aanwijzingen dienstig, en zelve kunnen zij aanwijzingen zijn, hetzij tot opsporing van misdrijven en misdadigers, hetzij tot opheldering van eene menigte anders onopgemerkte bijzonderheden, welke door haren zamenhang met het onderzochte misdrijf of onderling den regter bij zijn onderzoek inlichten. Hoe dikwijls laat zich niet een misdadiger in brieven uit over het door hem gepleegde misdrijf of daarmede gepaard gaande omstandigheden! Niet alle geloofwaardigheid mag door den regter aan eene buiten-geregtelijke bekentenis van dien aard ontzegd worden, want dikwijls wordt zij afgelegd in het volle vertrouwen, dat niemand die zal te weten komen, dan alleen hij aan wien de brief gerigt is. Het is waar, geen bewijsmiddel is meer onzeker en bij gevolg gevaarlijker in de toepassing dan dat door vertrouwelijke brieven, want de uitdrukkingen daarin voorkomende zijn menigmaal voor verschillende uitlegging vatbaar, de werkelijke bedoelingen des schrijvers kunnen geheel andere zijn, dan de woorden in zijn' brief aanduiden, en de regter daarop óf te veel óf te weinig acht slaande, zoude gelijkelijk op het dwaalspoor gebragt worden;[2] maar

---

[1] Verg. de opmerkingen van Mr. D. Tieboel Siegenbeek, in *Ned. Jaarb.*, D. III, bl. 475 en van de Bosch Kemper, o. l., D. II, bl. 168 en volgg., waar hij eenige voorschriften opgeeft, welke men volgens hem tot het bekomen van overtuigingstukken in acht zou kunnen nemen. Verg. *Ned. Jaarb.*, D. IX, bl. 417 en 465.

[2] Wij kunnen ons om die reden niet onvoorwaardelijk vereenigen met hetgeen v. Jagemann, in zijn *Handbuch der gerichtlichen Untersuchungskunde*, § 110, wil, dat de ambtenaar, die het geregtelijk onderzoek doet, de brieven behoort te doorlezen met de aanhoudende gedachte, dat verborgen wenken en aanwijzingen ook in de schijnbaar onbeduidendste woorden kunnen liggen. — Hoe gevaarlijk het is te veel geloof te hechten aan hetgeen in geschreven stukken vermeld staat, heeft Duverger, *Manuel des*

dit alles toegegeven, mogen wij niettemin met FAUSTIN HÉLIE vragen: is dit eene reden om de bewijskracht van vertrouwelijke brieven te verwerpen en aan de justitie een der eenvoudigste middelen te benemen, dat met inachtneming der noodige omzigtigheid, tot ontdekking der waarheid kan leiden? [1] In Frankrijk, waar, zooals men weet, de uitspraken van de jury en van den regter aan geene wettelijke voorschriften hoegenaamd van bewijs gebonden zijn, hebben echter de praktijk en de meest geachte criminalisten het geregtelijk onderzoek en de inbeslagneming van brieven als regel aangenomen; daar te lande sluit de jurisprudentie, ofschoon zij de onschendbaarheid van brieven-inhoud in het algemeen erkent, alleen die brieven van des regters kennisneming uit, welke op ongeoorloofde of onwettige wijze in zijn bezit zijn geraakt; [2] of men aan dien regel altijd in Frankrijk is getrouw gebleven, zullen wij later overwegen. Nu behoeft de Nederlandsche regter zich wel niet naar de beslissingen der Fransche regtspraak te rigten, maar wij hebben gemeend hiervan melding te moeten maken, ten einde nog meer de onvermijdelijkheid te doen uitkomen van het gebruik der vertrouwelijke geschriften in strafzaken.

Indien wij ten slotte, te oordeelen naar den invloed aan overtuigingstukken en schriftelijke bescheiden op den geheelen

---

juges d'instruction, T. II, Ch. VI, n°. 151, aangetoond met eenige merkwaardige voorbeelden uit de geschiedenis van den jongsten tijd.

[1] FAUSTIN HÉLIE, *Traité*, Vol. V, L. IV, § 361.

[2] MANGIN, *de l'Instruction écrite*, T. I, Ch. IV, § 95; DALLOZ, *Recueil périodique et critique de jurisprudence et de législation*, 1853, partie 1ière, p. 222 et suiv. en noot 2, DUVERGER l. l. FAUSTIN HÉLIE, l. l. § 351 en 361; CHAUVEAU et HÉLIE, o. l. p. 200; CARNOT, *Commentaire sur le C. P.*, op art. 187, n°. IX; hij schijnt zich daar te verklaren tegen het gebruik van vertrouwelijke brieven. Verg. *Arr. Hof v. Cass.* 6 Dec. 1816, 4 April 1821, 12 Junij 1823, 28 Maart en 6 April 1833, 23 Julij en 21 Nov. 1853; *hof v. Limoges*, 17 Junij 1824; *Bourges*, 4 Jan. 1825; *Indre-et-Loire*, 11 Junij 1830; *Parijs*, 28 Mei 1853.

gang der regtspleging toegekend,[1] geene overdrijving vinden in de bewering, dat in de gewigtigste zaken van onderscheiden aard de stukken, die tot bewijs strekken de kern van eene beschuldiging uitmaken en van grooter belang zijn dan de verklaringen van getuigen,[2] dan aarzelen wij niet na al het voorafgaande, aan schriftelijke bescheiden en wel aan brieven eene zeer voorname plaats onder deze bewijsstukken toe te kennen. Daarenboven vergete men niet, dat, zoo de regel van het oude regt: *nemo tenetur edere contra se* in het nieuwere strafregt niet meer bestaat, maar een beklaagde kan genoodzaakt worden tot aflevering van stukken, die veelal tot zijn nadeel zullen strekken, hem evenzeer de mogelijkheid openstaat de kracht van de tegen hem aangevoerde bewijsmiddelen te ontzenuwen[3] en, met afwijking van hetgeen omtrent de bewijskracht van onderhandsche geschriften in burgerlijke gedingen voorgeschreven is[4], door brieven van hem zelven afkomstig en met eigen hand geschreven, zijne onschuld aan te toonen.[5] Dit onderscheid tusschen het burgerlijk regt en het strafregt, is vrij naauwkeurig uiteengezet in eene opmerking van eene der afdeelingen van de Tweede Kamer in 1828: „en matière civile la „différence des objets de la preuve, établit aussi une diffé„rence quant à la nature ou à l'espèce de preuve qui est „recevable ou non, — tandis qu'en matière criminelle, tout

---

[1] Zie bijv. Wetb. van Strafvord., art. 113, al. 1, 167 en volgg., art. 181, 203, al. 3, 205, al. 3, 220 en 221. Verg. omtrent art. 181 Mr. J. Schröder in *Ned. Jaarb.*, D. V., bl. 484 en volgg., en de Bosch Kemper, *Wetb. v. Strafv.*, D. II, bl. 439 en volgg. en *Ned. Jaarb.*, D. IX, bl. 33 en volgg. en bl. 444.

[2] Mr. J. Schröder, l. l. bl. 493.

[3] Wetb. v. Strafv., art. 430.

[4] B. W., art. 1918.

[5] Mittermaier, *die Lehre vom Beweise*, Kap. XLIX *in fine*, deelt eene tegenovergestelde meening, en gelooft dat noch in burgerlijke noch in strafzaken de private bescheiden van een' beklaagde afkomstig, te zijnen voordeele mogen strekken.

„moyen qui peut servir à constater le délit et la culpabilité „du délinquant, est admissible." [1] Dat aan brieven door een' beschuldigde geschreven niet alle bewijskracht in strafzaken moet ontzegd worden, blijkt ook uit de verpligting van regterlijke ambtenaren om zoowel overtuigingstukken, die ten voordeele (à décharge) als ten nadeele (à charge) van een' beklaagde kunnen strekken, op te sporen, daar alles hier toch aankomt op de openbaring der geheele waarheid; [2] terwijl de wetgever onder de bewijsmiddelen van het bestaan van aanwijzingen, in het algemeen ook schriftelijke bescheiden zonder eenig voorbehoud opnoemt. [3]

In naauw verband tot het voorgaande staat de bevoegdheid van regterlijke ambtenaren tot briefonderzoek. Kan niet aan eene geheele soort van schriftelijke bescheiden zooals brieven alle bewijskracht ontzegd worden, evenmin behoort hem, die een papier-onderzoek instelt, het regt ontzegd te zijn, om ook brieven na te sporen en alzoo nieuwe en zeer regtmatige bewijsmiddelen van schuld of onschuld te verzamelen. Het is waar, die opsporing geschiedt meestal ondanks den bezitter; doch hiervoor pleiten overwegende redenen. Immers is iemand bij geregtelijk bevelschrift uitgenoodigd tot het overleggen van onderhandsche papieren ter vergelijking van schrift, dan staat de wet hem toe vooraf aan den regter de redenen op te geven, waarom hij de afgifte weigert, en zijn deze redenen goedgekeurd, dan kan hij op geene wijze tot de aflevering genoodzaakt worden. [4] Maar zoo iets geschiedt niet in de gevallen, waar aan de regterlijke ambtenaren zelve de opsporing van bewijsstukken is opgedragen.

---

[1] Mr. J. C. Voorduin, D. II, bl. 619.

[2] Op herhaalden aandrang van de Staten-Generaal in 1828 en 1829, dat eene bepaling van dien aard in het wetboek zoude opgenomen worden, werd art. 45 Strafv. door de Regering gewijzigd en de tegenwoordige redactie vastgesteld. Zie Mr. J. C. Voorduin, D. I, bl. 219 en volgg.

[3] Wetb. v. Strafvord., art. 443, nº. 2.

[4] Art. 296.

Geene verontschuldigingen gelden dan van hen, bij wie de huiszoeking plaats heeft; veelmin mag men geloof slaan op hunne bewering, dat zekere brieven geheimen bevatten, in geen verband staande tot het misdrijf. Kon toch een onderzoek door dergelijke voorgevens, die maar al te dikwijls logenachtig zouden zijn, beperkt worden, voorzeker de huiszoeking zoude grootendeels haar doel missen, hetwelk strekken moet om de geheele waarheid aan den dag te brengen; zoodra de justitie zich van de plaats verwijderd had, zouden die bezwarende brieven en andere bescheiden vernietigd en daarmede welligt de eenige aanwijzingen van het misdrijf uit den weg geruimd worden. Neen, het onmiddelijk onderzoek of althans de inbeslagneming van papieren en overtuigingstukken, is de zekerste en kortste weg, langs welken de regter tot de overtuiging van schuld of onschuld kan geraken. Bij ontdekking op heeter daad dus, en in gevallen van dringende noodzakelijkheid, waar elk verzuim onherstelbaar kan wezen, zijn maatregelen van huiszoeking, en hoewel in mindere mate, van briefonderzoek allernuttigst. Bij de eigenlijke instructie is hun gewigt niet te miskennen, omdat van de meerdere of mindere volledigheid der bewijsmiddelen de uitspraak afhankelijk is. Voor den verdachte zelven is het onderzoek niet altijd nadeelig, daar het zeer ligt gebeuren kan, en zeker meer dan eens geschied is, dat ten gevolge daarvan, hetzij de nasporingen der justitie gestaakt werden, hetzij de beschuldigde door den regter van verdere vervolging ontheven of zijne schuld minder bevonden werd dan aanvankelijk de aanklagt inhield.

Het te streng vasthouden aan het beginsel van de onschendbaarheid des briefgeheims, zoude dus ongetwijfeld nadeelig zijn voor de bedeeling des regts; het belang van de maatschappelijke orde en veiligheid vordert somtijds de schending van het briefgeheim ten opzigte van dezen of genen beklaagde. Men zegge niet: de Staat is niet verloren, al moet nu en dan eene misdaad ongestraft blijven, en er zijn nog wel grootere rampen en onheilen dan die straffeloosheid, die in honderd andere gevallen om honderd andere

redenen toch bestaan zal;[1] neen, de misdaad moet juist zoo weinig mogelijk ongestraft blijven, en indien het openen van brieven dikwijls het eenige middel is om eene hoogstverderfelijke straffeloosheid te voorkomen, welnu, men kieze dan van twee onheilen het minste.

Geenszins moet men echter uit al hetgeen door ons over dit punt gezegd is opmaken, als zouden wij een geheel onbeperkt gebruik van vertrouwelijke brieven in strafgedingen wenschelijk, of eene onbegrensde bevoegdheid van ambtenaren tot briefopening geoorloofd achten.

Huiszoekingen immers, die ligt den goeden naam der burgers in de waagschaal stellen, mogen niet zonder overwegende redenen voorgenomen worden,[2] maar dit geldt nog veel meer van brief- en papier-onderzoek. Vooral mag men zich niet ontveinzen, welke allernadeeligste gevolgen eene bevoegdheid tot dergelijke maatregelen na zich kan slepen, wanneer zij algemeen en door geene wettelijke voorschriften beperkt is; de nieuwsgierigheid vindt dan een gereed middel om zich te bevredigen, en een indringen in eens anders geheimen heeft plaats, waardoor aangelegenheden bekend worden, die geheel vreemd zijn aan het onderzochte misdrijf, en dikwijls personen betreffen, die niet in de zaak betrokken zijn, en mogelijk er groot belang bij kunnen hebben dat hunne geheimen niet

---

[1] Mr. A. DE PINTO, aangeh. Verh. in het Tijdschrift *Themis*, 8ste jaarg.

[2] CARNOT, *de l'instruction Criminelle*, T. I, p. 314, zegt dienaangaande: «Il ne faut pas que sous le prétexte d'un prétendu flagrant délit, des «officiers de police judiciaire se permettent de violer le domicile des citoyens «pour se livrer à des perquisitions, lors même qu'ils supposeraient pouvoir «y découvrir la preuve d'un crime ou d'un délit quelconque: si nous avions «le pouvoir en mains, l'officier de police judiciaire, qui se permettrait un «pareil acte, en serait si sévérement puni, que dorénavant aucun autre ne «serait tenté de se rendre coupable d'un tel excès de pouvoir.» Hij wil dat de papieren, die op dergelijke ongeoorloofde wijze waren in beslag genomen, onmiddellijk zonder inzage teruggegeven worden, zelfs al wierden zij vermoed tot bewijs of aanwijzing van een ander misdrijf te kunnen strekken.

geopenbaard worden; ieder die bij het geding tegenwoordig is, ja somtijds het geheele publiek bekomt er kennis van,[1] de geregelde gang der briefwisseling lijdt wel eens eene vertraging, even nadeelig voor derden, die onschuldig zijn, als voor den beschuldigde, en hoevele schromelijke gevolgen meer waren niet op te noemen![2] Het was derhalve niet te verwonderen, dat men bij de beraadslagingen over het Wetboek van Strafvordering in 1828, eenigzins schoorvoetend tot de wederinvoering van het papier-onderzoek besloot, waaraan men toch gedurende het bestaan der Fransche wetgeving gewoon was geraakt; dat men bij de overwegingen over dit onderwerp bijzonder gedachtig bleef aan het denkbeeld, door eene der Afdeelingen van het Wetgevend Ligchaam geuit: „la perquisition „des papiers dans le domicile de quelqu'un est une chose „extrêmement délicate; pour y procéder il faut une grande „circonspection";[3] Zelfs noemde een kundig regtsgeleerde, lid der toenmalige Staten-Generaal, dien maatregel *onbetamelijk* en *buitensporig*, en wilde den regter-commissaris geene andere bevoegdheid toekennen, dan om gedrukte stukken te onderzoeken.[4]

---

[1] De regter volgens de Grondwet (art. 156) verpligt zijnde de gronden op te geven, waarop zijne uitspraak berust, mag naar onze meening uit brieven alleen de zinsneden vermelden, die in onmiddellijke betrekking tot het misdrijf staan, maar verder daaruit geene zaken openbaar maken. Onder de Republiek der Vereenigde Provinciën dacht men daar anders over, hetgeen o. a. blijkt uit de Sententie-crimineel in zake M. E. DE WIN tegen JACOB en JAN PESTERS, welke Sententie op last van den Hove van Holland in 1735 uitgegeven werd met een' bundel der vertrouwelijkste brieven verrijkt. Ook zijn de uitgevers van het proces tegen DE POTTER, TIELEMANS en anderen in 1830 zeer te laken, dat zij daarachter als *pièces justificatives* eene menigte brieven, door de beschuldigden geschreven, in hun geheel hebben medegedeeld.

[2] Vele dezer gevolgen zijn vermeld door MITTERMAIER in *Archiv des Crim. Rechts*, Bd. II, St. 22 en Bd. V, St. 13.

[3] Mr. J. C. VOORDUIN, op art. 45 Strafv., D. I, bl. 219 en volgg.

[4] Mr. J. C. VOORDUIN, D. I, bl. 103 en 255. Het hier bedoelde lid

Een zoo „exceptioneel, hatelijk en bedenkelijk middel moet dan ook van zeer strikte toepassing zijn"; [1] het is niet te ontkennen, te minder nog, omdat in ons Wetboek het geheele papier-onderzoek niet volledig genoeg is geregeld, en het te betreuren is dat daarin geene enkele afzonderlijke bepaling voorkomt omtrent briefonderzoek, dat toch van nog strikter toepassing moet wezen dan de nasporing van iemands papieren in het algemeen; [2] men is de Fransche bepalingen, met afwijkingen nogtans, blijven volgen, terwijl de Duitsche Criminal-Ordnungen vollediger, misschien te uitvoerige voorschriften dienaangaande bevatten. Geheel zonder regeling is dit onderwerp evenwel niet bij ons door de wet gelaten, indien men het namelijk onder het papier-onderzoek begrepen wil hebben. Zoo wordt daar voorgeschreven, dat alleen wanneer de aard van het misdrijf zoodanig is, dat het bewijs waarschijnlijk uit de papieren eens verdachten kan verkregen worden, men tot hunne inbeslagneming en inzage in het geval van betrapping op heeter daad mag overgaan, en buiten dit geval, dat de Regtbank zal beslissen of die waarschijnlijkheid zoodanig is, dat zij de opening wettigt. [3]

Het bij de wet gestelde vereischte van deze waarschijnlijkheid is ten opzigte van zoo gewigtigen maatregel als

---

der Staten-Generaal was de Heer Fockema, die in een door hem ingeleverd tegen-ontwerp op de Regerings-voorstellen het geheele briefonderzoek weg liet.

[1] De Pinto, *Handleiding tot het Wetboek van Strafvordering*, 2de Ged., bl. 182.

[2] De Bosch Kemper, *Ned. Jaarb.*, D. IX, bl. 417 behoort onder degenen, die het gemis aan dergelijke bijzondere bepalingen betreuren. In zijn *Wetboek van Strafvordering*, D. II, bl. 192 en volgg., heeft hij de regeling van dit onderwerp besproken, waarbij hij eenige zeer navolgenswaardige voorschriften omtrent geregtelijke briefopening aan de hand doet, hoewel de Heer de Pinto te regt daarop aanmerkt, dat zij, alle wettelijke kracht missende, naar believen al of niet kunnen opgevolgd worden.

[3] Wetb. v. Strafvord., art. 45 en 107.

papier-onderzoek belangrijk: het stelt eene grens, eene beperking daar, en maakt tevens een verder onderzoek overbodig naar de gevallen, waarin regterlijke ambtenaren tot zoodanig middel mogen besluiten; eene lange reeks dier gevallen in de wet opgenomen zoude, bij de oneindige verscheidenheid van omstandigheden waaronder zich misdrijven voordoen, onvolledig zijn, onzekerheid doen ontstaan en minder doel treffen, dan indien de aanwending aan ambtenaren of collegiën zelve overgelaten wordt, mits zij, zooals de wet wil, overtuigd zijn dat het bewijs uit de papieren eens beschuldigden kan geput worden. [1] Men behoeft zich ook niet over het lot van den beklaagde te bekommeren, als zouden zijne belangen van de willekeurige beslissing der justitie afhankelijk zijn; want vooreerst, staat het onderzoek altijd onder het toezigt van een' begeleidend beambte, den kantonregter, den burgemeester of de hen vervangende ambtenaren, welke wel niet alleen voor de leus bij de nasporingen tegenwoordig zullen zijn; [2] vervolgens wordt, behalve bij ontdekking op heeterdaad, een uitdrukkelijk verlof vereischt tot het

---

[1] De Bosch Kemper, *Wetb. v. Strafv.*, D. III, bl. 194, brengt ook onder de misdrijven, tot welker bewijs brieven kunnen noodig zijn, de drukpersdelicten, omdat daaruit eerst regt van des stellers misdadige bedoelingen blijken zal; hij keurt het daarom goed, dat het Hoog Geregtshof te Brussel bij het proces tegen de Potter, Tielemans en anderen de exceptie van de verdedigers der beschuldigden verwierp, dat geen gebruik zoude gemaakt worden van hunne brieven; zie het gedrukt proces te Brussel uitgegeven, D. I, bl. 12 en volgg. Van een' anderen kant meent Carnot, *de l'Instr. Crim.*, T. I, p. 372, dat hij, die tot regter-commissaris in een faillissement benoemd is, zijne bevoegdheid te buiten zoude gaan, indien hij de papieren van een' failliet onderzocht, meenende dat deze bezig was zijne goederen te verdonkeren.

[2] Dat de tegenwoordigheid dezer beambten in het belang van den beklaagde vereischt wordt, blijkt ten duidelijkste uit de beraadslagingen over art. 45 Strafv. De Bosch Kemper, o. l. D. II. op art. 108 en 110, bl. 187 en 190, hierin gevolgd door Mr. Siegenbeek, *Ned. Jaarb.*, D. III, bl. 471, meent dat de tegenwoordigheid van den kantonregter of andere ambtenaren geen vereischte is bij de huiszoekingen gedurende de instructie.

onderzoek van geschriften, boeken en andere papieren,[1] en eindelijk hebben Hoven en Regtbanken het regt gedurende den geheelen loop van het onderzoek zich de stukken te doen voorleggen;[2] deze laatste maatregel, welke ook op verzoek des beschuldigden kan geschieden, is voor dezen een wezenlijke waarborg, daar er geene reden denkbaar is, waarom die overlegging van stukken slechts zou plaats grijpen om de instructie te bespoedigen en geen ander doel zoude hebben.

Zijn alzoo de belangen der justitie met die van den beklaagde vrij wel overeen te brengen door de voorschriften der wet, die het bestaan eener zekerheid of waarschijnlijkheid vorderen, dat in brieven de bewijzen van een misdrijf te vinden zullen zijn, evenzeer brengen deze bepalingen de verpligting mede voor ambtenaren, om in hun onderzoek omzigtig te werk te gaan, om zooveel mogelijk op geene brieven beslag te leggen dan die regtstreeks tot het misdrijf in betrekking staan; om de lezing te staken, zoodra uit den inhoud blijkt, dat daaruit geene aanwijzingen zijn te bekomen; in één woord, om niet meer dan noodig is van briefgeheimen kennis te nemen. Dit wordt door allen erkend, ook door de grootste voorstanders van eene onbeperkte bevoegdheid tot briefonderzoek.[3] Behoort niet de ambtenaar bij de inbeslagneming en de inzage van elken brief voor oogen te houden, dat het zeker of ten minste hoogst waarschijnlijk zij daarin eenige aanwijzingen te vinden? Zoowel tot voorzigtigheid als tot gematigdheid is hij nu gehouden, en ten einde aan de begeerte des wetgevers te dien opzigte meer kracht bij te zetten, ware het misschien wenschelijk geweest dat in de wet eene bepaling opgenomen was, welke de opening

---

[1] Wetb. v. Strafv., art. 107. Hierover zie Mr. J. C. T. D'AULNIS DE BOUROUILL, in *Regtsgeleerd Bijblad*, D. VI (1844), bl. 406 en volgg.

[2] Wetb. v. Strafv., art. 82 en 113, al. 1.

[3] Bijv. CHAUVEAU et HÉLIE, l. l. bl. 200; MANGIN, l. l. § 92, al. 3; DUVERGER, T. II, Ch. VI, p. 118; FAUSTIN HÉLIE, o. l. § 350, n°. IV, DE BOSCH KEMPER, o. l. D. II, § 11 en 13.

en inzage van brieven aan den ambtenaar zelven opdroeg, met uitsluiting van de hem vergezellende dienaars der openbare magt.

Hoe voor het overige de ambtenaren hun onderzoek zoo min bezwarend mogelijk moeten inrigten, welke voorzorgen zij behooren te nemen om van geheimen geene meerdere kennis te krijgen dan noodig is, hoe zij een diep stilzwijgen moeten bewaren over al hetgeen zij door de brief-inzage te weten komen en andere voorschriften van dien aard, door eenige Wetboeken en enkele Schrijvers met meerdere of mindere naauwkeurigheid opgenoemd,[1] komen, naar onze meening, hoe navolgenswaardig de meesten hunner mogen zijn, minder te pas in een Wetboek gelijk het onze; zij zijn òf *praecepta moralia*, die toch meestal bij ons opgevolgd worden, òf hunne opname zoude de ambtenaren te zeer in hun onderzoek binden; alles hangt hier af van de omstandigheden, van den aard des misdrijfs, van grooteren of minderen spoed, enz. Hetzelfde geldt van het regt om eene algemeene inbeslagneming van papieren te doen of slechts eene zeer beperkte,[2] om de papieren op de plaats des onderzoeks zelve af te zonderen en te lezen[3] of niet. Wij willen evenmin ons bezig houden met de onderscheidingen, door MITTERMAIER en andere Duitsche regtsgeleerden gemaakt tusschen den tijd, wanneer het openen der brieven eerst geoorloofd is en wanneer inbeslagneming plaats kan hebben of slechts eene nasporing naar den gang der briefwisseling; waarbij zij verschil maken of iemand reeds gevangen is dan niet, of hij voortvlugtig is dan wel alleen afwezig, of eene General-Untersuchung plaats heeft

---

[1] Verg. bijv. DUVERGER, l. l. bl. 117 en MITTERMAIER in *Archiv des Crim. Rechts*, Bd. II en V.; HENKE, § 95. DE BOSCH KEMPER, o. l. D. II, bl. 195, geeft eenige vormen op, welke zijns inziens in acht zouden kunnen genomen worden bij het opvorderen van brieven aan de post toevertrouwd.

[2] DUPIN, *Observations sur quelques points de notre législation criminelle*, p. 46, meent dat bij de misdrijven tegen de veiligheid van den Staat eene inbeslagneming in massa moet plaats vinden, onder verpligting om dadelijk op de plaats zelve tot de sortering over te gaan. Zie verder hierover DUVERGER, l. l. bl. 116; noot 2.

[3] MITTERMAIER, in *Archiv des Crim. Rechts*, V; HENKE, § 95, bl. 616.

dan wel eene Special-Untersuchung, en zoo vervolgens.[1] Onze Wet kent die onderscheidingen niet. Volgens de Instructie van 16 Aug. 1839 zijn de brieven aan of van een' gevangene aan de inzage des regters onderworpen;[2] en de Wet onderscheidt niet, wat briefonderzoek of eenvoudig inbeslagneming betreft, tusschen voorloopige informatiën en de instructie.

Het lijdt geen twijfel, dat men de briefwisseling tusschen derden, die geheel vreemd aan het gepleegde misdrijf zijn, aan de inzage des regters behoort te onthouden. Dit beginsel is ook uit het Wetboek van Strafvordering op te maken, evenwel slechts bij gevolgtrekking, en het ware misschien beter geweest, zoo de Wet zich hier wat stelliger had uitgedrukt, vooral in aanmerking genomen, hoe het onderzoek somtijds opgedragen is aan de hulp-officieren, welke uit den aard der zaak te dien opzigte minder ervaring bezitten, dan zij, die daarmede in den regel belast zijn. Het is verder onbetwistbaar, dat noch het doel, noch de aard van het papier-onderzoek in ons Nederlandsch strafregt, noch de regtvaardigheid met zoo drukkenden maatregel overeen te brengen zijn. Bij de instructie toch en op de openbare teregtzitting zoekt men naar bewijsmiddelen tegen een bepaald persoon, den beklaagde; bij het voorloopig onderzoek geschieden de nasporingen evenmin in het wilde, zij gelden dan ook alleen hem of hen, die men verdacht houdt: alleen tegen deze behoort dus het briefonderzoek gerigt te wezen. Is nu iemand schuldig, dan heeft hij zich over zoodanigen maatregel niet te beklagen, welken hij zich door zijne daad op den hals heeft gehaald en had kunnen voorzien; is iemand onschuldig, dan zal hij zich gewoonlijk de opening zijner brieven getroosten, daar zij aanleiding gaf tot zijne vrijspraak. Maar anders is het gesteld met derden, die niet in het misdrijf betrokken zijn: hunne schuld of onschuld behoeft niet bewezen te worden, zij mogen niet lijden

---

[1] Mittermaier, *das Deutsche Strafverfahren*, Th. I, § 66, aangeh. Verh. in *Archiv* II en V; Henke, § 95. V. Jagemann, Bd. I, § 106 en volgg. maakt weder andere onderscheidingen.

[2] Verg. hetgeen wij bl. 161 noot 4 mededeelden.

voor eens anders daden, noch hebben een onderzoek van hunne papieren te gedoogen, hetwelk te hunnen aanzien eene wezentlijke bespieding zoude zijn, evenzeer in strijd met de begrippen van zedelijkheid en regtvaardigheid, als in de meeste gevallen noodeloos, door geene wet voorgeschreven en bij gevolg door de Grondwet gewraakt.

De regel, hoewel algemeen en daarom ook toepasselijk op de papieren van de huisgenooten eens verdachten of beschuldigden, lijdt uitzondering wanneer het brieven betreft door derden aan verdachten of beschuldigden of door deze aan derden gerigt. In het belang der vervolging van misdrijven mogen zij door de justitie opgevorderd worden, want daaruit zijn dikwijls de naaste, ja de eenige aanwijzingen van een begaan misdrijf te putten; juist om die reden is de eigenaar van zulke brieven, hoe onschuldig hij zelf moge wezen, verpligt een onderzoek toe te laten, terwijl de brieven van derden aan den verdachte of beklaagde en onder dezen berustende, volgens de eigen woorden der Wet aan de nasporingen der justitie zijn onderworpen, daar zij spreekt van papieren *in het bezit van den verdachte* en het wel zelden zal gebeuren, dat de verdachte zijne eigene brieven onder zich hebbe, in de plaats van de door anderen aan hem gerigte. Men houde echter hierbij wèl in het oog, dat even als bij elk ander briefonderzoek, ook hier van geene inzage, noch inbeslagneming sprake kan zijn, tenzij er zekerheid of waarschijnlijkheid besta, dat men uit die brieven eenige bewijzen of aanwijzingen putten kan. Nooit daarentegen mag de briefwisseling *tusschen derden* onderzocht worden, zelfs niet al is het waarschijnlijk dat daaruit aanwijzingen te verkrijgen zijn, welke ook trouwens meestal weinig afdoende zullen wezen. Het ongeoorloofde van zoo iets vloeit niet alleen voort uit de onzedelijkheid en onwettigheid, maar tevens uit het gevaarlijke van zoodanige willekeur; waar zal die ophouden? krijgt zij niet werkelijk een' onbeperkten omvang, wordt zij niet de bron van oneindige storingen, wanneer het minste teregt of ten onregte opgevat vermoeden voldoende ware tot nasporingen bij ieder zonder onderscheid?

Er moet eene grens bestaan; zij is volgens onze meening door de Wet zelve aangewezen, en bepaalt de bevoegdheid des geregts tot het onderzoek van brieven door of aan verdachten en beklaagden geschreven.

De stelling, dat brieven door beschuldigden of verdachten aan derden gerigt, dus onder derden berustende, aan de nasporingen des regters onderhevig zijn, zal, meenen wij, betwist worden door hen, die in geen geval briefonderzoek bij derden toelaten. Deze kwestie nu staat in verband tot de algemeene vraag, waar en op welke plaatsen uit het oogpunt der strafvordering het onderzoek van brieven geoorloofd is; hare belangrijkheid verdient dat men er eenige oogenblikken bij stil sta.

Is briefonderzoek bij derden[1] wettig? Bij ontdekking op heeter daad is het slechts vergund in de woning van den verdachte en in openbare plaatsen; [2] dit is duidelijk, maar hoe is het gesteld buiten betrapping op heeter daad? hier is het antwoord minder gereed, en van die onzekerheid draagt de redactie van artikel 107 Strafv. grootendeels de schuld.

Vooraf moeten wij de aandacht vestigen op de zonderlinge, doch onvermijdelijke gevolgtrekking uit de woorden van dit artikel voortvloeijende, dat namelijk zonder bijzonder verlof van de regtbank de zoo onafhankelijke en onpartijdige regter-commissaris geene brieven mag onderzoeken, terwijl bij betrapping op heeter daad noch hij, noch zelfs de minste hulpofficier, eenig verlof daartoe behoeven. Ook in gevallen van dringende noodzakelijkheid, wanneer het juist het meest waarschijnlijk is, dat de beklaagde bezig is zijne papieren te verduisteren, is de regter-commissaris aan het vragen van eene voorafgaande toestemming gebonden: de stellige woorden van het artikel laten geene andere uitlegging toe. [3] Zal niet

---

[1] Wanneer wij hier en elders van *derden* gewagen bedoelen wij daarmede hen, die wel of niet in betrekking tot verdachten en beschuldigden staande, onschuldig aan het bedreven feit en bij gevolg geene medepligtigen zijn.

[2] Wetb. v. Strafv. art. 46.

[3] Mr. J. C. T. Bar. D'AULNIS DE BOUROUIL in *Regtsgel. Bijblad*, 1844,

zoo doende een kostbare tijd verloren gaan? Zullen de regtbanken, door de noodzakelijkheid gedwongen, er niet toe komen, om te gelijk met het verleenen van regtsingang en met het verlof tot huiszoeking, ook in den regel den regter-commissaris tot het nazien der boeken, papieren, enz. te magtigen, en wel in strijd met des wetgevers bedoeling?[1] Voorts, mag de regter-commissaris reeds bij de voorloopige informatiën iemands brieven openen? de Wet zegt er niets van, evenmin als van de huiszoeking; toch is het nemen van beide maatregelen juist dan het meest noodig, en wanneer men bedenkt, dat er eerst spraak van kan zijn bij de vervolging van misdaden, hoogst zeldzaam bij wanbedrijven en nooit bij overtredingen, waar geene voorloopige instructie plaats heeft,[2] zal het bezwaar daartegen veel verminderen, weshalve hun gebruik door velen wordt toegelaten.[3]

En nu, wat bepaalt de Wet omtrent het briefonderzoek in de woning van derden? Zij maakt er geen gewag van. Van daar hebben eenige onzer regtsgeleerden geoordeeld, dat het onderzoek van papieren te dier plaatse niet geoorloofd is evenwel, behoudens allen eerbied voor hunne gevoelens en zonder eenigzins te durven beslissen, meenen wij hierover niet in allen deele met deze Schrijvers te kunnen instemmen.

De heer DE BOSCH KEMPER meent, dat de gedachten van beklaagden alleen mogen onderzocht worden, voor zooverre die in betrekking tot het misdrijf staan; dat in art. 109 van niemand anders dan van den *beklaagde* gesproken is, en dus

---

heeft zeer juist aangetoond, hoe nadeelig de zoo enge bevoegdheid van den regter-commissaris in deze voor de nasporing van misdaden is.

[1] Mr. D'AULNIS DE BOUROUILL, wijst er op in aangeh. Bijdrage, hoe dit wel eens bij sommige regtbanken plaats heeft; dit en de in de vorige noot opgenoemde gevolgen van art. 107, zijn voor hem redenen om op de weglating van het geheele art. 107 aan te dringen.

[2] Wetb. v. Strafv. art. 79 en 81; verg. ook DE PINTO in *Themis*.

[3] DE BOSCH KEMPER D. II, bl. 180. Mr. TIEBOEL SIEGENBEEK, l. l. en anderen. Anders Mr. D'AULNIS DE BOUROUILL, l. l. bl. 403 en noot 1, die beide maatregelen gedurende de voorloopige informatiën ongrondwettig vindt.

bij de onbepaalde uitdrukkingen van art. 107, de algemeene beginselen van regt een onderzoek van brieven van derden niet toelaten.[1] Geschiedt echter briefonderzoek gewoonlijk om iemands gedachten uit te vorschen? wij gelooven het niet; in den regel heeft het ten doel de opsporing van zeer materiële bewijzen. De geachte Schrijver is overigens een weinig met zich zelven in tegenspraak, daar hij op eene andere plaats de opening van brieven, aan iemand afgezonden „en daardoor zijn eigendom geworden," goedkeurt, wanneer er voldoende aanwijzingen bestaan, dat zij het bewijs van eene misdaad in zich bevatten.[2]

De heer DE PINTO, eveneens uit het onderling verband van de artt. 107 en 109 des wetgevers bedoeling opmakende, om geen ander onderzoek van papieren toe te laten dan van die eens verdachten of beklaagden of van zijne medepligtigen, vindt een daarmede strijdig briefonderzoek bij derde personen niet alleen onwettig, maar ook hoogst gevaarlijk in de gevolgen, als kunnende leiden tot eene gedurige storing van de rust der ingezetenen en tot een allerhatelijkst spionnenstelsel, dat onder allerlei voorwendsels zoude te baat genomen worden.[3] Ook is er volgens hem geene reden denkbaar, waarom een briefonderzoek in de woningen van derden niet geoorloofd zoude zijn bij ontdekking op heeterdaad, en wel bij de instructie. — Wat dit laatste betreft, er bestaat, dunkt ons, zeer zeker eene reden van verschil, gelegen in den onderscheiden aard van beide handelingen des geregts. Het onderzoek bij betrapping op heeterdaad, dikwijls op losse geruchten of bloote vermoedens ingesteld,[5] dient om te voorkomen, dat de vermoedelijke dader de *corpora delicti* en

---

[1] *Wetb. v. Strafv.*, D. II, bl. 184 en 185.

[2] DE BOSCH KEMPER, l. l. bl. 193 en 194.

[3] In het Tijdschrift *Themis* en in zijne *Handleiding*, bl. 183.

[4] *Handleiding*, 2de Ged. bl. 183.

[5] De onbestemde beteekenis aan de woorden *ontdekking* of *betrapping op heeter daad* door de wet gehecht, maakt eenige beperking van het onderzoek, wat personen en plaatsen betreft, nog meer noodig.

bewijzen van schuld uit den weg ruime; het is dus eene voorzorg, een behoedmiddel van voorloopigen aard, strekkende tot voorbereiding voor een nader onderzoek en gerigt tegen iemand, wiens schuld nog lang niet uitgemaakt is: het voorbereidende en voorloopige in dien maatregel gelegen vorderen, dat die binnen enge grenzen bepaald zij, en dit te meer, daar ook hulp-officieren dien kunnen ten uitvoer brengen. De instructie daarentegen beöogt zekerheid omtrent schuld of onschuld, eene zekerheid, welke alleen door de meest mogelijke en grondige volledigheid van bewijzen te verkrijgen is. Nu geven wij den heer DE PINTO gaarne toe, dat niet alle middelen den regter ten dienste mogen staan om de ware toedragt der zaken te leeren kennen, en wij zouden zijne voorstelling der treurige gevolgen van het briefonderzoek in de woning van derden geheel beamen, indien deze nasporingen op last en inderdaad door de politie geschiedden; maar gelukkig wordt volgens ons regt de regter-commissaris alleen daarmede belast, en nog wel krachtens een bijzonder verlof van de regtbank. Mogt men al geneigd zijn te gelooven, dat bij te menigvuldige aanvragen het verleenen van een verlof tot papieronderzoek spoedig in eene formaliteit zoude ontaarden, aan den anderen kant zal men gaarne erkennen, dat noch een regter-commissaris, noch een officier van justitie zich gedurig de moeite zouden willen getroosten om dit verlof aan te vragen en daarop papieren te onderzoeken, zonder daarvoor goede redenen te hebben in het belang der justitie. Men stelle zich toch deze ambtenaren niet voor als altijd bezield met de zucht van nieuwsgierigheid, met haat, argwaan en oogmerken strijdig met de onbevangenheid des regts; de regter-commissaris vooral, wien het niet vergund is mede vonnis te vellen in zaken, met welker instructie hij belast was, mag wel in den regel als onpartijdig persoon aangemerkt worden; en zoo eene natuurlijke vooringenomenheid tegen de daders van een misdrijf te hunnen aanzien de gestrengheid van het onderzoek moge vermeerderen, zullen toch al zeer weinigen gevonden worden, die niet met

alle gematigdheid te werk gaan, wanneer de een of andere onaangename maatregel des geregts ook onschuldigen treft.[1]

Intusschen vraagt men: op welke bepaling der Wet is dan dit papier-onderzoek bij derden gegrond? de Wet immers zwijgt er over en maakt alleen melding van den beklaagde, zooals zeer duidelijk blijkt uit de verhouding van de artt. 107 en 109 Strafv. tot elkander?[2] Wij moeten erkennen dit zoo naauw verband niet te kunnen opmerken, en evenmin met den heer VERNÈDE tot het ongeoorloofde van papier-onderzoek bij derden, zelfs ten opzigte van de plaats waar het misdrijf gepleegd is (art. 106 n°. 2), te kunnen besluiten, alleen daarom dewijl art. 110 naar eene bepaling bij ontdekking op heeterdaad verwijst, volgens welke het onderzoek slechts vergund is in de woning van den verdachte en op openbare plaatsen (art. 46),[3] eene verwijzing bovendien, die hoogstwaarschijnlijk bij vergissing in het Wetboek is ingeslopen.[4]

Vergelijkt men voorts de hier besprokene artikelen met elkander, dan zal men ontwaren, hoe de artt. 106 en 107, die ongetwijfeld te zamen een geheel vormen, van huis- en papier-onderzoek in het algemeen spreken zonder onderscheid, waar dit al of niet geoorloofd zoude zijn;[5] terwijl in de artt.

---

[1] De juistheid der opmerking van den heer D'AULNIS DE BOUROUILL in aangeh. bijdrage bl. 409, dat reeds bij het ontwerpen van onze Strafvordering de regter-commissaris ten onregte als een schrikbeeld van magt werd beschouwd, wordt bevestigd door het gezegde bij de beraadslagingen over art. 45 Strafv.

[2] Zie boven bl. 180 en 181.

[3] Mr. J. S. VERNÈDE in zijne *Handleiding tot de Ned. Wetgeving*, Aflev. V (Wetb. v. Strafv.) op art. 110. Hij beweert, en te regt gelooven wij, dat de artt. 109 en 110 bij elkander behooren, en art. 110 op geene andere bepaling van den 3den titel betrekking heeft.

[4] Dit werd reeds op goede gronden door den heer DE BOSCH KEMPER en anderen aangetoond en is ten overvloede uit de beraadslagingen op te maken; hiermede vervalt dan tevens de beperking omtrent de plaatsen des onderzoeks, welke de heer VERNÈDE uit de verwijzing naar art. 46 meende te kunnen afleiden.

[5] Art. 106. «Buiten het geval van betrapping op heeter daad zal geene

109 en 110, die ook uitsluitend bij elkander behooren, bepaald een papier-onderzoek in de woning eens beklaagden bedoeld wordt.

Ter verdediging van deze opvatting beroepen wij ons op de algemeene uitdrukkingen van de artt. 106 en 107, die voorzeker even goed in ons voordeel als in ons nadeel kunnen strekken, bij het gebrek aan eenige meer beperkende bepaling. Dat in art. 106 werkelijk geen onderscheid gemaakt is tusschen de woning van den verdachte en die van anderen, blijkt uit de tweede alinea, waar eenige plaatsen zijn uitgezonderd op den algemeenen regel, die het vragen van verlof verpligtend stelt; en welke zijn die verblijven? de woning van den verdachte, de woning waar het misdrijf gepleegd is, en alle openbare plaatsen. Zoo deze nu de uitzonderingen zijn, welke zijn dan de overige verblijven, waarop, zelfs bij het bestaan eener dringende noodzakelijkheid, de algemeene regel van toepassing is? kan hier wel aan iets anders gedacht worden, dan aan de woning van derden? [1] In de onderstelling dat deze opvatting de ware zij, heeft art. 107, dat een bijzonder verlof tot papier-onderzoek in *alle* gevallen

---

«huiszoeking mogen plaats hebben zonder verlof van de arrondissements-«regtbank.

«Er zal evenwel in het geval van dringende noodzakelijkheid, zonder «dit verlof, door den regter-commissaris ter requisitie van den officier van «justitie, huiszoeking mogen geschieden: 1°. in de woning van den beklaagde; «2°. in de woning waar het misdrijf gepleegd is; 3°. in herbergen, koffij-«huizen en andere openbare plaatsen.»

Art. 107. «In alle gevallen eener huiszoeking, al had die zelfs plaats met «verlof der regtbank, zal het den regter-commissaris niet geoorloofd zijn «geschriften, boeken en andere papieren te onderzoeken of in beslag te «nemen, zonder dat hij daartoe uitdrukkelijk door de regtbank zij gemag-«tigd.»

[1] Men meene niet dat onder die overige plaatsen de huizen van *medepligtigen* te verstaan zijn, want blijkens de antwoorden der Regering in 1828 moesten onder het woord *verdachte* ook de *medepligtigen* gedacht worden, welke derhalve begrepen zijn in n°. 1 van art. 106, al. 2. Zie Mr. J. C. Voorduin, D. I, op art. 106, n°. X.

eener huiszoeking vordert, insgelijks zoodanige nasporingen in de woningen van derden toegelaten.[1]

Een' nieuwen grond van waarschijnlijkheid nog meenen wij te vinden in de gehouden beraadslagingen der Staten-Generaal over dit onderwerp, waaruit op te maken is, dat men bij de vaststelling van het Wetboek aan een onderzoek bij derden gedacht heeft, ja hetzelve gewild heeft. Eene bepaling gelijk die van art. 107, kwam in de Regerings-voordragten van 1828 niet voor, maar wel eene, waarbij de regter-commissaris met magtiging van het Hof de huizen van derden doorzoeken en hunne papieren in beslag nemen mogt;[2] het ontwerp van den heer Fockema hield eene geheel overeenstemmende bepaling in omtrent gedrukte papieren.[3] Nu werd, wel is waar, de destijds door de Regering voorgestelde voorziening omtrent de nasporing van schriftelijke bescheiden bij derden, niet door de Staten-Generaal gebillijkt, maar in 1829 werd de inlassching van het tegenwoordige art. 107 voorgesteld, vermoedelijk op verlangen van eene geheele Afdeeling der Tweede Kamer, waarbij in niet dubbelzinnige bewoordingen de wensch uitgedrukt was, dat de regter-commissaris *overal* onderzoek zoude mogen doen naar *alle* voorwerpen, dienende om de waarheid aan het licht te brengen, en bepaaldelijk voor de nasporing van *papieren* en andere zaken wilde men de opdragt van sommige verrigtingen (commissions rogatoires) door den regter-commissaris buiten het arrondissement,

---

[1] Ook de heer Tieboel Siegenbeek, *Jaarb.*, D. III, bl. 477, staat de meening voor, dat brieven van een' beklaagde afkomstig bij derden mogen onderzocht worden.

[2] Tit. III, art. 3 (Mr. J. C. Voorduin, D. I, bl. 213): «In geval het «noodzakelijk mogt zijn, dat ter meerdere ontdekking van het misdrijf «huiszoeking worde gedaan bij derden, zal het hof daartoe insgelijks den «regter-commissaris kunnen magtigen, mitsgaders om alle zaken en papieren «in beslag te nemen, welke tot het misdrijf betrekking hebben, en alzoo «door hem zullen worden gevonden.

«De regter-commissaris zal daaromtrent in acht nemen de voorschriften «van art. 33 en 34 van den eersten Titel (thans art. 45 en 47).»

[3] Mr. J. C. Voorduin, bl. 255.

waar hij werkzaam was, door de Wet geregeld zien. [1] Met zulke inzigten en bedoelingen van Regering en Vertegenwoordiging, en onder zulke omstandigheden werd het papieronderzoek onder de handelingen der instructie opgenomen; aan velen zullen bovendien bij de regeling dezer aangelegenheid de bepalingen van den Code d'Instruction Criminelle voor den geest gestaan hebben, bepalingen, welke eene zoo wijdstrekkende bevoegdheid aan den regter van instructie toekennen.

Is dan het ten uitvoerbrengen van zoodanigen maatregel bij derde personen zoo onwettig of strijdig met de ware bedoelingen des wetgevers? Zonder te willen beslissen, meenen wij op de aangevoerde gronden het te mogen betwijfelen. Wij achten een dergelijk onderzoek ook geenszins onuitvoerlijk, en, mits zich bepalende tot de brieven van een' beklaagde afkomstig of aan hem gerigt, zoo als vroeger aangetoond is, zullen de geheimen van onschuldigen niet geheel overgelaten zijn aan de willekeur van hen, die met het onderzoek belast worden. [2] Tevens bestaat dan het middel om gewigtige overtuigingstukken in handen te krijgen, waartoe anders welligt de gelegenheid niet zoude geopend zijn, bij het ontbreken in de wetgeving van eenige dwangmaatregelen of andere voorschriften tot afgifte van overtuigingstukken, gelijk voor de regtspleging in zake van valschheid voorgeschreven is. [3] Wij

---

1 Mr. J. C. Voorduin, bl. 483.

2 Het kan immers weinig bezwarend zijn voor derden, indien de regtercommissaris geene andere brieven in beslag neemt of onderzoekt, dan diegenen wier adres aan den beklaagde luidt, of die kennelijk door den beklaagde geschreven zijn? Eenige nadere regeling van dit onderwerp bij de Wet houden wij evenwel noodzakelijk, vooreerst eene bepaalde toekenning behelzende van het regt tot onderzoek bij derden, vervolgens regels voorschrijvende omtrent welke papieren het zal plaats hebben, en eindelijk het regt van den eigenaar erkennende om bij het onderzoek tegenwoordig te zijn, gelijk in art. 109 ten opzigte van den beklaagde is bepaald.

3 De heer Siegenbeek, *Jaarb.*, D. III, bl. 475, keurt het doen van huiszoeking in het algemeen noodzakelijk tot de verkrijging van overtuiging-

kunnen dan ook niet instemmen met de bewering, dat iemands pligt de vernietiging zoude gebieden van alle vertrouwelijke brieven, die hij onder zich heeft, wanneer hij een onderzoek in zijn huis voorziet;[1] eene stelling, welke hoe prijzenswaard misschien uit een zuiver zedelijk oogpunt, noch met de maatschappelijke orde, noch met den geest onzer wetgeving in overeenstemming is, daar niemand aan het geregt de middelen mag benemen om de misdrijven te vervolgen, en de Wet, die niemand vrijstelt van de gehoudenheid tot aangifte van misdadigen of tot getuigenis dan in enkele uitdrukkelijk uitgezonderde gevallen, zoo iets niet kan gewild hebben.

Eene andere vraag is het intusschen of de uitzonderingen in de artt. 14, 65, 188 en 189 Strafv. ook bij papier-onderzoek toepasselijk zijn, of alzoo bloed- en aanverwanten, echtgenooten, enz. en zij, die uithoofde van beroep, stand of betrekking tot geheimhouding van sommige zaken verpligt zijn, kunnen genoodzaakt worden tot afgifte van de brieven hun door beklaagden toevertrouwd? Hierover bestaan verschillende meeningen: Mittermaier verschoont die personen van de afgifte en van het onderzoek;[2] de Bosch Kemper onderscheidt tusschen overtuigingstukken, die zich in ieders handen kunnen bevinden en welker afgifte dus geoorloofd is, en tusschen overtuigingstukken, die zich slechts in handen van eene bepaalde persoon kunnen bevinden, welker afgifte en onderzoek hij niet toelaat;[3] anderen weder stellen die-

---

stukken. In de praktijk worden ook in andere gevallen dan valschheid, de regels daar voorgeschreven, aangewend, met uitzondering nogtans van den lijfsdwang.

[1] Dalloz, *Répertoire*, *Vce lettre missive*, n°. 31. Eene tegenovergestelde meening schijnt E. Bonnier, *Traité des preuves*, § 670, voor te staan, daar hij in weerwil der voorschriften van den Code d'Instr. Crim., de officier geregtigd acht tot huis- en papierzoeking bij derden, wanneer aan deze door den verdachte brieven ter bewaring zijn gegeven, uit vrees voor een onderzoek.

[2] *Das Deutsche Strafverfahren*, Th. I, bl. 308.

[3] De Bosch Kemper, D. II, bl. 173 en 174. Hij schijnt echter hier

genen vrij, die door de Wet van het afleggen van getuigenis verschoond worden.[1] Voor het laatste pleiten voorzeker gevoelens van kieschheid en regtvaardigheid en eene onbekrompen uitlegging van de Wet, maar het is te gelijker tijd te vreezen, dat juist de meest gewigtige, de zekere aanwijzingen van schuld, diegenen namelijk welke in het volle vertrouwen op geheimhouding en in alle openhartigheid zijn medegedeeld, aan de kennisneming van de justitie worden onttrokken. Hoe het zij, de jurisprudentie heeft bij ons daarover niet beslist, zoodat alleen bij analogie met de zoo even genoemde artikelen zoude kunnen beweerd worden, dat den regter geene inzage te vergunnen is van brieven door beklaagden aan hunne naaste bloedverwanten, aan hunne advokaten, procureurs, enz., zelfs aan openbare ambtenaren als zoodanig en in vertrouwen geschreven, ofschoon deze personen in geen ander geval zich ter verschooning van het onderzoek op hun ambt en betrekking kunnen beroepen[2].

Door enkelen wordt aan den regter de bevoegdheid betwist om brieven op de post te onderzoeken. Zelfs in Frankrijk, waar sedert lang de praktijk dit regt bestendigd had, verhieven zich nu en dan stemmen daartegen[3]; en dat men tegenwoordig in Frankrijk niet algemeen geneigd is het gewigtige regt, de onschendbaarheid van brieven aan de post

---

alleen het geval van art. 189 te bedoelen en te zwijgen van bloed- en aanverwanten.

[1] Bijv. Mr. Tieboel Siegenbeek, l. l. bl. 476, en Kitka, *Erhebung des Thatbestandes*, aangeh. door de Bosch Kemper.

[2] Over dit onderwerp zijn de opmerkingen van Faustin Hélie, *Traité*, Vol. V, § 351, lezenswaardig. Reeds in 1672 besliste het Parlement van Toulouse, dat brieven van beklaagden aan hunne procureurs niet mogten in beslag genomen worden. Over de onderscheidingen ten opzigte van brieven aan notarissen gerigt, in het oog te houden, verg. Arr. Hof v. Cass. van 10 Junij 1853 en daarover F. Hélie, l. l. bl. 505 en volgg.

[3] Bijv. Carnot, Mangin, Odilon Barrot in zijn pleidooi, gehouden in de zaak der *Correspondants étrangers* van 1853, welk pleidooi in druk is uitgegeven, en gedeeltelijk ook te vinden is bij Dalloz, *Jurisprudence générale*, 1853, bl. 223 en volgg.

toevertrouwd, aan de dikwerf te vèrgedreven eischen van de instandhouding der openbare orde af te staan, laat zich begrijpen bij de toenemende strekking, om justitie, politie en administratie zooveel mogelijk te vermengen en zoodoende meer bevorderlijk te maken tot uitbreiding van het centraal gezag. Eene dergelijke strekking vindt men o. a. in het toenmaals veel besprokene Arrest van het Hof van Cassatie van 21 Nov. 1853, gewezen in de zaak der *Correspondants Etrangers*, waarbij aan den regter van instructie en tevens aan den prefekt van politie en aan de prefekten in de departementen de bevoegdheid tot brief-onderzoek op de post verleend werd [1].

Gelukkig laten onze wetgeving en staats-instellingen wat in Frankrijk geschiedt niet toe. Alleen maakt hierop uitzondering de bevoegdheid van den regter-commissaris, om ook op de postkantoren de verzending van sommige brieven te verhinderen, er beslag op te leggen of ze te openen, eene bevoegdheid, die niet, zoo als in Frankrijk, op de praktijk, maar die op de stellige voorschriften der Wet berust. Dit blijkt duidelijk uit het verband tusschen de zoo algemeen gestelde artt. 106 en 107 van Strafvordering en art. 154 der Grondwet, hetwelk zoowel naar reeds bestaande als naar toekomstige wetsbepalingen op briefopening verwijst; in de Wet tot regeling van de aangelegenheden der brievenposterij van 1855 vindt men daarenbovèn het inbeslagnemen van brieven op de post uitsluitend toegelaten in de gevallen bij het Wetboek van Strafvordering voorgeschreven [2].

Onwettig kunnen derhalve de bestrijders van het brief-onderzoek op de post dezen maatregel niet noemen, mits die

---

1 Opgenomen in de *Gazette des Tribunaux* van 24 Nov. 1853 en bij DALLOZ, *Jurisprudence générale*, 1853, bl. 279 en 280, bij wien ook de overige vonnissen en arresten in deze zaak gewezen te vinden zijn, verg. ook *Weekbl. van het Regt*, nos. 1456, 1459, 1464 en 1490.

2 Wet van 5 Julij 1855, art. 24 al. 1: «Er kan geen beslag worden gelegd «op brieven of paketten, die zich op de postkantoren of daarbuiten, doch «onder de bewaring van ambtenaren of bedienden der post-administratie, in «hunne ambts- of dienstbetrekking bevinden, behoudens de voorschriften van «het Wetboek van Strafvordering.»

door of namens den regter-commissaris, en alleen krachtens een uitdrukkelijk bevel van de regtbank, ten uitvoer worde gelegd; en alles wèl beschouwd, waarom zoude, bij vervulling van deze voorwaarden, de briefopening op de post zoo geheel verwerpelijk zijn? Wij kunnen dit geenszins inzien: zij kan indedaad niet een misbruik van vertrouwen heeten, gepleegd door den Staat of door de postbeambten, want ieder wordt vooraf door de Wet gewaarschuwd, dat de zamenspanning tegen den Staat of de plannen tegen zijne medeburgers gesmeed nergens, ook niet op de post, aan het waakzaam oog der justitie ontsnappen. Wel verre van daar, wij vereenigen ons ten volle met het gezegde in het zoo even vermeld Arrest van het Hof van Cassatie, dat het namelijk strijdig zoude zijn met de zedeleer en de rede, indien de instelling der posterij medewerkte tot de straffeloosheid van misdadige handelingen en tot de onttrekking van de sporen eens misdrijfs aan de nasporingen des geregts.[1] Zij, die zoozeer tegen dit geregtelijk onderzoek ingenomen zijn, zullen toch wel niet geheel de waarheid ontkennen van hetgeen de Schrijvers der *Théorie du Code Pénal* te dien opzigte zeiden: „On allègue le „texte de l'art. 187, mais que punit cet article? la violation „du secret des lettres: cette violation est un acte arbitraire, „un abus d'autorité, un délit. Mais la justice ne commet „point un tel acte, lorsque dans un but légitime, elle pro„cède à la saisie de celles, qui sont présumées renfermer „les indices nécessaires pour éclairer sa marche; ce n'est plus „une violation, une frauduleuse ouverture de lettres, ce n'est „donc point une exception aux dispositions de l'art. 187; „c'est l'application d'un autre principe, qui domine les dispo„sitions elles-mêmes et les renferme dans leurs véritables „limites."[2]

---

[1] . . . . . Qu'il n'est pas possible d'admettre, sans blesser les principes «de la morale et de la raison, que l'administration des postes serve à couvrir «de l'impunité des faits punissables et à soustraire un corps de délit aux «recherches de la justice, etc.»

[2] L. 1. bl. 200.

Ofschoon het bepaalde in art. 154 der Grondwet geene betrekking kan hebben op het openen of openbaar maken van telegrafische depêches en de artt. 187 en 378 van den Code Pénal toepasselijk zijn verklaard op telegraaf-beambten, die zich aan dergelijke wanbedrijven schuldig maken, schijnt ook hier dezelfde reden als bij briefopening des regters kennisneming van den inhoud te vorderen, het belang namelijk van de vervolging der misdrijven. Of zoude de justitie hier magteloos blijven? De overweging dezer vraag blijkt niet geheel overbodig te zijn, daar zij zich nog onlangs voordeed en de oplossing toen eenige moeijelijkheid aanbood: een belangrijke diefstal was te Zierikzee gepleegd, de officier van justitie te dier plaatste verzocht den telegrafist te Brouwershaven om inlichtingen over zeker berigt door den beklaagde verzonden, doch de telegrafist weigerde die te geven, zich op zijne instructie en de reglementen beroepende.[1] Was nu de officier tot het ontvangen der verlangde mededeeling geregtigd? *in casu* niet, gelooven wij, omdat, voor zoover wij ons herinneren, de voorloopige instructie nog niet was afgeloopen, en de officier in dit geval door art. 46 Strafv. in zijne bevoegdheid gebonden was. Maar wat, zoo de instructie aangevangen was en de regter-commissaris de aanvrage gedaan had? Dan geldt, dunkt ons, het vroeger gezegde ten opzigte der briefopening: de regter-commissaris, mits gemagtigd door de regtbank, kan volgens de artt. 106 en 107 overal onderzoek doen, dus ook op de telegraafkantoren, en de beambten zouden het geven van inlichtingen aan de bevoegde overheid niet mogen weigeren. De wetgeving op de telegrafen vergunt wel het nagaan der depêches door de telegraaf-beambten zelve, ten einde te voorkomen dat berigten, strijdig met de openbare orde of met de veiligheid van den Staat, verzonden worden;[2]

---

[1] De opgave van deze omstandigheid zijn wij verschuldigd aan de vriendelijkheid van Jhr. Mr. W. A. C. DE JONGE, Secretaris-generaal bij het Departement van Justitie.

[2] Verg. hierboven bl. 150 en 151.

en nu zoude de regter-commissaris, die zijne betrekking tot de handhaving van diezelfde orde en veiligheid waarneemt, in deze eene mindere, ja geene bevoegdheid tot kennisneming bezitten! Zoo iets is niet te onderstellen, te minder, wanneer men in aanmerking neemt, hoezeer het gebruik der telegrafen toenemende is en meer en meer de verzending per post vervangt, daar onder meer voordeelen het sneller vervoer der telegrafen de veiligheid van de overzending zeer bevordert.

THESES.

I.

Non facio cum Puchta (Pand. § 503) heredem ab intestato ante aditionem jus suum in hereditatem alienare posse: „man musz es als eine Veraüszerung der Transmission und Delation betrachten."

II.

Exceptio rei judicatae non obstat vindicationi, si in priore petitione causa erat adjecta vel expressa.

III.

Jure nostro jus exclusivum in nomen familiae non conceditur.

IV.

Divortium propter malitiosam desertionem non pronuntiandum est in eum, qui in communi habitatione manens alterum conjugem inde repellerit.

V.

Sub verbis: „vruchten en inkomsten," in art°. 219 C. C. etiam illi fructus vel reditus intelliguntur, quos mercatura praestat.

VI.

Pro naturalibus agnitis liberis valet dativa, non testamentaria tutela.

VII.

Articulus 1403 C. C. non spectat ea quae interveniunt inter Civitatem ejusque officiales.

VIII.

Minus recte ex art°. 1607 C. C. locationi conductioni in certum tempus et sine scriptis initae (mondelinge huur) finem imponere potest sola renuntiatio.

IX.

Mercatorum libri ex art°. 1919 C. C. contra non mercatores quantitatem et qualitatem, non ipsam traditionem mercium probant.

X.

Quae in art. 4, § 4 C. M. dicuntur de redemtionibus (aannemingen) tantum spectant redemtiones navigandi causa factas.

XI.

Non facio cum opinantibus verba articuli 67, al. 2 C. M. de proxenetis: „en hij kan daaromtrent hunne toelichting vorderen," obstare art°. 1942 C. C.

XII.

Introductio tribunalium mercatoriorum in patria nostra non tam commendanda mihi videtur.

XIII.

Articuli 166, 167 et 168 abundant in Codice poenali.

XIV.

Postarum officialis, qui ab epistolis postarum signa detraxerit et eorum loco signa minoris pretii affixerit, non puniendus est ex art°. 173 C. P.

XV.

Patri non concedendum esse jus appellandi de causa poenali pro filio suo minori, affirmo.

XVI.

Reus, quem Curia provincialis ex art°. 139 C. Quaest. crim. a custodia liberaverit, postea ex art°. 280 sqq. ejusdem Cod. contumax declaratus, nihilominus carcere includi poterit.

XVII.

Recte Macaulay: *the History of England*, Tauchnitz Ed. Vol. VI, Ch. 16, dicit: „To make a law for punishing that „which at the time when it was done, was not punishable, „is contrary to all sound principle. But a law which merely „alters the criminal procedure may with perfect propriety be „made applicable to past as well as to future offences."

XVIII.

Jurisdictio in causis administrativis Concilio Statûs tribuenda non ex ipsis verbis Legis Imperii deduci potest.

XIX.

De verlaging van de inkomende regten is van belang zoowel voor de fabrieks-nijverheid als voor den handel.

XX.

Het is wenschelijk voor den landbouw in ons Vaderland, dat men meer gemeenschappelijk te werk gaat dan tot nu toe geschiedt.

LIJST DER OPGEMERKTE FOUTEN.

Bl.	1,	reg.	4	v.	ond.,	staat:	*zoude*	moet zijn:	*zouden.*
»	9,	»	7	»	bov.,	»	*voorspruitende*	» »	*voortspruitende.*
»	12,	»	3	»	»	»	*briefopneming*	» »	*briefopening.*
»	13,	»	3	»	»	»	*was*	» »	*waren.*
»	»	»	4	»	»	»	*hetzelfde* te zijn *als de* voorloopige	moet zijn:	*dezelfde* te zijn *als bij de* voorloopige.
»	14,	»	15	»	»	»	*eene eed*	moet zijn:	*eenen eed.*
»	17,	»	2	»	ond.,	»	*rou*	» »	*roy.*
»	27,	»	14	»	bov.,	»	1793	» »	1795.
»	33,	»	18	»	»	»	*eene*	» »	*eenen.*
»	»	»	4	»	ond.,	»	*de*	» »	*den.*
»	39,	»	17	»	bov.,	»	*behoorden*	» »	*behoorde.*
»	41,	»	6	»	»	»	*hen*	» »	*haar.*
»	43,	»	16	»	»	»	*begunstigen*	» »	*begunstigden.*
»	47,	»	19	»	»	»	*aanvult*	» »	*aanvullen.*
»	»	»	20	»	»	»	*behoeft*	» »	*behoeven.*
»	48,	»	3	»	ond.,	»	*zijnen*	» »	*zijne.*
»	»	»	2	»	»	»	*meedere*	» »	*meerdere.*
»	51,	»	»	»	»	»	*de*	» »	*des.*
»	55,	»	5	»	bov.,	»	*indringen*	» »	*indringen in.*
»	59,	»	7	»	ond.,	»	*Oeffenings-Commission*	moet zijn:	*Oeffnungs-Commission.*
»	62,	»	16	»	bov.,	»	*bijv. bij*	moet zijn:	*bijv.*
»	64,	»	10	»	ond.,	»	*onhankelijke*	» »	*onafhankelijke.*
»	73,	»	»	»	»	»	*een*	» »	*eene.*
»	84,	»	3	»	bov.,	»	*maakte*	» »	*maakten.*
»	104,	»	5	»	»	»	*hen*	» »	*hun.*
»	»	»	18	»	ond.,	»	*door*	» »	*voor.*
»	121,	»	11	»	»	»	*hem*	» »	*haar.*
»	143,	»	10	»	»	»	*Cede*	» »	*Code.*
»	144,	»	12	»	bov.,	»	*kostkantoor*	» »	*postkantoor.*